

~~Liber Pauli Károlyi 1759.~~
Steph. Népely

B. N. K. I.

1650

1. péld. (teljes)

B. Litter: S. Theolog.

Biblioth. Hung. Jan. Kow.
F. ord. S.

1650

G A R I Z I M

ÉS É B Á L.

Mellyeknek egyikén ÁLDÁST és SZE-
RÉTETET, a' másakra ÁTKOT és
GYÜLÖLSÉGET parantsolt Isten.

A' BÁRÁNY ÉLETÉNEK K Ö N Y V E,

*Mellybe e' Világ fundámentomának fel-vettetése
előtt be-irattattak, vagy nem irattattak az em-
berek, meg-nyilatkozik e' Hegyeken.*

AZ ISTENI ÖRÖK ELVÁLASZTÁSNAK,
és ELHAGYÁSNAK DÉKRÉTOMÁNAK
Nagy Titkáról, az UR nevének félelmében lött Együgyű
ELMÉLKEDÉSIT, Az Isten Ént becédenek
tízta igazságán, és jeles Tudós Emberek lábok-nyomán
fundálván, írta, prédikálotta, és most közönséges ha-
zonra, némelly kegyes jó lelkeknek kívánságok
érint ki-adta

DEBRECENI EMBER PÁL,

*Mostan a' Szattmári, Helv. Confessio kerint
Reformáltatott Ekklesiában, az Ur Jézus
egyik méltatlan szolgálja.*

K O L O S V Á R A T T,

Nyomt. M. TÓTFALUSI KIS MIKLÓS által,
1702 Eftendőben.

Návarhelyi Mihály. 1728.

5 Mós. 30: 19. és 11: 26-29.

Luk. 10: 20.

Luk. 10: 20.
 Örüljetek --- hogy a' ti nevetek mennyekben fel-íratott.

Jelen. 13: 8.

*A Fenevadat --- imádgyak a' földnek minden lakosá,
kiknek nevek nintsen bé-irva A BÁRÁNY ÉLE-
TÉNEK KÖNYVÉben.*

Fulgentius, Scriptor Latinus Seculi VI. Episcopus
Rufpenfis, Discipulus S. Augustini, in Libr. de
Prædestinatione & Gratia, à Jacobo Sir-
mondo edito, cap. ult. inquit:
quis detrahit Deum

Si quis detrectat Doctrinam de Prædestinatione gratuita; manifestum est: eum (nisi resipiscat) non pertinere ad eorum numerum, quos Deus in Christo ante mundi constitutionem prædestinavit ad Regnum.

S. Bernardus, Abbas Claravallensis, (: qui floruit circa
Ann. Chr. 1129.) Serm. 78. in Cantic.
ecclesia (: celebrat de ...)

Ecclesia, (celatò dogmate Prædeterminationis:) non posset inveniri, nec inter creaturas agnoscì; quia mirò utroque modo latet intra gremium beatæ Prædeterminationis, & intra massam misere Damnationis.

T. Nemes

NEOGRÁD VÁRMEGYÉBEN,
LOSONCZ VÁROSSÁBAN

lévö

REFORMATA ECCLÉSIÁNAK,
Az UR JÉSZUS Kép Kéz Mátkájának,
Minden Igaz TAGJAINAK:

Nevezet kerint,

Abban az UR ditsőséget buzgóan meg-
marasztani 's terjeszteni igyekező jó lelkek-
nek, Azon kereftýén ECCLÉSIA ELÖL-
JÁROINAK 's OSZLOPINAK,

A' Tekintetre méltó fűp
NEMESI RENDNEK:

N. MOTSÁRI BALÁS,
N. SZILASI ANDRÁS,
N. RÁDAI GÁSPÁR,
N. GYÜRKI ISTVÁN,

Nemes Neográd Vármegye mof-
tani ditséretes Viczé-Ispányának,

N. DARVAS JÁNOS,
N. GYÜRKI ÁDÁM,
N. KÁNTOR PÁL,
N. GYÜRKI FERENCZ,
N. TOLVAJ FERENCZ,
N. DARVAS MIHÁLY,
N. DARVAS FERENCZ,
N. Neo. V. hüfeges Perceptorának,
N. Öregbik SZIGYÁRTO IST-
VÁN DEÁK,
N. BENDE JÁNOS,

Nemes Neogr. V. érdemes Szol-
ga-Birájának; &c.

Mindnyájoknak, említett N. Neográd Vár-
megye érdemes és értelmes Fő ASSES-
SORINAK, Bizodalmas nagy jó Uraim-
nak 's Fautorimnak:

*Kegyelmet és békeséget, A' fenteknek egyfēr
adottatott Hit fērint való igaz vallásban meg-
mozdúlhatatlan és tántorodás nélkül való lelket,
minden mennyei 's földi áldásokkal együtt, fi-
vem tellyességéből kívánok!*

Loson-

Losonczy Reformata Fent Ekkléfia!
ama' lelki *köfeklának*, mellyen
építettett Házon a' *pokol kapui* ^{Máth. 16:13.}
erőt nem vehetnek, árnyékos *basadékjában* ^{Ének. 22:17.}
nyögő, 's eddig ugyan ott világ tsudájára
meg-maradott tenyésző *galamb*, én örö-^{Phil. 4:1.}
möm, és én *koronám*: Nevezet fērint,
'Ti a' törésen álló, 's az UR Házának her-
vadozását dolgozni kívánó *efközök* ellen
böltsen vigyázó, az Anyafentegyháznak
drága kintsét, az Ur Jéfus Fent Évangyé-
liomát, 's abban le-tött mennyei igafsá-
got nagy bötsben tartó jó lelkek, tsak
most említett *Tekintetes és Nemzetes Férj-*
fiak, minapi kedves Hallgatóim; Hozzú
előljáró-bezéddel sem magamnak fōrgos
fok munkáim között újabb fārattságot,
sem Kegyelmeteknek únalmat fērzeni
nem akarván, nem *ezifrázom-fel*, ez Ke-
gyelmetek lelki javára, 's épületes vigaf-
talására, 's azontúl a' kegyelmetek fēnlő
nevének, az UR ditsőségéhez való *lives*
buzgóságának örök emlekezetire fentel-
tetett együgyü munkának homlokát. E-
gyedül tsak igaz okait jelentem-meg an-
nak, miért kellett ennékem, e' háladat-

lan világnak mérges nyelveskedésitől nem irtózó illetén merészféggel, újjolag közésre ki-állanom; és ez, Isten belső kint-tes tárházának leg-rejtekesebb zugolyájában, erőszakos homlok-izzadással ki-ásatott, vésetett drága gyémántot, (: az Isteni örök Elválástának, és Elbagyásnak Dékrétomának nagy titkáról való nemes tudományt :) kópia-hegyire függesztvén, a' Magyar-orzági Evangelica Ecclesiák piac-
czán lelki vásárfiában árúlnom. A' kegyelmetek Isten ditsőségéhez, maga és ke-
reftyén feleinek lelki javokhoz, nyugha-
tatlan szorgalmatoskodással gerjedező lel-
ki buzgósága kézen fogva vezérlett enge-
met ez vakmerőségre. Ugyan-is az idő-
től fogva, hogy a' hajdani fényes emleke-
zetü, most már egészen gyászba borúlt, 's
csak nem végső pufutulásra jutott, Sáros-
Pataki Ref. Ekklesia mellett való fok har-
tzaim, és sűrű háborúság szenvedésim
után, 1695-ben, kegyelmetek között meg-
telepedtem, engemet, mint az Istennek An-
gyalát, mint a' Christus Jésust, úgy fogadott
Kegyelmetek: és noha én gyakran az én
testemnek erőtlenkedésével prédikálottam az

Gal. 4:

13, 14

Évan-

Évangéliomot; mindazáltal e' tserép edény-
ben lévő Isten kintset, femminek nem alított-
ta, sem meg nem utálta Kegyelmetek: 2Kör.
4:7.
örömmel, áhítatos figyelmetességgel, kéz-
engedelmességgel az én együgyűségem ál-
tal prédikáltatott Isten szent ígét el-vöt-
te: hozzám, Christus méltatlan szolgájá-
hoz való, igaz, ritka, és majd bizony példa
nélkül való szeretett, a' hat ektendők el-
folyások alatt, (: mellyekben Kegyelme-
tek között az UR munkáját töttem:) szán-
talan jelek által *contestálta*; az UR ditsősé-
géhez való buzgóságát, az elő-forduló al-
kalmatosságok szerint, szives, és ereje fe-
lett való alamisfnálkodással, az én *intima-
tion* szerint gyakran meg-bizonyította:
melly Kegyelmetek kegyességének és buz-
góságának, Istenünk ditsőségéhez, a' Chri-
stus szolgálaihoz, 's nevezet szerint hozzám
való igaz szeretetinek, tartozom én, vala-
míg élek, *Præcoja*, 's ki-hirdetője lenni
mindenütt. Hogy pedig czélomhoz kö-
zelebb lépjek; midőn én-is méltatlansá-
gom, de az UR kegyelmes méltóztatása
szerint, a' mennyeknek országában tanított
írastudó, kívánván hasonlatos lenni, az

Mát.
13: 52.

¶ 4

ő tár-

Péld.
25:11.

ő tárbázából őt és újjat elő-hozni tudó Gazdához, alkalmas időben mondott ígét kezdenék sáfárlani Kegyelmeteknek; egynéhány kegyes 's tudós lelkek Kegyelmetek közzül fõrgalmatosan kérenek arra: hogy az Isteni örök Elválástásnak és Elhagyásnak Dékrétomának nagy titkáról, 's ahoz leg-közelebb tartozó materiákról, tennék egynéhány tanításokat; lévén (:kiváltképen való okokra nézve:) igen nagy lelki szükségek annak az Ekklesiának tagjainak arra,

Sid. 5:
14.

hogy az ollyatén materiákban gyakoroltattott érzékenységek legyenek. Noha pedig, igen tsekély elmémet, annak a' feneketlen tengernek mélységes örvényiben való elmerüléstől, eléggé irtóztaták elsõbb gondolattjai; mindazáltal nyilván tapasztaltt dolog lévén már elõtem az, hogy

2Kör.
12:9.

az UR az ő hatalmas erejét erõtelenesség által végezi-el, és kéz a' maga ditséretit a' tsetszópók kájokban fundálni, hogy meg-fegyemtettség ama' magáért boffút állani kívánó;

Sol. 8:3

1Sam.
30:6.

Meg-erõsitem magamat az én Jehova Istenben, és hozzá fogék az UR nevének buzgó segítségül való hívásával, ahoz a' nehéz traktához: munkálódtam, prédiká-

lottam

lottam sok izben a' Kegyelmetek füle hallattára, lelke öröme, épületire, vigasztalására, azon materiákról, a' mint az UR kegyelme fegéltet, nem fát, fénát, pozdorját; hanem aranyat, ezüstöt, drága köveket rakván ama' fundamentomra: Pál plántált, Apollós öntözött, elõmentét adta az UR együgyü munkáinak; mert Kegyelmetek örömmel el-võtte, meg-hallgatta, fivében el-rejtette, 's gyümölszõtteni-is kívánnya azon áldott ígéket. Sõt, minekutánna az én dolgaimat eleitül fogva bõltsen, tsudálatoson, magam 's mások reménfége felett, bizony minden érdemem kívül, folytató jó Istenemnek tetézék Kegyelmetek közzül ki-híni, egymástól lött fõmorú és igen keferves el-válásunknak órái elõtt, (:mellyek koporsómban való bé-zároltatásomig nálam emlekezetben léznek:) egynéhányfõr, Kegyelmeteknek némellyikétõl köteleztettem arra, hogy azon Traktámat világ femei eleibe adgyam-ki, a' Kegyelmetek lelki javára, épületire 's vigasztalására. Illy mefzére lött bontakozásom idejétõl fogva-is, egynéhány leveleikben azon jó lelkek fõrgalmatosan kérdezkedvén arról: Meddig, és miben ván már, amaz

1Kör.
3:12.

8. 6.

¶ 5

mely

mely materiájú's traktájú, (: a' levél író Éa-
vai ezek :) Isteni örök Rendelésről való tudománynak dolga? 's a't.

Imhol azért, az UR segedelme által, én azon együgyü Traktát el-kézfíttettem, a' mint Kegyelmetek között élő-Ézóval elmondottam, (: noha azontúl, bizonyos okokra nézve, a' prédikátziók rendit más formára Éabtam :) és a' Kegyelmetek kegyes buzgó kívánsága Éerint, a' Magyar világ Éemei eleibe ki-adtam, semmi ellenkező akadályokkal nem gondolván.

Vegye azért és olvassa Kegyelmetek ez együgyü munkát olly Éízel, a' minémüvel vötte hat Éztendökig, (: 's vötte volna holtig, ha az URnak úgy tetÉzett volna :) ennek íróját: a' minémü lelki örömmel, 's kegyes figyelmetességgel hallgatta Kegyelmetek, majd két Éztendök el-folyások alatt, (: egyÉer-is, máÉzor-is :) ezen elmÉlkedéseket; hasonló lelki örömmel, Épületesen és idvessÉgesen, kívánom, olvashassa, IstenfÉlö ÉÉp Ház-népeivel együtt.

A' mi hátra van: Én míg Élek e' gyarló testben, kívánom Éüntelen lelki örömmel azt hallani, hogy a' Lofonczi Ref. Éent Ecclesiának tagjai, mindnyájan erősen és moz-
dulha-

dúlbatatlanul állanak egy lélekben, és egy akarattal viaskodnak a' lelki hartzban az ^{Filip.12: 27.} Évangyéliom hitinek általa; meg-is bajtom ^{Éf.3: 14.} tÉrdeimet a' mi Urunk Éésus Christusnak Éent Attya e'lött, a' kegyelmetek lelki 's testi békeÉségÉért. BövölködteÉse az én Istennem a' Kegyelmetek lelkÉben a' vigaÉtalásokat e' Éomorú idökben, Éent Fiának, egyetlenegy Közbenjárónknak az Ur Éésusnak érdemÉért! Légyen békeÉség (Lofonczi városa) ^{Sol.122: 7-9.} a' te kerítésidben, tsendÉség a' te tornyaidban, Az én Éerelmes atyámfiáÉért 's barátimÉrt, kérem Istent, hogy légyen békeÉség te benned: A' mi URunknak Isteniünknek HázáÉért, jót kívánok tenÉked. Lakozzék a' JEHOVA mind örökkÉ te közötted! Ámen.

Íráni Szattmár városában,
Az utolsó Hónak 19-dik
napján. 1701-ben.

Kegyelmetek

Hitinek és örömének Éolgája

DEBRECENI E. PÁL.

Feljebb említett T. N.
NEOGRÁD Vármegyében,
Az AUGUSTANA Confessián lévő Ev-
angelica Ecclesiák N. Patronusinak
's Fautorinak-is.

Azok között:

Nemz. CSEMICZKI GÁSPÁR Uram-
nak, Nemes Neograd Várm. hajdani ér-
demes Vicé-Ispánnyanak; mostan nyu-
govó értelmes Fő Affessorának.

Nemz. KAJALI PÁL Uramnak, N.
Hont Vármegye értelmes Fő Notarius-
ának, &c.

Nemz. BULYOUSZKI DANIEL U-
ramnak, (Titul.) Kedves nagy jó U-
raimnak, 's hajdani kegyes Fautorim-
nak,

E' könyvben meg-irattatott tífia mennyei
igaságnak olvasását, és buzgó kerelmét, a'
könyvvel együtt, tífia kével és kent
keretettel ajánlja,

D. E. P.

A' KEGYES OLVASOKNAK,

A' közönséges Hitben való igaz Atyámfainak,
Kegyelem, irgalmasság, és békeség az
Atya Istentől, és az Ur Jézus Christus-
tól a' mi Megtartónktól!

AZ Egyiptomi igaz szolgálát alól, ha-
talmas karral ki-fabadíttatott, és
a' Kanaán földének örökségébe bé-
menendő Izrael fiainak, parantsolatul hagyta
Isten azt: Minekutánma bé-mennek az ő At-
tyaiknak esküvéssel ígért földre, hogy birják
azt; az Isten parantsolatiban járókra kül-
landó áldást a' GARIZIM hegyen, az en-
gedetleneket el-borítandó átkot pedig az EBÁL
hegyen el-olvastassák, 's el-mondassák: 5 Mós.
11:29. és 27:12, 13. Véghez-is vitte Jósue
Hertzeg forgalmatoson ez Isten parantsolat-
tyát, az Izraelnek egész Gyülekezete előtt
el-olvasatván az áldásnak és átoknak ígét,
mindenestül fogva: Jós. 8:33, 34.

Egy nagy tudományú, Napkeleti Nyelvek-
hez igen értő, Németh nemzetből való Ur em-
bernek, a' Császári és Királyi Felségnek Ta-
nátsosának, Ludolfus (:Németül, Leutholf:)
Jóbnak, (:ki a' Garizim hegye alatt lévő
Sichem-

Sichemben lakó Samaritanusokkal, derék levélbéli (commertiumot) társalkodást indított:) nyilván beféllette, mint fennmellátott Tanú, egy Jacobus Levi Tomerita nevű Sidó; (ki által a Samaritanusokhoz elsőbb levelét azon Ur küldötte:) hogy, a Garizim hegye, ma-is külső Isteni áldásoknak hegye; mert felette-igen kies, termékeny, szép forrásokkal, és azokból ki-tsergedező jó vizekkel büvölködő*: az Ébál hegye pedig, sovány, fázaz, köves, kopasz, és igen terméketlen, mélységes barlangokkal, és hízagos föld üregeivel, mintegy örvényekkel, meg-rakodott és büvölködő†. Azon nyomon földnek mind a két hegyek felől, azt a földet meg-járt Tudós emberek, Borchardus és Adrichomius; kik között az első tiz ektendőkig lakott Sichemben, és ott a táján §.

Ezen kívül, ebben, hogy a Garizim hegye, mellyen az áldás el-mondatott, jobbról esett, a közép völgyben lévő Isten fővetségének Ládájára, és a körül álló Papokra's Lévitákra nézve: az átok hegye pedig, Ébál, balról; a mint

* Cuthai nugantur: montem Garizim, non fuisse inundatum aquis diluvii: Lightfoot, Hor. Hebr. in Joh. 4: 20.

† Vide Notas Jobi Ludolfi ad Epistolas Samaritanas, pag. 20.

§ Vid. Polum, in Deut. 27: & Jos. 8:

a' mint Josephus Sidó Historicus bizonyította*. Nemde nem egyenes czélozása volt-e az Isten Lelkének arra, a' mi az utolsó ítéletnek nagy napján léken: Hogy a' Bíró Jézus Christus jobbja felől állandó juhok, amaz áldásnak favait, Jövetek-el én Atyámnak áldottai, 's a' t. a' bal-kéz felől állandó gödölýék pedig amaz átoknak a' favait, Mennyetek-el átkozttak az örök tüzre, 's a' t. (Mát. 25: 33, 34, 41.) fogják a' Bárány Királyi Ékéinél meg-nyittatandó könyvből olvastatni ballani; a' nálam értelmesb emberek bölts ítéletekre bagyom.

A' földnek eredetét ha vizsgáljuk: Har-Garizim, (LXX. Interpr. Garizin,) ammit téken; mint el-metfettetteknek, avagy, el-metfzésnek hegye†: lelki magyarázatra fáván a' dolgot, azért, mivelhogy az áldásoknak hegyén álló Isten válastotti, kiket meg-áldott az Atya minden lelki áldással mennyekben a' Christusban, Éfés. 1: 3, 4. el-metfettettek, ki-fakasztattak e' világ köz-ziül, mint nem e' világból valók, Ján. 15: 19. a' testnek gonosz indulatit és kívánságit kéfkek a' kegyelem által magoktól el-metfzeni 's el-vetni, Gal. 5: 24. a' testnek büneinek állat-tyát

† a Garáz, vel gazár; quæ vox significat, secare, abscondere: vid. Lexicon Cosceji, & Pagnini.

tyát le-vetkezni, Kol. 2:11. *e' világtól elmetketvén, annak meg-fefiztetni, Gal. 6:14. Hébal pedig, avagy Ébál, (:LXX. ubique habent, Gajbál:) téken, régi romlást, kö rakást; avagy, régifégnek rakását; avagy, régi ő rakást*: (:mint a' Váradon nyomtatottatni kezdett öreg Magyar Biblia után fordították, az idegen Nyelveken való Igék magyarázattjában, a' mi hajdani Tudós embereink:) mivel az átokra rendeltetett hitetleneknek fizek nem egyéb, hanem az Isten igéjének magvát bé nem vevő 's nem gyümölszötető közikla, kö-rakás, Luk. 8:6. kiknek orczájok keményebb a' köziklánál, Jér. 5:3. kiknek vétkek vas pennával irattatott fel az Adamás köre, az ő fizeknek táblájára: Jér. 17:1.*

Ez fundámentomokon építettem én, K. O. midön az örökké-valóságnak kent hegyein, a' teremtetendő, de elefendő emberi nemzet aránt, véghetetlen könyörületességének és hatalmas igazságának gazdagsági ferint, a' kegyelem edényinek áldást, és a' haragnak edényinek átkot rendelő, Isteni örök Elválasztásnak, és Elhagyásnak Dékrétomának nagy titkáról iratott együgyü Traktámat, a' GARIZIM és ÉBÁL hegyeknek Titulusa alatt adtam-ki.

Nem-is

* Ut videatur, vox ייביל componi ex voce יי (ny) cumulus, s. acervus ruderū: & voce, בלה (baleh) vetus.

Nem-is fogta-el nagyobb tsuda elmémet, e' két Hegyekről való gondolkozásimnak idején, ennél: Miért-hogy Isten az átoknak Ébál nevü hegyen parantsolt, vassal (erőszakoson) meg nem faragtatott ép kövekből oltárt építeni, és azon egészen égő áldozattal, és háládó áldozattal áldozni, 's ugyan ott enni 's innya, 's vigadozni a' Jehova Isten előtt, 5Mós. 27:5-7. Jós. 8:30,31. és miért nem inkább az áldásnak Garizim nevü hegyén? Illő bizony nyomozni a' Tudósoknak e' dolognak titkát. En még most egyebet hozzá fölmi nem merek; hanem hogy, A' mi éretünk átokká lött Christus, (Gal. 6:13.) a' mē idveségünknek Fejedelme, magát az örökkévaló Lélek által meg-áldozván, Sid. 9:14. és az ő Isteni kent termélete által, (:melly az áldozatot meg-fentelő, véghetetlen erejüvé 's érdemiüvé tévő oltár, Mát. 23:19. Sid. 13:10, 12. Jel. 8:3.) magát adván mi érettünk aján-dékul és áldozatul Istennek gyönyörűséges illatozásra, Éfés. 5:2. elébb az áldás hegyére nem állithatott minket, kent Attyátul ő benne a' válaftottaknak kéfittetett áldásokat (Éfé. 1:3.) nem oltogathatta, míg nem az Ébál hegyére, az átkozott sára fel-állott, kárboztattatván az ő testében a' bün; sőt egészen átokká lött, oltár és áldozat lévén ömön maga

ugyan ott; hogy mi ez úton az átok alól meg-
szabadulván, 's az áldás hegyére állittatván,
eménk 's immánk az ő ástalan az ő országába,
Luk. 22:30. Mát. 26:29. örvendezvén a' mi
meg-tartó 's szabadító Istenünkben*.

Az óltárokon foltak volt hajdan meg-éget-
tetni az átok alá vettetett ('s anathemává
tétetett) állatok, példázván azt, a' ki mi éret-
tünk átokká lett: a' melly átok alól való fel-
szabadulás lett a' mi Fejünkről reánk szállott
áldás; melly okon a' Móses könyvében a' 27.r.
az átoknak favaí 's formulái előfámláltat-
nak: nem lévén ott fő arról, mitsoda igékkel
mondassék-el az áldás a' Garizim hegyéről;
mivel az áldásnak valóságos meg-bozása, 's
az övére való reá mondása, az átkot eltörlen-
dő, áldások kút-fejének, a' Messiásnak tartatott,
Tsel. 3:26. Éf. 1:3. Luk. 24:51. Ján. 7:37. 's a't.

A' Samaritanusok, vakmerő merékséggel
's fentégtelen kézzel, a' Móses 5. könyv. 27.r.
a' 4-dik versb. az Ébál helyett, a' Garizim ne-
vét tötték; a' mint a' feljebb említett Uri em-
berhez,

* Mons Ebál, & altare ibi extructum cum holocaustis &
Eucharisticis, erant emblemata maledictionis; sicut
mons Gerizim ex ablata maledictione conferendae
benedictionis. Verbó: erant illa meré ceremonialia;
quorum omniū rationes inire non est cuiusquā ex In-
terpretib⁹, nisi vestigia aliqua reperiantur in SScript.
Et nemo usquam Theologorū accuratiore Interpretati-
onē eorū reliquit, praeter Auctore Epist. ad Hebraeos:
obseruatio est Viri cuiusdam Eruditi, ē Nostriatibus.

berhez, Ludolfus Jóbbhoz írott levelekből-is
meg-tetfik. Mert így irnak: --- Deus Patrū
nostrorū -- manifestavit sanctum montem
Garizim, domum Dei. Iste est locus electus,
(super eum sit pax:) de quo dixit Dominus:
Cum transiveritis Jordanem, erigetis lapi-
des istos, quos ego praecipio vobis hodie, in
monte Garizim; &c. Kétség kívül azért
mivelték a' Mósesi Textusnak olytán meg-
vesztegetését azok a' Cuthaeusok, hogy az ő tö-
lök a' Garizim hegyen a' N. Sándor engedel-
méből építettett Templomnak, és abban gya-
korlandó áldozatoknak méltóságát, a' Móses
könyvéből bizonyíthatnák*: ama' titkokhoz pe-
dig, mellyeket mi az Ébál hegyen épített óltár
körül keresgélünk, mit tudnak ok nyomorútlak?

De talám kelletnél-is hozzáfabbak voltunk
eddig, a' Garizim és Ébál hegyei körül előfor-
dulható nehézségek vizsgálásában. A' könyv
Titulusa aránt való favaim füntetem: (nem
ereksedvén most ki e' dolog titkának-is nyoma-
zására: Miért hogy az Ébál hegyére, az átkok
el-mondására, a' szolgálóktól kültetett fia-
nak

* Brianus Waltonus, S. T. D. & Episcopus Cestriensis,
in Apparatu Biblico ad Polyglotta Londinensia, fate-
tur: Codicem Samariticum corruptum esse in Deut.
27:4. Hoc veró (inqv.) a' Manasse Samaritanorū primo
Pontifice, Sanballati Praefecti auctoritate frecto, consulto
factum esse probabile est, ut inde Templi sui auctoritatē
astrueret, & ab unius codicis in hoc Novo Templo aucto-
ritate in reliquos errorem propagatum fuisset; &c.

nak nemzetiégi állottak: Gád, Áser, Dán, Naf-
tali, viszont az ő Attyának ágját meg ferteztető
Ruben, és Leának egy fia Zabulon? az ál-
dásnak Garizim nevű hegyére pedig, az Izra-
el házát fel-építő Szabados Anyáktól, Leáról és
Rácheltől származott fiaknak nemzetiégi: Si-
meon, Lévi, Juda, Háchár, Jófef, és Benjá-
min? kétség kívül ez-is nem lőtt titok nélkül.)
Alkalmatosságát e' Trakta Irásának a' mi né-
zi, arról az Ajánló Levélben bőven szólottunk.
Engemet az én Istenem együgyűségem kerint,
czélom kívül vont elő, a' jó Lelkek által, azok-
ra, a' mikre már mentem Légyen az UR-
nak örökké-való ditsőség érette, ha mi haf-
notska terjedhetett eddig, és terjedhet tovább
tsekélj irásimból az ő Felsége lelki Házára.

Tudodra, kívánom, légyen az-is, K.O. hogy
én e' Könyvben traktára fel-vött, mélységes,
és igen nehéz materiájú dolgok magyarázat-
tyának ki-munkálódásában, más Tudós nagy
emberek munkáiból segéllettem magamat:
nem-is vala bátorságos, e' rejtekes és mélysé-
ges örvényben, a' f. Irás tündöklő fővétnéke,
és bizonyos kalauz nélkül ugratni. Az elsőbb
egynéhány részekben, a' Genevai Anya Ekkle-
siának, a' Reformatiorul fogva folyó két se-

* Mor- culumoknak a' közepek táján fényeskedő két
tus est nagy tsillaginak, a' b. em. Calvinus Janosnak *,
Calvi- és a'
nus Geneve, A. 1564. 20. Maji.

és a' b. e. Turretinus Ferencznek *, tudós irá- * Obnt
saikból segitettem magamat kiváltképen. A' Franc.
f. Pál Római lev. 9-dik r. egynehány versei- turre-
re való magyarázatokat pedig, nagyobb re- tinus,
ként, a' Tudós Által Jakab irásiból fedezet- ibid. A.
tem és fordítottá, minémű munkával, efmél- 1687.
betni fogja az, a' ki a' kettőt egybe-venni nem 28. 7. t.
sajnálja. Én sem idegen tűznek, sem egyedül
sak a' magam tűzének világánál nem kívá-
nok járni, hogy fájdalomban ne kínkeríttessem
le-fekünni: Esa. 50:11.

Ha kiknek tetűk, a' semöldökösebb, és ma-
goknak semmyen tetű emberek között, az UR
Háza javára tökéletes fível el-éantt illetén
együgyű munkálódásokat meg-gúnyolni, holott
egyébaránt ok olly végre számyák pennájokból
téntájokat papirosra ontani, ám-lásák. Min-
den szolga az ő Urának áll, vagy efik; ki-
tsoda vagy te, hogy a' más szolgáját kárhoz-
tatod? Róm. 14:4. Nem irtózol-e attól: Hogy-
ba az UR a' te szolga-társaidnak nyelveddel
való verésekor talál hozzád el-jöni; bizony
a' képmutató szolgák közzé fogk számlál-
tatni: Mát. 24: 48-51.

Én alázatos fível kérem az én Istenemet,
bótsássa-meg kegyelmesen az ollyatén emberek-
nek bűnöket: énnékem pedig bűnös szolgájának,
irgalmából, ként Fia érdeméért azt engedgye,
hogy

hogy életem fogytáig fivem tíftságában 's
 lelkem együgyűségében ö Felségét félhessm;
 felebarátimat, 's leg-kisfőbb folga-társomat-
 is ferethessem, 's betsülhessm. Ne engedgye
 ö Felsege lelkemből ki-alunni, az ö Házához
 való fent ferelemnek egyfeker fel-gerjedett tü-
 zét; sőt folgáltassonidőt, erőt, egészséget, 's te-
 hetséget arra, hogy másképp-is vihessék-fel az
 UR Sátorának tatarozására valamelly kevés
 ketske-főrt. A' kinek miije vagyon, azt vi-
 beti: 2Móf. 35:23. Ha előfőör a' kéf aka-
 rat meg-vagyon; kedves az ember azért,
 a' miije vagyon; nem azért, a' miije nintsen:
 2Kór. 8:12. A' nagyobb tálentommal, 's bővebb
 kegyelmekkel bíró atyámfiai, drágább ajándé-
 kokat-is vibetnek. Légyen ki kéz, ki láb, ki
 szem, ki fül azon egy testben, (1 Kór. 12:14-
 -21.) melly az élő Istennek Ekklesiája, (Éfés.
 5:23, 29.) azon egy Lélek által: 1Kó. 12:4, 7-11.

A' jó könyvek nélkül fűkösebb Atyámfiai
 között, ha kinek tetfik rendes Prédikátiók-
 ba formálni e' Könyvben meg-iratott idvefsé-
 ges dolgokat, könnyen meg-tselekedheti azt,
 tsak vigyázzon femesen a' paragraphusok-
 ban renddel lévő stylus folyamattýára. Én-is
 az UR Gyülekezete előtt a' fokott forma fe-
 rint mondtam és prédikáltam-el elsőben ez
 elmélkedéseket; azontúl fíbtam másként, bi-
 zonyos okokra nézve.

Az

Az volt elsőbb fel-tött fándékom, mikor
 némelly kegyes lelkek kérésére e' Traktához
 fogtam, hogy a' f. Pál Rómab. lev. 9-dik ré-
 fét, a' 11-dik verstől fogva a' 25-dik versig,
 vagy épen a' réfnék végéig meg-magyaráz-
 zam: de tetfven az én bőlts Istenemnek (:ö
 Felsege tudgya, mi okon:) nyugodalmash fűf-
 kemből ki-bont akoztatni, és terhesebb munkájú
 Ekklesiába plántálni, itt már hamar arra reá
 nem érhettem volna; azonközben a' jó lelkek
 kívánsága járúlván elő, illy tsontán-is tsak ki-
 kelle adnom e' Traktát.

Elvégre, mind ezek után, én tégedet K. O.
 arra kérlek: hogy engemet, lelked javát fíve-
 sen kívánó atyádfiát, imádságoddal jegélj.
 Adgyon az UR értelmet tenéked minde-^{2 Tim.}
 nekben, és az Igasságnak Lelke által napon-^{2:7.}
 ként világositson az ö orfágának titkainak
 értelmében! Adgya az én Istenem, hogy a' mi
 hozzánk, Reformatusokhoz, leg-közelebb járó
 fereelmes Atyánk fiai-is vebessenek lelki hafnot,
 és épületes világosságot ez együgyű
 munkából! Amen.

Sz. ttmáron. 1702. Az Első
 Hónak 4-dik napján.

Igaz Atyádfia a' Jésus fereelmében

DEBRECENI E. PÁL

APPROBATIO.

Admodum Reverende, Clarissime, ac Doctissime Vir, Domine Paule Ember Debreceni, Serve Jesu Christi fidelissime!

PRæclarum & laboriosum Tuum *Tractatum, de Electione & Reprobatione Divina*, attentè evolvens, non potui non exosculari doctam & syncerā Tuam Orthodoxiam. Sublimem enim istam materiam, & humanæ menti ἀνεξερεύνητον & ἀνεξιχνίαστον secundū Scripturas, & Orthodoxos Doctores, ita διδακτικῶς, σωφρονῶς & εὐσεβῶς, averfatus τὰς βεβήλας κενοφωνίας καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, ζητήσεις, φθόνον, ἔρυν, βλασφημίας, ὑπονοίας πονηρὰς, μᾶλλον ἢ οἰκοδομίαν θεῶ τὴν ἐν πίσει παρεχόσας & γεννώσας, Lectoribus candidis, & φρονέουσιν εἰς τὸ σωφρονεῖν, sub-jicis & inculcas; ut ex eo intelligant & cognoscant, non solūm χάριν τὴν σωτήριον τῷ Θεῷ, verūm etiam quod Tu sis καλὸς Jesu Christi διάκονος, ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως, & τῆς καλῆς διδασκαλίας; & quod habeas ὑποτύπασιν ὑγιαίνοντων λόγων. Hoc est, Vir Pientissime, cum fructu ἐν οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, προσέχειν τῇ ἀναγνώσει, τῇ πα-

ρακλή;

ρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ, μὴ ἀμελεῖν τῷ χαρίσματος τοῦ πνεύματος, ἀλλ' ἀναζωπυρεῖν. Hæc viâ secundum postulatū Apostoli, σὺ ἡ προκοπὴ φανερά ἐστὶ ἐν πάνσι. Perge porro מחיל אל חיל ולמד ארחוק חיים ונחלים וחסידים יוכו בהן לחי העולם הבא ואתה משכיל ומצדיק רבים כוהר הרקיע וכוכב הזהיר אמן:

בשנת כל תשנ"א עין:
כו אב

Tui Nominis syncerus estimator,

JOHANNES KOCSI, Eccl. Conf. Helv.
Cis-Tib. S. & Sch. Debr. R. in eaque
SS. Th. & Lingu. Sanct. Prof. &c.

Hæc Eadem, Clariss. ac Doctiss. Domini Superintendentis Approbatio, in gratiam Eorum, quib. Hebraicè & Græcè non norunt, merè Latine reddita.

ADmodum Reverende --- Vir, --- Præclarum & laboriosum Tuum *Tractatum de Electione & Reprobatione Divina*, attentè evolvens, non potui non exosculari doctam & synceram Tuam Orthodoxiam. Sublimem enim istam materiam, & humanæ menti imperscrutabilem, & impervestigabilem, secundum Scripturas, & Orthodoxos Doctores, ita aptè ad docendum, moderatè & piè, averfatus prophanas sermonis vanitates, & contradictiones falsò nominatæ scientiæ, quæstiones, invidiam, contentionem, maledicentias, suspiciones malas; magis autem ædificationem Dei in Fide exhibens & generans, Lecto-

Lectoribus Candidis, & sapientibus ad sobrieta-
tem subjicis & inculcas: ut ex eo intelligant
& cognoscant non solum gratiam salutarem Dei;
verum etiam quod Tu sis bonus Jesu Christi Ser-
vus, innutritus sermonibus Fidei, & bonæ doctri-
næ: & quod habeas expressam formam sanorum
sermonum. Hoc est, Vir Pientissime, cum fru-
ctu in Domo Dei versari, attendere lectioni,
consolationi seu adhortationi, doctrinæ, non
negligere donum Spiritûs, sed rursus accendere.
Hâc viâ, secundum postulatam Apostoli profe-
tus tuus manifestus erit in omnibus. *Perge
porrò de robore ad robur, & doce vias vitæ; &
electi, & sancti consequentur per eas vitam futuri
sæculi. Et Tu erudiens, & justificans multos, sic-
ut splendor firmamenti, & sicut stella luce-
bis: Amen.*

Annò 701. 26. Julii. &c.

Idem, qui supra

Nim

1. **N**EM az Erőseknek,
De a' Tsetsemöknek
Szájok által, UR Isten,
Ditsértetel,
Hirdettetel,
Tenéked tetőképen,
2. Mert az illyeneknek,
Mint téged félőknek,
Titkaidat-is egyedül
Jelented-meg,
Beszéled-meg,
Hozzájok jó kedvedbűl.
3. Hogy innét a' Kevély,
Mint rút dagatt fehély,
Valljon égyenletetskét;
Mint ki reád
Nem nyújt hozzád
Semmi ditséretetskét.
4. Mert magának látzik,
Tenéked nem tetzik
Szívében a' rút dagály;
Melly kedvednek,
'S kegyelmednek
Felette nagy akadály.
5. De már a' tsetsemö,
Mivel együgyü, ö
Esméri semmifégét;
Mellyel vallja,
'S ki-mutattya
Istene ditsőségét.
6. Példa erre Szolgád,
A' ki által Munkád
Gyakoroltatik serényen;

Ki,

Ki, Mint Móses,

Ö hűséges

Házad építésében.

7. Ki már Ajándékul,
El-tökéltt Éándékbúl,
Neved ditséretire,
Lelki Siklust,
Számodra just

Szentele örömödre.

8. Mellyből Eftendöként
Hét ÉakaÉok Ézerént,
Jehovai Éentséggel,
Hirdettétel,
Szenteltétel

Az Ekklesiákban Ééllyel

9. Im mostan másikat
Ád-bé Tálentomot,
Az elsővel mellyet nyert,
Hü Sáfárod,
És munkásod

A' Jépus érdeméért.

10. Mellyben ki-rajzolja,
Szem elibe-adgya
Az örök Elrendelést;
A' melly Ézerént,
TetÉésedként

Töttél örök Végezést.

11. A' honnét ki-tetÉik,
Szépen ki-tündöklík,
Mint Napból, a' fényesség,
Hogy kegyelemből,
S nem érdemből

Foly az örök idvésség.

12. Mert semmit cleve
Nem láttál kedvelve,
Mikor tennél VálaÉtást,

Az em-

Az emberben,

Föld edényben,

Hogy tehetnél javallást.

13. Mellyből ditsöfége,
Tündöklík Éép fénye
Nagy igrálmasságodnak.
Mellyről téÉen
Keze kéÉen

Ez könyviró ÉoláÉnak.

14. Mellyért az életre,
És a' kegyességre
Tartozó javaidat

Add nékie,

Míg leÉ élte,

Más több Tálentomidat

15. Mellyekkel többeket
Nyervén, örömödet
KóÉtolhassá Éésesen,
Élte után,
Velem oÉtán

Az örök ditsöfégeben. Ámen

Esméretessége kezdetitől fogva ritka otyafüli Éeren-
tettel hozzája vífeltetett ÉérÉünak, élő nyelvén-
vel és írásával az Isten Házát építő Christus Jé-
sus hív ÉolgáÉának, T. Debreczeni Pál Uramnak
ÉíÉtességeért emlékezetben hagyni akará ez egy-
Éígyü verseit a' Bodrog Ujbelyi Ekklesiában Chri-
stus Jépus méltatlan ÉolgáÉa, ZádorÉalvi Márton.

E' Tök

E' Traktához való kezdés idején,
köz Helyen mondatott

I M Á D S Á G.

O H Jéhuva, örökké-való fényes ditsőségben, homály és változás nélkül való világozóságban, vég nélkül való balbatatlanságban lakó 's uralkodó kent Isten! a' ki egyedül vagy bődlog, és egyedül hatalmas, Királyoknak Királyok, és Uraknak URok, kit az emberek közül soha senki nem látott, nem-is láthat. Mind örökké titokban 's végzetetlen örökké-valóságban maradhattál volna, oh kent Isten! mert a' te ditsőségednek örök fényességében fiuntelen mindenhai gyönyörtiséged 8:30. lévén, soha senki és semmi nélkül nem fiuköködtél: mindazáltal a' te tükéletes és magadat mással közleni kívánó jóságod arra vitt tégedet, oh örökké-való legfőbb jó! hogy az örökké-valóságnak mélységéből ki-tündököltessed magadat, hatalmadat, ferelmedet, irgalmadat, jóságodat, igazságodat, feneketlen 's végzetetlen böltseségedet ki-nyilatkoztatván. Oh Isten igen végére mehetetlenek a' te útaid, és meg-vi-gálatlanok a' te tanátsid, melly-igen meg-tudhatatlanok a' te itéletid! Kitsoda mehetett valaha végére az UR akaratjának, és ki volt néki tanátsosa? Oh bölts Isten, a' te végzetetlen kegyelmed, ferelmed, és irgalmad ditsőségének gazdagságát ki-jelenteni akarván, a' védelemnek sárjában, mindent eleve el-látó kent tekinteted előtt egyaránt fekvő emberi nemzetség közül némellyeket fel-vőtrél, hogy kegyelemnek edényi-vé tennéd őket, kiket kéfétenél a' te ditsőségedre; el-rendelted, el-választottad azokat a' Christusban, ferel-mes Fiadban, még világ fundámentominak fel-vette-
részek

I M Á D S Á G.

részek előtt, hogy lennének kentek és fegyhethetlenek te előtted a' keretben: *visont* meg akarván mutat- *Róm.*
ni haragodat, és ki-jelenteni igazságos hatalmadat, a' *9:12.*
védelemnek feneketlen mélységes ürvényébe ott hagy-
tál némellyeket, rajtuk nem könyörültél, meg-gyűlölted *Róm. 9:*
őket, hogy lennének a' haragnak védelemre rendelte- *13.*
zett edényi, kik előzőr még régen a' kárhozatra bé- *Jud.*
irattattak. Kitsoda állhatott ellene, oh nagy hatalmú *4.*
Isten! a' te akaratodnak? 's vallyon mitsoda a' nyo- *Róm.*
morúlt féreg ember, a' kinék lelke az orrában vagy, *9:19.*
hogy ez miatt te veled versengherne? Avagy mond- *Ésa. 3:1.*
gya-e a' föld edény annak, a' ki azt formálja, miért *Róm. 9:*
tsináltál engem ilyen módon? avagy nintsen-e a' Fa- *20, 21.*
zaksznak hatalma a' sáron, melly az ő kezében vagy, *Róm.*
hogy abból tsináljon némelly edényt ékeségre, ném- *9:16.*
lyet gyalázatra? Bizonyára, nem az akaróé, sem *Sole.*
nem a' futóé, hanem a' könyörülő Istené az Elvála- *13:6.*
zás. Oh Isten böltseségének és tudományának mélysé-
ges gazdagsága! tsudálatosb és magasságosb oh Isten *5:1.*
a' te böltseséged, hogynem mint mi azt vóltaképen meg- *13:6.*
foghatnók; mindazáltal URam a' te ditsőségedre, 's
a' bünös ember lelki javára ki-nyilatkoztattad a' mi
bitünknek azt a' nagy titkát. Az el-rejtetett titkok
legyenek a' mi Urunknál Istenünknel; a' mellyek ki- *5:1.*
nyilatkoztattak, miéink azok, és a' mi fiainké. A' te *29:29.*
örökké-való Dékrétomodnak tsudálatos titkainak, nagy
betsülettel, és Isteni félelemmel való vizsgálására 's ta-
nulására akarjuk mi magunkat adni, oh mi URunk I-
stenünk, a' mennyire a' te Lelked azokat minékünk ki-
jelentette, és a' mi feretes elménk bé-nézhet azokba: oh
világosságnak Attya, nyisd-meg a' mi lelki femeinket, *Jak. 19*
hadd láthassuk a' te böltseségednek tsudálatosságát! *17.*
a' mi lábainknak fővétéke, és a' mi ösvényünknek *Sól. 119:*
világa legyen a' te kent igéd fiuntelen, hogy abban meg *105.*
ne tsalattassunk, 's másokat-is abból meg ne tsaljunk. Augu-
stínus
Fól tudgyuk URam, hogy a' lelkes ember nem foghat-
tya,

1 Tim.
6:15,16

Péld.
8:30.

Róm.
11:33,
34.

Róm. 9:
23.

Éf. 1:4.

- 1 Kór. tya-meg azokat, a' mellyek az Istennek Lelkéjé; *mert*
 2:14. *önéki boldonságnak tetfeznek: mi pedig nem vöttük a'*
 7:12. *világnak Lelkét; hanem azt a' Lelket, melly te töled*
örök igaz Istentől fármazik; hogy meg-tudhassuk azo-
kat, mellyeket nekünk ajándékozott a' te végbetetlen
kerelmed. Jelentsd-meg azért URam minékünk a' te
titkaidat a' te Lelked által; mert a' Lélek mindeneket
 7:10. *visgál, még az Istennek mélységeit-is. Nyisd-meg*
 2 Kór. *URam a' te nevedben a' hitnek Lelke által éolani kez-*
 4:13. *dett, és félandó folgádnak fáját, hogy hirdethesse 's*
prédikálhassa azokat a' te tsudálatosságidat, a' mel-
 1 Kór. *lyeket sem nem látott, fül nem hallott, a' mellyek a'*
 2:9. *világi 's testi ember elméjének gondolattjába nem-is*
tűnhetnek, a' mellyeket kőzített Isten öröktől fogva
az ötet ézeretőknek. Légyen hathatós, és a' lelkekben
munkálódó, óh Isten, a' te beféded! nem emberi hitető
 7:4. *böltőségben, hanem a' Lelki erőnek meg-mutatásá-*
 Sid. 4: *ban, az Évangyéliomi tifta finum igazságnak a' lelki*
 12. *tása ferint. A' Hallgatókat-is, kikhez rendelted a' te*
ditsőséges titkaidnak méltóságos követségét, fentel-
 Ján. *jed-meg az igazságban; a' te beféded örökkévaló igaz-*
 27:17. *ság. Tselekedgyed, óh Isten, azt: hogy hallván a' te be-*
fédedet, annak engedgyenek, nem mint balandó 's rom-
landó embernek; hanem mint örökké élő, halhatatlan,
romolhatatlan, változhatatlan Istennek be-
fedének! Amen.

AZ ISTE-

AZ ISTENI ÖRÖK ELVÁ-
 LASZTÁSNAK, ÉS ELHAGYÁS-
 NAK DÉKRÉTOMÁNAK
 NAGY TITKÁROL,
 Isten nevének félelmében lött
 ELMÉLKEDÉSEK.

ELSŐ RÉSZ.

Mellyben, *Élő-be-féd gyanánt, az Istennek ki-jelen-*
tett felséges titkairól, és az emberi elmének
azok körül lebető visgálódásának módjáról va-
gyon rövid trakta.

I. Titkok a' mi URunknál Istenünk-nél
 vannak: 5 Móf. 29:29. Az Isten maga
 egészen titok; mert Lélek: Ján 4:24.
 mert lakozik hozzá mehetetlen vilá-
 gosságban, kit senki az emberek köz-
 zül nem látott, sem láthat: 1 Tim. 6:16. Ján. 1:18.
 Mind örökké titokban 's az ő örökké-valóságában ma-
 radhatott volna az Isten; mert soha semmi nélkül
 nem Éükkölködött; ha az ő tökéletes, magát mással
 közleni kívánó jósága arra nem vitte volna ötet, hogy
 az örökké-valóságnak mélységéből ki-tündökljön.
 Azért attól fogva, hogy az első örökké-valóság után
 a' teremtséssel együtt az idő be-állott, a' melly titko-
 kat akart Isten a' maga ditsőségére 's az emberek lelki
 javára ki-nyilatkoztatni, azok eleitől fogvást fok ké-
 pen, hol nyilván, 's hol tsudálatosan nyilatkoztak-ki.

II. 1. E' világot, és erre az embert teremtvén Isten,
 több egyéb tökéletes tulajdonságainak esmérterésin ki-
 vül azt nyilatkoztatta-ki, hogy ő magát mással közleni
 kívánó örökké-való leg-főbb jó. 2. A' teremtetett,
 A de vét-

de vétkező, Isten ditsősége mellől el-maradó, (Róm. 3:23.) és magának hijába-való gondolatokat kereső (Préd. 7:29.) embernek bódogtalan el-efése után, ama' régi kigyónak fejét meg-rentendő, AÉZonyi-állatnak áldott magváról való, első drága Évangéliomot a' Paraditsomban maga ki-hirdetvén Isten, 1 Mós. 3:15. az ő örökké-való titkos Dekrétomának igen nagy és leg-nemesebb részét nyilatkoztatta-ki: tudnillik, hogy a' teremtetendő, de el-efendő ember aránt, öröktől fogva Istennél békefészes tanátskozás volt: Zak. 6:13. és hogy az Isten Testamentoma, mellyben kik lennének jövődöben az ő drága javainak örökösi, meg-nevezte: örökké-való, Sid. 13:20. mellynek mindazáltal az Új Testamentó Közbenjárójának (Sid. 12:24.) halála által, (mivelhogy a' kigyó annak farkát meg-mardosandó vala,) meg kellene petsételtetni: Sid. 9:15-17. 3. A' Ént Irás nem egyéb, hanem az Isten titkos akarátjának ki-jelentése, Isten ditsőségére, 's a' bünös ember lelkének idvétségére: 2Tim. 3:15. 17. Ró. 15:4. 2Pét. 1:19, 21. 4. Mikor az időnek tellyes-ségében ki-botsátotta Isten az ő AÉZonyi-állattól lött Fiát, Gal. 4:4. akkor még nyilvánban 's világosan nyilatkozott-ki az az Isteni titkos Ént tanáts, melly az előtt az Isten kintsei között el volt petsételtetvén: (5Mós. 32:34) lásd, Róm. 16:25, 26. Éfés. 3:9-11. 2Tim. 1:9, 10. Tit. 1:2. Kol. 1:26. és 2:2, 3. 1Kór. 2:7. 1Pét. 1:19, 20. 's a't. 5. Valamik eleitől fogva löttek e' világon, ma-is a' mik léznek, 's ez után-is a' mik lejendők, mind az Isten titkának véghez menetelig, Jel. 10:7. nem egyebek, hanem az Isten titkos Dekrétomának ki-jelentődési, az ő útának 's itéletinek meg-nyilatkozási: Jelen. 15:4.

III. Az ő Ént Attyának kebeléből az örök Évangéliomot le-hozó, és az Atyát minékünk ki-be-éllő Fiú Istennek testben való el-jövele után, Ján. 1:18. nintsen-is már semmi olly titok Istennél, noha ki-merít-

meríthetetlen és véghetetlen böltésfégű Isten a' mi Istenünk: Róm. 11:33. a' melly minékünk ki nem jelentetett volna, valami a' mi lelki örökké-való javunkra 's bódogságunkra tartozik: NB. Ján. 15:15. Ide való az, a' mi mondódik 1 Ján. 2:20, 27. --*Tínéktek kezétek vagyon ama' Szentől, és tudtok mindeneket.* Ennek oka ez: 1. Mert ha az Isten Éreelmes Fiában már magát minékünk adta, hogy mi Istenünk legyen; ha minket fel-vőtt a' magával való bódog egyesülésre, mimódon nem nyilatkoztatná-ki nekünk minden titkát? mimódon lehetne az, hogy ne adná tudtunkra mind azt, valami a' tökéletes bódogságra vezérelhet minket? Róm. 8:32. --*A' ki az ő tulajdon Fiának nem kedvezett, hanem értünk mindnyájunkért adta azt; miképen nem ajándékozna az ő Fiával minékünk mindeneket?* 2. A' Ént Irás, mellyet hajdan az Atyának a' Prófétákban sok részben, sok képen éolott Isten, az utólsóbb napokban az ő Ént Fiában lött Éozat által (Sid. 1:1.) hozott nagyobb tökéletességű világosságra, tökéletessé teheti az Isten emberét: 2Tim. 3:17. 1Mós. 17:1. 's a't.

IV. Ez így lévén, tudakozódásba jöhet az: *Mi még-is annak az oka, hogy az Isten Lelke az Irásban némelly dolgokat titkoknak mond? Ellenkezés ez; hogy az Isten ezt vagy ama' dolgot ki-jelentette, még-is titoknak mondja?* Illyen titok, 1. Az Istennek testben való meg-jelenése: 1Tim. 3:16. 2. A' Christus Jésusnak az Anyakentegyházzal való lelki házassága: Éfés. 5:32. 3. A' Pogányoknak a' kegyelemre való hívatalok 's fel-vétetetések: Éfés. 3:3-6. Kol. 1:26, 27. 4. Az ő hitetlenlégében meg-hólt, 's mind e' mai napig a' Éiv meg-keményedésben való Sídó nemzetenek az utólsóbb időben lejendő meg-térése, fel-vétetése, 's a' lelki halálból való meg-elevenedése titoknak mondatik: Róm. 11:25. 5. A' Christushók, hóltak és eleve-nek meg-itélésekre, az utólsó napon lejendő el-jövele-

lekor életben találattatandó embereknek el-változások titok: 1 Kór. 15:51. 6. Az egy Isteni állapotban három Zemélyű Szent Háromság állapotja felől úgy szokunk Éolni, hogy nagy titok az: 1 Ján. 5:7. világos és egyenes betűkkel a 'zent Irásban noha nints emlekezet arról, hogy az a' felsőges tudomány titoknak mondatnék; mindazáltal bizony valójába nagy titok az. Egy az Isten, még-is Három: belé hal e' titokba az emberi elme, és a tsupa természet világánál ennek végére nem mehetünk. 7. Vagyon emlekezet a hamisság titkáról-is: 2 Tess. 2:7. mely vagyon annál, a' kiné homlokára ilyen név irattatott: *Tirok; nagy Babilon, a' földnek paráználkodásának és utálatosságának Anyok*. Jel. 17:5. 8. Közönségesb értelemben a' kereftényi hitnek, s az *Evangeliumi zent tudományának ágazati titkoknak* mondatnak: 1 Kór. 13:2. és 4:1. Mát. 13:11. Márk. 4:11. Luk. 8:10. Éfész. 1:9. és 6:19. Kol. 2:2. és 4:3. 'sa't. 9. Az Isteni örök Elválástásról és Elbagyásról való felsőges és igen ditsőfeges tudomány, melly zertint a' könyörtülő Isten, a' vezedelemnek sárjában egyaránt fekvő emberi nemzetség közzül némellyeket fel-vőtt, és kegyelemnek edényivé tött, az ő kegyelmének ditsőfégének gazdagságát meg-jelenteni akarván; némellyeket pedig ott hagyott. el-vetett, vezedelemre rendeltetett haragnak edényivé tsinált, meg akarván mutatni az ő haragját és jelenteni hatalmát: Róm. 9:22, 23. ez a' tudomány (*mondom*) titok, és felette igen titkos. Az Apostol zent Pál, a' Római Levélnek 9. 10. és 11-dik részeiben erről tractálván, mikor már épen el-borúlt volna, és e' titok tengerébe zintén belé haló felben volna, el-bámúlva fel-kiált: Róm. 11:33, 34. *Oh Isten böltsességének és értelmének gazdagságának mélysége! miképen meg-vizsgálhatatlanok az ő íreleti, és végekre mehetetlenek az ő utai! Mert ki tudja az UR elméjét? 'sa't.*

V. Nagy

V. Nagy tsuda! hogy e' kilencz punctumokban említett dolgok, ki-jelentetett, és a' zent Irásban meg-irattott, ki-nyilatkoztatott dolgok, 's azonban titkok-is. *Ki-jelentetett dolgok*: 1. Mert az Isten hatalmának, zserelmének, jóvóltának, irgalmának, sőt minden tulajdonságának fényes ditsőfége nem tündöklött, sőt homályban maradott volna, ha Isten azokat a' dolgokat, mellyeket az Irás titkoknak nevez ki nem jelentette volna. Ha az Isten testben meg nem jelent volna; ha a' Christus a lelki házasságra az ő markáját fel nem vőtte volna; ha az egy Isteni állapotban való Szent Háromságnak titka, 's az Isteni örök Elválástásról való tudomány ki nem jelentődött volna; hol 's miben tetézett volna meg az Isten zserelmének 's könyörtülő jóvóltának ditsőfége? A Pogányoknak kegyelemre való hivatalokban, a' Sidóknak a lelki halálból való meg-elevenítettésekben, a' hamisság titkát homlokán viselő Babilonnak le-rontásában, 's a t. tetézett-meg, 's fog meg-tetézni, az Isten mindenható nagy hatalma, Házához tött ígéreteinak bé-tellyesedése. Mert mitsoda a' bűnben meg-hólt (*Éfész. 2:2.*) Pogányoknak a' kegyelemre való fel-vétetetések, 's a' nyomorúlt Sidóknak-is következendő meg-térítettések; hanem a' *halálból való meg-elevenedések*? Róm. 11:15. 2. Ki-jelentetett dolgok azok, mellyeket az Irás titkoknak mond; mert a mi idveségünknek rendit, 's *oconomiáját*, mi nem értenők s nem tudhatnók azok nélkül: Mint 's hogy vólt, és mint lézen az Isten Anya-zentegyházának forsa 's állapotja e' világon, nem volna tudunkra, ha a' Pogányok hivataloknak, a' Sidóknak meg-téréseknek, a' Babilon le-omlásának, a' bűn Emberének el-töröltetésének, és így a' *hamisság titkának* el-enyészésének titkait Isten az övéinek vizsgálásokra ki nem nyilatkoztatva volna.

VI. Titkok-is mindazáltal azon említett dolgok: 1. Mert azokat a' nagyságos ditsőfeges munkákat, hogy 's mint

's mint dolgozta, miként vitte véghez Isten, és tovább-
is mint fogja dolgozni 's véghez vinni, mi nem ér-
hetjük-el elménkkel. (: Szedd-fel bátor renddel, és
próbálgasd elmédet, ha végére mehet-e azon Isten
titkainak? belé halé, és el-olvad az elnéd.) 2. Mi-
velhogy az eszméret nem tökéletes ez életben, 1 Kór.
13:9. tsak részérint való; azért noha Isten tudokra
adta 's adja az ötlet felöknek (Sólt. 25:14.) azokat az
ő titkait, annyiban, a' mint és mennyire a' mi lelki
örök javunknak keresetire 's munkálódására elégséges;
de hogy szegűl végrűl minden ága-bogát, 's minden
résztéskét, az Isteni feneketlen véghetetlen böltsé-
ből származó munkáknak mi meg-érthetjük, meg-tud-
hassuk, arra az Isten nem vezén-fel, 's nem botsát-
hat-bé ebben az életben: láfd, Sólt. 139:6. Péld. 25:2.
nem állván itt ellent femmit az, hogy a' tudomány-
nak és értelemnek az utólsóbb időkben lejendő meg-
bővülések felől nemes Profétziák vannak: Ésa. 11:9.
és 30:26. Dan. 12:4. Ének. 8:10. 'sa't. És noha meg-
mondattott az minékünk, hogy vizsgáljuk az írásokat,
Ján. 5:39. 1Thes. 5:20, 21. a' mellyek kijelentettek, azok
miénk, és a' mi fiainké, 5Móf. 29:29. mindazáltal
azoknak módatlanul és békételenül való vizsgálásokba,
mellyeket az Isten Lelke titkoknak nevez, belé bo-
tsátkozni a' nyomorúlt emberi elmének nem szabad;
hogy az Isten ditsőségének fényes fűgári el ne borítsák
's meg ne tompítsák a' mi lelkünket.

VII. A' felsőbb meg-irtt titkoknak egyikéről, t. ill.
az Isteni örök Elválástásnak és Elbagyásnak, (: melly-
szerint az Isten némelleyeket fel-vött a' kegyelemre,
némelleyeket a' vezedelem sárjában hagyott, bölts ta-
nátása szerint.) felséges tudományáról, lézen az UR
segítő kegyelme által a' mi vizsgálódásunk, és együgyű
elmélkedésünk; de Isteni felelemben, nagy reveren-
ziával, 's betsülettel: nem kívánván által ugrani azon
a' bé-kertelt gáton, mellyel a' nyomorúlt fereg em-
bert

bert az ő belső kintses tárházába való bé-nézéstől el-
zártá és rekeztette az Isten. A' mint és mennyire
Isten ezt a' titkot ki-jelentette a' szent írásokban, tsak
addig és annyira vizsgáljuk; ha hol az Isten titkainak
feneketlen és meg-lábbalhatatlan mélylegére jutunk,
ott tovább nem megyünk, tsak meg-állunk, és el-
bámúlva, de Istennek ditsőséget adván fel-kiáltunk
szent Pállal; *Oh Isten böltségének és értelmének gas-
tagosságának mélysége! 'sa't. Róm. 11:33. Tsudáta-
tosb és magasságosb (óh Isten!) a' te böltséged,
hogy nem mint én azt meg-foghatnám!* Sólt. 139:6.
Egyébaránt, mivel az URnak titka az ötlet felöknek
meg-jelentetik, Sólt. 25:14. és mivel a' hűnek Lelke
lakozik nálunk, a' mint meg-irattatott, Hűtem, és
azért fűltam, (Sólt. 116:10.) mi-is bűjünk, és azért
fűlünk, 2Kór. 4:13. Szűljük néktek az Istennek titkos
böltségét, amaz el-rejtetett böltséget, mellyet Isten
el-rendelt vala e' világ előtt a' mi ditsőségünkre:
1Kór. 2:7. A' mi befédünk és prédikálásunk nem lézen
emberi böltségnek hitető befédiben; hanem a' lélek-
nek és erőnek meg-mutatásában; hogy a' ti hitetek ne
légyen emberek böltségében, hanem Isten erejében:
1Kór. 2:4, 5. Prédikáljuk néktek azokat, mellyeket
fem nem látott, fűl nem hallott, 'sa't. mellyeket kéfi-
tett Isten az ötlet fűvetöknek, mellyeket minékünk Isten
meg-jelentett az ő Lelke által: 1. 9, 10.

A' mi Urunk Jézus Christusnak Istene, a' ditsősé-
nek Attya, adja minékünk és néktek a' böltségnek
és jelenítésnek lelkét, az ő eszméretiben, és a' mi elménk-
nek zemeit világosítsa-meg; hogy tudhassuk-meg, mi
légyen a' mi örök életre való el-választásunknak és
kegyelembéli hivatalunknak reménsége, és az ő örök-
ségének ditsőségének minémű gazdagsági legyenek a'
szentekben! Éfél. 1:17, 18.

Hogy az Isteni örök Elválasztásnak és Elhagyásnak tudományáról, erről a' titokról szabad legyen az Anyafentegyházban illendőképen tanítani, egynéhány erősségekkel meg próbáltatik, az ellenkezőt vitatók ellen.

I. Még hajdan az ötödik seculumban, ama' hires, Afrikabeli Hipponensis Püspök a' Szent Ágoston Doktor idejében, (a ki meg-hílt Anno Chr. 430.) némelly Francziából való Atyafiak kérdésbe hozták azt; ha lehet-e és szabad-e az Ekklesiában, az Istennek eleve Ellátásáról, az Elválasztásnak és Megvetésnek nagy titkáról tanítani? Midőn a' Pelagianusok ellen írott könyveiben, az igazság őltalmára, az Isteni eleve Ellátásról, Elrendelésről, s a' t. bőven szólott és irt volna a' Szent Ágoston, meg-háborodtanak azon fokban, vezedelmesnek alitván az ő tanítását, kívánván inkább, hogy Éő avagy irás ne-is legyen arról a' tudományról*. A' kilenczedik Éázban, Galliában és Turret: Német országban, ezen tudomány körül újlag nagy Theol. villongás támadott, egy Godeschalcus nevű Rhemen-Elen: sis Barát, és a' Moguntiai Ersek Rabanus Maurus, Tom. 1. 's több Német országi Püspökök között. A' Tridentumi Concilium átok alá rekeszti, anathematizálja azt §, valaki azt mondánda, hogy az újjá-Éülettetett és meg-igazított ember tartozik el-hinni azt, hogy ő minden bizonynal az el-választattak Éámok között való. E seculum elein*, az Arminianusok avagy Remonstransok előtt-is, ütközetnek és botránkozásnak köve

† vid. Joh. Forbes. Instr. Hist-Theol. Lib. 8. cap. 3. §. 17-19. J. H. Heideggeri Hi. or. Pap. Per. I. et. §. 56.

§ Sess. 6. can. 15. Si quis dixerit, hominem renatum & justificatum, teneri ex fide ad credendum, se certum esse ex numero predestinatorum; anathema sit

* Scias, velim, Lector, me isthuc scripsisse in Anno 1699, atque ideo sic locutum fuisse: E' seculum elein; &c.

köve vólt, de bizony még ma-is fokok előtt az e' felesleges tudomány. Holott azért illy fokban meg-ütköznek ebben, fokoknak káromkodásra való alkalmatosság adódik erről való tanításkor: fokoknak minden gonofságra való el-vetemedésre, testi bátorságra, némelyeknek pedig a' kétségbe esésre ajtót nyit ez a' tudomány; (fokok így főlnak:) mert az emberek hallván az Isteni örök Elválasztásról és Megvetésről való tudományt, így kezdenek okoskodni: Ha Isten el-választott, tsak idvezülnöm kell, akarmint éljek; mert az Isten Dék étoma változhatatlan: Ha pedig a' kárhozatra rendeltettem; mi ha'na jót tselekednem? ha a' földet sepreném-is a' hajammal, éjjen 's napon jót tselekedvén, még sem idvezülhetnék, s a' t. Holott (mondom) illetén ütközetnek köve, 's illyen botránkoztató, 's lelket törbe ejtő gondolatokat nemző ez a' tudomány; illő vizsgálódní arról, ha ugyan lehet-e és szabad-e az Anyafentegyházban a' meg-említett tudományról tanítani és tanúlni.

II. Hogy az igaz czélt ezaránt el-találjuk; az UR-nak igéjéhez kell tértünk, a' mellyben vagy on a' mi értelmünknek bizonyos regulája. „Mert az Irás (a' „bóld.eiml. Kálvinus János Éavaival Éólok itt Éünte- „len*) Oskolája a' Szent Léleknek; a' mellyben sem- „mi el-nem hagyatott, a' mit Éülfég és ha'nos tudni; „és nem-is tanittatik semmi, a' mit meg-tudni ha- „nálatos nem vólna. Valami azért az Irásban az El- „választásról tanittatik; meg-láffuk, hogy a' hiveket „attól semmiképen el-ne tiltsuk; hogy ne láttassunk „ollyanoknak, mintha őket irigységből az Istennek „kegyelmétől akarnók meg-foztani; avagy pedig a' „Szent Lelket akarnók vádolni és meg-feddeni, mint- „ha valamit ollyat-is tanított vólna, a' mit jobb vólt „vólna el-hallgatni és el-nyomni. Engedjük-meg in- „kább a' kerefnyén embernek, hogy az Istennek min- „den őhozzája igazítottott igéjének be-vételére mind

„fület, mind éivét meg-nyiffá ; mindazáltal e meg-
„mértékeléssel, hogy mielt az Isten az ő éent éaját
„bé-fogja, az ember-is az ő tovább tudakozódásának
„útát bé-zárolja.

III. Ugy vagyon ugyan, hogy a' nyughatatlan em-
* Calvi., berek az Isteni Elválástásnak dolgában menten el-
nus ibi., kapnak valamit *, a' mellyet avagy tsipdesnei, avagy
dem., gonozúl magyaráznak, avagy meg-gyűlöltetnek,
§ 4. &c. „avagy meg-is czáfolnak. De ha mi az ő kényessége-
„ken meg-indulunk ; a' mi hitünknek több kiváltké-
„pen való ágazatit-is el-kell titkolnunk, a' mellyek
„közzül ök, és az ő hozzájuk hasonlók, majd csak egyet
„sem hagynak meg-káromlás nélkül. A' viééalkodó
„elme éintén olly vakmerően ki-pactan, midön azt
„hallja, hogy az Istennek állatjában bárom femély
„vagyon, mint éintén mikor azt hallja, hogy az Isten
„eleve meg-látta, mint légyen az embernek dolga, mi-
„nekelötte azt teremtetni volna. Hmét: lokan nem
„tartóztatják-meg a' kaczagástól magokat, midön hall-
„ják, hogy csak valami kevés éftendök múltanak az
„öt ezer felett e' világ kezdetitől fogva. Mert mind-
„járt azt kezdik kérdeni, hogy, De miért hivalkodote
„és alutt annyi ideig az Istennek ereje? És így egy
„fummában, semmi nem fordúlhat elő, a' mit ök
„meg-nem tsúfolnának. Hogy azért e' káromkodó
„éajak bé-dugva maradjanak, vezteg kell-é hallgat-
„nunk a' Fiúnak és a' Szent Léleknek Istenfégeről?
„avagy vezteg-hallgatásban múlaffuk-e el e' világ te-
„remtését? söt-inkább mind e' czikkelyben, és min-
„denütt, fokkal erősebb az Istennek igafsága, hogy-
„nem mint az istenteleneknek rágalmozásoktól vala-
„mit félne. A' hamis Apostolok gyalázatosan rá-
„galmazták és éidalmazták a' éent Pálnak igaz tudo-
„mányát ; de ugyan még sem teheték, hogy ő azt éé-
„gyenlette volna: Róm. 1. : 16. Summája a' dolognak :
Valaki az Elválástásról való tudományt az Ekkléfiá-
ból

ból ki-zárni, és gyűlölséggé akarja tenni, az nyitván
önön magát az Istent káromlja, minbe valamit ma-
ga gondolatlanúl éjtett volna, a' mi az Anyafemegy-
báznak ártalmára vagy.

IV. Igen helytelenül vetik pedig elő azok, kik az
Elválástásnak csak meg-émlítését és nevezetét-is, ha
lehetne, örömeit el-temetnék ; azt, a' miről feljebb em-
lekeztünk, hogy az a' tudomány a' hitet meg-törí, a'
Iellet meg-haborítja, törbe éjtí, és képtelen gondola-
tokkal fértégeti ; holott ez mérő hazugság azok aránt,
kik nem e' világnak, hanem az Istennek Lelkét vötték :
söt-inkább ez a' kereétyéni évangyéliomi igaz hitnek
egyik legfőbb ágazatja, a' mi Istenhez való haládatos-
ságunknak kútjeje, a' mélyféges meg-alázódásnak gyö-
kere, hitünknek vasmatskája, (Sia. 6:19.) vigaétalá-
sunk és bóldog reménfégünk támaéa, és a' kegyességbe
való magunk gyakorlására igen hatalmas éőztön ; melly-
nek tanítását 's tanúlását ha egyéb nem, csak a' fok-
féle ellenkezőknek, kik e' kereétyéni hit ágazatjának
nemeseb részét vezedelmes tévelygésekkel meg-zavar-
ták, az Isten igafságát káromolván, alkalmatlankodá-
sok igen éükléggé tötte. Vigyáznunk kellettén
mindazáltal nekünk e' felféges tudomány tanítása 's
tanúlása körül imez regulákra : 1. Nagy józansággal,
és elmélkedésinknek éoros korlátban való tartásával
kell minékünk e' titokkal bánnunk, nem kívánván
feljebb búltselkedni annál, a' mi meg-íratott 1 Kór. 4:6.
2. A' éemélyekre, kik előtt ; a' helyre, hol ; az idő-
re, mikor és mint prédikáljuk e' titkos tudományt,
nagy éorgalmatossággal figyelmezní kell. 3. Nem
annyira előrül, mint hátról kell éemlélní e' titkot ;
az-az : nem kell arra beképtelenül ásitánunk, hogy az
Isten Királyi éékinél le-tött élet könyvének leveleit
mind rendre forgassuk, 's meg-nézéljük, ki van, 's ki
nints abba bé-írva. Mert az Isten mozdúlhatatlanúl
meg-álló erős fundamentomának ez a' petsétje : Tudja
Isten,

Isten, kit sodák az övéi: 2 Tim. 2:19. Hanem az a mi tiűtünk, hogy a magunk lelkünk-ésméretinek könyvének leveleit forgassuk űntelen, vizsgálódván azon, ha vagyunk-e a hitben, avagy nem? 2 Kór. 13:5. a hitnek, és az igaz meg-térésnek a válaftottakhoz illő gyümöltsei fel-találtatnak-e bennünk, avagy nem? És így böltsen s okoson tráftáltatván az a tudomány, senki benne meg-nem űtközik; és senkinek, egy, a vagy más dologról való vézedelmes gondolkozásra alkalmatosságnem adódik.

V. Noha tsak az eddig mondatott dolgokból-is elég világosan ki-sűl, az örök Elválaftásról való drága tudománynak az AnyaÉntegyházban való taníttatásának űükféges volta; mindazáltal, hogy az ellen patvarkodóknak Éájok jobban bé-dugódjék, s lelki-ésméreteken meg-gyözödjének, ha tsak az igazságot a hamisság alatt fogva nem akarják tartani: Róm. 1:18, egynéhány tiűta Éént Iráson fundáltatott erősségekből meg-műtogatjuk még-is, e tudománynak, mint drága kintsnek, az Ekkléfia tárházában való űükféget: (I) A Christus és az ő Apostoli világosan tanították e tudományt; miért nem Éabad volna tehát nekünk tanulnunk? lásd, Mát. 11:20, 25. és 13:11. és 25:34. Luk. 10:20. és 12:32. Ján. 15:16. Róm. 8:29, 30. és 9:11-23. és 11:5, 6. Éf. 1:4, 5. 2 Tim. 1:9. és 2:19. 1 Thes. 5:9. 2 Thes. 2:13. 1 Pét. 1:2. Júd. 4. s a t. A melyek meg-irattattak, a mi tanúságunkra irattattak meg, s a t. Róm. 15:4. hogy vizsgáljuk azokat: Ján. 5:39. Tsel. 17:11. (II) Szűkféges prédikáltatni annak a tudománynak kinék-kinék lelke idvességére s örök böldogságára; mivel, Éént élet nélkül senki az U. Ra nem láthatja, Sid. 12:14. s böldogságra nem mehet; az a tudomány azért jelentödtö ki, söt azért lött a Válaftás, nem hogy tsak vakjában el-hidgyűtik azt, s azzal ketségessűk Éegény lelkűnk, ha úgy nintsen-is; hanem hogy légyűnk Éentek és fegybetlenek

lenek Isten előtt a Éeretet által: Éf. 1:4. (III) Más-ként amaz Apostoli intés, mellynek fűtűnkben minden napon zengedezni igen illő, tsak hijaba való és ha-Éentalan volna: 2 Pét. 1:10. -Atyámsiai, igyekezzétek a ti hívatatásokat és válaftatásokat inkább inkább meg-erösíteni, s a t. (IV) Leiki haborűnknek s Éorongattatásűnknek idején, höl s miben találhatnánk egÉ leiki örömet, ha ebben nem, hogy a mi nevűnk fel vagy on írva mennyben: Luk. 10:20. Fil. 4:3. (V) A mi lelkűnknek, a kétségnek és a fok külömbkü-lömbfüle kételkedéseken tengerében való el-merűlése ellen, ez az erős és bátorságos vas-matškája, hogy az Isten böségesen akarván meg-műtani az igéreteket örökűsűnek az ő tanátűának válozhatatlanságát, meg-Éskűtt magára affelöl, hogy bé-megyűnk a kárpiton belöl, a hová a mi Elöljárűnk mi Éettűnk bé-ment, a Jűsűs: Sid. 6:17-20. ha mikor azért a kemény kíÉertetek idején a kétségnek tengerében sűlyyedezni kezdene-is a lelkűnk, (: mint a É. Péter lába: Mát. 14:30.) a Jűsűs erős keze meg-ragadván bennűnk, így biztatna: Ne félj kűtsűny sereg, mert tetűt a ti Atyatokenak, hogy néktek orűágot adjon: Luk. 12:30. (VI) A mi Istenűnknek örökké-való igaz Istenfégeröl, a lelki-ésméretnek tanubizonságán, a Éént Istennek hitűnk nemes ágazati aránt nekűnk ki-jelentetett Éént akaratján, és a termÉÉettöl a tökéletes örökké-valóság s örökké gondoló tökéletes lélek aránt eménk-be bé-nyomott eredeti ábrázaton kívül, (: ideának híjjak a Metaphysicusok :) az örök Elválaftásnak tudománya téÉen bizonyosokká minket az ill-Éeten okoskodások után: 1. Igaz Isten az, a ki tudja öröktöl fogva minden ő tselekedetűt: Tsel. 15:18. Az nem igaz Isten, a ki nem tud, nem lát, nem hall semmit; mint a Pogányoknak bálványaik: Sölt. 115:4-7. Jér. 10:11-14. Az Elválaftásnak tudománya tanít pedig minket meg arról, az Istennek eleve mindent tudó tökéle-

tökéletes értelméről: Róm. 8: 29. 2. Igaz Isten az, *a' ki mindeneket, melyeket akart, tselekedett,* (meg-mivelt:) Sól. 1: 15: 3. *a' kinek akarata nélkül egy ve-rebetske-is nem esik-le a' földre:* Mát. 10: 29, 30. Mi-tsoda pedig (a' *Prædestinationak*) az Isteni örök Elvá-lasztásnak és Elhagyásnak dékrétomának tudománya, hanem annak az Isteni akaratnak, melly *Éterint* azt mivelte a' bölt, *Éabad* Isten, a' mi néki tetézett, ki-hirdetése? Róm. 9: 21, 23. 3. Igaz Isten az, a' ki va-lamit az ő akaratjának jó tetézése *Éterint* rendelt és vé-gezett, változhatatlanul és ellene-állhatatlanképen végezte 's rendelte: avagy, igaz Isten az, ki mind ál-latjára 's természetire nézve, 's mind az ő jó tetézése *Éterint* tött dékrétomiban *változhatatlan:* Mal. 3: 6. Jak. 1: 17. A' *Prædestinatio*ról való tudomány pedig, ezt az Isteni *Éent* tanátsnak változhatatlanságát, és az Isteni akaratnak ellene-állhatatlan voltát hirdeti-ki: lásd, Róm. 9: 19. Sid. 6: 17-19. 4. Igaz Isten az, a' ki ingyen való kegyelméből és könyörületességéből tart-ja-meg azokat, a' kiket meg-tart; a' kiket pedig el-kárhoztat, igaz Birói igazsága *Éterint* kárhoztatja: 2Móf. 33: 19. Róm. 9: 14, 15. A' *Prædestinatio*ról való tudom-ány pedig azt a' végzetetlen Isteni könyörületessé-get, és igaz Birói igazságot nyilatkoztatja-ki: Róm. 9: 22, 23. 's a' t.

VI. Nevezetesebben, 5. a' *Jésus Christusnak örök-ké-való igaz Istenséget,* (: mellyet e' háladatlan világ-nak sok része ma-is kétségbe hoz:) ebből próbálhatni-meg hatalmason; hogy *ő benne válaftott minket Isten e' világ fundamentomának fel-vetése előtt:* Éfés. 1: 4. Sőt *ő válaftott minket.* Ján. 15: 16. *Nem ti válaftor-zatok engemet; hanem én válaftottalak titeket.* Bi-zony igaz Isten az és örökké-való Isten, a' kinek *Éabad* akaratjában volt az örök Elválaftás. Hogy pedig a' leg-közelebb említett *Éent* írásbéli helyben, nem an-nyira a' Tanítványoknak külső hivatalokról, és az Apostol-

Apostolságra való válaftatásokról, mint az örök El-válaftásról légyen *Éő,* meg-tetzik (1) mert a' Vá-laftás, mellyről ott *Éő* vagyon, a' végre löttnek mon-datik, hogy *jó gyümölsöt teremjünk;* az-az, hogy *fen-tek és fegyhetetlenek légyünk a' Éeretet által:* Éfés. 1: 4. mert ezek a' *Léleknek gyümölsői:* Gal. 5: 22. (2) Mert az Apostolok Elválaftatása, a' Christus Elválaftatásá-nak tétetik ellenébe: (: *nem ti válaftottatok engemet; hanem én válaftottalak titeket:*) annak t. il. melly lött örök időktől fogva a' Közbenjárói titkre: Sól. 2: 6-8. Jel. 13: 8. Ésa. 53: 10. (3) Más *Éent* írásbéli helyek-ben, az *élet könyvének írása,* és amaz örök Elválaftás-nak 's Elhagyásnak dékrétomát ki-fejező fontos *Éők,* *Könyörülök a' kin könyörülök, kegyelmes lélek a' kinek kegyelmes lélek,* nyilván és világosan a' Christusnak tulajdoníttatnak: lásd, 2Móf. 32: 32. és 33: 18, 19. veld övé, Róm. 9: 15. Jel. 13: 8. és 21: 27. mivelhogy az, a' kinek Mófes efedezett, és a' ki az ő ditsőségét néki meg-mútatta, a' puskában az Izraelt vezérő Isten or-czájának *Angyala,* Ésa. 63: 9. *kinek közepette vagyon a' Jébovának neve,* 2Móf. 23: 20, 21. 6. A' *Szent Lélek Istennek-is örökké-való igaz Istensége,* (: mellyet a' *Macedonianusok, Pneumatomachusok,* és egyéb eret-nekek tagadtak:) világosan tündöklik e' *Prædestinatio*-ról való tudományban; mivelhogy az *Istennek mély-ségeit vizsgáló,* és azt a' *mi Istenben vagyon,* tsak egye-dül tudó Lélek jelenti-meg minékünk azokat, *melyeket nekünk ajándékozott az Isten:* 1Kór. 2: 10-12. *amaz el-rejterett böltiséget, mellyet Isten el-rendelt vala e' világ előtt a' mi ditsőségünkre:* 1. 7. azon Lélek *téfen* tanubizonyságot a' *mi lelkünkkel egyetemben affétől,* hogy *mi Istennek fiaí vagyunk; ha fiak, örökösök,* 's a' t. Róm. 8: 16, 17. azon örökké-való Lélek (Sid. 9: 14.) petsétel-el minket a' válságnak napjára: Éfés. 4: 30. az örök életre, mellyre válaftattunk: Éfés. 1: 13, 14. Mind ezek, az Istennek állat *Éterint* való és természetű tulaj-

tulajdonsági, viszont az Isteni fémélyekre néző erősségek. úgy ragyognak és tündöklének a *Prædeterminatio*-ról való tudományban, mint világos tükörben: és a ki ezt a tudományt tagadja, vagy kétségbe hozza, vagy az Anya-entegyház fülei 's fémelyei elől el akarja zárni; tagadja, és el-titkolni akarja az, amaz Isteni tulajdonságokat-is, és a' Szent Háromságnak nemes titkát.

VII. (VII) Szükség prédikáltatni az örök Elválástásról való tudománynak azért, hogy az emberi kevélységnek farva le-töretettsék, 's csak egyedül az Isten kegyelmességének ditsősége magasztaltsák. Midőn az Elválástást a' Ént Irás teli torokkal csak ingyen-kegyelemből valónak kiáltja, nem kevélykedhetik az ember: *1 Kór. 4:7.* Ha a' maga érdemét 's jó-tselekedetét hánnya, hogy azok által idvezül, 's mégyen az örök életre; *Isten* hazuttolja, kinek ajándéka az örök élet: *Róm. 6:23.* Az Elválástás nem a' tselekedetektől, hanem a' hívó Istentől van: *Róm. 9:11.* és *11:5,6* ki válaftott minket --- az ő akaratjának jó kedve ferint: *Éfés. 1:5.* hogy a' ki ditselkedik, az UR-ban ditselkedjék: *1 Kór. 1:31.* A' mi örök életünket 's idveségünket, fűkség, hogy vagy egészen magunknak, vagy egészen az Istennek, vagy egy rékről az Istennek, más rékről pedig magunknak tulajdonítsuk.

Ha azt a' ditsőséget egészen magunknak koporítjuk; gonosz bűvűek leszünk a' *Pelagianus*-oknál, 's épen *Atheus*ok: Ha rész-ferint Istennek, 's rész-ferint magunknak tulajdonítjuk; *formalis Pelagianus*ok leszünk, kikkel fok harcza volt a' Ént *Ágoston* Doktornak: Ha pedig egyedül Istenre, mint minden jó adományok tökéletes kútfeje (*Ják. 1:17.*) hárítjuk lelkünk idveségének javát; úgy leszünk valójába istenfő 's ő Fellegének ditsőséget adni kész fíví igaz kereztények.

VIII. (VIII) Lelki vizsgálásoknak egész Patikája, az örök Elválástásról való nemes tudomány. Pél. ok.

1. Ha

1. Ha én igaz jelekből meg-ésmérhetem magamat a' válaftottak seregéből valónak lenni, (: meg-ésmérhetem pedig azt, a' ki csak meg-nem vettetett: *1 Kór. 13:5,6.* *Róm. 8:16,17.*) bizonyos lehetek affelől, hogy én érettem, válaftottáért, a' nyomorúságoknak napjait Isten meg-rövidíti: *Mát. 24:22.* 2. Hogy az utólsóbb időben támadandó hamis *Krisztus*októl, és nagy jeleket 's tudákat tehető hamis *Prófétá*któl el-nem hitettethetem, az igazság mellől el-nem ámttathatom: *Mát. 24:24.* 3. Hogy senki engemet az Isten érelmétől el-nem éakáztathat: sőt a' gonosz-is javomra szolgál nekem, ki Istenem végezése ferint hivatalos vagyok, kit öröktől fogva tudott 's el-is válaftott Isten: *Róm. 8:28,29,35.* 4. Ha a' hozzás és foká tartó nyomorúság 's kísértet alatt a' romlottság néha panaszkodtat-is, hogy el-bagyott engem az UR, 's el-felejtkezett rólam; meg-felel az engem el-nem felejtethető Istenem: hogy, a' maga tenyerére metkett-fel, 's kezeire irt-fel el-törölhetetlen 's ki-vakarhatatlan betűkkel: *Ésa. 49:14-16.* Ne félj kis fergetske, te *Jákób*, kit én válaftottam, *Ábrahámnak* én barátomnak magva: *Ésa. 41:8,14.* én vagyok a' te URad Istened, ki a' te jobb kezedet fogom, én foglám vagy te, válaftottalak tégedet, és az én igazságomnak jobb-karjával támogatlak: *Y. 9,10,13.*

Éémélheted már bőven mind ezekből, hogy az Isteni örök Elválástásról való felleges tudomány olyan, mint az ember fejére, sőt lelkébe, öntetett drága kenet: *Sólt. 1:33:2.* lelkünk sebeit gyógyító bor és olaj ez: *Luk. 10:34.* hitünknek és reménységünknek erős vasmatskája: *Sid. 6:19.* kereztényi Ént hitünk ágazatinak egyik fobb fundamentoma; mellynek tökéletes tanulására, a' kerezténységnek kezdetinek betűit el-bagyván, igyekeznünk kell, hogy légyen gyakoroltatott érzékenységünk: *Sid. 5:12,14.* és *6:1.*

B

III. RESZ

III. R É S Z.

Mellyben forosabban az Elhagyásnak vagy Megvetésnek dékrétomáról (a' Reprobationról) vágyon fő, néminémü a' körül elő gördítettnei főkott nehezégeknél el-háritásokkal

I. Mivel pedig a' Prædeterminationnak az a' neme, melly Elhagyásnak, Megvetésnek (Reprobationnak) neveztetik, éulákosabb és fulákosabb e' világ éemei előtt, 's majd több nehezégekkel rakodott és elegyítettett-is meg, mint az Elválástásról való tudomány; illő különösön erről valamit éolantunk, az embereknek éiveken fekvő némelly akadék köveket el-háritván. Mert fókán éólnak így az emberek köz-
„zü: Nem férhet a' fejembe 's hitem ágazati köz-
„az a' Reprobatio, hogy némellyeket Isten meg-vetett
„'s öröktől fogva a' kárhozatra rendelt volna*; mind
„azért, hogy fok botránkozásra való alkalmatosságot,
„sőt káromkodásra való okot ád az a' tudomány az
„embereknek. Mert némellyek így éólnak: Ha Isten
„a' meg-vettetett és kegyelemre fel-nem vétetett
„embereket változhatatlanul rendelte a' kárhozatra;
„tehát azok kárhozatjoknak Isten az oka. A' bünre
„való el-vetemedésre-is ajtót és útát nyit az a' tud-
„mány, (úgy mondnak:) mert hallván, hogy Isten né-
„mellyeket kárhozatra ítelt, éágúldva rohannak a' bün-
„re, így okoskodván: Ha az idvésségre rendelt Isten,
„csak idvezülnöm kell, ha rofékül élek-is: ha pedig
„kárhozatra irattartam-bé, mi házna jót tselekednem?
„fókán ez úton kétségbe-is éfnek: mind azért, mert
„úgy ézmélem a' éent Írásból, hogy az Isten minde-
„neket hív magához a' kegyelemre, nem akarja a'

* vid. Martini Becani Compend. Manual. Controv. libr. 3. cap. 4. § 3, 4. &c. Gasp. Erasmi Brochmanti System. Theolog. Tom. 1. Articuli. 14. cap. 3. quæst. 1, 2, 6, 7. &c.

„bíniósnek vékedelmét: Ézé. 33:11. nem akarja, hogy
„valakik el-veffenek; hanem hogy mindnyájan meg-
„térésre igyekezzenek: 2Pét. 3:9. minden embereket
„akar idvezíteni, és hogy az igazságnak ésméretire
„jussanak: 1Tim. 2:4. 's a' t. Melly dolog így lévén,
„illetén képtelenségek látzanak e' tudomány körül:
„hogy az Isten talám csak játézik az emberekkel, 's meg-
„tsúfolja őket, egy felől őket a' kárhozatra rendelvén,
„más felől még-is ki-terjeztetett kezekkel magához a'
„kegyelemre híván: vagy hogy az Isten tehetetlen,
„(a' testi okoskodás favát mondom, távol légyen a' ká-
„romkodás!) hív ugyan mindeneket, akarná meg-
„téréseket 's idvezüléseket; de nem téríthet-meg
„'s nem idvezíthet mindeneket: Mát. 23:37. 's a' t.

II. Az ekképen zenebonáskodó, és az Isten meg-
vifálgathatatlan titka ellen dörmölödő emberi 's testi
okoskodás aránt, mindeneknek előtte vígáztalásunk-
ra azt jegyezzük-meg: A' éent Pál Apostolnak e' ti-
tok körül való tanítása hasonlő nyilakkal ostromolta-
tott: Róm. 9:14, 19. *Avagy hamisság vagy-on-e az Isten-
nél? miért haragfik tébát még-is az Isten? A' mi
tudományunknak a' éent Pál Apostol tanításával való
bizonyos meg-egyezésének tsalhatatlan jele ez; azért
ugyan a' éent Apostol tegzéből vött nyilakkal kell víz-
ta verni 's el-óltani a' Sátánnak ollyatén tüzes nyilait:
Oh ember! te kitsoda vagy, hogy Isten ellen versengés?
Avagy mondja-e a' föld edény annak, a' ki azt formál-
ja; miért tsináltál engem ilyen módon? &c. 20. Nin-
tsen hamisság az Istennél: Távol légyen: &c. 14. Ki me-
hetett végére az UR akaratjának, vagy ki volt néki
tanátsosa? Róm. 11:34. Oh Isten böltsességének és ér-
telmének gazdagságának mélysége, melly-igen meg-
tudbatatlanok az ő ítéleti, és végekre mehetetlenek az ő
útai! &c. 33.*

III. A' test és vér feljebb említett képtelen és za-
varos okoskodásinak tsendesítésekre, bizonyos pun-
tumok-

átumokból álló jegyzéseket fogunk tenni, mellyekben azonokra való felelet bé-foglaltatik: (I) Közönfésen, a mi a *Reprobatiot*, némellyeknek Megvételéseket, 's a' kárhozatra eleve való bé-irattatásokat nézi; olly világosan élő arról a' fent Itás fok helyeken, hogy igen vakmerő homlokú ember legyen az, a' ki azt tagadni, vagy kétségbe hozni merézi. Az Elválástának fava, melly magával hozza fűködés-képen némellyeknek el-múlításokat, és a' hitetleneknek az időben bizonyosan meg-eső el-kárhozások-is arról nyilván tanubizonyosságot tévén. A' szabados Isten a' mennyei örök ditsőségre való Elválástából némellyeket tudva ki-rekeltett, *bé nem írta neveket a' Bárány életének könyvébe*: Jel. 13:8. és azok még eleve a' kárhozatra irattattak-bé: Júd. 9:4. *ferette Isten Jákobot, gyűlölte Ésaút*: Mal. 1:2, 3. Róm. 9:13. *könyörült azon, a' kin könyörülni akart; a' kit pedig akart, meg-keményített*: Róm. 9:15, 18. 2Móf. 33:19. láfd ezeken kívül, Péld. 16:4. 1Thess. 5:9. *-nem rendelt az Isten minket haragra*; 's a' t. 1Pét. 2:8. 1Sam. 2:25. Mát. 7:23. és 20:16. és 25:41. 's a' t. (II) Noha másolatlanul rendelte Isten a' haragra 's kárhozatra azokat, a' kiken nem könyörült, kiket a' vezedelem sárjában hagyott; mindazáltal azoknak kárhozatjoknak, 's ezt meg-előző 's érdemlő büneiknek semmiképen nem oka: mert az őök Istennek e' titok körül forgó Dékrétoma nem kitétet senkit erőnek erejével a' végre; hanem tsak azt tseleksi, hogy a' dolog nem más-képen, hanem változhatatlanul legyen: sőt, mindenekre ki-áradó bőféges jóságának gazdagsága fcsert,

hágy

* Samuel Huberus, *superiori seculo Annò C. 1592. universalem omnium hominum in Christo Electionem ad salutem, five credant, five non, asserere non dubitavit: & Reprobationem sub pretextu extollende Dei misericordiae, negare sustinuit; &c.* opposuerunt se ei Theologi Wittenbergenfes & Tubingenfes precipui &c. Aegidius Hunnius, Balduinus; &c. &c.

hágy magok menthetetlenségekre az el-kárhozandók körül-is ollyan eszközöket, mellyek elégfésesek lehetnek vala az ő meg-térésekre, ha fívek meg-nem keményedett volna: Róm. 2:4. 5. nem vét Isten senkit a' kárhozatra, hanem a' bűnöst: nem okoztathatik tehát ő Felsége, 's kegyetlenséggel sem vádoltathatik; mert igaz Bíró: magok ferteztetik-meg magokat az emberek undok vétkekkel, mellyekből nem-is akarnak meg-térni; a' nagy Isten pedig hogy őket azoktól meg-mentse, véle nem tartozott: magokból 's magoktól árad azért az ő vezedelemek: Hóf. 13:9.

IV. (III) Mivelhogy Isten senkinek e' világi életben az ő meg-vettetését bizonyosan tudtára nem akarja adni, hatalmas lévén a' vezedelemesül vétkező bűnösöket-is a' leg-utólsóbb órán meg-téríteni, magához híni, 's idvezíteni, Luk. 23:42, 43. Mát. 20:6, 7, 12-15. azért sem a' bűnre való el-vetemedésre, sem a' kétségbe-esésre nem nyit ajtót a' Megvettetésnek (*Reprobationak*) jól értett tudománya; sőt-inkább mindeneket nagy fozgalmatosságra és fozos vigyázásra ferkenget; hogy meg-esmérvén a' bűnt gyűlölö Istennek keményfégét, ne fuvalkodjanak-fel, hanem féljenek, Róm. 11:20, 22. *lelkek idvesfégét félelemmel 's rettegéssel munkálódják*, Fil. 2:12. (Sól. 2:11. Hóf. 3:5.) és a' bűnnek útát, melly a' vezedelemnek örvényébe taszít, el-hagyván, járjanak a' fent életnek után, melly nélkül senki az URat nem láthatja: Sid. 12:14. Jel. 21:27.

V. (IV) Némelly fent írási helyekből, úgy vagyon ugyan, hogy akarják ki-tekerni és fatsarni az emberek, a' könyörülö Istennek mindenekre ki-terjedő kegyelmét, hogy ne láttassék lenni *Reprobatio*, megvételése 's el-hagyása némelly embereknek; hogy mint egy gyeplűre erőftvén Isten az ő szabados Dékrétomát, merő Isten hire 's akarattja nélkül rohannának némellyek a' kárhozatra. De ha fcserivel és jól meg-világáljuk a' dolgot, nem úgy van az. Péld. ok. 1. va-

gyon ilyen Ént Irásbéli hely, Ézéek. 33:11. -Élek én, UR Féhovának mondása, ha gyönyörködöm a' hitetlennek halálában; sőt hogy meg-térjen a' hitetlen az ő útáról, és éljen, 's a' t. miként állhatnak-meg, azt kérde, Istennek illetén fava, a' kárhozatra való örök rendelkezéssel? FEL. (1) Nem sül az innen ki, hogy a' teremő Isten semmiképen nem akarná a' kárhozandók vezédelmeket: akarta egyzer; mert a' haragnak edényit vezédelmekre maga készítette, Róm. 9:22. maga készített eleitől fogva nékik Tőfeter, az-az. feneketlen poklot, Ésa. 30:33. örökké égő tűznek helyét: elvégre-is maga fogja a' sententziát ki-mondani, Akozta-
tak mennyetek-el az örök tűzre, Mát. 25:41. miért el-
lenkeznek hát az Isten egyzeri maga akaratjával? Az Ézékiel Prófétnál való Ént Irásbéli helyben pedig, a' meg-téréstől függetti-fel Isten a' hitetlennek halálában való nem gyönyörködését; mert ha meg-tér, úgy él; (mivel a' még meg nem tért bűnös meg-holt; Éfés. 2:1. Kol. 2:13.) azért olyan hitetlenről van ott Éő, ki még a' kegyelem országán kívül lévén, a' Sátán rabja; de az Istennek örök válaftása Éerint abba béjövendő: mint Saulus a' kegyelembéli hivatal előtt hitetlen, Isten bözöntő 's káromló volt; de az UR árgalmazott néki, halálát nem akarta, 's a' t. 1Tim. 1:13, 15. (2) Nem akarja Isten a' bűnösnek halálát, 's nem gyönyörködik abban, a' mennyiben az az ő kezeinek formálásának 's az ő teremtésének romlása, (destructioja): de akarja, sőt gyönyörködik abban, a' mennyiben az az ő bünt gyűlölő, Éüklégképen bűntető, Birói Éoros igazságának végbe-menetele. executioja: láfd, Péld 1:26. -Én-is a' ti nyomorúságotokon nevetek; 's a' t. 5Móf. 28:63. ---örvendezni fog az UR ti rajjaitok, el-vektvén és el-törölvén titeket; 's a' t. (3) Az Istennek sem útai, sem gondolati nem olyanok, mint a' miéink: Ésa. 55:8,9. Engedjük-meg bár, hogy Ézékielnél kárhozatra rendeltetett hitetlenről légyen

légyen emlekezet; de még-is meg-állhat az, hogy az Isten nem gyönyörködik a' hitetlen halálában: mert az Isten úgy igaz ítélő Biró, hogy egyfersmind könyörülő Isten-is. Péld.ok. a' Sidó nemzetet ki-vágtatására Éiv meg-keményedésre. 's a' kegyelem mellől való el-rekedésre ítélte 's rendelte haládatlan hitetlenfégeért az Isten: 5Móf. 29:18-20. abban a' Éiv meg-keményedésben 's hitetlenfégen van mind e' mái napig el-foglaltatván a' haragtól; még-is az Isten Fia keservesen meg-firatta azt a' nyomorúlt nemzetet, mivel-hogy nem vötte éfébe azokat, mellyek az ő békeségére valók, 's nem betsülötte-meg az ő meg-látogatattásának napját: Luk. 19:41, 42, 44. láfd, Hóf. 1:8,9. A Dárius Perfiái Király-is firatta azt, a' kinek akarta halálát: Dan. 6:14. mesterkedett a' Daniel meg-fabadításában; de ugyan még-is meg-petsétlé gyűrűjével a' verem Éájára tétetett követ, hogy meg ne változtat-nék az akarat Daniel felől: Dan. 6:17.

VI. 2. 2Pét. 3:9. Nem késk az ígéretnék Ura, --ha-nem békeségesen vár minket, nem akarván valakiket el-vekteni, hanem mindeneket meg-térésre jutni. FEL. Nem Éöl az Apostol a' kárhozatra rendeltetett hitetlenekről: melly meg-teték, 1. mert úgy magát-is az el-kárhozandó hitetlenek feregébe állatta volna; hollott e' Éőval él, minket. 2. Nyilván való dolog, mind 1Pét. 1:2. mind 2Pét. 1:1. hogy az Apostol, az Atya Istennek rendelése Éerint való válaftottaknak, azoknak, a' kik ő véle egyetemben hasonló drágalátos hitet vötte-
tenek, írta e' Leveleit, 's ollyaténok felől Éöl az em-
lített helyben-is. 3. Azokhoz 's azokról Éöl az Apo-
stol, a' kikhez lötenek az Istennek Christus Jésumban Ugyanokká 's Ámenekké lött ígérétei, (2Kór. 1:20.) kik a' Próféta-
knak és a' Éövétségnek fiai: Tsel. 3:25, 26. és 2:39. kikhez tétettek amaz utóffo napnak el-jövelele felől tött ígérétek, mellyen lézen az Isten fainak di-
asóséges Éabadulások: Róm. 8:21. 4. Békeségesen való várást

várast emleget az Apostol; melly az ítélet napja el-
jövetelinek kéfedelme aránt nem hat-ki a' kárhozatra
menendő hitetlenekre; (: noha egyébaránt az Isteni
hozzé-tűrő várakozás fokáig el-türi gyakran a' hitet-
leneket-is, azoknak jöendőbéli magok menthetetlen-
ségéért: 1 Móf. 6: 3. és 15: 16. Róm. 2: 4, 5. Préd. 3: 11.
'sa t.) mert kéfik az UR el-jöni az ítéletre, azért, hogy
a' válaítatott Pogányok fámok bé-teljék: Róm. 1: 12 5.
nem különben, mint az ő hitetlenségében meg-hólt
Sidó nemzetnek meg-térítése aránt, az utólsó időre
határozatott ígéreteinek bé-teljesítését azért halaít-
ja Isten, hogy bé-teljék a' Pogányoknak idejek: Luk. 21:

24. Titok, mind a' Pogányoknak fel-vételek, mind
a' Sidóknak meg-térítetések *: a' mikor véghez men-
nek Istennek ezek a' nagy titkai, az-után jö-el a' vég,
hogy többé idő ne légyen: Jel. 10: 6. Dan. 12: 7. 'sa t.

VII. 3. A' kezünk alatt való nehézfég aránt, fokak-
nak fájokon 's nyelveken forog ama' Ént Irásbéli
hely-is, melly van 1 Tim. 2: 3, 4. — A' mi meg-váltó Is-
tenünk - minden embereket akar idvezíteni, és az igaf-
ságnak esméréire jöni. FEL. 1. A' kütfőben, az ere-
deti Görög nyelvben való Éő (σωτηρις) nem mindenkor,
Éütfégekpen, idvezítést, hanem közönségesen meg-
tartást-is jelent: láfd, 1 Tim. 4: 10. Sölt. 36: 7. Az em-
bereket és barmokat meg-tartod Uram†. azért némel-
lyeknek tetézik e' Ént Irási helyet, az Istennek min-
denekre ki-terjedő, közönséges gondvifeléséről értení.
2. Azokról a' mindenekről Éöl az Apostol, kiknek Köz-
benjárók a' Christus: §. 5. Közbenjáró a' Christus,
az ő testének és vérének engeztelő tökéletes áldozat-
jára, és a' hathatós efedezésre néve: az elsőről van
Éő, §. 6. az utólfóról, §. 5. egyik sem hat-ki a' kár-
hozatra

† LXX Interpr. habent: ἀνθρωπίνης καὶ κτηνῆς σωτηρίας. Ita
interpretatus est locum Paulinū aliquando, etiam b. m.
Lutherus, Tom. 2. oper. Jenens. ad Ann. 1525. citante
Doctiss. Hoornbeekio, in Diss. ad 1 Tim. 2: 4. §. 3. &c.

hozatra rendeltetett hitetlenekre: Nem az első, t. ill.
a' Christus Ént testének és vérének áldozatjának ere-
je; mert tsak az ő juháiért tötte-le életét: Ján. 10: 11,
15, 17, 18. Tsel. 20: 28. Éf. 5: 1, 2, 25. Tit. 2: 14. 'sa t.
Nem az utólsó, t. ill. az efedezés: láfd, Ján. 17: 9. Nem
e' világért könyörgök; hanem azokért, a' kiket nekem
adtlá; mert tiéd: Ró. 8: 33, 34. Sid. 7: 25. és 9: 24. 'sa t.
3. Azokról a' mindenekről Éöl az Apostol, kiket Isten
akar idvezíteni, és az igafságnak esméréire jutni. Ezt
pedig nem akarja förül före minden emberek aránt az
Isten; mert a' nem hívöket akarja el-kárhoztatni: Ján.
3: 18, 36. az igafságnak esméréti-is, t. ill. a' hit, nem
mindeneké, 2 Theff. 3: 2. 1 Tim. 1: 19. a' válaítottaké,
Tit. 1: 1. nem-is akarja Isten, hogy az légyen minde-
neké; mert a' kit akar, meg-keményít, Róm. 9: 18.
hogy ne hidgyen. 4. Azokról a' mindenekről Éöl az
Apost. a' kikért imádkozni kell: §. 1. nem lehet pe-
dig, és nem kell mindenekért imádkozni; p. ok. azo-
kért, a' kik már el-kárhoztak, a' kik örök halálra való
bünt töttek: 1 Ján. 5: 16 *. 5. Az Évangéliom pré-
dikáltatása által lött és lenni Éokott közönséges hiva-
talról Éöl a' É. Pál, mellynek ő ki-kiáltójául és Apof-
tolául rendeltetett: §. 7. Ugyan-is, arra való volna az Éad. D.
Évangéliom prédikáltatása, hogy az emberek azt lib. 2.
hallván, Éivekbe bé-vévén, meg-térnének, Ént élet-
ben gyakorlanák magokat, és így az igafság esméréti-
ro jutván idvezülnének: de ha az ember áspis kigyó
módjára füleit bé-dugja, és az Évangéliomi hivatal-
nak nem engedvén 's bűnében meg-átalkodván a' ha-
rag alatt marad, 's el-kárhozik; maga oka veédelmé-
nek, 's örök romlásának; 'sa t.

VIII. Mivel pedig ez említettett, böven meg-ma-
gyaráztatott, és az ellenkező idegen czél mellől bizo-
nyosb és igazabb tárgyra Éabattatott 's igazítottott
Ént Irásbéli helyekben, Isteni akaratról van Éő; Nem
akarom a' hitetlen halálát, 'sa t. nem akar valakiket

el-vefteni, 's a t. mindeneke akar idvezíteni, 's a t. Éuklég rövideden az Isteni akaratról itt valamit Éolani: Esmérünk mi az Istenben tükös, és ki-jelenetetett akaratot: 5 Móf. 29:29. Az elsővel, tsak maga tudja Isten, kítsodák az övéi: a' másikkal, el-távozni had-gya a' hamisságtól azt, ki nevezi a' Christus nevét: 2 Tim. 2:19. Nem állatunk mindazáltal ez úton az Istenben két ellenkező akaratot: mert nem mondhatjuk ő felőle, úgy, 's nem úgy: 2 Kór. 1:19. hanem a' dolognak végére vigyázunk; mert néha akarja 's parantsolja Isten az Isák meg-áldoztatását, az Ábrahám hitinek próbájára: 1 Móf. 22: de nem akarja vérért látni; mert Szerelnes Fia tökéletes engesztelő áldozatot ténáló vérenek kissebbségére, foha ember vérről való áldozatot nem kívánt. Olly örökké-való akaratot pedig Istenben nem helybeztetünk, mellyel egészen foról főre minden embereknek idvességeket akarja; azonban, bizonyos időben némellyeket nem hívésekért meg-vefessen: mert azt, mint Éent Irás kívül való állatást, nem javalhatjuk. El-éri változhatatlanúl az Isteni akarat fel-tött végét; meg-áll az ő tanátsa, 's minden akaratját véghez viszi: Ésa. 46:10. Solt. 33:11. a' mit a' Seregeknek Ura végez, kitsoda teszi azt erőtelenné? Ésa. 14:27. Minden emberek el-nyernék úgy az idvességet, ha örök időktől fogva az volt volna Istennek fel-tött ezéja; ellenkezőt bizonyít pedig fokaknak Áralmas példájok, kik az örökké lángoló pokol tüzeinek kínnyaiba esnek, mint Kain, Ésau, Bálám, Saul, Achitófel, Júdas; 's a t.

IX. A jelentésnek Eltek nem vött, és az elmének meg-világosított kemével nem bíró emberek, némelly Éent Irásbéli Éolásokat húznak ugyanarra: mint ha az Isteni akaratnak az emberi vakmerőség hatalmason ellenébe állhatna; p. ok. Mát. 23:37. a' Prófétákat meg-ölö, és az ő hozzá küldetteket meg-kövező Jerusálem fiaio sokszor akarta a' Christus egybe-gyűjteni;

a' mi

a' mi módon a' tyúk egybe-gyűjti fárvai alá az ő fiait; de nem akarták. Üresen járt hízem, és tsak hi-jába dolgozott (: úgy Éol a' test és a' vér:) az Isteni akarat Jerusálem körül, 's az ő fia körül. De ha Isten nevének felelmében vígáljuk az Irásokat, a' telkikek lelkikbe szabrán, (1 Kór. 2:13.) nyilván ki-tanúlhatjuk, hogy foha nem hibáz 's nem tsalatkozik-meg az Isteni akarat, 's belső hathatós munka. Az ő annya méhéül fogva el-válastatott Saulust, mikor az Istennek tetkett az ő kegyelméből (hathatós belső hivatalal) el-bíni, 's az ő Éent Fiát néki meg-jelenteni, azonnal nem tanátskozott a' testtel és a' vérrel, Gal. 1:15,16. nem völt engedetlen a' mennyei látáshoz, Tsel. 26:19. nem rugódzott az őztön ellen; sőt kézen azt mon-dotta: Mit akar-f Uram, hogy tselekedjem? Tsel. 9:5,6. Ha tetkik Istennek, minden kínterítés nélkül, emberi reménység felett hamar meg-hajthatja ő az akaratot, még a' hitetlenekben-is, úgy hogy mindjárt kézen engedelmeskedjenek: péld. ok. az Ésaunak dühös Éivét úgy el-válastatá, hogy öttse eleibe futamodjék, nyakára borúljon, 's kefervesen sirjon, 1 Móf. 33:4. kit minap halálra kerget vala, 26:41. A' Bénéjámimból való elsőbb ragadozó Farkasnak, (1 Móf. 49:27.) Saulnak akaratja kívül-is prófétálni kelle: 1 Sam. 19:23. A' leg-kegyetlenb Királynak-is Éíve Isten markában van; ha meg-Éorítja azt, vízzé válik: Pél. 21:1. Ha a' hitetlenek körül illy hathatós az Isteni akarat; mit vélÉ azonnak a' válastottak Éívekben való munkálódása felől? Az az Isten, a' ki parantsolta, hogy a' sötétség-ből világosság jöjjön, tsak Éolott, mindjárt lött; ha Éenleni kezd a' Éívben, mindjárt fel-derül a' Jépus Christus orcáján való Isten dűtsősége esmíretinek világossága: 2 Kór. 4:6. példák ama' Tolvaj, Luk. 23: Éent Pál, Tsel. 9: Gal. 1: Lydia, Tsel. 16: 's a t. Nem függ az Isteni akarat az embertől: nem a' vértől, sem a' testnek akaratjától, sem a' férőának indulatjától va-gyon

gyon az újjá-Éülettetés; hanem *Istenöl*: Ján. 1:13. A' kegyelemre az Evangéliomnak prédikálása által lenni Éokott külső hivatalt *víz Éa-verheti*, s annak el-lene állhat a' még újjá nem Éülettetett ember, a' Pró-fetákban 's az ő Éolái által Éoló Szent Lélek ellen tu-fakodhatik: *Tsel. 7:51.* mint Jérusálem, és a' hitetlen Sidók: *Mát. 23:37.* de az Isteni el-végezett akaratból Éármazó belső hivatalnak kitsoda állhatna ellene? *Róm. 9:19.* Nem akarta e belső akarral egybe gyű-teni a' Christus azokat, kik néki ellene állottak; hané azoknak fiaik közül, a' kiket akart, Attyok akaratjók ellen-is egybe gyűjtöt *.

Eleget tilalmaztak néha napján fiaikat a' hitetlen Sidók, hogy *ne menyenek* a' Christushoz; de nem tehettek róla, hogy némelyek el-mentek, *hittenek* ő benne, és *imádták* őtet: Ján. 9:22:38. A' meg-vettetett hitetlen Sidók közül-is *hi-tenek*, *valakik* az örök életre *válastattak valának*: *Tsel. 13:48.* *meg-hagyott Isten azok közül-is sokakat kegyelméből való válastása érint: láld, kérlek!* *Róm. 11:1-5,7.* Így kellett, célunkon kívül, e' nehéz titkos dolgok aránt egy kevéssé bővítetünk a' beÉe-det; de talám nem Éintén minden haÉon nélkül. *Pál plántál, Apollós öntöz*; mindenik tsak semmi: (*1Kó. 3:*) Isten! engedjed együgyü munkánknak előmentét, és sikeres haÉnátosságát az emberek lelkekben!

IV. R É S Z.

Mellyben vagyon, Némely Éóknak, mellyekkel mind a' Éent Írásban az Isten Lelke, 's mind a' mi Éent Írás magyarázó Doktorink e' titok ki-fejezésé-ben élnek, rövid magyarázatja.

I. Minek-

* *Augustin. Enchir. ad Laurent. c. 97. Illa quidem, (i. e. Jérusálem,) filios suos ab ipso colligi noluit; sed eā quoque nolente, filios ejus collegit ipse, quos voluit. vid. uberiorem loci illius explicationem in Comment. Job. Piscatoris ad Matth. 23:37. Franc. Turretini, Th. Elen. Tom. 1. loc. 3. quæst. 16. §. 12.*

L Inekutánna, tsak a' testtel és vérrel tanátskozó embereknek, a' traktára tőlünk fel-vőtt fel-séges tudományt ostromló nyilaikat meg-tompítottuk; azon tudomány világosítására 's meg-értésére, egyik által-útunk lézen tovább ez: ha Éerivel meg-viál-juk, és egymástól meg-külömböztetjük azokat a' Éó-kat, mellyekkel a' Éent Írásokban Éoló Isten Szent Lelke ki-fejezi azt a' nagy titkot. *Leg-elsőbb* nevezet, az *eleve való Elrendelésnek*, avagy *Végezésnek Éava*: (*Προεργασία, Prædestinatio, Prædeterminatio.*) *Róm. 8:29, 30.* *Ééf. 1:5.* *Tsel. 4:28.* 's a' t. Három féle értelemben vétetik, és Éólásbéli Éokásban gyakoroltatik a' Tudó-soknál az a' Éó: 1. *Szélesen*; az okos és értelmes te-remtett állatok felől tött, bizonyos végre néző min-den Isteni végezésért, (dékretomért.) Az *elsőbb secu-lumokban* élt Atyák gyakran az Isteni gondviselesért-is vőtték azon Éót. 2. *Szoroshban*; az el-Éfett, de Isteni kegyelemből meg-tartatandó, vagy pedig az Ís-ten Birói igafsága Éerint kárhoztatandó emberek felől, öröktől fogva lött Isteni tanátsért: 's e' Éerint annak, till. a' *Prædeterminationnak*, eleve való Elrendelésnek két nemei vannak; az Elválastás, és Elhagyás avagy Meg-vetés. 3. *Leg-Éorosabbban*; néha tsak az Elvála-zásnak dékretomáról értetik az a' Éó.

II. Vőlt-is mind hajdan, 's mind ma vagyon nagy villongás arról; ha a' *Prædeterminationnak*, az eleve való Elrendelésnek, avagy Végezésnek Éava, tsak tsupán az Elválastásra néz-é, avagy az Elhagyást és Megve-tést-is magába foglalja. A' feljebb-is (a' *második Réfnek elem*) mülóul említettett *Godeschalchus* ügyé-ben erősen disputáltatott e' dolog, a' 9-dik *seculumban*; A' Scotiából való *Johannes Erigena* azt állatván, hogy tsak egyedül az Elválastásra kellene Éabni azon Éót: *Godeschalchus* ellenben, és a' Francziai *Lugdunumé Theologusok*, 's azok fejében *Remigius Érsek*, az El-hagyásra, avagy Megvetésre-is ki-Éélesítvén. Ma-is azok,

azok, kik előtt gyűlölféges a' *Reprobation*nak, a' Megvetésnek neve, tsak az első értelem szerint, t. ill. az Elválasztástól, kívánnak élni azon Éóval: a' meg-vettetteket nem *prædestinatus*oknak, az-az, nem eleve el-rendeltetteknek; hanem tsak *præstitus*oknak, az-az, eleve tudattaknak nevezvén.

III. Mi, a' *Prædestination*nak, az Isteni eleve való Elrendelésnek Éavát, mind az Elválasztásra, s mind az Elhagyásra avagy Megvetésre ki-Éélesítjük, imez okokra nézve: 1. Mert a' Éent Irás azon Éót (*περὸν*) az Életnek Urát meg-felítő, meg-vettetett hitetlenek czégéres gonosz tselekedetekre-is Éabja: Luk. 22:22. *Az embernek fia el-méggyen* (t. ill. a' halálra:) *a' mint eleve el-végeztetett*, avagy el-rendeltetett. *Héródes, Pontzius Pilátus, a' Pogányok, és az Izrael népe* tsak azt tselekedték a' Chriistussal, a' mit *az Isten keze és tanátja* (*τοῦ Θεοῦ*) *eleve el-végezett volt* (el-rendelt) *énni*: Tsel. 4:27, 28. 2. A' Éent Irásokban Éölő Szent Lélek a' meg-vettetteknek állapotjokról Éólván, világosan és egyenesen, eleve való Elrendelést jelentő Éókkal él; péld. ok. midőn mondja őket, *baragra vettetteknek*, 1 Thess. 5:9. 1 Pét. 2:8. *vefedelemre öfverkeftetteknek*, Róm. 9:22. *a' kárhozatra régen bé-áratattaknak*, Júd. 7:4. *gyalázatra, és a' gonoszságak* (az-az, a' vefedelemnek) *napjára tsináltatnak*, Róm. 9:21. Péld. 18:4.

IV. Második Éó, mellyel az Irásokban e' felféges Titok ki-fejeztetik, *az eleve való Tudás*, avagy *Esméret*, (*πρόγνωσις, Præscientia*;) Róm. 8:29. *A' kiket eleve tudott*, (vagy esmért,) *azokat el-is rendelte* (választotta,) *az ő Fiának ábrázatjához hasonlatosokat*, 's a' t. lásd, Róm. 11:2. 1 Pét. 1:2. melly Éó e' Titok aránt, nem annyira puÉta Éemlélsébéli, mint valóságos tselekedetbéli, és az akaratra néző esméretet jelent, mellyel Isten ennek vagy amannak idvélsége felől öröktől fogva végezést tsinált: ez értelemben gyakran az Irás-
ban

ban az Isteni esméret Éeretetet és javallást jelent: lásd, Solt. 1:6. Ján. 10:14. 2 Tim. 2:19. így mondatik a' Chriistus-is, *világ fundámentominak fel-vettetése* előtt *eleve esmértetettnek*; az-az, az utólfó időben a' testben való meg-jelenésre el-rendeltetettnek: 1 Pét. 1:20.

V. Harmadik, e' Tudomány körül sürűen elő-forduló Éó, az Elválasztásnak Éava, (*ἐκλογή, Electio*;) melly Éó, noha világi állapotokra való külön ÉakaÉtást, es hivalt, Isten Éövetségébe való külső bé-avatozást-is jelent; (: a' mint oda-alább bőven meg fogjuk mútogatni:) mindazáltal a' mi czélunk Éerint tualjdunképen jegyzi, az örök idvélségre való el-rendeltetést; azt az Isteni örök Éabad tanátsot, melly Éerint tettÉtt Istennek kegyelméből némellyeken könyörtöl-ni; kiket-is Éent Fia által meg-váltván, és *az újjá-Éülő Lélek által az igazság hitiben meg-Éentelvén*, (2 Thess. 2:13.) bizonyoson fog idvezíteni. Néha az a' Éó, az Elválasztásnak tárgyairól, azokról t. ill. kiken könyörtült az UR, mondatik: Róm. 11:7. *Az Izrael a' mikeres, azt meg nem találta; de a' választás* (az-az, a' választottak) *meg-találta; a' többi pedig meg-keményedtek*. Leg-gyakrabban pedig a' választó Istennek tselekedetét jegyzi: mind azt, mellyel öröktől fogva végezést tött az ő könyörtületességének edényi felől: Róm. 9:11. mind azt, mellyel az időben az örök Elválasztást ki-nyilatkoztatja a' kegyelembéli hivatal által: lásd, Ján. 15:16, 19. Gal. 1:15, 16. Szorosabb értelmű Éó azért a' Választásnak, mint-sem az eleve való Elrendelésnek Éava: mert az Elrendelés mindenekre ki-hat; de a' Választás bizonyos Éeményekre néz: mert a' ki választ valami közzül valamit, nem vézi az mind el azt, a' mi előtte van: Azért, valakiknek választása, másoknak el-hagyását, és el-múlatását Éükfégeképen magával hozza: lásd, Mát. 20:16. *Sokak a' hivatalosok, de kevesek a' választottak*: Róm. 11:7. 2 Thess. 2:13.

VI. Negyedik hathatós Éó, mellyel a' Pogányok-
nak

nak Doktorok É Pál, a' mi tanításunk tárgyát, az Isteni örök Elválástának és Elhagyásnak tudományát gyakran ki-fejezi és le-írja, a' *Feltételnek* Éava, (*époieis, propositum*, elmebeli 's tanátsbeli fel-tétel:) láfd, *Róm. 8:28. és 9:11. Éfés. 1:11.* 's a' t. Arra mutat a' Éónak ereje, és azt foglalja magában; hogy az Isteni örökkévaló tanáts nem valami üres, fíkeretlen, és haÉon nélkül való akarát; hanem állandó, bizonyoson el-végeztetett és változhatatlan Isteni fel-tétel, másolhatatlan el-gondolás: *Sid. 6:17, 18.* hathatósan *minden meg-telékő* Isteni *akaratnak* tanátsa: *Éfés. 1:11.* Néha az a' Éó, az időbeli hivatallal köttetik öÉve; mint *Róm. 8:28.* mert mind az örök időknél előtte lött válástának, 's mind az időben eső kegyelembéli hivatalnak az az Isteni fel-tétel a' fundámentoma.

VII. Noha pedig a' Éent Irásokban Éoló Szent Lélek annak a' felféges Tudománynak ki-jelentésében, gyakran az eddig említett Éókkal elegyesleg él; mindazáltal igen gyakran meg-is különbözteti azon Éókat egymástól. Nem-is nagy ok nélkül lött az, hogy illetén és ennyi különböző Éókkal kívánta a' Szent Lélek ki-fejezni azt a' titkot; az Isteni végzetetlen örök tanátsnak ki-méríthetetlen gazdagsága, melyet el-bámúlva prédikál az Apostol, *Róm. 11:33.* azt kívánta. Völt annak a' tökéletes örökké való Léleknek tökéletes gondolatbeli fel-tételének *kútfeje*: melyre nézve emlegeti az Irás e' Titok körül az Isteni *tekéset, akaratot, kegyelmet, könyörületességet, hatalmat, haragot*; 's a' t. *Róm. 9: és 11: Éfés. 1: s' a' t.* vóltanak annak bizonyos tárgyai, (*objectum*;) Angyalok 's Emberek: *éfközök*-is kívántatnak, melyyek által tökéletesen és el-változhatatlanul végre vízi Isten azt, a' mit fel-tött: mind ezekre különösön, igen jelesen mutatnak azok a' Éók. A' *Feltétel (Propositum)* mutat az Istentől fel-tött végre; az *eleve való Esmérés, Tudás, (Præscientia,)* a' Éemélyekre; az *eleve való Elrendelés*

rendelés Éorosan vétetvén, (*Prædestinatio*;) az *éfközök*re; az *Elválást* pedig (*Electio*;) a' Éemélyeknek meg-külömböztetésekre.

VIII. Mivel pedig minket a' *Christusban*, mint Főben, válaÉtott-el öröktől fogva az Atya: *Éfés. 1:4.* azért a' melly Éókkal a' mi lelki örök állapotunknak a' mennyei Éent Ééken lött ki-dolgoztatását le-írja az Irás, azon Éókat, a' Christusnak a' mi váltságunkra amaz örök békefésséges tanátskozásban (*Zak 6:13.*) meg-lött el-rendeltetése aránt-is hozza elő, 's azonokkal él: p.ok. *Elö-tötte* ötlet Isten eleve *engeÉtelő áldozatúl az ő vérében való hűnek általa*: *Róm. 3:25. eleve esmérte, el-rendelte* ötlet Közbenjáróúl: *1Pét. 1:20. Róm. 1:4.* A' melly dolgok az ő halála körül löttek, *Héródes, Pontzius Pilátus*, a' Pogányok és Sidók gyilkos kézeik által, azok-is mind az Isteni *tanáts és eleve való el-rendelés* Éerint löttek: *Tsel. 2:23. és 4:27, 28.* 's a' t.

IX. A' mi Éent Irás magyarázó Doktorink, az Isten titkos örök Dékrétomát ki-fejező feljebb említett Éókat, miként különböztetik-meg egymástól, arról-is illő el-utóljára valamit Éólanunk. Mert noha az emberek lelki állapotjokat örök időknél előtte el-intéző Istenre nézve, az *eleve való Ellátásnak, Elrendelésnek* 's *Feltételnek* Éavai mind egyek, és együvé mennek; mivelhogy nintsen Istenben elsőbb és utólsóbb gondolat: *Sid. 4:13.* mindazáltal az emberi elmélkedésnek meg-foghatásához alkalmaztatván a' dolgot, különböznék azok néminémü tekintetekre nézve: pél. ok. *1. az eleve való Esméret, czéljára nézve (ratione objecti)* tovább terjed-ki az *Elrendelésnél*; (mert eleve tudta 's esmérte Isten nem tsak az el-múltakat, jelenvalókat, és következendőket; hanem még azokat-is, a' melyyek foHa nem léÉnek; akar lehetségesek legyenek azok, mint, *Ábrahámnak a' kövekből fiakat támaÉtani*, *Mát. 3:9. a' követet kenyerekké változtatni*, *4:3.* akar lehetetlenek, mint, az Istennek meg-változni:

tozni: *Mal. 3:6. Jak. 1:17.* sőt magát-is Isten magában azzal az eleve való esmérettel elméri, mellyel öröktől fogva tudott mindeneket. 2. Külömböznék *formájokra*, 's mintegy fézkelre nézve; mert az *eleve való Tudás* az elmebeli esméretre, az *Elrendelés* az akaratra tartozik: (: emberi mód szerint Éólok, újobban *protestáló*ok; nem, mintha az Isteni örök értelmet az akarattól vóltaképen meg-külömböztetném, és így azt a' tökéletes örökké gondoló Lelket meg-öztanám.) 3. *Környül-álló dolgokra* nézve: mert az *eleve való Esméretben* a' dolognak jövendő vóltá (*futuritioja*) közönségesen tétetik-fel: de az *Elrendelésben* az elrendeltetett dolognak ideje, (mikor tellyesedjék-bé,) ezközei, indító oka, és végei-is igen világosan ki-tétetnek, és meg-határozatnak. Péld. ok. A' mi el-választásunknak indító oka, az Istennek jó tetézése; Idvességünk végbe-vitelének fő ezköze a' Christus; alább-valók, a' hit, reménység, Ézeretet, jóságos-tselekedetek; 's a' t.

V. R É S Z.

Mellyben az műtogattatik-meg; A' Traktára felvőtt tudományt világosító, és a' 4-dik Réfben meg-magyarázott fent Írásbeli Éóknak mellyike, 's miképen céloz a' meg-vettetett Angyalok és Emberek állapotjokra; ebben meddig való és mitsodás bé-járulások légyen azon Isteni örök tselekedeteknek. Alkalmas nehézségek 's ellenvetések-is egyfersmind el-hárítatnak ezen Réfben

I. **A**Z Isteni örök végezést (: melly minden kegyelem szerint való munkáknak feje, töve, gyökere, és fundamentoma: *2Tim. 2:19.*) ki-fejező és világosító Éóknak meg-magyarázások után, igen illő és Éük-séges vizsgálódnunk már arról; A' meg-vettetett és kárhozatra ment 's menendő Angyaloknak és Embereknek

reknek állapotjokra, azon Éóknak mellyike, és mint illik 's Éabattathatik, meddig való és mitsodás bé-járulása lehessen azon Éók által ki-fejeztetett Isteni tselekedetnek, az ő soha eléggé meg nem firattatható véfedelmes nyavalyásságokban: Hogy így, az el-kárhoztotak, vagy kárhozandók aránt, az Istent, vagy kemény kegyetlenséggel vádoló, vagy azok bűneiknek okának, és véfedelmes kárhozatjoknak egész kovátságának lenni káromló minden tiétátalan Éáj bé-dugódjék; és az érdemlett ditsőség, a' mindent bóltsen, Éentül, és igazán tselekvő Istennek meg-adódjék.

II. Ezméllenünk kell azért, hogy az Isteni örök tanáts két rendbeli teremtettt állatokat rendelt a' mint az idvességre, úgy a' haragra és véfedelemre; Angyalokat és Embereket. Az eredeteket meg-tartott, és az Isten ditsősége mellől el-nem maradott Angyalokat nyilván választottaknak mondja az Apostol, *1Tim. 5:21. --Kínkerítelek az Isten előtt, és az Ur Jésus Christus előtt, és a' választott Angyalok előtt; 's a' t.* Vagyón vízont emlekezet, vétkező, és a' sötétségnek *vas lánczainak*, a' kárhozatra adattott Angyalokról: *2Pét. 2:4. Júd. 5:6. Mát. 25:41. 's a' t.* Hogy meg-vettetett, és bizonyos időben kárhozatra ment 's menendő emberek körül-is forgott az Isteni Éabados tanáts, azt oda-feljebb műtogattuk: nem-is lehet senkinek kétsége abban, valaki meg-fontolja, hogy az Írás emleget kárhozatra bé-irattott, *Júd. 5:4. életnek könyvébe bé nem irattott nevü.* *Jel. 1:3:8. és 20:15. és 21:27. el-vekö, 2Thess 2:10. vakmerőségnek fiait, Ééfé. 2:2. kik kétske gödöljék, Mát. 25:33. átkozttak, 5:41. éktelenségre való haragnak edényü.* *Rö. 9:22,23. 's a' t.*

III. Ezen meg-vettetett Angyaloknak és Embereknek örök kárhozatjokat eleve címérté, az-az, tudta, fel-tötte, el-végezte a' Éabad akaratú Isten, azért öröktől fogva reá-is rendelte őket arra: és így a' közelebb való Réfben meg-világosítottatott nevezeteknek háрма

a' *Reprobation*nak, az Isteni Elhagyásnak, vagy Megvetésnek dékretomának tudományára reá illik. Az Eleve való Esméretről (*εἰσέτις, Præscientia,*) lásd az eredeti Görög betű Érint, *Tsel. 2:23.* a' *Feltételtől,* (*προσέτις, Proposium,*) lásd *1Theff. 5:9.* *1Pét. 2:8.* az Elrendelésről, (*προετίσις, Prædestinatio,*) lásd *Luk. 22:22.* *Tsel. 4:28.* veld-öőve vízfönt mind a' hármat világosító Éölásoknak formájokat, mellyek vannak *Róm. 9:21, 22.* *Júd. 8:4.* *Péld. 16:4.* 's a' t.

IV. Öröktől fogva való lévén azért a' kárhozatra való rendeltetés, (mint az Elválásztás;) semmiképen nem állhat meg az *Arminianusoknak**, és egyéb némelly embereknek vélekedések; kik a' *Reprobatiót*, a' Megvetést, épen az ember haláláig, ingó-bingónak, meg-változhatónak, sőt fokozor meg-változottnak-is mondják lenni, úgy hogy a' meg-vettetett ember válahtathasék 's idvezülhesen. (: Ebben a' kerengőben Éédítette 's ejtette az embereket, a' Christus halálának mindenekre való ki-Éélesítésének, és a' kegyelembeli közöfgyes hivatalnak nem jól értett fundamentoma; mellyről más helyen bőven Éölottunk :) Melly állatás el-ólvadó fikamló jégen épült: mivel, 1. az Isteni Végezés mind a' két részről, t. ill. mind a' Válásztás, mind a' Megvetés részéről erősen meg-áll: *Róm. 9:11.* 2. Mert véghetetlen köz vagyon a' válahtot-

* *Arminiani sic dicti sunt à Jacobo Arminio. Ecclesiastæ primùm Amstelodamensi, dein' in Academia Leydensi Theologia Professore; qui in quinque solùm Articulis dissentire primùm ab Ecclesia Reformata cæpit: 1. Quoad Dogma de Prædestinatione: 2. De mortis Christi universalitate & efficacia: 3. In dogmate de Conversionis nostræ causa: 4. De ejusdem Conversionis modo: 5. In dogmate de Sanctorum perseverantia. Deviationem ejus observasse fertur primus, Franciscus Gomarus, ejus Collega. Ejus sequaces, Remonstrantes etiam dicti, in variis fidei capitibus demum dissentire, damnati in Synodo Nationali Dordracena, An. 1618-19.*

lahtottak és meg-vettek között: *Luk. 16:26.* 3. Mert az Isten változhatatlan természetiben, tselekedetiben, beÉédiben, rendelésiben, 's a' t. Tehát az ő végezése, dékretoma, és rendelése-is; minémü az öröktől fogva való Megvetés-is.

V. Ezek így lévén, az el-éft Angyalokban, és a' meg-vettekben, az eleve Ellátásnak, Elrendelésnek, és Feltételnek vagy Végezésnek mitsodás ereje és bemenetele vagyon, Éüklég meg-vígnunk. Tud. illik: Az eleve való Ellátásnak, Esméretnek, midőn az Akarattal öőve-tsatolja magát, kettős munkája vagyon az említett két rendbéli el-hagyattatott avagy meg-vettetett teremtetett állatokban: egyik, tagadásképen való; mellyel az akaratnak tetÉése Éerint őket bünökben hadgya: másik, állatásképen való, és valóságos; midőn a' bünért büntetésre ítéli, és sententziázza az örök vezedelemre. Amaz első vízfönt, t. ill. a' tagadásképen való munkája és bé-járulása a' *Præscientiának*, eleve való esméretnek, kétféle: mert, avagy magánosan 's egyáltallýában (*absolutè*) gondoltatik. És így ha kérded: Miérthogy ez az Angyal, vagy ez a' hitetlen Ember meg-vettetett? Az a felelet: mert bünös. Avagy gondoltatik öőve-vetés képen, (*comparatè*;) És így ha kérded: Mi az oka, hogy Isten ez, avagy amaz Angyal, péld. ok. *Gabriel*t, nem hagyta el-einí, úgy, mint amazt, péld. ok. *Plutót*? és, ez, vagy amaz embert, péld. ok. *Jákóbot*, a' vezedelemnek bünös sárjából fel-vette Isten; amazt nem, péld. ok. *Ésaut*? Ez a' felelet: Mert úgy tetÉett Istennek. Az Elrendelés pedig (*Prædestinatio*) az eleve való Esmérettel (*Præscientiával*) meg-egyezvén, az idvefség mellől * vid. S. való el-maradásnak és az el-kárhozásnak minden eÉ-Ma' ref. közeit tsak tagadásképen tetÉ-fel; (: hogy semmiképen Isten az el-kárhozandók bünöknek oka ne legyen) *Th. ol.* melly tagadásképen való eÉközöket Éüklég elő-Éám-lálnunk*. Tudn. ill. 1. Az eleve való Elrendelés, el-

rekești a' Christus által tökéletesen meg-lőtt elégtételtől a' meg-vettetteket, és el-tagadja azoktól a' Christus váltságát: Ján. 10:11, 15. - *Az én életemet adom a' juhokért.* 2. A' kegyelembéli hathatós belső hivatalból egészen ki-tagadja azokat; a' mint hogy fok Pogányokat hagyott Isten eleitől fogva a' pogányi sűrűfetéségben: *Tsel. 14:16.* avagy, ha külsőképen hív-is némellyeket; de a' hivatalt hathatóvá nem teszi: *Mát. 20:16. és 22:14. és 23:37.* 3. Az idvezítő hittől el-zárja és rekești őket: Ján. 12:39, 40. - *Nem hibetnek vala; mert meg-mondotta Esaiás: Meg-vakítá az ő femeiket, és meg-keményíté az ő fíveket; sa't. Sid. 4:12. A' Hit, Istennek olly kiváltképen való ajándéka, Éfés. 2:8. melly nem mindenké, 2Theff. 3:2. hanem csak a' válaftottaké, Tit. 1:1.* 4. Büneik a' meg-vettetteknek meg-nem bocsátatnak; hogy bé-teljék Idvezítőknök ama' Éava, Valamiket meg-kötöztök e' földön, mennyben is kötözve lénnek: *Mát. 16:19. és 18:18. Ján. 20:23.* 5. Idvefségek felől soha bizonyosok nem lehetnek, jóllehet a' mennyei világosságot fok-ör nagy mértékben veszik fokban, *Sid. 6:4-6. 4Móf. 24:15, 16.* kívánnának az igazaknak halálokkal meghalni, *4Móf. 23:10.* de affelől, hogy úgy hálnak-meg, bizonyosok nem lehetnek; mert az örök életre el-foglaló 's el-petsétlő zálogot, (*Éfés. 1:13. és 4:30.*) az ujjá-Éülő Szent Lelket nem vörték, *Róm. 8:16, 17.* jövőendőbeli bizonyos el-kárhozások-is mindazáltal nélkül tudtokra nem adatik; hogy valamiképen a' magok kétségbe való eséseknek, és minden istentelenségre való elvetemedéseknek ezt az okát ne adhassák: *Tsak gonofül élek, mert én meg-vettettem: 's mi bafna-is volna, ha jót tselekedném?*

VI. Vannak ugyan a' meg-vettetteknek némelly példái az Irásokban ollyaténok, kiknek ügyök vagy előbb, vagy a' halál óráján kétségbe-esésre jutott. Még világi életében *desperált Kain* az Isten irtalma felől: *1Móf.*

1Móf. 4:13, 14. A' halál óráján kétségbe estek: *Saul, 1Sam. 31:4. Ákítáfel, 2Sam. 17:23. Júdás, Mát. 27:3, 5.* Ama' Velentzei tartományból való *Spira Ferencz* siralmas és homorú példáját hallhattad; ki a' meg-esmérte igazságtól való el-hajlás után, pokolbéli lelki nagy kínokat ézenvedett, az Isten kegyelmének, hozzá való Szerelmének tsak leg-kissebb izetskéjé-is nem érezvén lelkében*; sőt az ötlet látogatni menőknek, Éüntelen illyen kétségbe esett Éiből Éármazott Éókat Éölván: *Én érzem, (úgymond) hogy semmi vigasztalás nem mehet-bé az én fivembe; nintsen abban egyébnök helye, hanem tsak a' lelki kínoknak és gyötrelmeknek: Az én esetem egyedül magamé, és soha senki sem vólt így, 's ezért az én állapotom irtóztató: Az ördögöknek egész Legioja vagyon én bennem, a' kik magoknak én bennem lakó helyet ferzettenek, és mint sá-járjokat bírnak engemet: Oh vajha én az Isten Szerelmének tsak leg-kissebb féikráját bár tsak egy fempil-lantásig érezhetném; de mint a' pokol künja, úgy ég az ő főrnü haragja lelkemben, és gyöttri az én lelkem esméretit ki-mondhatatlan sérelmekkel: Bizonyára (úgymond) a' kétségbe esés önnön maga a' pokol. Egyetlen-egy, leg-főbb, és Éüntelen kívánsága vólt néki a' halál, és a' pokolra való alá-Éállás. Mindazáltal az illyétén példákból nem hozhatni azt ki, hogy a' meg-vettettet ember az ő meg-vettetésének bizonyos és tsalhatatlan érzésére juthatna ezen a' világon* † vid. *† Marefi: Gyakran a' kétségbe-eséssel küzdő ki-mondhatatlan locó sü-lelki próbáknak, Éörnü és irtóztató kísérteteknek, pr. cit. pokolbéli kínokhoz hasonló gyötrelmeknek tengeré- in An-be bé-esnek az Isten válaftott Szerelmé-is, alig érez-notat. vén lelkékben az Isteni vigasztalásnak valamelly tsep-lit. c. petskéjét: láld, Solt. 77:3-10. és 88:4-19. Job. 6:4. és 16:9.*

C 4

* vid. *Joh. Slejanum Histor. libr. 21. Christ. Matthiae Theatrum Histor. sub Carolo V. pag. m. Edit. Franc. 1668-1670. &c.*

és 16:9. Mát. 27:46. 'sa't. A' Spira Ferencz halál után való állapotjáról Istené az ítélet. Az ördög ezer ravaságnak mestere: az emberi Éiv-is tsalárd és igen tekervényes lévén, el-titkolják a' magát meg-ölö, és kétségbe-eső, gyilkos (minémü vala Saul, Akitőfel, 'sa't.) Éemei elől-is a' kárhozat rettenetességét, hízkelvede ketsegetik a' nyomorúlt lelket, más Éint (pratexiust) tsinálván 's vetvén eleibe annak: (péld. ok Saulnak, hogy -- úgymond, a' környülmetéletlen Filistéusok engemet meg-ne tsúfoljanak, inkább meg-ölöm magamat: 1 Sam. 31:4.) jobb (azt sűgalja az ördög.) meg-ölnöd magadat, 's mentül hamarébb meg-Éabadúlnod e' rosz világtól, mit kínlódoz itt? 'sa't. el-titkolja 's el-rejti azt, hogy a' halál által Éörnyűbb örökké-való kinba esik. Nem-is alítom, hogy a' meg-vettett embernek, a' maga idvességéről tudakozódó Éorgalmatosságnak kegyelme adódnék, hogy ő olyatén maga meg-próbálására 's meg-czirkálására adná magát, a' minémüt az Apostol commendál a' híveknék: 2 Kór. 13:5.

VII. A' test és vér hallván 's értvén azt, a' mit feljebb mondottunk, böven ki-is Éélesítettünk; hogy az Isteni eleve Ellátásnak, Elrendelésnek, és Feltételnek hathatós bé-járulása vagyon, a' meg-vettett el-kárhozandóknak állapotjokban; mint a' puskapor fellobban, ki-pattan, és így kíaltoz: Ha Isten eleve tudta, el-végezte, el-rendelte a' gonosz Angyaloknak, és a' hitetleneknek meg-vettetésekét; tehát, egyáltalán fogva Isten rendelte őket arra-is, hogy vétkezzenek, meg-ne térhessenek. a' hallott ige nékik ne békénljon, 'sa't. és így Isten oka az ő büneiknek, a' mint kárhozatra való meneteleknek-is; ők pedig magok menthetők vólnának, ha Isten meg-akarná őket ballani; 'sa't.

VIII. E veszedelmes tüzes nyilat a' Sátánnak, illő meg-óltanunk, a' férelmes lelkek tsendesítésére; annál hamarébb meg-aluÉik, ha a' Éent Irás tizta tsergező

gedező folyóvizéből böven merítünk lelki vizet: el-is hittem, nem lézen únalma a' kegyes olvasónak, ha egy-kevessé bővebbetkén vizsgálódunk e' titokról. Mindeneknek előtte pedig cum protestatione én-is felkiáltok, 's azt mondom: Ne egye senki kenyerét az-zal, 's ne motskoljon bennünket, hogy mi Reforma-tusok, a' mi hitünk és Éent vallásunk, Istent a' bün-^{* Kala-}nek okául tsináljuk: távol légyen ez a' mi drága con-^{uz lib.} fessionktól; akarki-is Éentebbul, 's mosdottabb Éáj-^{3. cap. 7}jal nem Éól a' Éent Isten felől, mint mi kívánunk Éő-^{§. 8. n. 4}lani. (I) Ugy vagyon ugyan, hogy a' mindenekről Becan-⁹ gondot viselő, 's mindeneket böltsen igazgató Éent I-^{Comp.}ten, az ő természetivel 's Éent törvényével ellenkező^{man.} gonosz tealekedeteket, a' bünöket, meg-engedi; sőt^{Contro.} tizta Éentségének meg-Éértődése nélkül, néminémü^{li. 3. c. 6.} munkálódása-is vagyon az időben, (: az eleve Ellátás-ban 's Elrendelésben mint forgottak az Isten Éemei előtt a' bünök, még most arról nem Éólok:) azok kö-rül; úgy mindazáltal, hogy Éent, tizta természetiben meg-maradjon, és semmiképen a' bünnek oka ne légyen: láfd, 2 Sam. 12:11, 12. és 16:10. 2 Móf. 4:21. 1 Kír. 22:22. 2 Krón. 11:4. 2 Theff. 2:11. Olyatén Isteni Éentség férelme nélkül való munka a' bün körül: 1. A' természet Éerint való mozgásoknak adása; mert ő ad mindeneknek életet, mozgást, lehelletet: Tsel. 17:25, 28. 2. A' gonofságnak és bünnek meg-engedése, 's meg nem akadályozása: Sól. 8:11. 3. Tsel. 14:16. Róm. 1:24, 26, 28. 3. A' gonofságnak mindenfelől való meghatároztatása; hogy tsak addig, és azokra hasson, a' kikre és a' meddig ő engedi. Így határozta-meg a' Lábán, Ésau, és Bálám gonosz tealekedeteiket: 1 Móf. 3:24. és 32:33. 4 Mof. 22:23. 4. A' bünnek jó és idves-féges hasznokra való igazgattatása: 1 Móf. 50:20. Mā ennél tovább nem Éoktunk menni: és valami ezeken kívül vagyon a' bünben 'sa' körül, mindent a' Sátánnak, a' meg-vezett és Istentől el-fordúlt természet-nek,

nek, 's az emberi tsalárd Éivnek Éoktunk tulajdonítani, a' Éent Istennek semmit sem.

IX. (II) Az-is Éent Iráson fundáltatott tizra igazság, hogy a' bünt gyűlölö, 's azt keményen meg-büntetni Éokott Isten, a' bünt gyakran bünnel bünteti. A' *Dávid paráznaóságát*, Absolon paráznaóságával büntette Isten: 2Sam. 12:11, 12. és 16:21, 22. *gyilkosságát*, a' Semei Éidalmával: 2Sam. 16:10, 11. mivel hogy a' Éidalom, és embert hireben nevében meg-ölni, gyilkosság. A' Farao Király Éive, az Egyiptus országára botsáttatott Isteni öt első tsapásokra *üfűr* meg-keményedvén, (lásd 2Móf. 7:13, 22. és 8:15, 19, 32.) ostorúl, e' kárhozatos bünt, a' Éiv meg-keményítette-meg az öt utólsóbb tsapásokra az ő Éivét: lásd, 2Móf. 9:12, 34, 35. és 10:20, 27. Ezaránt-is pedig, hogy így a' bűn gyakran bünnel büntetődik, semmiképen nem oka Isten a' bűnnek: mert Isten nézve az a' meg-tromfolás, (igaz *talio*) nem gondoltathatik egyébképen, hanem mint igazságos ostor, és bűnnek büntetése.

X. (III) Az Isteni eleve való Ésméret, örök Élrendelés, és Végezés pedig, (:hogy már arra lépjünk:) a' meg-vettetett Angyaloknak és el-kárhozandó hitetlen Embereknek bűnök körül, jár tsak a' meg-engedésre nézve, nem a' tselekedetre nézve. Meg-engedte Isten, hogy el-essenek, válaÉthafsák magoknak a' bünt, a' jóra való elégféges erőt gonozra fordítván; hogy bűnökben, bűnöknek büntetésüül meg-átalkodjanak, az elégféges kegyelemmel vissza-élvén: de nem munkálkodta 's nem munkálódja Isten vélek 's benne a' bűnnek végbe-vitelét, meg-tselekedését, és abban való meg-átalkodásokat, meg-keményedéseket. A' véteknak természetü munkájában, (:mint midőn a' ló lopó fel-ül a' lóra, 's el-nyargal véle: a' gyilkos, karját fel-emeli felebarátja ellen, 's a' t.) mind dékretoma,

toma, 's mind ereje meg-látÉik az Istennek. De a' mi formáját nézi a' bűnnek, (:melly a' törvénytelenfé:) az egy puzta meg-engedésné, annak határanak meg-czirkaÉnozásánál, és meg-víÉálhatatlan böltsefége Éerint jó végre való igazgatásánál, egyébben az Isteni dékretom és munka nem elegíti magát semmiképen: (lásd feljebb §.VIII.)

XI. (IV) Azt-is Éükfégeképen meg-kell e' nehéz dolgok aránt jegyzennük: hogy Isten az ő dékretoma, eleve való Élrendelése Éerint, az okos teremttett állatok, Angyalok 's Emberek körül úgy munkálkodik, a' mint azoknak természetekhez illik: ezokáért, mivel természeti az okos lélek egyik nemes tehetség ének az akaratnak, hogy Éabadoson és a' maga válaÉtása Éerint tselekedjék valamit; az Isteni eleve való Ésméret és Végezés attól a' Éabadságtól az embert meg-nem foÉtja erőÉakoson. Vannak ugyan a' Éent Irásban ollyatén Éólásoknak formájok, mellyekböl úgy látÉik, hogy az Isteni kegyelem, azok körül, a' kiket meg akar téríteni 's idvésségre vezérteni, nagy hathatós igykezettel, 's mintegy erőÉakkal munkálódik: Ének. 1:4. *Vonj engemet; te utánad futunk.* Ján. 6:44. *Senki nem jöÉet én hozzám, hanemha az Atya --- vonándja az.* Hóf. 11:4. Siral. 5:21. Jér. 31:18. Mindazáltal nem olly kemény értelemben kell venni a' Éent Irásnak ollyan Éavait: mert az Isten, és az ő újjá-Éülő Szent Lelke, olly minden tekerés fatsarás kívül hajtja a' válaÉtotaknak lelkeket a' mennyei dolgoknak keresésekre, a' belső kegyelmek által, mintha természeti hajlandóságok vólna nékiek az, hogy az idvésség Élközzeit meg-Éerezzék; úgy hogy magokban semmi erőÉak-tételt nem érzenek. A' hitetlen meg-vettettekben pedig, azt tselekeÉi az eleve való Éllátás és Élrendelés, hogy őket semmi természeti Éabadságtól, (:melly az ő akaratajoknak valóságára tartozik:) meg nem foÉtják, (:péld. ok. erőÉakkal nem hajtják a' Templomba ige hallga-

hallgatásra, mehet, ha kell néki; ha nem, otthon alhatik, kortsomán ihatik, 'sa' t. a lopásra, gyilkosságra, 's egyéb gonosz tselekedetekre-is fenki őket bortal nem kergeti; a Sátán, és a' magok éivének el-fajultságok vízi őket, a' mire vízi:) hanem csak nem adják-ki nékiek azt a' kegyelmet, melyet Isten, dékrétomabéli jó tetézése szerint ad a' választottaknak: és ha azon jó tetézése szerint, valami világosodást ad-is-nékiek nagyobb magok menthetetlenségekre, *Sid. 6:4-6.* az a' világosság nem telyes, és nem terhes annyi mennyei kegyelemmel, a' mennyi kívántatnék az ő megtartásokra; és így idvességeket ki nem munkálódhatják, 's arra nem juthatnak. *Júdásnak, Kainnak, Saulnak, 'sa' t.* Éabad akaratjokat az Isten dékrétoma a' külső dolgokban nem akadályozta; mindazáltal ő nékiek bünök miatt másuttan érkezett akadályok, melly miá meg nem térhettek, kétségbe estek; melly akadálnak nem tartozott az Isten, vagy az ő Felfége örök végezés szerint való tanátsa ellenébe állani. A' honnan az következik, hogy a' hitetlenek, péld ok. *Saul, Kain, Júdás, 'sa' t.* sem magok menthetők nem léznek, sem az Istennek eleve való Elrendelését nem okozhatják; mert Éabadoson, az Isteni végezésnek minden kínterítése kívül nem tértek-meg, tselekedték a' gonosz, 's abban meg-keményedtenek. E' Titok aránt itt már tovább (óh emberek!) nem mehetünk; mert az Isten feneketlen böltséégének tengerébe el-mertülünk: foházkodjunk-fel az Apostollal; *Róm. 11:33.* Oh Isten böltséégének és tudományának mélységes gazdagsági, melly-igen végére mehetetlenek *Tom. 3.* az ő úrai! 'sa' t.

Oper Edit. S. Augustinus Enchirid. ad Laur. c. 100 §. Implet Basil. ipse (scil. Deus,) quod vult, bene utens & malis, tan Froben. quam summè bonus, ad eorum damnationem, quos justè A. 1556 predestinavit ad pernam. Az-az: Bé-telleyesiti Isten azt, fol. 187. a' mit akart, jól élvén, mint leg-főbb jó, a' rossz ékö-zökkel-

zökkel-is, azoknak kárhoztatásokra, kiket igazán rendelt a' büntetésre. Oda-alább, azon könyvéb, c. 101, azon Agoston Doktor így szól: Jól akarta azt öröktől fogva, 's az időben-is jól akarja az Isten, a' mit az emberek rosszul akarnak; Az-az: Jól akarja az Isten a' maga ditsőségének ki-mutatására, és a' vakmerő embereknek vezedelmekre, az embereket kézf akartva, fel-emeltt kézzel, kívánságok szerint tselekedett bünökben hagyni, melyeket az emberek nem jól akartak tselekedni, 's nem-is jól tselekedtek.*

XII. Hogy az Isteni örök Elrendelésnek (a' *Predestinationak*) két egymással ellenkező nemei, az Elválasztás, és Elhagyás avagy Megvetés egymás ellenébe fegeztetvén, e' felféges Titok sötét elménk előtt annál jobban világoskodjék; el-utóljára, itten Éölök arról-is igen rövideden. *Az eleve való Ellátásnak, Elrendelésnek, és Isteni Feltételnek avagy Végezésnek, a' választott idvezülendők állapotjokban, a' kegyelemre való fel-vétetetések aránt mitsodás bé-járulások vagyjon, és mit fereznek vagy munkálódnak azok ő benne?* Tudnillik: leg-elsőben-is, mintegy indító *argumentuma* az Istennek; hogyha el-rendelte az embert az örök életre, kezdje-el azt ő benne munkálódni, mivel azt magától az ember el-nem kezdheti, *2Kór. 3:5.* minekutánna el-kezdette, ne hadgya félben, hanem vigye elő, 's végezze-el, *Sólt. 138:8. Filip. 2:13.* (Éabd ide ama' példa-bezédet, melly vagyjon *Luk. 14:28,29.*) annakutánna a' Szent Lelket az emberhez küldi, ki a' Törvénnyel annak éivét meg-sebheti, (*Tsel. 2:23,37.*) és az Évangéliomnak irével bé-kötözi; hitet ferez a' éivben, meg-tisztítván, azt, *Tsel. 1:5:9. Éfész. 3:17.* a' meg-igazulás, fiúvá való fogadtatás, meg-Éentelés

* *Rursus fieri potest, (inqv. August.) ut hoc velit homo voluntate mala, quod Deus vult bonâ. -- Nam Deus quâdam voluntates suas, utique bonas, implet per malorâ hominum voluntates malas; &c.*

Semmi kárboztatások nintsen azoknak, kik a' Jéhus Christusbán vannak: mellyet böven meg-mútoogat és próbál: az első próba van, 1. 2. a 2-dik, 1. 3, 4. a' 3-dik, 1. 5-9. a 4-dik, 1. 10, 11. az 5-dik, 1. 14, 15. a' 6-dik, 1. 16, 17. némelly ellenvetéseknek el-hárítások után, azon igafáságot újlag való meg-mútoogatással ki-élelesíti oktan, 1. 28-34.

III. (IV) Az egész, Galatziabéliekhez küldött levélben, ezt az egy fő igafáságot tanítja, próbálja és mútoogatja az Apostol; hogy a mi Christus Jéhus által lőtt meg-igazulásunknak nemes gümöltse a' lelki Éabadság, a' világ betűinek foglalatja, az-az, a' czéremóniáknak jármok, és a bűnnek átka's foglalatja alól való fel-Éabadulás. (V) Az Éfésbélielkhez irtt levélnek elein, 1. 3. egy fundamentomos igafáságot tézen-fel az Ap. A' mi Urunk Jéhus Christusnak Attya, meg-áldott minket minden lelki áldással mennyekben a' Christusban. Azont mútogatja és világosítja az egész részben: láfd kiváltképen 1. 4-14. A' mi tölünk magyarázatra fel-vétetett 4-dik versben pedig, igen böltsen, az Isteni áldásnak, avagy Istentől való megáldattatásnak kútfejét, avagy leg-első nemét rajzolja-le az Apostol, melly a' mi világ fundamentomának felvettése előtt lőtt el-válastatásunk: meg-jelentvén annak segéd ezközét, (ö benne,) idejét, s végét-is.

IV. Az Elválastás, az Irásokban egynéhány különözö értelmekben vétetik; (: mint feljebb-is múltóan §. 5. említettük*) 1. Valamelly embernek többek közzül való ki-Éakasztatása, és bizonyos tiztre lőtt hivatala, Elválastásnak mondatik. Így (1) a' külső világi, vagy Politiai tiztre való hivatal: 5Móf. 17:14, 15. 1Sam. 10:24. és 16:8-10. 2Sam. 6:21. és 16:18. 1Kir. 8:16. Sölt. 78:70. Ésa. 45:1. s'a't. (2) Az Egyházi, vagy belső tiztre való hivatal-is, Elválastásnak mondatik: 4Móf. 16:5, 7. és 17:5. 5Móf. 21:5. 1Sam. 2:28. Luk. 6:13.

6:13. Ján. 6:70. és 13:18. Tsel. 1:24. és 9:15. és 15:7. s'a't. Ján. 15:16*. E' tekintetben mondatik a' Mefias Christus válastatottnak; az-az, a' Profétiai, Papi és Királyi tiztre el-rendeltetettnek: Ésa. 42:1. és 43:10. Mát. 12:18. Luk. 23:35. Áron, Sölt. 105:26. Móses, Sölt. 106:23. Isten válastottinak mondatnak. 2. Vagy on olyan Válastás-is, mellynek tárgyai a' jó Angyalok: 1Tim. 5:21. 3. Az Isten frigyébe, zövetségébe való bé-avatkozás, valamelly nemzetségnek arra való felvettetése, hogy Istennek kiváltképe való népe légye, Elválastásnak mondatik: Néb. 9:7. 5Móf. 4:37. és 7:6-8. és 10:15. és 14:2. 1Kir. 3:8. Sölt. 33:12. és 65:5. és 135:4. Ésa. 14:1. és 41:8, 9. Jér. 33:24. Ézék. 20:5. Zak. 1:17. és 3:2. Tsel. 13:17. Róm. 11:28. 1Pét. 2:9. s'a't. de ez közönféses Elválastás, mellyet nem mindenkor követ az idvesség: láfd, Róm. 9:6, 7. és 11:7, 12, 17, 22. s'a't. 4. Az a' hathatós hivatal, mellyel Isten valakit a' bűnnek állapotjából, az ördög országából a' kegyelemre fel-vézen, az ő Szerelmes Fiának országába által tézen, (Kol. 1:12, 13.) és el-hiv a' jó-tselekedeteknek gyakorlásokra, Elválastásnak mondatik: Ián. 15:16, 19. 1Kór. 1:27, 28. Róm. 11:7. és az nem egyéb, hanem az örök dékrétombéli Válastásnak ki-nyilatkoztatása's executioja, melly az időben lézen, midön Isten külön Éakaszt minket e' gonozba tétetett világtól, és a' Christusba bé-ölt. 5. Szorosabban szólván, az Elválastás, mellyet az Apostol említ a' leczkében, az örök Istennek az a' kegyelmes tselekedete, örökké való rendelése és dékrétoma, mellyel a' mindenható Éabados Isten,

D
*Tamestsi locum Joh. 15:16. supra cap. 11. §. 6. pro aeterna Electione interpretati fuerimus, & applicaverimus; potest tamen intelligi etiam de Electione ad Apostolatum: hac enim duo, Electio aeterna, & Electio ad Apostolatatum, non sunt opponenda, sed componenda: nam ex qua massa in tempore Deus hominem vocat, ex eadem ab aeterno eum elegit; &c.

szentelés által, a' Christus elégtételének 's minden érdemének a' lélekre való hathatós szobogatása által, bizonyossá teszi azt a' mennyei örökségnek jövődöbéli bírása, az-az, idvefsége felől: *Róm. 8:16, 17. Éfés. 1:13. és 4:30. 2Tim. 1:12. 'sa't.* a' honnan okán, a' választott, és már a' kegyelemre fel-vétetett, 's újjá-éltetett ember-is, (mint az órának kissébb kereke a' nagyobbak mozdulásával:) meg-kezd indulni, és a' nála már lévő mennyei kegyelem által, lelkének *idvefségét félelemmel 's rettegéssel kezdi munkálódni*, Filip. 2:12. és naponként az Isten Dékrétomának változhatatlanságát tanulván, *2Tim. 2:19.* igyekezik a' gonosztól el-távozni, hiti és reménysége öregbedvén, mind addig, míg-nem világi fok hartzai, és a' gyakori erőtelenségekkel, fok kisértetekkel való tufakodás, 's ezeken a' mennyei kegyelem által vőtt győzelem után, a' tökéletességre jut: *Éfés. 4:13---16.*

VI. R É S Z.

Mellyben, e' titkot világosító fent Írásbéli első fundamentomos lecke, a' fent Pál Éfés. lev. I. r. éf. 4-dik ψ -se kezd magyaráztatni: *---Az Isten és a' mi Urunk Jézus Christusnak Atyja, (ψ . 3.) --- választott minket ö benne, e' világ fundamentomának fel-vettése előtt, hogy légyünk fentek, és makula nélkül valók ö előtt a' feleretben.*

I. **A'** harmadik égbe, testben-é avagy lélekben (én nem tudom) el-ragattatott, és ott az Isten lábainál tanúlt (*2Kör. 12:2-4. Tsel. 22:17.*) Pogányoknak nagy Doktoroknak, fent Pálnak bölts Ékása volt ez az ő tanításának rendiben; hogy mikor valamely fontos dolgot akart Hallgatóinak elméjébe mélyen betéptetni, egy bizonyos fundamentomos dolgot (*propositiot*) vőtt elő és tött-fel elsőben, és azt azon-túl

túl ki-Élesztvén meg-mútogatta 's próbálta, merő *Matthematica methodushoz* alkalmaztatván, magát, mellynél bizonyosb és tsalhatatlanb tanításnak nemét 's módját nem tartanak a' Böltsék. Péld.ok. (I) *Róm. 3:20, 24.* egy *propositiot* tézen-fel az Apostol; hogy *a' Törvénynek tselekedetiből egy test-is nem igazúl-meg Istennek előtt; hanem, meg-igazulunk ingyen, Isten kegyelméből, a' Jézus Christusban lött váltságnak általa.* Ezt a' fel-tételt böven próbálja 's meg-mútogatja az Apostol, mind okokkal, 's mind példákkal: Okokkal; 1. mert a' Törvény mindennek *káját bé-dugja, és ez egész világot méltóvá teszi Isten előtt a' kárhozatra*, mivelhogy mindennek *vérkezienek, és az Isten ditsőségétől el-maradtak: ψ . 19, 23.* 2. Mert az Isten *igafsága a' törvény nélkül jelent-meg, melly meg-bizonyítatott a' törvénynek és a' Prófétáknak bizonyosságokkal: ψ . 21, 22.* 3. Mert Isten a' Jést rendelte *engeftelű áldozatul az ő véreben való hitnek általa, hogy meg-igazítsa azt, a' ki a' Jézusnak hitiből való: ψ . 25, 26.* Tovább a' 4-dik részben, példából, és világos tanubizonyosságokkal próbálja 's mútogatja a' fel-tött igafságot: az Ábrahám példáját hozza-elő, ψ . 1--5, 9--22. a' É. Dávid Prófeta tanubizonyosságával élven, ψ . 6-8.

II. (II) *Róm. 5:1.* A' meg-igazulásnak egy nemes gyümölcst, az *Istennel való lelki békefséget*, fundamentomos igafságul teszi-fel az Apof. mellyet azontúl böven meg-gyámolít: *Meg-igazulván hitnek általa, békefségünk vagyon Istennél, a' mi Urunk Jézus Christus által: 1. Mert meg-lévén már az Istennel való békefség, bátran ditselkedünk az Isten ditsőségének reménysége alatt: ψ . 2.* 2. A' háborúságokban való lelki ditselkedés-is annak a' jele, hogy Istennel békefségünk vagyon: ψ . 3, 4. 3. *Mert az Istennek fereleme ki-ontatott a' mi fivünkbe, a' minékünk adatott Sz. Lélek által: ψ . 5.*

(III) *Róm. 8:1.* Illyen igafságot tézen-fel az Apostol: *Semmi*

Isten, az egyenlő meg-romlott bűnösök között némellyeket ki-fakasztott, el-rendelt az örök életre, és arra vezető ezközökre: 1 Thef. 5:9. Róm. 9:11, 13, 16, 23. s a t.

V. Forgott azért az Elválás az egyenlőképen meg-romlott bűnösök körül; az-az: mikor az Isten dékrétomában az emberek, mint teremtetendők, de el-esendők, avagy el-esetek, úgy gondoltatván, mindnyájan egyenlően a' kárhozatra méltók voltak: nem nézett ott Isten eleve el-látott hitre, vagy jó-tselekedetekre; hanem az Elválás lőtt csak egyedül az Isten szabad tetézése, véghetetlen irgalma, és könyörületesege érint: Róm. 9:11, 16. a' melly mindazáltal három gráditsú tselekedetek által ment véghez az Isten részéről; (: a' mi setétes elménk meg-foghatásához képest főlok így; mert másként Istenben nintsen első és utóffo: Sid. 4:13.) tud. ill. 1. Akarta a' bölts Isten némelly embereknek a' vezedelem sárjából való fel-vételben 's idvezítésekben az ő kegyelmének ditsőségét meg-mutatni: Róm. 9:23. 2 Thef. 2:13. 2. Bizonyos embereket fakasztott-ki az egyenlő sárból, (massából) kik részese lennének jövődöben az idveségnek: 2 Tim. 2:19. Jákóbot kerette: Róm. 9:13. 3. Ezeközöket-is rendelt, mellyek által változhatatlanul a' választott emberek reá jussanak az idveségre: azok az ezközök, a' Christus által lőtt váltság, a' hathatós hivatal, meg-igazítás, meg-mentelés, s a t. Ján 6:37. és 15:16. Éfés. 1:4. Róm. 8:28-30. az ezközöket el-rendelő Istenre szabad itt-is ama' példabeszédet, melly van Luk. 14:28-32.

VI. Kiben lőtt a' mi örök el-választásunk, meg-jegyzí az Apostol: ő benne; az-az, a' Christusban: lásd, 7. 3, 5. avagy, mitsoda rendet tartott Isten az Elválásban, azt fejezi-ki: mert a' mi meg-foghatásunk érint úgy kell gondolkoznunk; hogy Isten elsőben a' Christust választotta-el, mint főt, a' teremtetendő, de el-esendő, és az eset sárjából fel-vétetendő emberek

embereknek váltságokra; azután választotta az embereket, mint tagokat, (Éfés 5:23, 30.) ő benne. Oldalaslag való ezköze azért, és nem fő kerző oka 's fundamentoma a' Christus a' mi el-választásunknak; mint az Arminianusok, és némellyek mások-is akarják. Mert 1. az Irás az Elválást csak egyedül az Isten szabad tetzésének tulajdonítja, ingyen kegyelemből valónak mondja: nem kell azért ahöz fejtműt kötni; hogy az Isten kegyelembéli ditsőségének gazdagsága meg-neszonkúljon: lásd, kérlek, Mát. 11:25. Róm. 9:11, 16. és 11:5, 6. Luk. 12:32. 2. Az Elválásnak gyümöltse (effectuma) a' Christus, úgymint ki önnön maga el-választott és rendeltetett a' közbenjárói tífetre; azért nem lehet annak kerző oka: lásd, Ésa. 42:1. 1 Pét. 1:20. Ján. 3:16. (: holott, Istennek e' Világhoz való kezeleme meg-előzi, mint indító ok, a' Fiú Istennek elküldtetését:) 1 Ján. 4:10. Eöben vagyon a' keretet, nem hogy mi kerettük volna az Istent, hanem hogy ő keretett minket: és, NB. el-botsátta az ő Fiát, hogy lenne engeftelés a' mi bűneinkért.

VII. Ez állatással nem arra czélozunk, hogy a' Közbenjáró Christust egészen ki-rekezzük az Elválásnak dékrétomából; sőt nyilván tanítjuk, hogy a' Christus egynéhány tekintet alatt bé-járul abba: 1. A' * Elea mennyiben igaz örök Isten, az Atyával és Szent Léfiönem leikkel egy természetű és örökké-valóságú, annyiban Christfi dicim ő egyik fő kerző oka az Elválásnak: Ján. 1:3:18. és prioré 15:16, 19. Jel. 1:3:8. 2 Mós. 32:32. és 33:18, 19. 2. A' nostrá, mennyiben amaz örök békeféles tanátskozásban (Zak. quoad 6:13.) Közbenjáróul rendeltetett a' Fiú Isten, bé-járul priori az Elválásnak dékrétomába; (1) annyiban, hogy ő taté or-választott-el elsőben, mint fő*, Ésa. 42:1. rendelte-dinis, tett engeftelő áldozatú, hogy lelkét adja a' bűnért, nő cau-Ésa. 53:10. Róm. 3:25. hogy az ő benne, mint főben, salita-el-választattakért le-tegye életét, 's azokat meg-váltsa-tis, &c. (2) Az ő el-választásakor mindjárt adott Isten minket vála-

választottakat a' Christusnak, hogy övéi lennénk: *Ján. 17:6, 9, 11, 12. Ésa 53:18.* (3) A' Christusra és az ő érdemére vólt tekintete Istennek az idvességnak mi számunkra való elrendeléséből *utólról, (consequenter:)* azaz: az ő szabad tettései könyörületessége után, melly a' fent Irás szerint első és fő oka annak. (4) Megbecsmérjük és nyilván valljuk, hogy a' minékünk idvességet rendelő Isten, azon egy tselekedettel adta és rendelte a' Christust minékünk Közbenjáróul, hogy az idvességet mi számunkra meg-érezze. (5) Hiézzük azt-is, hogy az Isten minket választó örök dekrétomának végbe-menetelinek (*executiojának*) elsőbb és fő eszköze a' Christus.

VIII. Tsak ez a' mi elménk e' titok aránt: Az Elválasztásnak eleibe semmit nem akarunk tenni; mint-ha vólt volna annak az Isten részéről valamely indító, avagy érdemlő oka; tsupán tsak egyedül a' szabad tettései könyörületességnek gyümöltse az, a' mint az Irás teli torokkal kiáltja. Az Apostol-is nem mondja azt a' leczkében, hogy a' *Christusért* választott minket Isten; hanem *ő benne*, mint idvességünket meg-érezendő ezközben, *hogy legyünk fentek*. Ha választásunkkor már a' Christusbán, mint annak indító 's érdemlő okában vóltunk volna az Isten tekintete előtt, tehát már ugyan akkor fentek vóltunk volna; (mert nem lehet nem fent az, a' ki a' Christusbán van, és gondoltatik:) 's mi éültség vólt volna, NB. el-választatunk arra, hogy fentek légyünk? Az Apostol másutt világosan meg-magyarázza magát: *1 Theff. 5:9. -rendelt Isten minket az idvességnek el-vételére, a' mi Urunk Jéhus Christusnak általa.* Azért a' Christusbán el-választatni nem egyéb, hanem rendeltetni az ő általa meg-érezendő idvességre, hogy a' Christus legyen érző 's érdemlő oka a' mi idvességünknek, (a' mint világosan mondatik, *Sid. 5:9.*) nem el-választatásunknak: Igy, *2 Theff. 2:13.* mondatik; hogy az Isten *választott*

lasztott minket öröktől fogva az idvességre, a' léleknek meg-fentelésében, és az igazságnak bitiben: nem, mint-ha a meg-fenteltetés volna oka el-választatásunknak, mert az ennek gyümöltse; hanem a' meg-fenteltetés, és a' hit, ezeközei idvességre való mehetésünknek, mellyre választottunk.

VII. R É S Z.

Mellyben, Azon fent Irásbéli szakasz magyarázatja vitetik elébb, (continuáltatik,) a' czélra tartozó néminémű dolgoknak fejtegetésekben, 's bizonyos ellenvetéseknek el-hárításokban.

I. A' Z örök Elválasztásnak tárgyát 's czélját-is megjegyzi a' fent Apostol a' feljebb említett leczkében, midőn így szól: --- *minket*; nem érti tsak az Éfésümbélieket, vagy az Apostolokat; nem-is érti ez egész világot, és minden embereket förül före, mint némellyek akarják: Mert, 1. bizonyos ez, hogy e' világon élt, élő, és élendő emberek közzül fok el-kárhozott, és el-kárhozik; mint *Kain, Ésau, Saul, Ákítófel, Absolon, Júdas,* 's a' t. 2. Sokak a' hivatalosok, kevesek a' választottak: *Mát. 20:16.* kitsíny fereg az, mellynek az Atyának orrágot adni tettett: *Luk. 12:32. Mat. 7:13, 14.* 3. A' fent Irásokban élő Szent Lélek nem igaz erőben, hanem el-tekerve és vízfázson, (távol legyen a' káromló gondolat!) élt volna az Elválasztásnak éavával, ha az mindenekre ki-hatna: mert a' ki választ valamit, nem véden az el mindent. 4. Az el-esett embereken való Isteni könyörületességnek tanítását tsak részérint valónak lenni nyilván bizonyítja az Irás, midőn azt tanítja, hogy az Isten ezt érette, amazzt gyűlölte; némellyeket az élet könyvébe, másokat a' kárhozatra irt-bé; fokakat meg-keményített: *Róm. 9:11, 13, 18. 1 Theff. 5:9. Júd. 4. 1 Pét. 2:8.* 's a' t. Kell azért a' fent Apostolnak éavait meg-határozza érteni tsak azokról, a' kiket tettett Istennek a' fok egyen-

egyenlő romlottak között fel-venni, 's az életre rendelni: kik-is hivattatnak ugyan gyakran *világnak**, mivel nem koríttattak külön tsak egy *Egolyában* 's részében e' nagy látható világnak; hanem el-ozlottak minden nyelvre, nemzetségre, ágazatra a' földnek utolsó határáig: *Jel 5:9. Ján 10:16.*

II. El-választásunknak idejét, így határozza-meg az Apostol, hogy az *lött világ fundamentomának felvettése előtt*; mikor még mi nem völtünk, 's e' világ sem völt; völtünk mindazáltal mi eleitől fogva az Isten dékrétomában; mert öröktől fogva el-végezte azt ő Felfége, hogy az idővel együtt világot, 's erre embert teremtsen; kit őstán a' maga nemes tulajdonságának, fokféle formájú böltséfének ki-nyilatkoztatására, el-esni meg-engedjen. Nagy erőben vitatják 's disputálják itt azt a' mi tudós Embereink: *Az Isteni örök Elrendelésnek*, mind a' két nemre nézve, (: t. ill. az Elválasztásra, és Elhagyásra avagy Megvetésre nézve:) *miként völt és lehetett tárgya a' még nem lévő ember? miként forgott az Isteni véghetetlen elme előtt? mennyiben-e, a' mennyiben teremtendő, de el-eshető, avagy el-esendő lenne az ember? vagy annyiban, a' mennyiben úgy gondoltatott az Isteni örök tanításban, mint már teremtett, és el-esett?* Meg-is hasonlítottak és oztottak a' Böltsék ezaránt való állatásokban: némellyek az eseten felyül, mások az eseten alól, és az után, kereskedvén, némellyek arra-is reá menvén, hogy a' Christus által meg-váltatott, és ő benne hívő avagy nem hívő embert tegyék az Isteni örök Elrendelésnek tárgyául. Ollyatén mindazáltal a' mi tudós Embereinknek e' dolog körül való villongások, melly a' hitnek fundamentomát el-nem fordítja; sőt a' *Pelagianusok* és *Semi-Pelagianusoknak* bal vélekedéseknek egyenesen ellenébe fegeztetett, meg-egyeztvén ebben mindnyájan, Hogy az Isteni véghetetlen elme előtt mind egy formájú állapotban gondoltatott emberek

berek legyenek tárgyai a' *Prædestinationnak*, az Isteni örök Rendelésnek; és hogy azoknak meg-külömböztetések tsak egyedül a' *Ébados Istentől* függött.

III. Nintsen sem *Éándékom* arra, sem módom abban, hogy e' villongás alatt való nehéz dolognak egész el-igazításába avassam magamat; azt alítom mindazáltal, (: bölts elméjü Irás Magyarázókkal tartván:) hogy, az az *Isten*, a' ki öröktől fogva tudta minden ő tselekedetét, *Tsel. 15:18. a' kinek femei előtt mezítelenek és meg-nyilatkoztattak mindenek*, *Sid 4:13.* úgy nézte az ő örökké-valóságában az embert, ennek teremtésének, esetinek meg-engedése felől való változtatlan tanátsára nézve, *mintha már teremtett, és el-esett volna.* Melly állítás bizonyos, imé következendő erősségekre nézve: (I) E' titokról Éólván a' *Éent Irás*, Éüntelen az emberek állapotja felől örök rendelést tsináló Isten könyörületességét, igasságát, és Éabad tetzését forgatja: mellyel világosan arra mutat, hogy a' kegyelemre, 's azontúl az idvérségre, vagy pedig az örök böldogtalanságra eleve el-rendeltetett ember, úgy forgott az Isten Éemei előtt, mint már el-esett, és védelem sárjában fekvő: a' minémü egyedül lehetett tárgya az Isteni Éánakozó könyörületességnek, avagy bünt igazán büntető Birói igasságnak. (II) Az Isten örökké-való tökéletes *Valóság*-lévén, illetlen völt volna ő Felfégéhez, a' még valósággal nem lévőképen, és valaha tsak lehetendőképén gondoltatott femmi körül dolgozni: úgy vagyon ugyan, hogy a' teremtés-kor, és az által a' dolgokat a' femmifégből vitte által a' hatalmas Isten valóságra; mindazáltal úgy *hitta* (s állatta) *elő* akkor-is, a' még nem lévőket, mint *lévőket*: *Róm. 4:17.* és a' teremtésnek állapotját nem kell 's nem lehet egy formára zavarni, az örök Rendelésnek (*Prædestinationnak*) dolgával; mert a' teremtés az ő tárgyat újonnan tsinálja, 's előre nem tézi-fel; de az Elrendelés forgolódik a' már bizonyoson fel-tétetett tárgy körül;

körül ; nem annyira azt dolgozván, hogy legyen az ; hanem hogy így, vagy amúgy legyen.

IV. (III) Ha azt alitanók, hogy az idvességre és kárhozatra való örök rendeléskor, az Isteni véghe-tetlen elmében csak úgy fordult elő az ember, mint *valaha teremmelhetendő, és el-eshetendő, 's még el-nem esett* ; képtelen igazságtalansággal 's kemény kegyet-lenléssel méltán vádoltathatnék az Isten : (távol lé-gyen a káromló gondolat!) mint ki meg-vetette 's kárhozatra hajigálta az embereket, előbb, mint sem bűnökkel azt érdemlették volna ; mint ki az ártatlanokat büntetésre fententéziárta 's ítélte volna, előbb, mint sem bűnök bizonyos, és nyilván-való volté vol-na: mintha, nem azért akart volna Isten némielty em-bereket el-kárhoztatni, hogy bűnösök ; hanem, azért engedte volna meg el-esni, 's bűnösökké lenni, hogy meg-büntethesse őket ; 's azért-is kívánta őket terem-teni, hogy el-veszthessék.

V. Bátorosabb azért, és a' mi, Istenünknek mindenekben ditsőséget adni kívánó drága hitünkhöz 's nemes confesiónkhöz illőbb, az Isteni örök Elren-delésnek tárgyának ki-kerefésében az eseten felyűt nem hágni, 's annak alája vetni az el-esett nyomo-rúlt bűnös embert : annyival-is inkább, (IV) hogy a' Isten Irás kézen fogva arra visen minket, midőn aze tanítja, *Ján. 15:19*, hogy Isten e' világból, az-az, e' világ közül, (a' melly gonofban fekszik, vagy téte-tett, *1. Ián. 5:19*.) választott minket *, --*mivelhogy nem e' világból valók vagytok, hanem én választottalak ti-teket e' világból, azért gyűlöl titeket e' világ.* (V) Az emberek el-választások lött a' *Christusban*, *Efés. 1:4*. azért már az eseten gondoltatva ; mert a' Christus az el-esett nyavalyás bűnösöknek meg-váltójökká 's meg-
Isten-

* *Locū Johannis non tam de Electione ad Apostolatū, quā de aeterna intelligi debere, (que tamen duo, non sunt op-ponenda, sed cōponenda), supra adstraximus, cap. 2. §. 6.*

Isteni örök békeféses ta-nátskozásban : nem-is helyes az a' ki-fogas, melly Ie-rint az Apostol Éavai úgy magyaráztatnak ; választott Isten minket a' *Christusban* ; az-az, a' *Christus által*, mint az Atyával egyenlő örök Isten ; választásunknak fő Ierző oka által. Mert noha magában igaz az, hogy a' Christus, mint igaz örök Isten, egyik fő dolgozója lelki örök javunknak, 's választásunknak ; mindaz-által az Apostol Éavai nem oda néznek : 1. Mert úgy mondatunk választani a' Christus Jéusban, a' miként (*ugyan-azon r.éf. bē*) meg-áldattatni, fiakká fogadtatni, 's meg-váltattnak lenni mondatunk ugyan a' Chri-stusban, és ő általa : *Ű. 3, 5, 7.* mellyek a' Christusnak nem örökké-való Isteni Iemélyére, hanem Közben-járói tüzire néznek. 2. Az egész részben a' É. Apost. az Istennek a' meg-váltó Jéus Christ⁹ által, 's ő benne, velünk közöltetett idvességes lelki javairól traktál : vesd öze a' dolog világosítására azon Apostol Éavait, mellyek vannak, *2 Tim 1:9*, --*meg-tartott minket, és hívott Isten hívatalal, nem a' mi tselekedeteink Ierint, hanem a' maga (tulajdon) végezése és kegyelme Ie-rint, melly adatott minékiünk a' Christus Jéusban örök időknél előtte* : NB. a' kegyelem, (melly tsalhatatlanúl fel-tézi az esetet:) örök időknél előtte a' Christus Jéusban adattatottnak mondatik *.

VI. (VI) Kétség kívül az a' sár az Isteni örök El-rendelésnek tárgya, mellyről Éól az Apostol, *Róm. 9: 21*. nem egyéb pedig az, hanem az a' közönséges ve-zelemnek sárja, melly be az egész emberi nemzetség első Iüléinknek boldogtalan el-esések által keveredett. Melly világosan meg-tetűzik, (1) innen : mivel abból a' sárból formált Isten könyörületeségnek és haragnak edényeit, amazokat *ékeségre*, ezeket *gyalázatra* :

D 5

Ű. 21-

* *vid. emphaticam horum, & consimilium argumentonum diductionem apud Clar. Turretinum Theol. Elen. Tom. 1. loc. 4. quest. 9. §. 9--17. &c.*

21-23. (2) Azon sárból tsináltattak Isák és Imael, Jákób és Éfau, az Isteni örök Elválásnak, és Elhagyásnak (vagy Megvetésnek) világos tükörei: 7-11, 13. (3) Az ép és tiszta állapotban gondolatott teremtetett állatot nem gyűlölheti a' Ént és igaz Isten; abban a' sárban (mellyről Éöl az Apost.) fekvő emberek között pedig, némelyeket gyűlölt a' Éabad tetéz-sü Isten, mint Éfaut. (4) Faraót-is azon sárból formálta, támasztotta 's állatta elő Isten, az ő nagy hatalmának annak vezédelmében való meg-mutatására: 7. 17. nem lehet pedig semmiképen ő felőle úgy gyanakodni, mint tiszta 's ép állapotban gondolatott ember felől. Melly okokra nézve, mozdíthatatlanúl meg-áll ez az igazság; Hogy az Isteni örök Rendelésnek tárgya, az esetnek állapotjában gondolatott ember.

VII. Ez állatásból mindazáltal, melly Éerint a' *Predestination*nak, az Isteni örök Végezés Éerint való Rendelésnek (*objectum*át) tárgyaúl az el-esett ember tétetik, nem következik az, hogy az emberek állapotjáról rendelést tsináló Isteni végezés az időben lött volna, mivelhogy az eset az időben lött: mert az embernek esetét, e' titok körül, nem az ő valóságos meglétében gondoljuk; hanem az Isteni, eleve mindent el-látó tökéletes elmének vetjük eleibe, és alája: melly Éerint, az időben minden bizonynyal teremtetendő embernek esetének eleve való tudása, és azt az esetet, az ő fok formájú böltséégének ki-mutatódása végett meg-engedni akaró Istennek dékrétoma, Éintén úgy örökké-valók, mint az ember állapotjáról örök időeknek előtte rendelést tsináló Isteni Végezés.

VIII. Az emberi okosságnak Éilaj kényessége, a' közelebb meg-irtt dolgokat tsak test Éerint fontolván, ok-vetetlen fog még-is zenebonáskodni, újabb 's meg újabb nehézségeket gördítvén elő e' titok aránt: p. ok. *Ha az Isteni végzetten elme előtt soroghatott-is az ember öröktől fogva, úgy, mintha már teremtetett 's el-esett*

el-esett volna; de bolott valójában tsak ugyan nem vőlt még teremtetve 's el-esve, mimódon lehetett az, hogy Isten halálra 's kárhozatra rendelje azokat, kik még nem vőltanak, és a halálra való ítéletet meg-nem érdemeltették? A' b. eml. *Cátvinus János* Éavaival azt feleljük mi-is az így nyughatatlankodóknak: „Mivel alitják ök, hogy tartozék az Isten az embernek, hogyha azt annak terméseti Éerint tekintí és betsüli-meg? A' mint bizonyára bűnnel mindnyájan meg-ferteztettünk, az Istennél gyűlölésegek vagyunk, és pedig nem valami hatalmaskodó kegyetlenségből, hanem tellyességgel igaz okért. Hogyha azért terméset Éerint a halálnak ítéleti alá vettettek mind azok, valakiket az Isten halálra rendelt; kérlek, mi-tsoda méltatlanság felől panaszolkodhatnak? Jöjjenek elő mind az Adám fiai, az ő Teremtőjökkel ver-fengjenek és pereljenek, hogy az ő örök gondviseléséből, minekelőtte Éülettettek volna, Éüntelen való nyavalyásságra rendeltettének légyen; de mit rebegetnek, kérlek, ez mentő beÉéd ellen, hogyha az Isten az önnön magok meg-esmérésére igazítja őket? Mivelhogy mindnyájan azon egy vektett sárból tsináltattanak, NB. nem tsuda, hogyha a' kárhozat alá vannak vettetvén. Ne vádolják azért az Istent méltatlansággal, hogy az ő örök ítéletiből halálra rendeltettének; a' mellyre hogy az önnön termésetektől, önnön kényeken tudván tudva vitettef-senek, meg-kell Érzeniek, vagy akarják, vagy nem. Honnét meg-tet Éik, melly víÉza-fordúlt ellent Éó-lásra való kívánság légyen ez, hogy az ő kárhozatjoknak okát, mellyet magokban lenni Éreznek, Éánt-Éándékkal el-akarják nyomni, hogy az Istent fordít-tsák Éines palástúl magok mentségekre. Annakóká-ért, ha Éinte ÉázÉor meg-engedem-is, hogy az Isten légyen oka az ő kárhoztatásoknak, a' minthogy bizonynyal igaz-is; de ezzel még közel sem vakarják-el,

* *Instit.*
libr. 3.
cap. 23.
§. 3.

„el, az ő bűnöknek lelkek-eszméretibe süttött bélyegét,
„a' melly önékiek föntelen Émek eleibe fordul.

IX. Ujabb ellenvetéssel áll elő a' test és a' vér, így rebegvén: *Mivelhogy az önnön romlott természetekben vesznek-el a' kárbozatra rendeltettek, nem téznek azért egyebet, hanem azt a' nyavalyásságot lakolják és fenvedik, mellyben az Istennek eleve való rendeléséből esett az Ádám, és a' mellybe az ő maradékai-is nyakra fört ejtette. Nemde nem igazságtalan-e azért az Isten, ki az ő teremtet állatival ilyen kegyetlenül bánik?* Vi-

* Loc. 4. *Éont az áldott emlekezetű Reformator Calvinus János supra Éavaival felelek:* „Meg-vallván, hogy ebben a' nyavalyatód, „valyásságos állapotban, a' mellyben most kötöztetve „vannak, az Istennek tudásából és akaratjából estenek „az Ádámnak minden fiai, 's ebből süil az ki, hogy e' „titok aránt tsak az Istennek Éabad akaratjára kelljen „menni, a' mellynek oka önnön magánál vagy on el- „rejtve. De nem következik azért, hogy az Isten rá- „galmazás alá vettessék; „öleik vesztük Éent Pállal, „ilyen módon: *Oh ember! ki vagy te, hogy az Isten- nel perlenél? Avagy mondja-e a' föld edény annak, ki azt formálja, miért tsinálk engem ilyen módon? Avagy nintsen-e a' Fazekasnak hatalma a' sáron, hogy azon sárból tsináljon némelly edényt tífetességre, és né- mellyet gyalázatra?* Róm. 9: 20, 21.

† Aug. Epi. 106. *X. Azt mondjuk azért nyilván Éent Ágostonnal;* „hogy az URtól teremtettek azok-is, a' kiket minden Calvin. „létség nélkül eleve látott és tudott, *hogy a' pokolra ubi sup. Éáguldanak.* NB. Ez pedig azért lött ilyen formán, § 5. au. „mert ő úgy akarta. Miért akarta pedig, nem illik te med. „hozzánk, hogy töle Éámot kérjünk, úgymint kik azt „meg-nem foghatjuk. Nem-is adja tífünk, hogy azt „disputáljuk; hogyha az Istennek akaratja igaz-é, vagy „nem; a' mellyről valamennyi Éölünk, azon min- „denkoron az igazságnak legfőbb reguláját és mérték „únórját Éülk Ég értenünk. Mit panaszkodhatnak

hát

„hát az igazságtalanságról, a' holott az igazság Éemlá- „tomást nyilván vagy on? Ne-is Éégyenlíjük Éent Pál „példájával bé-dugni Éájokat a' káromkodóknak; és va- „lamennyi Éer ez ellen mernek ugatni, mind annyi- „Éor ottan ottan előhozzuk imezt: *Oh nyavalyás em- „berek, kitsodák vagytok ti, hogy az Isten meritek „vádolni: és abban vádoljátok, hogy az ő Felféges dol- „gait nem igazította a' ti oftoba értelmetek Éerint?* „mintha azért vólnának hamisak, hogy a' testnek ér- „telmétől el-vannak rejtetvén. Az Isten itéletinek „meg-mérhetetlen vólta bizonyos példákból ésmé- „tes nálatok. Jól tudjátok, hogy mélyféges örvények- „nek és feneketlen mélyfégeknek nevezteffenek azok: „(*Sólt. 36: 7.*) Im már a' ti elméiteknek Éorossá- „gát „kérjétek-meg, hogyha meg-foghatja az Istennek „tanátsit és végezé-Éit. Miért boritanátok azért ma- „gatokat éÉelyös tudakozás által a' végetlen mélyfé- „ge, a' mellyet ti magatok ártalmasnak talá-Étok maga- „toknak lenni? Hogy nem rémültök és rettentek- „meg azon, a' mi az Istennek meg-foghatatlan ből-Ée- „fégeről, és rettenetes hatalmasságról, mind a' Éent „Jób könyvében, 's mind a' Próféta-Énál mondatik? „Hogyha még-is a' te elméd zúgólódik; ne resteljed „Éent Ágostonnak ime' tanátsát követni: *Te ember * De feleletet várk-É én tölem? Én-is ember vagyok. Nofa verbis azért hallgassuk azt mind ketten, a' ki ezt mondja: Apost. Oh ember! ki vagy te? (Róm. 9: 20.) Fobb a' hívő Serm. 10. tudatlanság, hogy-nem a' vakmerő tudósság. Kerefs érdemet, és nem találk semmit egyebet büntetésnél. Oh nagy mélység! Szent Péter meg-tagadja a' Christust; a' Tolvaj híÉen. Oh mélységnek mélyége! Akárnád tudni, miért? Én pedig sokkal inkább meg-rémülök a' nagy mélységtől. Ám okoskodjál te; én tsudálkozom. Disputálj bár te; én pedig híÉek. Lá-Éom a' mélysé- get; de a' fenekére én nem megyek. „Szent Pál me- „találta, min nyugodjék-meg, midőn tsudálkozásra adja*

„adja magát. Meg-foghatatlanoknak nevezi ő az Isteneknek itéletit, (Róm. 11:33.) és te meg-akarod azoknak fogni? Ő azt mondja, hogy meg-tudakozhatatlanok az Istennek útjai; és te meg-akarod tudakozni? „Ha beljebb megyünk, nem használunk véle; mert „ezzel nem tételhetik elég az (emberi) kényeskedéseknek. Nintsen-is az URnak egyéb mentségre „Éüklége; hanem a' mellyel élt az által az Ő Lelke által, a' melly Éölt a' E. Pál Éájából.

VIII. R. É. S. Z.

Mellyben, a' fent Pál Éfés. level. 1. réf. 4-dik versének magyarázatja végeztetik-el, a' célra néző dolgok világosításával, a' test és vér nehezégeinek el-fordításával, 's rövid praxis-sal együtt.

I. A' Magyarázat és vizsgálódás alatt való leczkében, Elválástatásunknak végét rajzolja-le el-utóljára a' fent Apótol: *Választott Isten minket, hogy legyünk fentek, és makula nélkül valók ő előtt, a' fentben.* A' mikor választott, még nem voltunk fentek, mert a' vezedelem sárjában feküdtünk mindnyájan; hanem azért választott, hogy fentek legyünk. Elválástatásunknak fundamentoma, avagy oka, azért nem találathatik-fel semmiképen magunkban: és ez okon, fent Iráson kívül tévelygő állatás az, melly azt vitatja, minthá e' fundamentomból származott volna az Elválástás, Hogy az Isten eleve meg-látta, ki tselekednék jót, avagy gonoszt jövődében. A' fent Pálnak meg-említettett szavai ennek nyilván ellene mondnak. Mert ha azt mondod: Azért választott Isten minket, mert eleve el-látta, hogy fentek fogunk lenni; tehát vissza-fordítod a' E. Pál rendit, ki másutt-is világosan mondja: *hogy hívott Isten minket fent hívattal, nem a' mi tselekedeteink fent, hanem az ő kegyelme és végezése fent, a' melly minéinké* adatott

adatott a' Christus Jéusban e' világ idejeinek élötte: 2Tim. 1:9.

II. E' mozdúlhatatlan köél ellen patvarkodván, bé-törték fejeket a' régi Pelagianusok, és Semi-Pelagianusok: kik az Elválástásnak fundamentomául nem az Isten ingyen való kegyelmét, hanem az eleve el-látott híret és jó-tselekedeteket törték. De ő utánnok mások-is folan, nagy emberek, majd minden időben akadózva voltak e' E: tudomány körül, azt alítván; hogy az Isten, a' mint kinek-kinek tselekedetét és méltóságát öröktől fogva meg-látta; azonképen és a' fent tött külömbséget az emberek között: úgy hogy, a' kiket az ő kegyelmére nem méltatlanoknak esmért, azokat elválasztotta, és fiává 's leányivá fogadta; a' kiket pedig a' gonosz és istentelen termékre hajlandóknak talált, azokat halálra sententziázza. Illyenképen az eleve meg-tudott dolgoknak Isteni meg-látásának fine alatt, nem tsak meg-homályosítják az Elválástástól való drága tudományt; hanem annak eredetét-is másunnak költik lenni.

III. Az Arminianusok, az Elválástásnak dékreto-mát meg-külömböztették; hogy t. ill. az, vagy közönséges, mellyel Isten kívánta meg-tartani Éabad akaratjából a' hívöket: vagy kíváltképen való, mellyel Isten el-rendelte az életre Éemély Éerint ezeket, vagy amazokat, kik felöl eleve látta, hogy hinni fognak ő benne. A' Reformatio bé-állása után, Tridentumban celebratott Conciliumban Ééket-ült Atyák meg-hasonlottak volt e' tudomány aránt: némellyek fent Ágostonnal tsupán tsak kegyelemből valónak állatván az Elválástást; mások, az embereknek eleve el-látott érdemeiktől, és az emberi Éabad-akarattal való jól élestől függéztvén azt fel. Melly meg-hasonlás az időtől fogva e' mái napig fenn maradt, nem tsak a' Jansenisták és Molinisták, hanem más Éerzetes emberek között-is. A' b. címl. Reformátor Luther Márton idejében

ben, nem volt erről az Evangelicusok között semmi különözés. Mert a' mint a' nem *habados*, sőt *folgai Akaratról* írt, 's a' tudós *Erasmus Diatribájának* ellenébe fejeztetett könyvéből (*Libr. de Servo Arbitrio, qui prostat ad calcem Tom. 2-di, oper. ejus Latinor. Wittenbergae Annó 1546 editorum.*) ki-teték; ő, a' Ént Ágostonnak, a' kegyelembéli Elválástásról való tudományát tisztán vallotta; hanem az ő utánna következtetett Doktoroknak némellyikei kezdettek az a' ránt a' dolog aránt keménykébben élni, és az Elválástást az eleve Ellátott hitről fel-függeketni, hogy ez légyen amannak indító, avagy csak eszközökön való oka. Az *Augustai Confessionak* Irója, *Melanchton Filep*, inkább akarta okoson el-hallgatni a' Vallásnak ezt a' punctumát, mint-sem azaránt maga-gondolatlanúl valamit meg-határozni.

IV. Mi, a' tiszta Ént Irás nyomán, *tsupán csak kegyelemből valónak, hiszünk* 's valljuk az Elválástást: úgy hogy, ne lőtt légyen Istennek e' kegyelembéli ditsóséges munkájában semminémű tekinteti az eleve el-látott hitre, vagy jó-tselekedetekre, 's ezeknek érdemekre. Azt valljuk nyilván: hogy sem a' hit, sem a' jó-tselekedetek nem előzik-meg, hanem követik az Elválástást. Mivel: 1. hajdan-is a' Pál és Barnabás prédikálásokra, csak azok *hittenek, valakik el-voltak válástatván az örök életre*: Tsel. 13:48. 2. E' világ előtt el-vetettett nyomorult éegényeket azért válástotta Isten, nem hogy gazdag hitekkel indították volna ő Felségét el-válástatásokra; hanem, *hogy lennének gazdagok a' hitben*: Jak. 2:5. 3. Ha a' mi hittünk, és el-látott Éntségünk, voltak volna indító okai Istenünknek el-válástatásunkra; mi válástottuk volna ötet e-lőbb, nem ő minket: mellynek ellene tanít az Idvezítő, *Ján. 15:16*. 4. Holott a' hit, és az Istenhez való engedelmesség gyümöltei és Éülötti az Elválástásnak,

nak, semmiképen azt meg-előző okok nem lehetnek: *Éfsé 1:4. Tsel. 13:48.* 5. *Nem az akaróé, nem a' futóé a' válástás*; hanem a' *könyörülő Istené*: Róm. 9:16. 6. Az Izraelitákat nem azért válástotta, 's vőtte-fel a' maga Éövetségére Isten más nemzetek felett, hogy többen, vagy kevesbben voltak; hanem, hogy *kerette* őket, és meg-akarta *örizni az esküvést*; 's a' t. 5Móf. 7:6-8. veld-őve, *Sid. 6:17-19. Ésa. 54:9, 10.* 7. Jákób és Ésau, mikor még sem jót, sem gonoszt nem tselekedtek volt, akkor mondotta felőlök a' Éabad hívó Isten, *Jákóbot kerettem, Ésaút gyűlölttem*: Róm. 9:11, 13. 8. Mikor az időben elhív-is minket Isten a' kegyelemre, és ditsóságra, mellyekre öröktől fogva válástott; nem mivel azt *jó-tselekedeteink kerint*, hanem az ő *kegyelme és végezése kerint*: 2Tim. 1:9. hát hogyhogy voltanak volna azok őtönök el-válástatásunkban? 9. A' hitetlen 's meg-vetettett Sidók közül-is sokakat meg-hagyott Isten az ő kegyelméből való válástása kerint: *hogyha kegyelemből, tehát nem tselekedetekből; mert úgy a' kegyelem, nem volna kegyelem*; 's a' t. Róm. 11:5, 6. Jól vagyon édes Atya, mert *úgy volt a' jó-tetkés te előtted*: Mát. 11:26. Tsak az mehetett a' Christushoz, 's az nem lőtt ő töle el-Éakasztott átokká, (1Kór. 16:22.) *a' kit te Ént Atya néki adtál*, (örök el-válástásodkor): *Ján. 6:37. Könyörültél, a' kin könyörülni akartál*: Róm. 9:18. 2Móf. 33:19. 10. Mi Éüklég volt volna az Apostolnak e' titok aránt nagy fohászkodással fel-kiáltani, Róm. 11:33. *Oh Isten böltseségének és esmérétének gazdagságának mélysége!* 's a' t. ? vagy, mi Éüklég ma e' világ-nak agyafürt elméből Éarmazott, Éántalan elegy be-legy kifogásokat hántorgatván zenebonáskodni? há az Elválástásban Éemre 's főre nézett az Isten? ha azokat rendelte életre, kiket eleve el-látott, hogy hiÉnek, és jót tselekednek? víÉont azokat rendelte örök kárhozatra, kik felöl eleve tudta, hogy nem hiÉnek,

's tsak gonosz tselekezőnek? hiűem e' földi Biráknak ítélő Ékeken-is igaz egyenlőség (*proportio*) ez, hogy a' ki mire érdemes, annak jutalmát vegye-el: ha úgy van a' dolog, a' mint képzeled, ha a' Ébados mindenható Istennek (: kinek sem útai, sem gondolati nem olyanok, mint az embereké, *Ésa. 55:8,9.*) kezéből, az ő nyomorúlt teremtet állatján való Éabad jussát ki-akard tekerni; miért vádolod hát te, vagy más, kegyetlenséggel, 's a't. az Istent? 's a't.

V. Meg-mozdúlhatatlanul álló köfal azért e' Éent tudomány, hogy az Isten jóakarátjának Éabad tetézése, és az Isteni tsupa kegyelem, minden kerefétyén lelkeknek el-választásokban, a' fundámentom. *Éfész. 1:4,5. Választott minket, minekelötte e' világnak fundámentoma fel-vettetnék, hogy Éentek és makula nélkül valók lennének ő előtte a' Éeretetben, -- az ő akaratjának jó-tetézése Éerint*, NB. (5.5.) melly Éókban az Apost. az Istennek jó-tetézését, minden mi érdeműnknek el-lenébe tézi: mert valahol regnál, és előljár az Istennek jó-tetézése, nintsen ott a' tselekedeteknek femmi értékek, 's tekintetek.

A' minémű ellenvetéseket 's kifogásokat, mind a' Éent Írásból, 's mind a' maga agyaskodó okoskodásiból, a' test és vér, e' Éent tudomány ellen előgördíteni Éokott; azokról mi itt most nem Éólunk, az igazságot eddig eléggé meg-gyámolgtatván. A' mi *Theologus*ink Éerrel az ő Munkáikban böven ki-rázták azokat: és, ha Istennek tetézik, újrolag mi-is ide alább, együtt-is, másutt-is, (: a' mint a' Traktáknak rendi magával fogja hozni:) Éólni fogunk ezen igazság meg-támogatására*.

VI. Hogy pedig a' Éent Apostolnak világosításra fel-vétetett Éavaira viűza térjünk; Az a' Éentség és makula nélkül valóság, mellyre választattunk, adatik miné-

* vide pro-interim Fontes solutionum apud Celeb. Franc. Tarretinum, Theol. Elemt. Tom. I. loc. 4. quest. II. &c.

nékünk: 1. A' Christus által meg-hozatott örök igazságnak (*Dan. 9:24.*) nekünk ajándékoztatásakor, midőn az ő érdemes engeűtelő áldozatjának tekintetiért minden bűneink minékünk meg-botsáttatnak, hogy az Isten ítélő Ééki előtt ne kárhoztattassunk; sőt Éenteknek 's igazaknak tartassunk. 2. A meg-Éentelésben, és annak drága gyümölsözésében, melly által az Isten nagyon ditsóítottetik, *Ésa. 60:21.* láld, *Éfész. 5:27. Kol. 1:22. Júd 24. 2Pét. 3:14. Fil. 2:15.* 's a't.

VII. Noha pedig ezen a' világon tökéletes Éentségre nem juthatunk, és hogy minden makula nélkül valók legyünk, azt a' koporsón innen el-nem érhetjük; *1Kör. 13:9,10.* mindazáltal drágalatos és kellemetes Isten előtt a' mi kegyelem által el-kezdettetett Éentségünk; Mert ő előtte vagy on: (*--hogy legyünk Éentek -- ő előtte, úgy Éól az Apost.*) az az, 1. igaz, Éives, és tettetés nélkül való, nem hipókritai, Éines, és tsak az emberi Éem előtt tsillámló; mivelhogy annak a' böltéségnek Éülötte, melly *onnan felyül való, tífia--és tettetés nélkül való:* *Jak. 3:17.* A választottaknak nintsen Fariséusi Éentségek, (: a' minéműről lásd, *Mát. 6:2,5. és 23:5,15,23.* 's a't.) hanem olly, melly Isten előtt vagy on, a' ki mindent tudó, és látja a' Éiveket, meg-illatozza a' *Jehovának féleimét*, *Ésa. 11:3.* t. ill. hol, 's kinél, kiben vagy on: *Ján. 1:51.* 2. Szentek és makula nélkül valók a' választottak ő előtte, Isten előtt: tud. ill. mikor az ő ítélő Ééki eleibe állíttatnak, *Éfész. 5:27. 1Thess. 5:23.* az ő el-jöveletekor; az Isten Ééki előtt ártatlanoknak találtatnak: *Jel. 14:5.*

VIII. Annak a' Éentségnek segéd eszköze, és meg-Ésmértető jele, 's bizonyos bélyege a' *Éeretet*, melly soha el-nem fogy, melly az emberben való minden Isten ajándékát meg-szózza és meg-Éenteli, *1Kör. 13:1-3.* melly *hőféty-tűző, kegyes, nem irigykedő--mindent el-federző*, 's a't. 5.4--8. mivelhogy az Isten maga-is tsupa *Éeretet*, és a' ki a' *Éeretetben mara*, az Istenben

marad, és az Isten abban: 1 Ján. 4:16. Ez a' Szeretet pedig, melly az Isten válaštattott Szenteinek egyik bizonyos czimerek, azért van ő benne, mert Isten Szerette őket előőr: 1 Ján. 4:19. Szerette, mikor válaštotta, (*Jákóbot Szerettem: Róm. 9:11, 13.*) és azért válaštotta, hogy Szerette, *hogy Szentek legyenek a' Szeretben. A' kiket pedig Szeretett, mind végig Szerette azokat, 1 Ján. 1:3:1.* úgy hogy az Isten Szerelméről, melly *vagy on a' Jézus Krisztusban, (: kiben-is válaštattunk, Efés. 1:4.)* semmi minket el-ne szakadhatson: Róm. 8:35, 39. Azokat Szerette Isten, és azok Szeretik az Istent, kik az ő végezése szerint hivatalosok, kiket öröktől fogva tudott, kiket el-is válaštott, hogy az ő Fiának ábrázatjához legyenek hasonlatosok: Ró. 8:28, 29.

IX. Az eddig meg-világosított dolgokból, mint drága gyöngy szem, úgy tündöklök ki tovább ez az örökké-való igazság: hogy t. ill. *A' melly embert Isten az örök életre el-válaštott, annak Szentül és fegyhettelenül kell élni.* Avagy: *A' kit Isten az örök életre el-válaštott, arra-is válaštotta azt, hogy Szentül éljen:* Efés. 1:4, 6. Róm. 8:29, 30. Tit. 2:11, 12. mivelhogy, 1. az örök életnek útja a' Szentség, és a' fegyhettelen életnek követése: Sid. 11:6. és 12:14. Jel. 21:27. 2. Nem-is illenek soha Istenhez, a' maga Szentségének meg-tagadása nélkül, hogy az el-válaštattaktól Szent életet ne kívánna: mert a' válaštottakat fiaivá fogadta Isten; és azt akarja, hogy *hasonlatosok legyenek magának az Istennek, és az ő Szerelmes Fiának ábrázatjához:* Róm. 8:29. *hogy az Isteni természetnek részei legyenek:* 2 Pét. 1:3, 4. Az Isteni ábrázat pedig a' Szentségben áll: és, ez az Istennek, egyik belső, természetű örök tulajdonsága, hogy ő Szent: 3 Mós. 19:2. és 11:44. és 20:7, 26. 1 Pét. 1:16. Esa. 6:3. Solt. 18:27. 's a' t. a' magára testet fel-vett Isten Fiának-is ditsősége ebben áll, hogy ő Szent, *teljes kegyelemmel és valósággal:* Ján. 1:14. Sid. 7:26. és 4:15. 's a' t. 3. A' mi fetétes elmén-

elméinknek meg-foghatásokhoz képest, el-válaštattunknak egyik gráditsa volt, az Isten részéről: Az örök életre minket változhatatlanul reá vezérelhető előzőeknek eleve való ki-rendelése, mellyek között valók a' hit, a' Szent fegyhettelen élet-is; (: lásd oda-feljebb a' VI. RÉF. §. V.) Szent életet kell hát élni az el-válaštattaknak.

X. Ez így meg-műtogatott igazság körül, a' test és vér újabb fortélyoskodó kérdezkedést indít, így Szólván: „Jól értem, hogy az örök életre válaštattak, „től Szent életet kíván az Isten, melly nélkül nem-is „mehetnek a' bődögságra: de holott a' kárhozandókat változhatatlanul a' vezedelemre készítette, és fo- „ha semmiképen nem akarja őket vinni az örök élet- „re; mi okon hívja hát őket gyakran ki-terjesztett „kezekkel a' Szent életre? miért kívánja tőlök-is jóra „tehetetlen emberektől a' fegyhettelen életet, holott „tudja, hogy sem ebben nem gyakorolhatják magokat, „sem pedig az által életre nem mehetnek? egy-álta- „lán fogva csak játézik Isten a' nyomorúlt emberrel, „s csak tsúfolja őket.

FEL. I. Ne tsudáld ember azt, hogy a' tiűzra, tökéletes természetű Szent Isten, minden okos teremtettt állattitól Szent életet kíván az ő ki-jelentetett Szent akarata' Szerint: mert a' Szent Istentől egyéb parantsolat nem származhatik, hanem Szent életet kívánó parantsolat: tisztátalanságot ő Fel-fége nem parantsolhat; mert magát és természetű Szentségét ki nem tagadhatja, 's meg-nem változhatik. 2. Nem üz tsúfot Isten a' nyomorúlt emberen, Szent életet parantsolván néki: mert az életbéli meg-romlás előtt, volt embernek a' jóra és Szent életre való tehetsége; mellyet hogy el-vezített az ember, nem Isten annak az oka, hanem az ő maga Szabad-akarata'val való viűzta élő, és magának hijába-való gondolatokat kereső ember: Préd. 7:29. 3. Az eset után-is, a' meg-romlott természet állapotjában, az Isten képének ma-

radott olyan és annyi maradványa az embernél, 's emberben, mellynek világánál (: e' mellé járúlván fokalkaránt az Évangéliom prédikáltatása által lött külső hivatal-is:) jót tehetne, ha az ördögnek és a' maga gonosz testi indulatinak fűgallások után nem eredne: lásd Róm. 1:18-21. A' Pogányok hajdan a' természet világánál elég jót tselekedtek; Éüz. tízta, józan, mértékletes életet éltenek, 's a't. de mivel hittelt nem voltak meg-elegyítettve az ő tselekedeteik, azért nem egyebek, hanem tsak *fényes bűnök* voltak: Ró. 14:23*. Azok az Isten képének maradványi, és a' természetü világosság, melly nálok hagyatott a' Pogányoknál és a' hitetleneknél, elegek léznek az ő magok menthetetlenfégekre 's kárhoztatásokra: Róm. 1:20. és 2:1, 14, 15. 's a't. Az ő kegyelmeiből szabadon sáfarkodó, és az ő kezében való sárral szabad tetézése Éerint bánt Istennek pedig, igasság és ditsőség marad. 4. Nem tsúfolja Isten a' nyomorúlt teremtettt állatot az embert, Éent és kegyes életet kívánván tőle. Mert nohá a' hitetlenek olly kegyes életben nem gyakorolhatják magokat, melly őket a' bődögságra vezérelhetné; mindazáltal vagon az ő jó-tselekedetekben-is, (mellyeket Isten kíván tőlök:) ha azokban gyakorolják magokat, alkalmas haÉon: Tudnill. (1) az Isten idő Éerint való ítéletit el-fordíthatják: úgy hogy, ha meg-*Éaggatja ruháját Ácháb*, sákba öltözvén böjtöl; ez mondatik néki: *miÉelbogy meg-alázta magát, nem hozom ő reá a' veszedelmet az ő idejében*: 1 Kir. 21:27, 29. (2) Nem léÉen minden el-kárhoztak felett való kínyok ama' győtrelemnek helyén, mellyre reá Éerkezik *Tirus-is Sidonnal*; nem fogván mindazáltal olly pokoli fájdalmat viselni, mint *Korázin* és *Betsbajda*: Mát. 11:21, 22 (Luk. 12:47, 48.) Nintsen ugyan tselekedeteknek

* vid. Celeb. Christophor. Wittichii Exerc. Theol. IV. cui titulus, Fucata Gentium Virtus; pag. imprim. 320. & seqq.

nek ollyan lelki haÉna, hogy Isten kedvében lehetnének, mert nintsen hitek: *Sid.* 11:6. mindazáltal, mivel a' kegyességnek jutalma világi jó-is, 1 Tim. 4:8. haÉnát vezük, ha Isten Éavát fogadván, 's hivatalának engedvén, a' bűn tselekedetben meg-lassodnak; 's a't.

XI. Igen meg-tsalatkoznak hát azok az emberek: 1. kik Éent, kegyes, józan életet élni nem akarnak, sőt minden gonólságra Éágúldva rohannak, még-is Éegény lelkeket az el-választással és idvélséggel ketsgetik. Oh mimódon meri magát az az ember el-választatottnak mondani, a' ki magában a' Éent kegyes életre való áhitatos vágyódást nem érez, 's annak fengéjét 's *principiumit* nem tapasztalja? a' kinek lelkével egygyütt az Isten Leke nem téÉen tanubizonyságot, fiúsága, és az Isten örökkégének javaihoz való jussa felöl? Róm. 8:16, 17. 2. Ama' bolond és balgatag okoskodással Istent tsúfoló emberek-is nagy kárt téÉnek Éegény lelkeknek; kik azt mondják: Ha el-választattam az idvélségre, tsak idvezülnöm kell, ha Éintén Éent életet nem élek-is, ha Éivem kívánsági Éerint járok-is. Az ördög fűgallása az illetén lelkedben; melly által a' bűnnek álmában, maga térdein, (mint *Delila Sámfont*) akar tégedet el-alutni, rabságába ejteni 's tartani. Nemde nem érteÉ-É, hogy el-válatatlanúl öÉve köttettek még az Isteni örök Rendelésben a' vég és az ÉÉközök; az örök élet, és arra vezérlo Éent élet, a' több kegyelembéli ÉÉközökkel egygyütt?

XII. Mi, kik nem e' világ lelkét vöttük, hanem a' Christus lábainál tanúljuk az igasságot, el-választatásunk és lelkünk következendő állapotja felöl az URnak Éáját Éerjük-meg, vakmerőül ne ketsgefsük magunkat; mert *tsalárd és tekervényes a' Éiv*: Jér. 17:9. az Isten ÉanÉuariumába mennyünk-bé, 's ott tudakolódjunk: *URam, kítsoda fog múlatozni a' te sátorodban*, 's *kítsoda lakik a' te Éentségédnek begyén*? Sólt. 15:1. egyÉbaránt magunkat meg-kísértük, ha a' bit-

ben vagyunk-e? meg-próbáljuk magunkat; mert a-
 vagy nem esmérhetjük-e meg magunkat, hogy a' Jéhus
 Christus mi bennünk vagyon, hanemha meg-vettettek
 vagyunk? 2Kór. 13:5. Gerjede-e lelked a' Ént élet-
 re? mindennapi gyarlóságbeli esetedet bánod-e, íra-
 tod-e? az Isten irgalma után Éiv Éakadva várakozol-e?
 's a't. ezek, és ezekhez hasonlók, el-választatásunk-
 nak, és a' kegyelembe való bé-iktattatásunknak jelei.
 2. Az Istennek erős fundamentoma meg-áll, mellynek
 ez a' pészérje, Tudja Isten, kitsodák az övé, 2Tim. 2:
 19. mindazáltal, ha kiket az Isten hivei között látunk
 's elmélünk, Éent, kegyes, áhítatos életben járni, tet-
 tetés és Éin-mutatás nélkül; ha melly Christus nevét
 nevezőt, a' hamisságtól állhatatosan el-távozni látunk;
 itéljük jól és kegyesen az ollyaténok felől, Isten irgal-
 masságának 's választásának edénnyeinek lenni Éent
 Éeretettel higyük őket; betsüljük-meg és Éeresük,
 mivelhogy az Isten elébb Éerette 's meg-betsülte őket;
 ha Éegény, ha nyomorúlt Lázár, koldus-is az ollyatén
 Éemély; te meg-ne útáld; mert bötsös és dragalátos
 ő az Isten Éemei előtt, és gazdag a' hitben, Jak. 2:5.
 gazdag Istenben, Luk. 12:21. 3. Oh el-választott
 lélek, ne tsak lágy és láfsú igyekezettel, hanem min-
 den erőlködéssel a' Éent, kegyes, áhítatos élet gyakor-
 lására adjad magadat! e' gonofba tétetett világtól e-
 gézen el-Éakadván, Teremtődre, Megváltódra, Meg-
 Éentelő Istenedre függÉked egyedül hitednek Ée-
 meit; ötet óhajtsd, mint legfőbb jódat, és vég nél-
 kül meg-maradandó örömedet: így pészérteltetel-el
 naponként jobban jobban az örök idvélségre, mellyre
 választattál, és a' tellyes váltságnak napjára.

IX. R É S Z.

Mellyben, „az Isteni örök Elválasztásnak és El-
 „hagyásnak nagy titkáról való tudományt vi-
 „lágosító, Éent Írásbeli második fundamentom-
 mos

„mos leczke vétetődik elő: t ill. a' Éent Pál
 „Rómabéliekhez irtt lev. IX-dik részének egy-
 „néhány versei, közelebb e' Réfben a' 11-dik
 „vers kezd magyaráztatni: --Mikor még nem
 Éülettettek, és sem jót, sem gonofot nem tseleked-
 tek, (t.ill. a' Rebeka gyermeké:) hogy az Isten-
 nek választás Éerint való fel-tétele meg-marad-
 na; nem a' tselekedetekből, hanem a' hívótúl, e'
 mondatott néki: (É. 12.) hogy, a' nagyobbik Éol-
 gál a' kissebbiknek; 's a' t.

I. A' Midianitáknak fanyaru nyomorgatások alól
 akarván Isten az Izraelt ki-Éabadítani, Gede-
 ont rendelé Éabadító Bíróúl, ki 32000 emberekkel tá-
 borba Éállta Midian ellen. Isten a' Éabadításnak ditső-
 ségét egyedül magára akarván téríteni, elsőben a' nép
 között sokaknak Éívekbe félelmet önt: kiknek midőn
 a' törvény Éerint, melly van 5Móf. 20:8. a' vízÉa-
 menetle Éabadság engedtetnék, huÉonkét ezere
 vízÉa-menének. A' meg-maratt tíz ezer népet-is fo-
 kallván Isten, víz ital által meg-kífértvén őket, tsak
 három Éáz férfiakat hágy-meg, kik kezekkel hánnyák
 vála Éájokba a' vizet, (Bir. 7:6.) 's azokat rendelé az
 Izrael Éabadítására; még pedig nem kardokkal, dár-
 dákkal, nyilakkal, 's kopjakkal; hanem kürtökkel, üres
 edényekkel, és Éövétnekekkel kéÉítvén őket a' hartz.
 hoz: láfd, Bir. 7.*

II. E' példa által tanubizonyyságot tött Isten arról;
 hogy az ő AnyaÉentegyházának mindenkori nyomo-
 rúságtól való ki-Éabadulásának fő Éerző oka, tsak e-
 gyedül maga ő Felfége, és hogy a' Éabadulásnak min-
 den eszközei 's módjai körül Éabad-akarata Éerint tse-
 lekeÉik. Nagy Éámú nép vólt az, melly elsőben Gé-
 deonnal táborba Éállott: Isten az, a' ki választást tön-
 köztök; és a' kiket akara, elő-vön a' Éabadítás mun-
 kájára. Hogy a' félelmes Éívek vízÉa-mentek, a'

* vid.

Celeb.

Jacobi

Altung

op. Tom.

3. Com-

ment in

É. 11.

meg-maratt tiz ezer férfiak azontúl mindnyájan egyenlő bátor Éivel voltak, úgymint kik között-is egyet-is nem rémít-e a' feregnek olyatén meg-kisfébbedése; még-is három ház férfiakat, kik a' többeknél sem jobbak, sem bátrabbak nem valának, ki-válast az Isten: ugyan-is a' 300 férfiaknak, az a' víz italban való különözések, 's különböző magok viselések, mitsoda méltóságot avagy érdemet adhat vala nékiek azok felett, kik másképen isznak vala? Egyedül az Istennek tsupa Éabad-tetézéstől függött e' 300 férfiaknak a' temérdeki sokaság közöttül lött ki-válastatások, melyet az által a' külső jel, t. ill. a' viznek olyatén formában való itala által nyilatkoztatott-ki. Ez így lévén, még-is találtattak olyak, kik zúgolódtanak Gédeon ellen, hogy az Izrael Éabadítására Midián ellen el-nem hivatattak; holott Istentől arra nem voltak válastattak: ilyenek valának az Éfraimiták: *Bir. 8:1.*

III. E' meg-irtt példa és história igen Écpen világosítja azt a' titkot, mellynek magyarázásában fáradozunk. A' melly titkot Éent Pál-is bőven feleget és magyaráz e' részben: Miként a' külső Éabadulásnak e'közzeit Éabad tetéze 's akaratja Éerint válastotta-ki Isten a' többek közöttül, nem nézván semmi érdemre avagy méltóságra; úgy, sőt sokkal inkább, az Izraeliták közöttül némellyeket válastott Isten arra, hogy az Ábrahámnak tött drága lelki ígéreteknek, 's az idvéfégnék-is örökösí lennének, el-ne vettetének, tsupa Éabad-akaratjából 's jó-tetézéséből; nem nézván érdemre, vagy méltóságra, melly Éerint egyik a' másíknál jobb lött volna.

IV. Az Apostol Éent Pál, a' 9-dik részben azon vagon; hogy az Istennek Éabad-akaratját azoknak (*designatio*okban) meg-jegyzésekben, kik az Atyáknak tött ígéreteknek, (: mellyek között az örök idvéfégnék ígérete, leg-főbb, utólfőbb, és a' többeknek *consumatio*ja:) örökösí lennének, meg-mutatná, és az el-

len

len nagy patvarkodással zúgolódóknak Éajokat bédugná. Gyötri lelkét azon, hogy Isten az Izraelt elvetette, *É. 1--5.* de viszont gondolatit meg-térítvén, meg-nyugszik 's tsendesedik azon, hogy úgy kellett annak lenni: mert *nem mindnyájan Izraeliták azok, kik Izraelből valók; sem pedig nem mindnyájan fiak, kik az Ábrahám magvából valók; 's a' t. É. 6, 7.* Ábrahámnak tétettek az ígéretek, mellyeknek örökösí lennének a' fiak és a' maradékok; de meg-mutatja azt az Apostol, hogy azt a' *just* nem mindnyájan nyehették-el, 's nem-is mások, hanem tsak a' kiket Isten arra méltóztatott az ő Éabad-akaratja Éerint. Ábrahámnak két fiait hozza elő példálul elsőben, Ismaelt és Isákot, *É. 7-9.* a' kiknek egyike test Éerint, a' másík lélek és ígéret Éerint Éülettetett; ama' ki-rekeÉtetett, ez mind test, 's mind lélek Éerint, örökös lött. Azután meg más példát hoz elő az Apostol *É. 10, 11.* az Ábrahám unokáit, kik az ígéreteknek örökösétől, Isáktól Éülettettek; kik között-is az Isten maga tött külömbféget, *É. 11.* *Mikor még nem Éülettettek, és sem jót, sem gonóft nem tselekedtek,* t. ill. a' gyermekek; Melly ígékben kettőt tézen-fel az Apostol: 1. Az Isák fiainak *egyenlőségeket*, azok aránt, mellyek a' terméÉettől voltak. 2. Azonoknak *meg-küloböztetéseket*, melly a' hívó Istentől volt. Egyenlőek voltak azok a' gyermekek: (1) *A terméÉeti Éármazásra nézve:* Egy Annyok volt, Rebeka; egy Attyok, Isák, *É. 10.* 's egyÉzersmind fogantattak és Éülettettek. (2) *Bizonyos minéműségre nézve;* melly minéműséget mind-azáltal le-Éorít az Apostol: *Mikor még nem Éülettettek, és sem jót, sem gonóft nem tselekedtek,* hogy egyiket a' másíknak eleibe kellene tenni, hogy egyiket vétkéért meg-vetni, a' másíkat engedelmességéért fel kellene venni. A' gyermekeknek Isteni Éózat által lött meg-küloböztetések meg-iratuk, *É. 12, 13.* a' meg-külob-

külömböztetésnek fundámentoma pedig, *7. 11. hogy az Istennek válaftás éerint való fel-tétele* (erejében, változás nélkül,) *meg-maradna.*

V. Kérdehetné valaki: *Mi annak az oka, hogy a' f. Apostol az Isteni örök Elválaftásnak, és Elhagyásnak avagy Megvetésnek nagy titkáról fölni akarván, a' Jákób, és Esau példáját hozza elő?* Az első világnak kezdetiben Ábel, Isten magva, és Kain, kigyó magva között, a' nyilván-való külömbfég az Isteni Éeretet és gyűlölség aránt világosan meg-látzik: hasonlóképen az özönviz után való második új világnak kezdetiben, Sem között, (a' kinek az Isten Istene volt, 1 Móf. 9:26.) és a' meg-átkoztatott Chám között a' külömbfég nyilván látzik; miérthogy inkább az Apostol azoknak a' nevezetes két példának valamelyikét nem hozza elő annak a' tioknak világosítására? FEL. Nem csak az Apostol itten, hanem maga-is az Isten a' Prófétnál, Mal. 1:2, 3. az ő Éeretetinek és gyűlölségének példáiúl tézi-fel Esaut és Jákóbot, imilyen okokra nézve: 1. Mert Istennek ezek körül, mint egy Anyától, egy hassal, 's egyÉersmind Éülettettek körül (: noha Kain és Ábel felöl-is vagy on lyatén gyanúság, hogy egy-Éersmind és egy hassal Éülettettek *) való különös rendeléséből (s *dispositio*jából,) 's ezekhez való különös indulatjából, inkább ki-tetzik ő Felfégének az em-ber-eknek állapotjok körül való tselekedeteiben, rendeléseiben, és *dispositio*jában való Éabadsága. 2. Jákób-ban avagy Izraelben kezdetett, e' világnak minden egyéb nemzetségeitől külön Éakasztatott nemzetség lenni az Ábrahám magva; a' látható Eklésiának (:melly az ideig csak a' Pátriarcháknak házok-népeikbő volt es lappangott:) fundámentoma leg-derekasabban ő benne vetterett-fel. 3. Mivelhogy mind a' kertő, ígérlet alatt való Éüléktől, (: az-az, olyan Éemélyektől, kikhez az Istennek, amaz áldott mag (a' Mefsias) és egyéb lelki jók felöl való drága ígértek világosb-ban tétet-

* vid.
Light-foot
per. To.
1. fol. 3.
ad Ge-
nes. 4.

tétettek, mint-sem az előtt élt Atyákhoz :) Éülettett, azt akarta Isten ezeknek különös állapotú példákban meg-mutatni; mitsoda külömbfég legyen a' lelki, örökké-való jók, és a' testi avagy idő Éerint való, tsak tsupa világi jók felöl való ígértek között *.

VI. A példában előhozott két Éemélyeknek egyenlőségeket ebben állítja az Apostol; hogy midőn még nem Éülettettek, sem jót, sem gonózt nem tse-lekedtek, akkor nyilatkozott-ki a' közöttök tétett külömbfég: Éületések után világi életekben, Jákób-é elég jót, Esau fok gonózt, tselekedtenek; de az Isteni meg-külömböztetés elébb lött, akkor, mikor még nem Éülettettek, sem jót sem gonózt nem tselekedtek. Kérdehetné itt: Holott 1 Móf. 25:22. az olvastatik, hogy *tufakodtak egymás közt azok a' két gyermekek, Rebeka Annyok méhében; az az egymással való küf-ködés, nem volt-e inkább gonózt tselekedet? nem volt-e tsrája, séngéje, 's kezdete annak a' gyűlölködésnek, melly annakutána világi életekben volt közöttök?* FEL.

1. Ha Éintén meg-engednők-is azt, hogy a' gyermekeknek Annyok méhében való küÉdés vétkes volt, (:kedvezni 's áldozni akarván némelly Tudósok az aránt való értelmeknek, melly Éerint a' tsetsemők Annyok méhekben-is, tselekedet Éerint való vétkes-vel vétkezhetni 's vétkezni mondatnak; mivelhogy vagy jót, vagy gonózt Éüntelen gondoló okos lelkek vagy on Annyok méhében-is: fogantatások után 40-dik nappal adódván beléjek a' lélek, a' *Medicus*oknak közönségesebb vélekedések Éerint:) mindazáltal az Apostol czélja Éerint tsak igaz az; hogy egyik a' má-fik felett nem volt bünösebb, jót avagy gonózt nem tselekedett inkább 's nagyobb erőben egyik, mint a' másik. 2. Az a' küÉdés (*collisio*), mellyről az Írás emlekezik, nem tsinál a' két gyermek között külömb-féget, 's nem-is egymás ellen való gyűlölségből lött az, úgy-mint kik még akkor egymást nem ésmérték; ha-

* vid.
Doct.
Lightf.
op. Tom
1 inChr
Temp.
Text V.
Ord.
TadGé
26. fol.
m. 16.

nem

nem lött a' természet mozgásból, minden ő akaratjokon 's tanátsokon kívül: talám ugyan nagyobb *impetussal* 's erőzakkal lött az a' mozgás a' Rebeka méhében, mint sem más Anyák méhekben szokott lenni a' rajzat mozgása, Isten akaratjából 's igazgatásából, ki alkalmatosságot akart ezzel szolgáztatni arra, hogy a' ketős gyermekek aránt való Isteni titkos tanáts felől Rebeka tudakozódjék, hogy maga-is Isten azt jó-eleve kijelentse. Mert azt olvassuk, 1 Mós. 25:22. *el-mene azontúl Rebeka, hogy az URat meg-kérdené*; t. illik, vagy áhítatos könyörgések által; vagy valamelly Próféta által, akar lött légyen az *Sem*, a' Noé fia, ki még akkor, sőt azután-is jó idővel élt e' világon; a' mint nyilván ki-nyomozhadd imez helyeknek egybe-vette-tésekből: 1 Mós. 11:11. és 5. 10---26. 1 Mós. 29:5. és 31:53. 's a' t. akar *Melkisédek*, ki-is a' Sidó Doktoroknak vélekedések szerint, még akkor életben volt*; akar pedig *Ábrahám*, az ő Ipa, a' ki nyilván Próféta-nak mondatik, 1 Mós. 20:7. Sól. 10:14, 15. ki a' Rebeka születése után élt még 15 éztendőket †, a' kinek imátkozó helye avagy kápolnája (*oraculum*) volt, a' mint látjuk, *Beerseában*, lásd 1 Mós. 22:19. kiváltképen pedig 1 Mós. 21:33. holott az mondatik, hogy *Ábrahám Beerseában fákat ültetett, és segítségül hitta ott az örökké-való Erős URnak nevét.* (Azt a' földet lakó Pogányoknak szokások szerint tselekedte Ábrahám a' zöldellő faképlántálását; mert mind akkor, 's mind a' hátrább való időkben a' Pogányok az ő Isteneiknek Templomaik 's Kápolnáik körül, berkeket 's erdőket szoktak volt plántálni: lásd, 2 Mós. 34:13. 5 Mós. 7:5. 1 Kir. 14:15. és 18:19. 's a' t. §. Hihetőbb azért, hogy Ábrahámhoz ment Beerseába Rebeka, ő általa 4. num. kérlette-meg az URnak házát, feleletet-is vött onán 7. Vir-a' gyermekeknek következő állapotokról: 1 Mós. 25:23.

* vide
Polum
in Gen.
25:22.
Tom. I.

† Aben-
Ezra a'
pud Po-
lū ibid.

§ vid.
Q. Cur-
tiū Hi
stor. lib.
4. num.
7. Vir-a'
gil. Æ-
acid. 1.

VII. Mind ketten egyaránt ártatlanok voltak azért a' gyer-

a' gyermekek Anyok méhében, a' magok tulajdon tselekedetekre nézve: semmit még ők nem tselekedtek vala, a' mi egyiket a' másik felett vétkeesebbé tehetné volna. E' világi élet, munkának ideje, jó avagy gonosz tselekedetnek ideje. Mikor el-jő az *étzaka*, *senki nem munkálódhatik*: Ján. 9:4. Etzaka pedig nem csak ez élet el-végeződése után való idő, minekutánna el-mennek az emberek a' *szét földre, és a' halál árnyékának helyére*, Jób. 10:21, 22. hanem az ember születését megelőző idő-is etzaka, mellyben a' kisdetek világosságot nem látnak: Jób. 3:16. Sól. 139:15, 16. Azért a' kisdetek nem munkálódhatnak 's nem munkálódnak, míg-nem a' születés által fel-támad az ő napjok: az okon mondatnak-is *nem vétkezni az Ádám által-bűgásának hasonlatossága szerint*: Róm. 5:14. A' Tudósok között ugyan alkalmas villongás vagy on aról, Ha a' tsetsemő gyermekek Anyoknak méhekben tselekedet szerint való vétkekkel vétkezhetnek-e? (lásd feljebb ezen részben mindjárt §. VI.) némellyek erősen vitatván azt a' természet könyvéből, az okos léleknek természetiből vött okoskodások után bizonyos é. Irásbéli helyek erősségéhez-is támaszkodván; hogy a' tsetsemők tselekedet szerint való vétkekkel-is vétkeznek Anyoknak méhekben: lásd, 1 Mós. 6:5, 6. és 8:21. Sól. 58:4. Ésa. 48:8. Róm. 5:19. (ide hozhatni, a' nehézfégnak ellenkező állapottól való világosítására, Luk. 1:41. Gal. 1:15. Jér. 1:1. 's a' t.) Mások viszont, a' tselekedet szerint való vétkeket, csak e' világi életre, 's arra az időre, mikor már a' jobb és bal kéz között külfömbfőget tud a' gyermek tenni, a' benne való okos léleknek a' test tagjain illendő 's alkalmas birodalma lévén, határozzák, gyámolítván értelmeket a' Ént Irás tanubizonyosságival-is: lásd, Róm. 5:14. és 9:11. 1 Mós. 25:22, 23. Sól. 106:38. Jón 4:11. 's a' t. En nem erekedem belé e' nehéz kérdésnek el-igazításába: kívánván csak az Apostol célja mellett maradni, ki a' Rebeka

beka két gyermeki, Ésau és Jákób felől nyilván mondja, hogy egyik a' másik felett 's inkább a' másiknál jót avagy gonózt nem tselekedett Éülettetése előtt, hogy egyik a' másik felett 's a' másiknál inkább Isteni Ére-tetre avagy gyűlöfögre méltóbb volt volna; mind ketten azaránt egyenlőek voltak.

VIII. Egyébaránt, más tekintetre nézve, azon gyermekek, kikről Éöl az Apostol, mind ketten egy formában vétkesek-is voltak; mert álnokságban fogantattak, *Sólt. 5:17.* természet Érint *haragnak fiaí* voltak, *Éfés. 2:2.* az Ádám esetinek, 's törvény által-hágásának ereje Érint bünre és büntetésre kötelesek, tiétátalan és bünös Éüléktől tiétátalanságban fogantattak, *Jób. 14:4.* mind a' kettő természet Érint halandó-is vala: melly halandóságot az Apostol, az Ádám-tól reánk 's minden ő maradékira természet Érint által-hatott bünhódésre való kötelességünknek fundamentomául 's tanubizonyságául tézen-fel, *Róm. 5:12.* nem-is czélja az az Apostolnak a' leczkében, hogy minden tekintetre nézve vétek nélkül valóknak 's ártatlanoknak alítsa a' gyermekeket, mikor így Éöl: *sem jót, sem gonózt nem tselekedtenek.* Értetni kell ez igéket tsupán tsak a' magok tulajdon tselekedeteikről. De másként ök már fogantatások orájától fogva az Isten Ézemei előtt vétkesek voltak: mert *valami a' testről Éülettetik, test az,* *Ján. 3:8.* a' vipera hasába lévő fajzat-is tsak ugyan vipera, ha femmit olyat nem tselekezik-is, a' mit a' már tsűző vipera: a' Szeretsen az annya hasában-is feketé: a' párdutz az annya hasában-is tarka: *Jér. 13:23.* Mindazáltal ha egybe-vetést teszünk, Annyok méhében való, két, három, vagy négy gyermekek között; egyik a' másiknál nem bünösebb: mindenik, természet Érint, *haragnak a' fia,* *Éfés. 2:3.* egyaránt Éükösök az Isteni kegyelem nélkül: a' testről Éülettetett test, ha újonnan nem Éülettetik, ki-reked az Isten országából, *Ján. 3.* az okon parantsolta Isten az

Abra-

Ábrahám magvából való minden kitsínyek környül-meteltetéseket, 'hogy azoknak a' lelki és kéz nélkül való környül-meteltetés (*Kol. 2:11.*) nélkül Éükös vóltokat meg-mutatná. Isák-is az-okon metélte környül nyólczad napra mind két gyermekét, Ésaút és Jákóbot. Ma-is minden Isten Éövétségében való kereÉtyének-ketsínded gyermekek meg-kereÉltetnek: melly kereÉtség alkalmatosságával vallást téznek a' Éülék arról, hogy az ő gyermekekre ő rólok lelki tiétátalanság-is ragadott; mellyből ki-kell tiétúlniok, a' makula nélkül való Bárány vére, a' Szent Lélek, és az Isten kegyelembéli igéreteinek hathatós beÉéde által, ha életre 's idvéfségre akarnak jutni: melly lelki meg-tiétú-lásnak külső petsérje és zálaga ma a' Éent KereÉtség-nek Sákramentoma, hajdan a' Környül-metélkedés: *Tit. 3:5.* *1Pét. 3:21.* *Róm. 4:11.* *Tsel. 7:8.* ugyan-azon okon neveltetnek tsetsemői állapotokon túl-is a' gyermekek Isteni félelemben, és tanítottanak kereÉtyén Éüléik 's tanító mestereik által az igazságnak útára; hogy a' Christushoz járúljanak, a' ki egyedül tiétithat-meg makula nélkül való vére és Szent Lelke által minden tiétátalanságból: *1Ján. 1:7.* *Sid. 9:14.* *1Pét. 1:18,* *19,22.* *1Kór. 6:11.* 's a' t---

X. R É S Z.

Mellyben vagyon azon Róm. 9-dik réfének 11-dik versének elsőbb réfének magyarázatjának elébb vitele, 's lelki házonra való rövid Praxisa.

I. A' seljebb való részben, a' Rebeka gyermekinek, Ésaunak és Jákóbnak egyenlőségeket Éemléltük, mind a' természeti Éármazásra nézve, 's mind egyéb minéműségekre nézve; melly Érint, Éülettések előtt sem jót, sem gonózt nem tselekedni mondatnak. Tovább immár a' Éent Apostol a' Rebeka gyermeki között való külömbfégnek fundamentomát teszi-fel, azon 11-dik versnek utólsóbb czikkelyében; azontúl

F

magat

magát a' külömbféleg, mely két rendbéli bizonyos Isteni Éozatok által jelentődött-ki: 1. 12, 13. Hogy pedig világosb értelmére juthassunk e' titoknak, Éükféleg vigyáznunk az Apostol czélja Éerint ime' punctumokra: Minémü, 1. a' meg-küloböztetendő fiaknak minémüfégek: (*conditio objecti*.) még nem Éülettetett, sem jót, sem gonost nem tselekvő gyermekek azok. 2. A' külömbféleg tsináló Éemély, az Isten. 3. A' meg-küloböztetésnek fundamentoma; miben, mitől, s mi által lött az: Istennek az ő válaÉtás Éerint való Feltétele (Végezése) által, ennek az ő erejében való meg-maradása's el-nem változhatása által. 4. A' meg-küloböztetésnek indító oka: nem a' tselekedetekből, hanem a' hívó Istenől lött az.

II. Az Isák és Ismael, Ábrahám gyermeki, Isteni Éozatra lött egymástól való meg-küloböztetések, (: mellyről Éöl az Apostol 1. 7-9) nem akkor lött, mikor még egyik sem Éülettetett volna; hanem mikor már Ismael 17. Étendős volna, a' mikor már elég gonost-is tselekedett volt. Nevezetes az, a' mi meg-jegyeztetik, 1. Mós. 21:9. hogy tsúfolta Isákot, keserü meg-gúnyolással boÉÉantván; söt (a' mint ezen históriát elő-hozó Apost. Éavának ereje tartja, Gal. 4:29.) inÉecta-üldöztvén, kergetvén ötöt*; feljebb valónak, vagy ÉinÉatur, tén olyan örökös fiúnak akarván magát tartani az Ábrahám házában, mint Isák: a' mint ezt nyilván nyomozhatni a' 10-dik Éből. Az öröÉfégből való ki-rekeÉtetésre méltónak ítélte Sára azon tselekedetiért Ismaelt, és Isten maga-is helyben hadgya's meg-erösíti a' Sára itélet-tételét: 1. 12. Az Ésau és Jakób meg-küloböztetésének ki-nyilatkozása másként lött; minnekölte még egyik sem Éülettetett volna, 's a' t. egyik sem adott volna arra okot, hogy annyira meg-küloböztetéÉenek egymástól.

III. Mivel pedig az Istennek válaÉtás Éerint való Feltétele (Végezése) öröÉké-való, 's örök időknél előtte

előtte lött; azért az Ésau és Jakób Isteni végezés Éezint lött meg-küloböztetések-is nem tsak akkor lött, minekutánna Éogantattak, de még nem Éülettetettek, nem Éelőz oda az Apostol; azt mondja-meg, nem mikor lött, hanem mikor kezdett leg-elsőben ki-nyilatkozni a' gyermekeknek egymástól való meg-küloböztetések: mért a' 12-dik verssel együvé vagyon körtetve a' 11-dik vers; Isten mondotta néki, t. ill. Rebekának: A' nagyobbik Éolgal a' kisebbiknek; 1. Mós. 25:23. Miként Isten Éavára nyilatkozott-ki Isáknak Ismaeltól való meg-küloböztetésé, az ígéreteknek, söt a' külső testi jóknak-is öröÉfége aránt, 1. Mós. 17:21. és 21:12. úgy az Isten Éava nyilatkoztatta-ki Jakóbnak Ésautól való külömbfélegét; de amazoknak meg-küloböztetésekét ki-nyilatkoztató Éő Éületések után lött, ezeknek pedig Éülettetések előtt. EgyÉbaránt, ez a' bizonyos időben ki-nyilatkozott meg-küloböztetés már volt azelőtt; söt azért nyilatkozott-ki, hogy a' már régen meg-lött meg-küloböztetésnek erőssége's változhatatlansága nyilvánvalóva lenne: melly okon másutt gyakor helyen az Irás az ElválaÉtást nyilván öröÉtül fogva valónak mondja, a' mint a' Megvetést-is; lásd, Ééf. 1:4. Jud. 1:4. 2. Péter. 2:3. 's a' t. A' Christusbá válaÉtott minket Isten, Ééf. 1:4. ő pedig világ fundamentomának fel-vettetése előtt meg-ölettetett Bárány, Jel. 1:3:8. öröÉké-való Testámentomnak vére által való nagy Páktor, Sid. 1:3:20.

IV. Némelly emberek meg-engedik azt, hogy az embereknek meg-küloböztetések, hogy ez el-válaÉtatott, amaz meg-vettetett légyen, öröÉtül fogva való; de azt állatják, hogy Isten a' kiket el-válaÉtött, az eleve el-látott hitért, 's a' hitben való állhatatosságért válaÉtott-el; és ellenbe némellyeket meg-vetett, mert nem híjendőknek lenni által-látott: mivel Isten eleitül fogva mindeneket tudott, a' következendő dolgok-is jelenvalók és meÉitelenek ő előtt, Sid. 4:13. tudta öröÉ-

öröktől fogva, ki hízen, 's ki nem. Ez elmebeli hánycódást pedig, noha oda-feljebb a' 8-dik részben bőven útba igazítottuk; mindazáltal az alkalmatosság úgy hozván, itt-is rövideden felelünk valamit reá, az Apostolnak e' 11-dik ýben való ízavaiból. Ugy vagon, tudja Isten öröktől fogva minden ő tselekedeteit, Tsel. 15:18. tudta azt-is, kik léznek hiendők, és mind haláloknak órájokig állhatatosok; de hogy a' érint az eleve el-látás érint külömböztette volna-meg Isten az embereket, ellenkezik ez állítás mind más éent Írásbeli helyekkel, 's mind leg-közelebb e' magyarázat alatt valóval. 1. Mert itt azt állítja a' éent Apostol, hogy a' meg-küloböztetés egyenlők között lött; már pedig a' kik közzül egyik úgy gondoltatik, mint hívő, és a' hitben mind végig állhatatos, másik mint hitetlen; ezek nem egyenlők, hanem fokképen külömbözök; úgy hogy az utólló ítéletben-is az idvezülendők és el-kárhozandók aránt, a' hit és a' hitetlenség lézen a' meg-küloböztetésnek finór mértéke: Márk, 16:16. Ján. 3:36. 2. Azt mondja itt az Apostol, hogy a' gyermekek mikor még sem jót, sem gonózt nem tselekedtek volna, akkor tött az Isteni ízozat köztök köloböfőget: már pedig a' kik közzül egyik úgy gondoltatik mint hívő, másik mint nem hívő: azok úgy gondoltatnak, mint jót és gonózt tselekvők; mert jót tselekezik az, a' ki hízen, és állhatatos a' hitben; ellenben gonószul tselekezik az, a' ki nem hízen, és az Isten haragja marad azon: Ján. 3:36. 's a' t. (: láfd oda-feljebb ezen dologról, bővebben, a' 8-dik részt, §. 4.5.)

V. Az Apostolnak ímez állításából, melly érint a' még nem éülettetett gyermekek között fel-téetettnek lenni mondja a' derék köloböfőget, ki-nyilatkozik az Egek forgását vizsgáló Böltsek (*Astrologusok*) az aránt való tudományoknak haéontalansága: hogy az ember éületésének idejétől, 's attól, mitsoda helyb, minémü

minémü éinben 's ábrázatban voltak a' bújdosó tsillagok (*Planeták*) az égen akkor, mikor ez avagy amaz ember e' világra éületett, függéztik-fel az ember egész élete folyását, sőt halálát, sőt örök idvefőségét, avagy kárhozatját-is: illy bátrak az Istentől írt könyvbe való bé-kandikálásban. A' Magyaroknál köz példabeézedben ment már ime' éolásnak formája: *Jó tsillag alatt éületett volt ez, vagy amaz ember.* E' világra való éülettetés előtt való, sőt örökké-való az embereknek illyen avagy amollyan állapotoknak elrendeltése; kiváltképen a' lélek örök java, avagy védelme aránt. Nagy köloböfőg volt egész életek folyásában Jákób és Ésau között; ök pedig egy tsillag alatt, az-az, egy éersmind, egy hassal, egy órában, éünetlen 's meg-éakadás nélkül való éületéssel éületettek: úgy hogy egyik a' másiknak farkát tartotta: 1Móf. 25:26. nemde nem egy tsillagzás alatt éületettek-e ezek? hát miért volt egész életek folyásában ollyatén nagy köloböfőg köztök? magok az értelmésb Pogányok nevétték hajdan az *Astrologusok* boldonságát*. Ha az égi tsillagzásnak az ember éületésébe bé-járúlható valamely titkos ereje vagon; miért nem találtattak hát azon egy időben hasonló nemes vérű, bator és bölts éivű, drága jó-tselekedetekkel tündöklő fok Nagy Sándorok, Dávidok, Salamonok; 's a' t.? avagy senki nem éülettetett-e e' világra azon tartományokban azon órában, éempillanásban, mikor Dávid, Salamon, 's a' t. e' világra éületettek? Nem az ég, sem nem az égen járó tsillagok külömböztetik-meg az embereket: a' éületés előtt már régen fel-téetett a' köloböfőg, az által, ki az egeket és a' tsillagokat teremtetete, a' ki meg-éamlálja a' tsillagoknak sokaságát, és mindeniknek nevet ad: Sölt.

F 3

* vide elegantem in hanc rem Tractatum, apud S. Augustinum, oper. Tom. 3. De Doctr. Christian. libr. 2. cap. 22. Edit. Basileenf. Frobeniana, fol. -34.

Sólt. 147:4. Az *Astrologusok* olytatén vélekedéseknek hijába-valóságokról, lássad az Írásokat: *Jér.* 10:2. *5Móf.* 18:10-12. *Ésa.* 8:19, 20. és *47:12, 13.* *hazugoknak* mondja őket az Isten Lelke: *Ésa.* 44:24, 25. *En Jébova, ki az egeket egyedül ki-terjéktem, --- En vagyok az, ki semmiféle téki a' hazugoknak jegyeket, és a' jós-lókat (váráslókat) meg-bolondítja; sa t*.*

VI. Tsak egyedül a' szabados mindenható Isten azért az, ki az emberek között külömbféléget tött, hogy némellyeknek az ő Felfége drága ígéreteihez, nevezet szerint az örök idvefséghez jussok legyen, 's némellyeknek ne legyen: mert mint az ígért Istené, a' jók, mellyek adattatnak 's ígértetnek, Isten javai; úgy az embereknek-is, kiknek azokban a' jókban részek legyen, vagy ne legyen, meg-küloböztetések egyedül Istené: lásd, *1Kór.* 4:7. *Jak.* 1:17. *Ésa*ut és *Jakóbot* nem a' *Élülék*, *Isák* avagy *Rebeka*, külömböztették meg; mindeniknek egy *Apja* 's *Annja* volt, mindenik egyaránt vötte a' *Élüléktől* az emberi természetet és romlóságot. Isten mondotta: *A' nagyobbik foglál a' kisebbiknek; Jakóbot szerettem, Ésa*ut gyűlöltem.

VII. Könyöröghetnek tehát a' keresztyén *Élülék* az ő gyermeikéért, áldást mondhatnak 's kívánhatnak azokra buzgóan, mint *Isák*, *1Móf.* 27: *Jakób*, *1Móf.* 48:16. 's a t. nagy *Éorgalmatossággal* nevelhetik a' jóban, külső külömbféléget-is tehetnek a' magok, és az istentelenek gyermeiké között; de a' belső és való-ságos meg-küloböztetést, melly a' romlott természetnek meg-javításában áll, Isten magának tartotta: mellyet midőn a' keresztyén *Élülék* magok gyermeiké aránt külső jelekből észre véznek, örülniek, és Istennek

* *Vocem בְּרִים (baddim) Ungar. Interp. vertit, jövőn-*

dő, mondóknak: est potior pars Interpretum, mendaces vertit; ita Fun Tremell. Xantes Pagninus, Franciscus Vatablus, lingua Hebraice peritissimi; Cornel. & Lapide; &c.

nek hálákat kell adniok, amaz Isten nemes ígéreteinek bé-tellyesedését akkor tapasztalván magokon és gyermekeiken, mellyek vannak, *1Móf.* 17:7. *Sólt.* 37:25. *2Móf.* 20:6. *Préd.* 2:20. *Tsel.* 2:39. 's a t*.

VIII. Noha pedig, mikor Isten Ábrahámmal kegyelem-béli szövetséget kötött, azt mondotta neki, *Lélek én tenéked Istened, és a' te magodnak te utánnad, 1Móf.* 17:7. melly nemes ígértetnek, a' mint a' kegyelem-béli szövetségnek-is, mi, és a' mi gyermeink-is, mint Ábrahámnak a' minden *bírók Attyának* és e' *világ örökösének* (*Róm.* 4: 13, 16.) igaz lelki magva, forrasi és részesi vagyunk: Az *Apostol*-is azt mondja, *Ha a' gyökér fent, az ágak-is,* *Róm.* 11:16. *Tsel.* 2:39. Mindazáltal ezekből nem hozhatni azt ki, hogy az Isten kegyelmes szövetségében élő minden keresztyén *Élüléknek* gyermeikeiknek, *Émely* választás és meg-küloböztetés nélkül, jussok volna 's lehetne az Isten ígéreteiben fel-tölt jókhoz, 's nevezet szerint az idvefséghez: Mert *nem mindnyájan fiak, kik az Ábrahám magvából valók, és nem a' testnek fiaí az Isten fiaí, hanem az ígértetnek fiaí esmértetnek Ábrahám igaz magvának:* *Róm.* 9:7, 8.

IX. Mivelhogy azért tsak egyedül Isten az, ki az emberek, nagyok és kicsinyek között külömbféléget tétlen, hogy az ígértetnek javait némellyek el-vehessék, mások azok mellől el-maradjanak, világosan észmélhetjük innen; mi annak az oka, hogy az ígértetek nem mindeneknek haénálnak, kik azokat hallják. *Prédi-*

F 4

káltatja

* *Orandus est Parentibus Deus, ut siquidem dedit liberos, det quoque, ut de iis non dolere, sed gaudere debeant; inqu. Cel. Jac. Alting.*

Jacobus I. Angl. Scotiae, Franc. & Hyberniae Rex, in Epistol. ad Henricum charissimum filium, & successorem proximum, praefixa libello tripartito, cui Titulus: ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΔΕΨΟΝ; (i. e. Regium munus:) vertus. fin. Epistol. inqu. Testor Deum, me Patris orbitatem, Filiorum improbitati longe anteferre; &c.

káltatja Isten és hirdetteti mindeneknek az igéreteket, hivatgatja-is azokban való részülésre, Mát. 11:28. de nem haénálnak azok mindeneknek; mert a' megkülömböztető Isten tsak azoknál teszi hathatóvá az igéreteknél hallását, a' kiknek azokat rendelte, a' kiket az igért jóknak el-vételére mások között kiűzött. Luk. 10:5,6. azt mondja Urunk Tanítványinak: *A' melly házba bé-mentek, előfőr azt mondjátok: Békeség e Háznak! És ha léfén ott valaki békeségnek fia, meg-nyugfízik azon a' ti békeségtek; hogyha nem lejénd, ti reátok víkíjta-ér.* Nem mondja Idvezítönk azt, a' kin a' ti békeségtek meg-nyugfízik, az léfén békeségnek fia; hanem, a' ki békeségnek fia lejénd, azon nyugfízik-meg a' ti békeségtek. Az ő prédikálások 's közöntések senkit békeségnek fiává nem tehet vala; mert úgy mindenek, kiknek ök éoltak, prédikáltak, 's békeséget kívántak, békeségnek fiaivá löttek volna. De találtak néhol femenként olyakat, kik az Isten örök válastása fírint békeségnek fiai voltak, és nem ök tsinálták azokat olyakká. Kik lehettek azok? Nem azok, 's nem olyak, kiknek már rézek vólt volna az Évangéliomban hirdettetett lelki békeségben; mert azokhoz küldettek a' Tanítványok, kiknek még abban rézek nem vólt, kiknek kellett azt prédikálni: Ésa 52:7. Azért a' békeségnek fiai azok vóltak, kiknek a' Békeségnek litene öröktül fogva azt rendelte; és az illetének, a' mikor prédikáltatni hallották az Apostolok által azt a' békeséget, meg-nyilván éívek, réft vöttek abban; a' kiknek pedig Isten azt örök tanátsában nem rendelte, azok aránt hijába prédikáltak 's kiáltották a' Tanítványok azt a' békeséget.

X. Ezeket hallván a' testi ember, megint előgördíti e' titok aránt itt-is azt a' nehézféget, mellyet az oda-feljebb

* *Hec diductio de Filio pacis, transsumta est ex D. Augustini libr. de Corrupt. & Gratia, quem scripsit ad Valentinum, cap. 15. oper. August. Tom. 7. versus fin.*

feljebb való traktáknak némellyikében hántorgatott: tud. ill. *Ha nem mind békeségnek és igéretnek fiai azok, 's nem rendelte Isten mind azoknak az igéreteket, a' kiknek hirdetteti; tehat nagyobb réft az embereknek tsak meg-játfóttatja Isten.* Távól légyen pedig a' fíent Isten felöl az illetén gondolat; mert noha ő, jóságának bőféges gazdagsági fíerint, ki-küldi ugyan Éolgait e' világra, és azok elegyesleg prédikálnak mindeneknek; de egyérsmind azok által az Évangéliom hirdetésében azt-is meg-jelenti, hogy az igéretnek nem mindeneknek adattatnak; tsak a' Christus juhainak, kiket néki adott az Atya; tsak az Istennek el-fíledett fiait kívánja ő egybe-gyűjteni: Ján. 11:52. Szent akaratjának illy világos ki-adásával hát meg-játfóttatja-e Isten az embereket? sötinkább egyáltalán fogva azok tsúfolják az Istent, kik ő Felsége felöl illetén elmébéli képzéseket forralnak. Ha valamelly gazdag Király, Éolgái által az egész városban, a' Király lakó helyén meghirdettetné, hogy ő minden Udvarába menendő Éegényeket meg-fog gazdagítani; azonban pedig némellyek, kevély Éegények lévén, vagy a' magok Éegényfégét nem ézmélván, vagy arról Éegyenlívén vallást tenni, nem mennének a' Királyhoz; tenne-e bozzút rajtok, vagy meg-tsúfolná-e öket a' Király ez úton, hogy ök meg nem gazdagodtak? avagy inkább nemde nem magok tréfálták-e meg magokat, a' Királyt-is meg-tsúfolván, hogy jóakarátját meg-vetették? Így van az állapot a' lelki dolgokban: nem léfnek fiak 's örökösök az Isten gazdag javaiban azok, kik önként akartak el-lenni azok nélkül; mint ama' vendégek, kik a' nagy Gazda Édességes hivatalát meg-vetették, magok okai, hogy vatsora 's jó-lakás nélkül maradtak: Luk. 14:16--24. Faraóra és Egyiptus orfágára *hatedik súlyos ostorát botsátani akarván Isten, írtóztató nagy köesöt*, 2Móf. 9:18. Sólt. 78:47,48. meg-izeni Mófes által, hogy hajtassa-bé barmait, és mindenét, a' mije a' mezőn

mezőn van, Faraó ; mert minden ember és barom, melly a mezőben találtatik, meg-hal, 2Móf. 9:19. az iratik oétán 5. 20. *a' ki a' Faraó foglái között félte az URnak befédét, foglait és barmait házba rekesztette, s meg-maradtak.* Ezen formában, az ő házában való hűséges foglákat, (:a' minémü vala Mófés-is: 4Móf. 12:7 Sid. 3:2.) ki-küldi az Isten, kik teli torokkal kiáltják a' kárhozat rettenetességét, hogy fenki azt el-nem kerüli, valaki a' Christushoz nem mégyen, ő benne nem hízen: *Ján. 17:3, és 3:36. A ki nem hízen a' Fiúnak, nem lát életet, hanem az Isten haragja marad azon:* 1Ján. 5:12. *a' ki hízen e' bizonyosság-telnek, s a' Christushoz járul, el-kerüli a' kárhozatot ; a' ki ő benne nem hízen, abba esik.* Azért, óh ember! az olyatén testi okoskodásoknak békét hagyván, ha meg-tudni kívánod, Az Isten örök dékrétomában külön *éka*ztott-e tégedet a' több vezedelem sárjában maratt nyomor-élt emberektől, a' végre, hogy az ő javainak jövendőben örököse légy ; figyelmezzél el-válatatásodból folyó drága gyümölsőkre, 1Kór. 4:7. mert a' kit Isten külön *éka*ztott, ad-is annak válaztattakhoz illő ajándékokat. Ján. 6:37. *A' mit nékem ad az én Atyám, én hozzáim jö.* A' kik a' Christus juhái, az ő *é*vát hallgatják: *Ján. 10:3, 5.* És a' ki az olyatén válaztattak, és a' romlott sárból fel-vétettek czimereket érzi magában, s maga körül, van min örülni: mert *bóldog nép (ember) az, a' kinek Istene a' Jébova ; a' nép, mellyet válaztott örökségül magának!* Sólt. 33:12.

XI. R É S Z.

Mellyben, azon vers magyarázatja killyebb féle-sítettetik, és idveféséges dolgokról tanító praxis-ra vonatik.

I. **A**ZT olvassuk Nabugodonozor, ama' Babilónbéli nagy Mónárka felől, Dan 2:29. hogy, midőn ágyában fekünnék *ét*éka, az ő gondolati elméjébe fel-hatának,

hatának, s hánykódék, nyughatatlankódék lelke arról, mi lenne ő utánna az embereknek e' földön való birodalmok aránt. Az, a' ki a' titkokat meg-jelenti, *ét*ékaik látásban meg-jelentette néki, mi következendő lenne az utólfő napokban, 5. 28. Ő pedig a' látást nem értvén, háborog elméjében: a' Babilónbéli Böltséket kérdezi a' látás magyarázatja felől ; és midőn azok meg-nem mondhatnák, sem meg-nem fejthetnék néki az álmot, nagy *bo*ééankodva halállal fenyegeti őket, 5. 12. Daniel, Isten Lelkétől meg-világosítatván, minden titkot néki meg-fejt ; annyira, hogy amaz a' magyarázat igazságát meg-esmérvén, a' mennynek Istenének ditsőféget tulajdonítana, mint Királyoknak Urának, és titkok meg-jelentőjének. 5. 47.

Bizony nem tsak a' Nabugodonozor lelkét kínozza az a' *é*orgalmatoskodás ; *mi léken ez után.* Mindekbe belé-óltotta a' természet a' következendő dolgok tudásának kívánságát, nem tsak azok felől, mellyek e' világi életben *lé*ének, hanem a' mellyek a' következendő más jobb életben-is *lé*ének: Sól. 15:1. *mert ha tsak ez életben *lé*éünk reménlök a' Christusban, nyomorúltabbak vagyunk minden embereknél:* 1Kór. 15:19. *túl és kívül kell menni a' mi hitünknek, reménlégünknek e' világon : a' más jobb életben lejendő örökké való lelki jókra kell leg-inkább fel-emelkedni, s azok felől kell *é*orgalmatoskodni, amaz *é*vangyéliombéli Ijúnak példája szerint:* Luk. 13:23. *Uram, kevesen vannak-e az idvezültendők?* Tsel. 16:30. *Ha a' pogány Nabugodonozor Király olyatén elmebéli hányódásra meg-felelt a' titkokat meg-jelentő Isten ; gondolod-e, hogy a' kerefétyen ember nyughatatlankodó lelkének kívánságira valamit az ő titkai között nem nyilatkoztatna-ki?* *Az URnak *ti*ka az *ét*et *fé*löknek, (adatik:) Sólt. 25:14.* Nem tselekezi ugyan Isten azt ma rendszerint álm és *ét*ékaik látások által ; (:noha meg-lehet az, hogy az ő ágyas-házokban nyug-vó em-

azért a' meg-külömböztetés-is, melyet bölts Végezése érintött az emberek, p.ok. Ésaú és Jákób között, bölts, Éabados, és jó.

IV. A' titkot világosítani akarván az Apostol, (11) annak a' közönségesen fel-tört Isteni Végezésnek egyik ágát 's nemét *specificálja*, külön Éóval mondja-ki, mikor így Éól: *Istennek Választás szerint való Végezése*; másutt, *Hivatal szerint való Végezésnek* mondatik: Róm. 8:28. Az a' Választás nem egyéb, hanem hasonló 's egyenlő Éeményeknek meg-külömböztetések; mely érint némely avagy némelyek ki-vételnek 's külön Éakaftatnak a' többek között: péld.ok. az Istennek Választás szerint való Végezése Jákóbot külön Éakaftotta arra, hogy az Isteni drága ígéreteknek örököse legyen; Ésaút pedig, a' ki hasonló volt Jákóbbhoz, nem választotta Isten arra, hanem az ígéreteknek örököse mellől el-zárta.

V. (III.) Annak az Isteni Választás szerint való Fel-tételnek, egy kiváltképen való tulajdonságát 's minéműségét jegyzi-meg az Apostol, midőn így Éól, *Hogy meg-maradna*, t. ill. az az Isteni Végezés az ő erejében, állhatatosan, változhatatlanúl; azért mondotta Isten Rebekának: *A' nagyobbik foglál a' kisebbiknek.* (: mert a' 11-dik Ében való Éóknak egész értelme függ a' 12-dik verstől.) Ha meg-változhatnék a' Választás, és egy Éeményről másra menne által, nem maradna meg erejében az Isteni Feltétel. Ki-hirdette Isten Rebekának a' gyermekek felől való örök Végezését, azért, hogy változhatatlanúl meg-lötnék lenni megbizonyíttatnék: így, a' változhatatlan Végezés, más változhatatlan dolog által nyilatkozott-ki, t. ill. az Istennek változhatatlan beÉéde által: 4Móf. 23:19. 1Sá. 15:29. lásd, Sid. 6:17-19. --Böségesen akarván Isten meg-mutatni az ígértnak örökösinek, az ő tanátsának változhatatlanságát, esküvéssel járula közre, hogy a' két változhatatlan dolog által, melyekben lehetetlen

hazudni

hazudni Istennek, erős vigasztaltatásunk legyen, nekünk, az előnkbe tétetett reménségnek el-vételére fú-tóknak.

VI. (1v) A' gyermekek között tött Isteni meg-külömböztetésnek *indító oka*-is el-utóljára ki-fejeztetik: *Nem a' tselekedetekből, hanem a' hívó Istentől lött az.* Mivel az embereknek Éeretetre avagy gyűlölfégre, életre avagy halálra, az Isteni tanátsban örök időknek előtte meg-lött el-rendeltetések, tsupán tsak Isteni kegyelemnek és Éabad tetÉzésnek munkája volt, melyet az eleve el-látott hitnek avagy jó-tselekedeteknek érdemeknek tekintete semmiképen meg-nem előzött: mely keresztényeni hitünknek nemes ágazatját oda-fel-jebb (a VIII-dik részben, §. 4. 5.) bőven meg-gyámoltottuk: a' Éent Írásnak (melly az igazság serpenyője,) Éámtalan tanubizonyosságának fellege (Sid. 12:1.) erős pais gyanánt vévén ezaránt környűl bennünket: (: lásd, Éfés. 1:4, 5, 11. Tit. 3:5. Róm. 11:5, 6. és 9:11, 16, 18. 5Móf. 7:6-8. és 9:5, 6. Solt. 100:3. és 110:3. 's a't.) mely érint tsudálkozásra méltó állapot az, hogy e' háládatlan világ nem Éégyenl még-is azzal kevélykedni, hogy az ő eleve el-látott jó-tselekedetiért lött nekik mind el-választatása, mind pedig igazulását 's lelke idvétségét a' maga jó-tselekedeteinek érdemének után nyeri és találja ő meg. Luk. 17:10. --Midőn meg-tselekétek minden néktek parantsoltattakat, azt mondjátok: *hogy, haÉontalan foglák vagyunk; mert a' mit tselekedni tartoztunk, azt tselekedtük: azért, nem nekünk URam, nem nekünk; hanem a' te nevednek adjad a' ditsőséget.* Solt. 115:1.

VII. Abban a' czikkelyben pedig, hogy az Istent örök Végezésben a' Választás szerint lött némely embereknek a' másoktól való meg-külömböztetéseket, erejében meg-maradónak és változhatatlannak lenni tanítja az Apostol; az Isten hiveinek lelki vigasztalásoknak, igen nagy, és meg-mozdálhatatlan fundamen-

toma

toma rejtetett-el; sőt ez a' dolog, a' mi lelkünknek bátor-ságos és erős vasmatskája, (Sid. 6:19.) a' kísérte-teknek és a' kétségbe eséssel való küzdesnek minden erőszakja ellen, hogy a' mi állapotunk, melly felől az Isteni örök Végezésben rendelés lött, változhatatlan: mivelhogy az a' bölts, szabad, és jó Isteni tanács-is, melly minket a' hozzánk hasonló, 's velünk egyenlő bűnös emberek között ki-ékaasztott, és el-rendelt arra, hogy az Isten örök Testámentom levelébe bé-irtt drága lelki jóknak örökösi legyünk, erős, állandó, és változhatatlan; mint maga az Isten, a' ki a' végezést tötte, változhatatlan, *Mal. 3:6. Jak. 1:17.* úgy a' Választás, mellyet ő végezett, változhatatlan; azok-is olly változhatatlanul különböztettek-meg, a' kik választattak; melly okon az Elválasztás Isteni örökké-való, változhatatlan *secrelemnek-is* nevezetik: *Fér. 3:13. Ján. 1:3:1.* látsd, kérlek, ez igaság gyámolítására, 's lelked vigasztalására az Isten ízavait, mellyek vannak, *Ésa. 41:8-10. és 54:10. és 49:14,16.* add hozzájok, *Sid. 6:17-19. Róm. 8:28,35-39. 1Pét. 1:5,6.* 's a' t.

VIII. E' fundámentomra nézve lött az, hogy az *Izrael a' mit keresett, meg-nem találta; de (a Választás) a' választottak meg-találták; a' többi pedig meg-keményedének*, *Róm. 11:7.* mert az Istennek erős fundámentoma meg-áll, mellynek petsétje ez: *Tudja az UR, kik az övéi: 2Tim. 2:19.* A' kik övéi, külön ékaasztattak azoktól, kik nem övéi; és azok az övéi, a' kiket a' Választás éserint való Vegezésben magájéivá tött. Senki nem tolyhatja magát, avagy másokat Isténre, hogy Istenéi legyenek, ha az örök Végezés éserint való Választásban Istenéivé nem löttek. Esméri 's tudja az UR az övéit, *Ján. 10:14.* mert tudja öröktől fogva minden ő tselekedeteit, *Tsel. 15:18.* és tudja, az-az, ésereti az UR az övéit, *Ján. 13:1.* mert, *Amor incipit ab Ego; a' éseret magán kezdődik az emberen, 's azon a' mi az embernek magájé. Ez Istennek*

az

az övéihez való ésereteti pedig változhatatlan; mert ez néminémüképen az Isten petsétjének (*celaturája*) rajzolása. A' petsét a' levelet meg-erősítő bizony-ság: a' mi meg-petsételtetik, erős, állandó az: lásd, *1Móf. 41:42. Dan. 6:17. Esth. 3:10,12. és 8:8,10.* Szent Pál-is az Isten erős, állandó, és meg-mozdúlhatatlan fundámentomának petsétet tulajdonít; mellyel Isten a' maga hitit, az ő tanácsának és dékrétomának másolhatatlan igaságát meg-petsétlette, még pedig esküvés-sel, *Sid. 6:17,18.* melly okra nézve a' lelki Zorobábel, a' Christus, kiben lött az Elválasztás, *Éfés 1:4.* ki a' választattaknak Fejek, *Isten ujjában való petsétlő gyűrűnek mondatik: Agg. 2:23.*

IX. *Isten fundámentomának* nevezi pedig az Apof-tol, az örök Végezésben lött Választást, *2Tim. 2:19.* mellyen a' mi lelkünk idvességének alkotmánya, 's minden egyéb ide tartozó lelki jók építenek, *Éfés 2:20-22. 1Kór. 3:11.* melly fundámentom mivelhogy Istené, el-nem fordíttathatik, vagy meg-nem akadályoztathatik, mint maga az, ki azt a' fundámentomot vetette; a' fundámentom a' Christus lévén, (*1Kór. 3:11.*) kiben választattunk, *Éfés 1:4.* Innen vagy-on az, hogy a' választottak el-nem ékadhatnak Istentől, 's ennek kegyelméből ki nem eshetnek végképen; (lásd meg ez örök igaságnak meg-gyámolítására íme ézent Irási bizonyságokat: *Ján. 6:39. és 17:12. 1Pét. 1:5. Fil. 1:6. Ésa. 54:7,8. Fér. 31:35-37. és 33:20,21. 1Ján. 3:9. Ján. 4:14. Solt. 37:24. és 125:1. Ésa. 46:3,4. Ró. 8:35-39. 2Sam. 7:14,15. Ján. 13:1. Róm. 11:29. 'sa't.)* noha magokban, még az újjáéülő kegyelem vétele után-is, elég változások alá vettettek, 's mindennap fokokban meg-ütköznek: *Jak. 3:2.* és ha az idvességnek bizonyossága tsak ő tőlök függene, 's nem Istentől; bizony fokozor kétségessé lenne az a' hivek előtt, és a' kérelkedésre 's kétségbe esésre egyenes által-út nyíttatnék. De a' mi idvességünknek fundámentoma

G

maga

maga az Isten, és az ő örök változhatatlan végezése : az a közikla, kinek tselekedete tökéletes, 5 Móf. 32:4, 31. melly köziklán építettett idvétség, femminémü Éélvéé, vagy árviz által el-nem fordíthatatik: *Mát. 7: 24, 25. és 16:18.*

X. A' maga lelki állapotjáról nyughatatlanúl Éorgalmatoskodó ember értven 's hallván e' drága nemes vigasztalást, melly az Isten válaftottí aránt, a' mennyei örök Végezésnek erejében Éünetlenül meg-maradó változhatatlanságán fundáltatott, azon kezd tudakolódni 's vizsgálódni: *De kitsoda az emberek közzül az, a' kire tartozik az a' változhatatlan Végezés?* kitsoda az, a' ki a' Éerint másolhatatlanúl Életre 's böldogságra jut valaha? *én nyomorult bünös, vallyon azok közzül való vagyok-e, kik körül fogott örök időknék előtté az a' változhatatlan Válaftás Éerint való Végezés?* Illő a' lelki-ésméretnek illetén tudakolódására valami bizonyost felelnünk a' sérelmes lelkeknek vigasztalásokért. Ugy vagyon, senkinek a' homlokára külső bélyegét nem metÉett az Isten, mellyből máfok-is meg-ésmérhetnék, hogy ez, avagy amaz, Isten válaftotta. Kain felöl mondatik, 1 Móf. 4:15. hogy *az Isten meg-bélyegzette őtet †: Éent Jánosnál-is,*

Jel.

* *Augustinus oper. Tom. 7. lib. de Corrept. & Grat. ad Valent. cap. 7. Illi ergo electi, qui secundum propositū vocati; qui etiam predestinati, atque praesciti. Horum si quisquam perit, (NB.) fallitur Deus; sed nemo eorum perit, quia non fallitur Deus. Horum si quisquam perit, vitio humano vincitur Deus; sed nemo eorum perit, quia nulla re vincitur Deus.*

† *Posuit Jehova Chaino signum, variē id exponitur à Doctis: Quidam literam aliquam ex nomine Tetragrammato יהוה fronti, v. brachio ejus inustam putant; alii, perpetuū nutans & vertigine laborans caput, palpitans ve cor ei adscribunt; alii, verba: signum posuit Deus Chaino, ita exponunt: miraculo confirmavit, non occidendum eum; &c. vid. Poli Synops. in l. Aug. Psejferi Dub. vex. Script. in Gen. 4.*

*Jel. 1:3:16-18. és 19:20. az mondatik: hogy mindeknek, Éolgáknak. Éabadosoknak, 's a' t. jobb-kezeken, vagy homlokokon a' fenevad bélyegét kell viselni: de az a' bélyeg-is titkos; mint meg-tetÉik, Jel. 1:3:18. É-zék. 9:4. a' mi a' Thav bettivel meg-jegyeztettek felöl mondatik, azt sem kell tulajdonképen érteni. Az Istennek a' válaftottakra nyomattatott bélyege belső és lelki; mellyet mindazáltal a' meg-világosított Éemü 's lelkü ember meg-láthat és meg-ésmérhet: lásd, Róm. 8:16, 17. Éféf. 1:17, 18. 's a' t. mert az ő beÉédeben, ki-jelentetett Éent akarátjában tött Isten jeleket fel, mellyekből kiki bizonyossá lehet el-válaftatása felöl: Sölt. 25:12-14. A' gyöződelmesnek fejér követskét, 's arra írott új nevet ígért Isten: Jel. 2:17. A' maga petsétjével petsétli-meg Isten az övéit. A' kire, 's a' mire a' petsét nyomattatik, marad azon valami jel és forma: mitsoda az, lásd 2Tim. 2:19. Az Isten erősen meg-álló fundamentomának eza' petsétje: *Ésméri az UR az övéit: és, Távozzék-el a' hamisságtól minden Christus nevét nevező. Két bélyegét jegyez Isten azokon, kikre az ő örök Válaftás Éerint való Végezése tartozik: Hit az egyik, a' másik igaz Megtérés.* Az Apostol mostan említettett utólfőbb Éavaiban tetnek-fel ezek; holott a' Christus nevének nevezése az igaz hitről való nemes vallás-tétel, melly Isten ajándéka: Éf. 2:8. és a' Hitnek Leke által nemződik az emberben; HITTEM, ES AZERT SZÓLTAM: 2Kór. 4:13. Sölt. 116:10. mert senki nem mondhatja a' Jést URnak, hanem a' Szent Lélek által: 1Kór. 12:3. Azért, a' kinek Éivében, Éájában hit vagyon, az bizony el-válaftatott: mert azok bífnek ('s hihetnek,) kik az örök Életre el-válaftattak: Tsel. 1:3:48. Róm. 10:8, 9. Tsel. 16:30, 31. és 8:37. 1Kór. 1:2. Másik jel, a' Megtérés; Távozzék-el a' hamisságtól. Ez az újjáÉületés által meg-változott természetnek a' gyümöltse; mellyet-is Isten ád az embernek az Életre, Tsel. 11:18. a' Szent Léleknek meg-*

újítása által, Tit. 3:5. ki a' mi örökségünknek záloga, Efés. 1:13, 14. A' ki azért a' meg-térésben gyakorolja magát, hogy nem test, hanem lélek érint járjon, Róm. 8:1, 4. jó-tselekedetekben, mellyeket Isten teremtetett a' Christusban; az bizony el-válastatott: mert a' ki az Isten akaratját tselekezi, az mégyen-bé a' menyeknek országába: Mát. 7:21.

XI. Ez oktatás hallása 's olvasása után, a' meg-sérültt gyenge lelki-esméret vízfönt így nyughatatlanokdík: *Oh én fegény nyavalyás bódogtalan ember, nem találom-fel magamban azokat a' jeleket; sőt azokkal ellenkező dolgokat találok-fel magam körül! sok kétségesséssel 's nagy bízhetlenséggel kell küzködnöm, sokszor esem-el; e' világtól fivemet csak ugyan nem vohatom-el: azért én egyáltalán-fogva nem vagyok az el-válastattak seregekből való.* FELELET: I. Nem lehet, 's nem kell mindenkor úgy okoskodni; ez az ember nem hiszen, e' még nem távozott-el a' hamisságtól, azért e' nem válastatott-el: csak a' jó-ki, hogy még nintsenek az el-válastatott ember czímerei annál. Az Elválástás Isteni örök Végezés; de bizonyos időben külső jelek által nyilatkozik-ki. Ha a' jeleket még valakiben nem látjuk, mondjuk azt: még nem jött-el az Isteni örök Végezés ki-nyilatkozásának ideje; de balúl ne ítéljünk: mert az Isten nem mindeneket egy időben hív; némelyleket reggel, némelyleket három óraker, másokat kilencz óraker, némelyleket este felé tizen-egy óraker: Mát. 20:1---16. Az Istennek Válastás Érint való Végezése pedig, nem a' tselekedetektől, hanem a' hívó Istentől függ: Róm. 9:11. némelyleket még annyoknak méhekben meg-Éntel Isten, és így eleve ki-nyilatkoztatja el-válastatásokat; mint Jakóbot, Róm. 9:13. Jérémiást, 1:5. Kereftelő Jánost, Luk. 1:41. Némelyleknek el-válastatásokat gyermek korokban nyilatkoztatja-ki, mint a' kisdéd gyermek Abiát, 1Kir. 14:1, 13. némelyleknek életek

életek déljében 's virágában; mint a' Saulusét, Tsel. 9:15, 17. Zákéusét, Luk. 19:9. 's a' t. némelyleknek halálok óráján; mint a' Tolvajét, Luk. 23:40-43. mellynél több példa nintsen-is az Írásokban arról, hogy valakinek utólfő óráján kegyelmezett volna meg Isten; mellyet azért jegyeztetett-fel, hogy senki a' nagy bünyösök közzül az Isten irgalma felől kétségbe ne esnék: több példát pedig annál az egynél nem tétetett-fel; hogy senki az Isten irgalma felől való vakmerő (*presumptio*) vélekedéssel ne ketsegetné fegény lelkét, meg-térését ne halogatná, 's arra az utólfő, kemény bajviadalokkal, sok lelki hartztal tellyes órára ne Éoritána.

XII. (11) Te, ki azon panaszkodol, hogy az Elválástásnak jeleit nem érzed magadban, 's ezen gyötörd lelkedet, már vötted a' válastatott ember czímert; mert a' ki a' maga lelki fegénylégét érzi, 's azt íratja, bódog az; meg-vigasztaltatik, 's övé a' menyeknek orzága: Mát. 5:3, 4. A' hitnek gyengeségét magában senki nem láthatja; hanemha hitnek zemeivel: Luk. 17:5. Ama' keserves lelkű Atyának, ki Urunknak így Éólott, *Hívek Uram, de légy segítségül az én bízhetlenségemnek*, Márk. 9:24. bizony volt hiti; csak hogy gyenge, habzó, tántorgó. A' meg-hólt nem érzi nyavalyáját, annyival inkább arról nem panaszkodik: *a' meg-törődött nádat nem vontja-el, a' füstölő gyertya belet nem óltja-el* az UR: Mát. 12:20. Ésa. 42:3. a' mustár magnyi kicsiny hitet-is nem útálja-meg; sőt nagyra neveli: Luk. 17:6. A' ki büneit érzi, 's azokat fájlalja, azok ellen örömeit tsatáznék, de az erőtelenség miá nem mivelheti azt, a' mit akarna, a' mit gyüöl, sokszor czélján kívül azt kell tselekedni; nem tulajdoníttatik annak a' bün halálra; 's úgy vézi Isten, mintha nem ő tselekedné azt, hanem az ő benne lakozó bün: Róm. 7:15, 17, 22, 23. úgy van az ilyen fegény léleknek dolga, mint a' puftában egyedül való,

16, 's a' lator ifjútól meg-nyomorítottatott Ézü leány álapatja: 5 *Móf.* 22:25-27. Az ollyatén panaszolkodó Égény léleknek az a' tiéti; nagy Éorgalmatossággal figyelmezzon az Isten bezedére; mellyből a' hit nemzódik, 's melly által tápláltatik. Az arra-is meg-tanít; miként távozzunk-el a' hamisságtól; miként járjunk lélek Éerint; miként teremtsünk igaz meg-téréshez illő gyümölsöket; 's a' t. így naponként meg-erősödik a' hit, jobban jobban ki-nyilatkozik el-válastás bizonyossága.

XIII. Vannak viszont más rendbéli emberek, kik a' feljebb lelki vigasztalásnak fundamentomául fel-tétett ditsőféges tudományt, a' Válastás Éerint való Végezésnek erejében örökké meg-maradó változhatatlanságát így káromolják: *Ha a' Válastás Éerint való Isteni örök Feltétel (Végezés) bizonyos és másolhatatlan; egyáltalán-fogva tehát nem Éükség embernek olly igen Éorgalmatoskodni azon, hogy biggyjen, és meg-térjen: Ha én el-válastattam az idvességre, nints annyi bűn, hogy el-kárhoztasson; ha pedig a' változhatatlan Isteni Végezésben meg-vettettem, semminémű Éorgalmatosság nem idvezíthet.* Dorgálja-meg az UR az illyen káromkodókat, ha vakmerő és fel-füvalkodott Éiből káromkodnak úgy! Avagy tanítja-É Isten az ő bezedében a' feslett életet, és a' bűn gyakorlására való bátorságos el-vetemedést? Az Apostol által azt tanítja Isten a' leczkében, hogy a' Válastás Éerint való Végezés állandó és maradandó: másutt telitorokkal el-ínt Isten a' bűnről; ellenben nógat a' kegyes Éent életre: 1 *Thess.* 4:7. *Sid.* 12:14. *Róm.* 13:13,14. 's a' t. Azért e' kettőt, az Elválástást és Éent életet nem kell egymástól el-Éakasztani, annyival inkább egymás ellenébe tenni. Az örök Válastás Éerint való Végezés változhatatlan: de az a' Végezés a' mint valakinek a' véget, t.ill. az örök életet el-rendelte; úgy arra a' végre vezető Éközöket-is, a' hitet és a' meg-térést

térést tsalhatatlanul meg-adja: *Éfés.* 1:4. *Tsel.* 11:18. Ha valakin nagy sebet vágnak, azt kell-É annak mondan: Ha Isten el-végezte gyógyulásomat, meg-gyógyúlok, ha semmi flastromot sebémmre nem köttetek-is? Ha valaki bizonyoson tudná, meddig él; mint *Ézekiás*, kinek életének napjaihoz 15 Éztendők tóldattak, *Ésa.* 38: az idő alatt avagy minden ételtől, italtól el-fogná-É az magát? Bizony fenki nem bolondúl úgy meg, hogy testi életét vezedclembe ejtse. Az okos ember a' véget öze-köti az Éközökkal; és ezekkel Éorgalmatosan él, hogy Isten ne kísértsen; hanem az Iltentől rendeltetett úton 's módon a' véget el-Érje: lásd, *Luk.* 14:28-32. Hát néked, óh ember! Égény lelketet 's annak idvességét, miért kellene úgy kotzkára vetned, hogy annak el-nyerésére rendeltetett drága Éközöket vakmerőül meg-vetnéd? OÉtán, ha ki Éerivel reá figyelmez; az Apostol a' magyarázat alatt való leczkében, az Isteni örök Végezés Éerint való Válastásra vezető Éközti-is fel-tötte, midőn a' végző Iltent hívó Istennek-is nevezi: (-Hogy az Istennek Válastás Éerint való Feltétele meg-maradna, (erejében:) melly nem a' tselekedetekből, hanem a' hívó Istentől volt; 's a' t.) azzal akarván jelenteni, hogy a' Válastásbéli Feltételben úgy külömböztette-meg Isten az embereket egymástól, 's némellyeket úgy rendelt életre, hogy Éközök által jussanak arra reá: mert el-hívója akar Isten len i mind azoknak, kiket örök Végezéskor másoktól meg-küloböztetett: *Róm.* 8:29. az-az: igéje és Szent Lelke által, világ Éerint-is, a' hitetlenségnek fiai közzül ki-Éakasztja azokat; hogy az ő vezérlése által, az ő töle kéÉítettett úton, idvességre jussanak.

XIV. Te, Christus lábainál tanuló, az Isten igaz útain meg-botlás nélkül való lábbal (*Hóf.* 14:10.) jární kívánó kereÉtyén ember; ha a' feljebb említett jelekből, az Isten petsétjének lelkebe már bé-nyomottat rajzo-

rajzolósa Érint érzed el-választatásodat; 1. Adj dicsőféget a' tégedet mások között ki-Ékakító, 's élet könyvébe bé-író Istennek. 2. Igyekezted hivatalodat 's el-választatásodat naponként inkább inkább meg-erősíteni: 2Pét. 1:10. 3. Életeddel, jó magad-viseletével bizonyítsd-meg mások előtt-is, az ő kegyelmére tégedet el-hívó Istennek Végezése Érint lött meg-külböztetésedet; az Isten méltóságos hivatalának engedelmeskedvén, hagyd-el a' bűnösök útát, a' tsúfolók Ékeket, éjjel 's nappal az UR Éent befűdében legyen elmélkedésbéli gyönyörűség. (Sólt. 1:1,2.) Oh Istenem! melly bődög az, a' kit te választasz, és magadhoz fogadsz, hogy lakozzék a' te tornáczádban: Sólt. 65:5.

XII. R É S Z.

Mellyben, a' Éent Pál Rómab. irt level. 9-dik részének 12-dik verse magyaráztatik: Mondatott neki, (1. ill. Istentől Rebekának:) hogy a' nagyobbik foglál a' kisebbiknek.

I. **A'** gazdag és a' Éegény Éfve-találkoznak; mindeniknek tsinálója a' Jehova: Péld. 22:2. Világ Érint, és külső tekintetre nézve, a' gazdag és Éegény között nagy külböbség vagyon: mivel amaz fok kintstsel bír, és igen tehetős; az-okon nagy hatalma, betsületi, kedvessége, hitele van az emberek között: a' Éegény dolga ellenkezőképen van; mivel ő keveset, avagy semmit sem bír; ez-okon nints betsi, tehetsége, kedvessége az emberek között, útálatos és el-vettetett mindenek előtt: Salamon még-is azt mondja, hogy mind kettőt a' Jehova tsinálja; a' mint magokat, hogy emberek legyenek, Isten tsinálta 's teremttette: Jóh. 10:9-12. Sólt. 139:15. úgy hogy, Éegények, vagy gazdagok legyenek, Isten tsinálja. A' ki Éegény, ha Istennek úgy tettett volna, azt gazdaggá tehette volna; a' ki gazdag, Éegénnyé. Te azért gazdag

gazdag ember, nemes ember lévén, a' te hintódon, korszidon, finum paripádon mégy valahova; a' Éegény koldus mezitláb, rongyoson, gyalog sántikálván Éfve találkozik veled; azt mondja Isten, hogy mind a' két-tőtöknek ő a' formálója: innen mondja Móses-is, 5Móf. 8:18. hogy Isten ád Izraelnek erőt, hatalmat a' gazdagságnak keresésére. Isten ád ezt az embernek, hogy bölts légyen, tudjon a' maga javára vigyázni; boldog ne légyen; a' mi je van, el-ne tékozzolj; hogy értelmesen tselekedjen mindeneket; tudjon Éerezni 's gyűjtögetni valamit, maga 's maradéka következendő javára; mivel az igazán gyűjtött gazdagság olly testi áldása Istennek, melly kegyesség jutalmul adatik az istenfélőknek: 1Tim. 4:8. Sólt. 112:1,3. 's a' t. Anyáinknak méhekben egyaránt formál Isten mindnyájunkat, és a' fogantatásra nézve egyik embernek a' másik felibe hágható méltósága (prerogatívája) nem lehet; mert mindenek álnokságban fogantatnak, és bűnös Éüléknek gyermeki: Sólt. 51:7. Jóh. 14:4. Nem-de nem az teremttette-e a' foglalt, foglalt, a' ki engem Anyám méhében teremttet? így Éól Éent Jóh, 3:13, 15. Minekutánna pedig Éülettetnek az emberek, mindjárt nagy külböbség kezd lenni köztök; egyik gazdag, másik Éegény; ez Ur, ama' Éolga; e' bárlony párnára, ama' Éalmára fektettetik; de mind azt a' külböbséget Isten tsinálja: lásd, 1Sam. 2:7,8. Sólt. 113:7. A' mint maga magát fenki nem tsinálhatja; úgy illyenné, avagy amollyanná-is nem tsinálhatja; nem tsak a' Éerentsének javai aránt, hanem azok aránt-is, mellyek közelebb nézik az embert, vagy lelkére, vagy testére nézve. Kitsoda az, a' ki akarmelly Éorgalmatos gondolkodással-is meg-nevelbetné egy singgel nagyobbra az ő testének magasságát? Mát. 6:27. Kitsoda az, a' ki egy fehér, vagy fekete hajfálát teremtetne? Mát. 5:36. Egyedül Isten az, ki az emberek között külböbséget tört, és tézen: 2Móf. 4:11. 1Kör. 4:7.

II. Ezt az emberek között való külömbféget Isten-től ienni 's függeni böven meg-próbálja az Apostol É. Pál, a' magyarázat alatt való részben ; de sokkal ditső-félesebb 's fontosabb czél, vagy tárgy aránt, mint sem e' világi el-múlándó gazdagság avagy szegénység ; till. az Isteni ígéreteknek némellyekre való tartozások, a- vagy nem tartozások, 's az Isten drága javainak örökfe-ge aránt. Gyötrötte lelkét az Apostol azon : miért vetette-el Isten a' Sidó nemzetet, *ý. 1--5.* a' 9-dik r. de vízfönt meg-tendesíti magát, ime fundámento-mon : hogy, Nem mindnyájan löttek az ígéreteknek, és az Isten betesb javainak örökösai azok, kik az Ábra-hám és Izrael magvából testt szerint szarmazott Sidók ; hanem csak azok, kiknek Isten azokat rendelte ; a' többi mind el-vettettek, meg-keményedtek, hitetle-nekké löttek : *ý. 6-8.* Két példákban világosítja 's mütogatja-meg az Apostol e' titoknak igazságát ; az Isák és Ismael példájokban elsőben, *ý. 7-9.* azután a' Já-kób és Ésau példájokban, *ý. 10-13.* melly utólsóbb példabéli személynéknek egymástól lött meg-küloböz-teseknek idejét, fundamentomát, és minden egyéb környül-álló dolgait, a' feljebb való részekben, böven meg-rázogattuk és világosítottuk.

III. Tovább mégyen immár az Apostol, és a' 12-dik versben fel-tézi az egyik próbát ; mellyel meg-erősíti azt, a' mit mondott vala a' Rebeka két gyerme-kei felől ; t. ill. hogy azoknak egyike, a' kisebbik, Já-kób, az Istennek meg-küloböztetése szerint lött fia, és örököse az Isteni ígéreteknek ; még pedig a' Vá-lasztás szerint való Végezésnek erős, állandó, és változ-hatatlan erejéből. Két Isteni (*oraculum*ból) Éózat-ból, avagy jelentésből próbálja azt meg az Apostol, mellyek által az a' meg-küloböztetés nyilván ki-nyil-atkozott : az első vagyon, *ý. 12. Mondatott néki,* (t. ill. Istenről Rebekának) *hogy a' nagyobbik foglál a' kisebbiknek.* Czélozás vagyon a' históriára, melly

irva

irva van, *1 Móf. 25:21-23.* Rebeka, a' Siriai Béthuel leánya, Lában húga, 19 estendőig meddően élven Isákkal a' házasságban, minikutánna Isak érette kö-nyörgött volna, meg-kegyelmeze az UR néki, mé-hében fogada, és ime kettős gyermekek találatának az ő méhében, kik egymás közt tufakodnak vala : melly küzdésbéli erős mozgást az Anya nehezen szén-vedvén, el-mene, hogy meg-kerdené az UR száját, va-lamelly Próféta, vagy Melkifédék, vagy (a' mint hihe-tőbb) Ábrahám Patriárcha, az ő Ipa által, a' ki Próféta-nak mondatik, és a' kinék másokért való könyörgését odafel-Isten meg-hallgatta : *1 Móf. 20:7. Sőt 105:14, 15.* melly jebb e-kérdezkedésre meg-felel az Isten : *két nemzetiség van* (úgymond) *a' te méhében, --- és a' nagyobbik foglál a' kisebbiknek.* Erre az Isteni szózatra czéloz az Ap. 's azt hozza elő bizonyos próbául.

IV. Melly Éózatban, tekintet van a' két gyerme-kekre ; nem csak úgy, mint Rebeka fiaira, 's testvér atyafiakra ; hanem, NB. a' mennyiben az ő tölök szarmazandó nagy és erős nemzetségeknék ők fejei lejen-dök valának. És az a' nagyobbság, vagy kisebbség, 's a' Éólgálat-is, mellyről Éól az Isteni (*oraculum*) je-lentés Mófesnél, a' leczkében-is az Apostol ki-terjed a' maradékokra-is. Melly dolognak hogy világosb értelmére juthassunk, azoknak a' gyermekeknek, mind magoknak egész életékbéli viselt dolgaikat, 's mind pedig az ő tölök szarmazott maradékoknak históriájo-kat meg-kell szemlélnünk, vizsgálunk, és rázogatunk.

V. A' mi magokat a' gyermekeket nézi ; idővel nagyobb volt Ésau, annyiban, hogy előbb született, 's ő nyitotta-meg Annnya méhét ; Já-kób kisebb volt, úgymint ki Annnya méhéből utólb jött-ki, és kezével amannak a' farkát tartotta : a' honnan, az elsőszülöttség Ésauinak tulajdonított : *1 Móf. 25:25, 26, 31-34. Sid. 12:16.* sőt azontúl-is, hogy elsőszülöttségének jussát Já-kóbnak el-adta, Isáknak *nagyobbik fiának* mon-datik :

* Lásf
zen do
logról
bővebb
traktát
a' 9-dik
r. VI.

datik, 1Móf. 27:1. Jákób bátyjának, 5.6, 11, 42. maga-is magát elsőülöttnek mondja, 5.32. Egyéb minéműsegeket a' mi nézi a' két atyafiának; úgy lát-
 élik, hogy erejére, hatalmára, tehetségére nézve egész világi életében nagyobb volt Ésau Jákóbnál. A' Seir hegyén lakozó Hóriták között nagy méltóságú 's hatalmú ember volt Ésau már akkor-is, mikor Jákób Lábánnál Észgált Mesopotamiában: 1Móf. 32:3, 6. és 36:6, 7. Hogy Lábántól viéza-jött Jákób, Ésau bátyja eleibe menvén, nem tsak ajándékokkal tisztelte ötet, hanem maga-is hétkez hajlott-meg előtte a' földig, 1Móf. 32:13--18. és 33:3, 10. azontúl, az ígéretnek földén-is tsak ugyan jövevény lön Jákób, és egy lábnyommi örökséget nem birt, Tsel. 7:5. pástori nyughatatlan életet élt: vén korára a' Kanaán földén való éhleg miatt Egyiptomba Jósef fiához kintérittetett menni, ott fanyargott maga 's maradéka akkor, mikor Ésau minden világi jóknak bölégében laknék 's uralkodnék.

VI. Maradéki-is Ésaunak, az elsőbb időkben, fokkal hatalmasabbak voltanak a' Jákób magvánál; az ő unokái Fejedelmek, Hertzeg emberek voltak, 1Móf. 36:15, 16. söt egymás után Éüntelen nyolcz Királyok uralkodtak az Édom földén, minekelötte az Izrael fiai között Király kezdett volna lenni, 's uralkodni, 1Móf. 36:31---39. a' Jákób maradéka az idő alatt kemény és fanyarú Észgálattal kínoztatott Egyiptomban; minekutánna pedig onnan ki-Éabadíttatott-is, az ígért földnek öröklégébe bé-akarván menni, az Édom Királya általmenetelt sem engede nékie a' maga határin: 4Móf. 20:14--18, 20. 's a' t.

VII. Melly dolgok úgy lévén, méltán tudakozódnatni arról: Hogybogy, 's mikor tölt-bé, a' gyermekeknek egymástól való meg-külömböztetések aránt, Isten-től Rebeckának mondatott, és az Apóstoltól elő-hozatott ime' Éózat; A' nagyobbik Észgál a' kisebbiknek?

FEL.

FEL. (1) Az a' Észgálat, mellyel a' nagyobbik a' kisebbiknek Észgálendő vala, ábrázoltatott akkor, mikor Jákób Ésau bátyjának farkát tartotta, mintha ötet viéza-húzni, és elsőülöttséget el-akarná venni: 1Móf. 25:26. (2) Mikor Ésau erős esküvéssel elsőülöttségének méltóságát 's jussát el-adta, akkor az öttse Észgálatjára kötelezte magát: 1Móf. 25:31-33. Sid. 12:16, 17. (3) Mikor az Isák áldása által az ő atyafiai való uralkodás Jákóbnak tulajdoníttatott, 1Móf. 27:29. -- Légy a' te atyádszaiinak Urok, és a' te Anyádnak fiai hajoljanak-meg te előtted. 5.37. Isák monda Ésaunak: Imé Uraddá töttem ötet tenéked. akkor tölt-bé egykez az Isteni Éózat. Mert noha Jákób tsalárd-sággal, és vétkes, tilalmas úton nyerte-el Ésau előtt az Isák áldását, másnak tettervén magát, hazudván, és a' meg-homályosodott zemü (1Móf. 27:1.) vakoskodó vén jámbort, az Istennek tilalma ellen tévelygésre venvén, 's meg-tsalván: 3Móf. 19:14. 5Móf. 27:18. melly tetteres magaviselembéli hibát viéza-mért Isten a' Jákób kebelébe akkor, mikor Lábán ipa Ráchel helyett * vid. Leát adra feleségül melléje, meg-tsalván ötet: 1Móf. 29:23, 25 *. Mindazáltal az Isák áldásának Ésau felett Jákóbra való háromlása, nem volt Isteni igazgatás és gondviselés nélkül: a' vétkes és hibás úton lött tseledetet-is tudván Isten jó és idvességes haÉzonra igazítani 's fordítani: 1Móf. 50:20. Or. Tex.

VIII. Az említett tekintetekre nézve bé-tölt az A-V.T. f. postoltól előhozatott Isteni jelentés; A' nagyobbik m. 18. Észgál a' kisebbiknek. De egyébaránt soha Jákób világi telles életében Ésaun nem uralkodott; örökké hatalmasabb, erősebb volt Ésau Jákóbnál: úgy az Ésau magva-is fok ideig erősebb, hatalmasabb volt a' Jákób maradékánál; mind addig, míg-nem, (4) Dávid Király idejében erőt vönek az Izrael fiai az Édomitakon, le-vágván Dávid a' Só völgyben, avagy a' Sónak mezején, Joáb és Ábisai, vitéz hadi Generaljai forgoló-

golódások által 18 ezer Édomitákat: 2Sam. 8:13. 1Kro. 18:12. az első ütközetben Ábilai hat ezereket, azután a' második ostromon és az ütésben Joáb 12 ezereket vettvénel: Solt. 60:2. melly győzelem után az Iduméusok között Tíztartókat rendele Dávid, és Iónék azok néki adófizető szolgái: 2Sam. 8:14. sőt azután, Joáb hat hónapig lakván az egész Izraellel Édomban, le-vága 's el-vette minden férfiúi nemet Édomból, azokon kívül, kik el-Éladhattak: 1Kir. 11:15, 16. Felette igen meg-aláztatott azért az Ésau magva Dávid által; lött ő előtte olyan, mint a' ganéj, mellyet meg-tapod az ember sarujával: Solt. 60:10. De azontúl nem sok idő múlva vízont ki-ráza Édom nyakából az Izrael jármát. Egy Hadád nevű ember, Királyi nemből való, ki a' Dávid és Joáb orczájok előtt Egyiptomba Éladott volt, onnan vízÉa-jöven, nagy nyomorúsággal gyötré Salamont, a' bálvány imádásra való elhajlása után, egész világi életéből: 1Kir. 11:14, 17, 25. Melly dolognak úgy kellett lenni, az Isáknak Ésauhoz Isten Lelke által tött jövendölése szerint: 1Móf. 27:40. — *Léfen olly idő, hogy te-is (Ésau) uralkodol, és az ő igáját (Jákóbét) nyakadról le-veted.* A' Dávid és Salamon idejek után a' Babilóniai fogságig fokképen változó volt az Édom állapotja; hol alatta volt Izraelnek, hol pedig annak igáját le-rázta magáról. Jofafát Király idejében, nagy sereggel gyűltek volt fel a' Moábitákkal és Ammonitákkal együtt az Édomiták, kik a' Seir hegyén laktak; de Istennek bölts igazgatásából egymás fegyvere miatt vészének-el: 2Kron. 20:10, 22. Jofafát fia, Jórám Király idejében, megint el-Éakada Édom, hogy Júda alatt ne lenne, sok ideig: 2Kron. 21:10. Amásia nevű Király Judának vízont meg-hódoltatá, le-vágván a' Seir fiai közzül tiz ezeret a' Sós völgyben: 2Kron. 25:11. de Acház idejében újban fel-emelék fejeket az Édoméusok, és a' Júda népe közzül sokakat le-vágának, és rabúl el-

fogá-

fogának: 2Kron. 28:17. Jérusálemnek a' Babiloniusok által lött vezedelmekor 's romlásakor, nógatták az idegeneket Jérusálem rontására, Solt. 137:7. annak vezedelmén katzagtanak, a' meg-nyomorított Sidókat tsúfolták; ha kik az ellenfég kezéből el-Éladtak, azokat ők meg-fogták, és vízont kézbe adták: Abd. 7. 10-12, 14. A' Babilonbéli fogságból való haza jövetel után-is, nem voltak soha jóakarói a' Sidóknak; mig-nem, (5) A' Makabéusok, avagy Asmonéusok familiájából 's nemzetségéből támadott egy ditsőséges Hyrcanus János nevű Fejedeleme, Machabéus Simonnak a' fia, több jeles győzödelmei után az Édomitákat is meg-hódoltatta, annyira, hogy ezek a' környülméltelkedést, és egyéb Sidó vallás szerint való czéremóniákat-is bé-vöttek*, és a' Sidókkal öze-elegyedni, * vid. és egy néppé láttattak lenni; melly okon JúdÉa É-Fla. 10. domnak, Jérusálem Boczrának nevezetik: Ésa. 63:1. seph An. 124-dik eztendő tájban: akkor tölt-bé valójában a' magyarázat alatt való Isteni Ézózat, hogy Ésau (a' na- tiq Ju. tiq Ju. lib. 13. cap. 17. sol. m. 352. gyobbik) foglalt Jákóbnak (a' kissebbiknek,) mikor végső vezedelméhez közelítván Jérusálem, Titus Vespasianus Római Imperátor által meg-Éallatott, akkor is némelly (zelotáktól) hazájok meg-maradása mellett oktan vakmerőséggel buzgólkodó Sidóktól segítségre hivatvatván, el-jövének mintegy húÉ ezeren az Iduméusok; de a' meg-hasonlott gonosz néptől a' városba bé nem botsáttatván, végre erőszakkal bé-rohantván, Éörnyű és irtoztató kegyetlenkedéssel öldöklöttek a' város lakosait; 's a' t. f. † vid. Fl. Jof. de Bell. Jud. l. 6. cap. 6. 7. itÉ lib. 5. cap. 1.

IX. (6) Bálám Próféta, a' Jákób magvából Éarmazott Mefsiai idejére 's orzágára határozza az Édomnak egész subjugatioját, meg-hódoltattatását: 4Móf. 24:17-19. Tsillag Éarmazik Jákóbból, --- És léfen az Édom örökség, és léfen a' Seir az ő ellenségeinek öröksége; de az Izrael erőt tselekefik, és uralkodik a' Jákóbból Éarma-

Éarmazott, és el-vefti a' maradékot a' városból. [Vulg. vers. ita habet: *Erit Idumea possessio ejus: (Messias scil. de quo y. 17.) hereditas Seir cadet inimicis suis: Israel vero fortiteraget; De Jacob erit, qui domine-tur, & perdet reliquias Civitatis.*] A' városon, melly-ből a' maradékot ki-vefti a' Jákóbból Éarmazott, nem csak a' régibb és újabb Sido Doktorok, hanem a' Bel-giomi kereftvény Fordítók és Magyarázók-is értik, amaz Uj Testámentomi időbeli, az Isten Ézelmetes Városa, a' mennyből le-állott Jérusálem ellen tufa-kodó nagy Várost; melly az Uj Testámentomi Pró-féta Ézent János látásiban hol Egyiptusnak, hol Babi-lonnak neveztetik: *Jel. 11:8. és 17:18: RÉF.** Az É-saiás Proféta 34-dik részében, az Édom ellen meg-irat-tott Isteni fenyegetődzést és kemény ítéletet, a' Fe-nevad Országára és a' lélek Érint mondatott Babilon-ra határozák a' feljebb említettett Belgioni Tudós emberek, kik a' Dordracumi 1618-dik éftendőben celebráltatott nagy Synat tetézéséből meg-fordították, és tudós jegyzésekkel világosították a' É. Irást; hogy tud. ill. egész erőben, ama' nagy Babilon le-omlásakor (:mellyről láfs, *Jel. 18:*) telik-bé az a' Profétzia: azo-kat követvén a' Magyar Fordító, ilyen summáját írta-meg elől azon Ésa. 34-dik részének: *Édomiták, és An-tikristus*

* Menochius, Tirinus (: apud Polum in Num. 24:19.) per urbem Romam intelligunt, quae autonomastice (inqui-unt,) urbs, vel civitas dicitur: q. d. Romanorum gen-tilismum evertet; &c. Sed & Targum Hierosolymit. (: apud Ainsworthum:) ita: Rex de Jacob excindet, quicquid residuum fuerit de Civitate impiorum, quae est Roma. Lyra (: celebr. Rom. Eccl. Doctor:) in Com-ment. ad Genes. 25:23. ad verba, Major serviet mi-nori, Perfectius (inqu.) id impletum sub Christo, cui col-la Gentium & Principum terrae subdita sunt, & maxi-mum Imperium Romanum, NB. quod Judaei dicunt significari per Esau. Vide Polum in Genes.

antikristus romlása. Azért, lelki értelem Érint, akkor Ézgal Ésau Jakóbnak, mikor a' Jákóbból Éarmazott Christus, az ő Anyázentegyházának egyedül való Fe-je, a' maradékot el-veftvén ama' Városból, a' le-om-lott Babilonból, a' Királyok járnak az Isten Házának támadott fenyetségben, az idegenek meg-építik az ő kőfalait, és azoknak Királyaik folgálnak, NB. néki: Ésa. 60:3, 10. a' nemzetség, az ország, melly néki nem folgál, el-véft: y. 11. az Isten Házát azelőtt nyomor-gatóknak fiaik hozzá mennek, magokat meg-alázván, 's a' t. y. 14. láfd, *Jel. 17:16, 17. és 21:24. Ésa. 23:18. 's a' t. Ob ki fog élni akkor, mikor véghez vífti Isten ezeket!* 4Móf. 24:19, 23.

X. Profétiai lélekben (2Sam. 23:2.) Ézent Dávid-is, mikor régen a' testi 's betti Érint való Édomot meg-győzte, arra óhajtozott, hogy a' lelki Dávid a' Chri-stus végyen tökéletesb győzödelmet a' más Édomon, és amaz erős Városon. ő a' testi Édomot meg-győ-zte, meg-tapodta, *Sólt. 60:10.* de még-is azt mondja, y. 11. hogy hátra vagyon más győzödelem, mellyet óhajt, mellyre kívánczik: *Kitsoda vezérelne enge-met az erős Városba, kitsoda vífen engemet épen Édo-mig?* A' maga idején túl, meÉzebb időre néz Dávid e kívánságban: ő birtokában volt már egészen a' testi Édom, Tízéttartói vóltanak abban; 's a' t. (:a' mint oda-feljebb az Irásokból meg-mútogattuk:) mi Éük-fég vólt volna néki a' nagy kerített városba, Boczrába, Édomig vágyakozni, mellyet már jeles győzödelmei-vel épen el-borított vólt? másuvá néz, és más dolog-ra céloz ő. A' Sidók el-hitették magokkal, és régi * vid. eleiknek traditiojok 's hagyományok Érint erősen Cele. la-állatják *, hogy a' Rómaiak az Édom magvából valók: *Job. Alt. To. 2* melly Érint a' Dávid Profétiai lélekkel mondatott Éa-op. *Co. 2* vai, az Uj Testámentomi lelki Édom meg-ítéletését *Comm. Iza. 60:11.* óhajtják; mivelhogy ez, az Uj Testámentomi lelki in *Psal.* Izraelnek, 's ennek Fejének a' Christusnak meg-eskütt

ellenfege, melly ez utólfőbb időre czélozó Profétziákban hol *Bábelnek*, hol *Édomnak* neveztetik; annyira, hogy meg-jegyzésre méltóképen, az Istennek Édomra és Babilonra állandó ítéleti egy formájú, és mindenképen özeve-hangzó, 's majd azon betűkből álló Éókkal adattatnak elő a' Profétziákban: péld.ok. *Jerem. 49: 17, 18.* profétál az Isten *Lelke Édom vezedelméről; El-puhtúl Édom, valaki által-mégyen rajta, el-álmélkodik; 's a' t. a' melly Éók azontúl vannak, 19. Imé, mint az Oroklány, fel-ment a' Jordán magassága felett, 's a' t. a' Babilon vezedelméről hogy Éól az Isten Lelke, épen azon Éókkal él, Jerem. 50:44. Imé, mint az Oroklán, fel-ment a' Jordán magassága felett, az Erösnek lakóbelye ellen; de egy fempillantásban meg-futamtatom őket arról, és a' ki válastatott arra, azt helybezerem tükre elő: mert kistsoda hasonlatos bozzám, és ki Éab nékem törvényt? és kistsoda a' Páktor, a' ki állani fog az én orcám előtt? (avagy én ellenem?)* Vižont: a' melly dolgok a' Jerémias Profétziájában, 50: és 51-dik részekben, más Profétáknál-is Éerrel, Babilon ellen jövendöltetnek, fel-Éedi az Isten Lelke a' Éent János titkos könyvében azokat, és hasonló formájú Éókkal az Uj Testámentomi lelki Babilonra Éabja: lásd-meg, vesd-özeve mind a' kettőt, és vígáld-meg, az UR félelmére kérlek, értelmes Olvasó, és nyugodjon-meg lelked abban, hogy az Isten Izraelét hajdan fanyarú fogságban tartó Babilon, világos ábrázolja volt az Uj Testámentomi Isten Házát nyomorgató lelki Babilonnak; melly okra nézve nem csak nevek egy, hanem mind a' kettőből való ki-Éabadíttatása az Isten népének, mind a' kettőnek ítélete és vezedelve egy formájú volt, és lézen:

Jerem. 51: 7. | Jer. 51:6 | Jer 51:9. | Jer. 50:29 | Jer. 51:48. | Jer. 17:2. és 18:3 | Jer 18:4 | Jer 18:5. | Jer. 18:6. | Jer. 18:20:

Jer 51:63,64. | Ésa. 21:9 | Éf. 47:7,8 | Ézék 26:13 | Jer. 25:10. | Jerem. 18:21. | Jer. 18:2 | Jer. 18:7. | Jer. 18:22 | Jer. 18:23,

De az

De az Édom ellen tött Isteni fenyegetődő jöendőlésekben-is találunk alkalmasint olytatén Éólásoknak formáit, a' minéműekkel le-irattatik a' lelki Babilonnak romlása 's Éörnyü vezedelve a' Éent János prófétálásában; péld.ok:

Ésa. 34: 5. | Ésa. 34: 6,7. | Éf. 34:10,13,14. | Ésa. 63: 1-3. | Jer. 19:15. | Jer. 19:17,18 | Jerem. 18: 2. | Jer. 19:13,15. 's a' t.

Melly okra nézve, a' fok méltatlanságot Ézenvedő Isten Haza, az Édom és Babilon ellen való írálmás panaszát egytívé köti, 's úgy tezi-le az Isten lábai előtt, *Sólt. 137:7,8.*

XI. Bizonyos fundámentoma pedig annak, Hogy az Uj Testámentomi Isten Házának nagy ellenfege, ama' bűnnek Embere, (2Thess. 2:3.) a' Profétziákban hol Babilonnak, hol Édomnak nevezetek alatt jö, ímé ez: mert ő két rendbéli tekintet és Éin alatt üldözi 's nyomorgatja az Isten Házát*: néha világoson és egyenesen, mint nyilván-való ellenség; minémű ellenfege volt hajdan Izraelnek a' Babilónius, azelőtt Égyptus; (:a' honnan úgy-is nevezetik, *Jer. 11:8.*) in *Pf. 60* néha alattomban, barátságát 's atyafiságát tettető, hamis, gonoz praktikás Éin alatt; mint az Édom, melly vér Éerint való atyafia volt volna Izraelnek; de hamis, hitetlen, és tsalárd Éivü atyafi volt örökké: *4Móf. 20:14,20. Abd. 10,12. Sólt. 55:13-15.* Annál nyilvánban meg-is tetÉik, annak, a' kire a' kettős nevezet alatt czéloz a' Profétiai Lélek, az AnyaÉentegyház ellen való meg-békélhetetlen ellenséges indulatja; hogy a' mit ama' két nagy hatalmas nemzet, Édom és Babilon hajdan külön-külön dolgozott ellenségesképe az Izrael ellen; az, a' ki Uj Testámentomi Édom és Babilon, egyedül maga víÉi véghez az Isten Haza meg-nyomorítására. Vagyon ugyan ennek más nyilván való ellenfege-is, a' Napkeleti Oroklán, melly *Afsyrius*nak, és *Moábnak* nevezeti alatt jö a' Profétziákban; de en-

H 2

nek

nek nintsen olyan kettős Énű orczája az Ekklesiá ellen, mint amannak: a' mire igyekezik ő ártalmason a' Christus nyája ellen, nyilván vízi ő azt véghez, ha Istentől engedtetik, mint Christus elmérecin kívül való Pogány, a' Christusnak és a' Kerefnyénfégnek megesküött ellenfége, E' két Orofánának hegyes körmei által faggattatott eleitől fogva az Anyafentegyház: 's méltán ő reá fahatni ama Éókat, mellyek vannak, Jérem. 50:17. -- *El-félhett juh az Izrael, az Orofánok kergették-el; az első meg-ette őt, az Assur Királya; és ez a' második meg-törte az ő tsontjait, --- a' Babel Királya.*

XII. Gondolod-é inkább, K.O. hogy ez a' hatalmas, régtől fogva mind e' máig fenn álló két nagy Birodalom, a' Napkeleti és Napnyugoti Birodalmok, a' régi ő Testámentomi Profétziákban, bizonyos nemzetségeknek példájokban, eleve ki nem ábrázoltattak volna? Némelly Tudósoknak értelmek szerint, a' 120-dik Soltárnak 5-dik jében, Ama' két fenevad, a' Napkeleti és Napnyugoti Orofánok (Jér. 50:17.) dü-

^{*Hebr. apud Hamon-}hösségek alatt nyögő, 's azoknak birodalmok alatt kinlódó, fállaskodó, avagy inkább jövevénykedő 's bűjdosó Anyafentegyház kiált-fel: *Faj nékem, hogy dum & fámkivettetett vagyok Mesechnél, lakom a' Kedár sá-Gejerü-torival!* úgy hogy Mesechen értessék a' Napnyugoti Birodalom, a' *Tuscusok*: másutt-is, titkos nevezet és értelem szerint, Mesech, a' Gógnak fő Fejedelmének mondatván, Ézék. 38:2. melly Góg ugyan-az az Új Testámentomban, a' ki Babilon és Edom: Jel. 20:8. Kedár jegyezvén a' Napkeleti Birodalmat; mivelhogy Arabiának, mellyből Muhamed fámazott, egyik tartománya a' Kedarénusok orzága. De világosabb 's nyilván-valóbb az; hogy a' Napnyugoti Birodalom, kiváltképen annak az a' része, melly a' Profétiai fenevad fékihez tartozik, *Babelnek* és *Edomnak* nevezetek alatt, czímerezetett-ki; a' Napkeleti Török Birodalom

lom pedig, *Assyriusnak* és *Moábnak* nevezetek alatt. Egyáltalán fogva a' Török Birodalomnak vezedelmé, melly nagy mértékben el-kezdett volt, 's elővitettett a' feljebb el-múlt éztendőkben, a' mi kegyelmes Koronás Királyunk, és a' Kerefnyénfégnek győzdelmes fegyverek által, a' Profétziákban az Assyrius romlásának titulussa alatt czímerezetett és jövendöltetett-meg: láfd, *Ésa.* 14:25, 26. és 30:27, 31. és 11:11, 16. és 10:24. *Mich.* 5:5, 6. (:juxta distinct. Ungar.) *Zak.* 10:10, 11. *Hóf.* 14:4. *Jel.* 16:12. 's a't. Okai pedig annak, miért neveztetik a' Napkeleti Hatalmas Assyriusnak, imezek: 1. Mert a' régi Assyriusnak birodalmának helyeire (nagyobb részre) ő ézállott-bé. Így, még a' Persáknak Királyi-is régenten, neveztettek néha Assyriusok Királynak; tsak azért, mert ők birták már akkor Assyriát, és a' régi Assyriusok birodalmoknak helyei ő nálók voltak: láfd, *Efd.* 6:22. 2. Mert a' miképen a' régi Assyrius bot 's páltza volt Isten kezében, mellyel az ő frígyes népét a' Sidóságot gyakran fujtolta, *Ésa.* 10:5. úgy az Új Testámentomi Assyrius-is, bot és páltza vala sok ideig Isten kezében a' Kerefnyének ellen: és noha meg-romlott már annak *vefkeje*, a' ki minket *vér vala*; féltő mindazáltal, hogy a' Kigyónak magvából *Basiliskus* ne fámazzék, és hogy annak magva tüzes fámnyas Sárkány ne légyen: *Éla.* 14:29. De Moáb nevezeti alatt-is jegyeztetett a' Török Birodalom; mitsoda okokra nézve, a' rövidségre czélozó éándék, most hogy fámáláljam, nem engedi: nevezetes Profétzia vagyon a' Török nemzetségnek az utolsóbb időkben lejendő meg-térése felől, a' Moábi titulus alatt: Jérem. 48:46, 47. *Faj néked Moáb ---- És vefke hozom a' Moáb fogságát, az utolsóbb időkben, (בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים) a' Jehova mondása.*

XIII. De mivelhogy a' rendes czél mellől (mint egy akaratunkon kívül,) egy kevésbé mefzebb lép-

H ;

tünk ;

séből lött az embereknek meg-külömböztetések, azt próbálja itt világosan az Apostol; noha láttatik elsőbb tekintettel csak a' külső felsőségről és Éolgalatról emlékezni: Mikor még a' gyermekek nem Éülettettek, egyik-is sem jót sem gonózt nem tselekedett, mikor még egyiket-is nagyobbak avagy kisebbnek ember nem mondhatta, már még akkor Isten a' nagyobbiknak Éolgalatot, a' kisebbiknek uraságot rendelt vólt. A' kisebbiknek érdeme, a' nagyobbiknak érdemetlensége nem vólt arra, hogy az egyenlők felöl külömböző dolgot végezzen Isten; minden ő meg-külömböztetések csak az egy Istennek Éabad tetÉésétől függött. Ha az ollyatén alávaló és marczone dolgokban, melyek az embernek csak külső állapotját nézik, egyedül csak az Isteni akarat tsinál külömbféget, melly egyiket Éolgalatra a' másikat uralkodásra rendeli; hát az embereknek örökké-való lelki állapotjuk aránt, nem azon Isteni Éabad-akarat tetÉen-é rendelést? (*dispositiot*?) Avagy, az ember az örök idvesség dolgából maga *disponálhat-é*, holott e világi életnek el-múló 's egy Éempillantásig tartó állapotja aránt-is, más rendeléstől 's akaratjától függeni kell? Bizony, a' ki e földön, mellyet Isten az emberek fiainak adott a' lakozásra, Sólt. 11 5:16. a' maga dolgai aránt tehetetlen; sokkal inkább tehetetlen az Égben, mellyet Isten magának tartott Királyi Éékül.

XV. (11) Azaz uralkodás és Éolgalat, mellyről Éól az Isteni Éózat, nem csak külső és világi állapotot jelentnek és jegyeznek, minémüt ígért Isten Ismaelnek; hanem az ígéreteknek örökfége, vagy azoktól való el-rekeztetésis befoglaltatik 's jegyeztetik azon Éók alatt: az idvességnek java, az uralkodásnak tekinteti alatt; az idvességtől való el-rekeztetés, a' Éolgalatnak tekinteti alatt fejeztetnek-ki: mint másutt-is, Sólt. 49:15. -- *uralkodnak ő rajtok az igazak*; 's a' t. Midön a' Semnek és Jáfetnek bódogságokat, ellenben a' Kanaán

naán firalmas bódogtalaniságát jövendőlné Profétiai lélek által Noé, így Éólott: 1 Móf. 9:25-27. *Átkozott a' Kanaán, Éolgaának Éolgaája léken az ő atyafiainát: -- Áldott a' Jéhoa, Semnek Istene; és léken a' Kanaán Éolgaája néki*; 's a' t. Ollyatén uralkodásra és Éolgalatra czélozott Isák-is az ő áldásában: 1 Móf. 27:29, 37. -- *Szolgaljanak tenéked népek, -- légy a' te atyádfiainak urak*; 's a' t. Ha csak külső Éolgalatra és uralkodásra nézett vólna Isák, soha az ő jövendőlése bé nem tölt vólna; mert világ Éerint és külsőképen soha Ésau Jákóbnak nem Éolgált: mint oda-feljebb böven meg-mútoztattuk. Világosbban ki-magyarázza azért másutt a' vén Pátriarcha Isák a' maga elméjét, midön az Ábrahám áldását ruhazza Jákóbra: 1 Móf. 28:4. Mítsoda az Ábrahám áldása? Ez: 1. hogy ő, és az ő magva, nem csak a' Kanaán földének, hanem *ex egész világnak örököse* lött: Róm. 4:13, 16. 2. Hogy az ő *magvában* (:melly ama' meg-Éentelő áldott mag, Sid. 2:11.) *áldattak-meg e' földnek minden nemzetségi*: 1 Móf. 18:18. és 22:18. 3. Hogy az ő *magva öröklő fogná birni az ő ellenségének kapuit*: 1 Móf. 22:17. Mind ezek, egész erőben, a' Mesiás idejében 's orÉágában töltekbé; melly lelki orÉágon a' Pokol kapui diadalmat nem vehetnek: Mát. 16:18.

XVI. (111) Ésaunak világi életében-is ki-nyilatkozott az ő Éolgasága lelkiképen, mellyre még Annya méhéből való ki-jövetel előtt rendeltetett; abban t. ill. hogy ő *Éentségtelen és paráználkodó vólt*, Sid. 12:16. *A' ki bünt tselekezik, Éolgaája a' bűnnek: A' Éolga pedig nem marad mind örökké a' házban*: Ján. 8:34, 35. Róm. 6:20. Jákób, kinek az Isteni Éózat uralkodást ígért, a' lelki dolgok aránt Uri 's Fejedelmi módon, erős Heros módjára viselte magát: mikor Istennel-is küÉdött, addig Éirt 's könyörgött néki, hogy meggyőzté őtet: Hóf. 12:3, 4. 1 Móf. 32:24-28. és mivel Istenen diadalmaskodott, az embereken-is diadalmassá

lött: meg-gyözte Ésau bátyját-is és az ő dühösségét könyörgés által: 1 Móf. 32:11. és 33:4. Ha világ zérint, külsőképen hatalmasabb, tehetősebb, gazdagabb volt-is Ésau Jákóbnál; úgy hogy mikor Jákób ajándékokkal tisztelni akarná ötet, azt mondotta, *Légyen tiéd a' mi tiéd, jó ötsém; mert nekem elegendem vagyon, (jesch li ráb, est mihi multum,)* 1 Móf. 33:9. Jákób mindazáltal lelkében sokkal gazdagabb lévén Ésaunál, azt mondja bizodalmason, és a' jó lelki-eszméretnek tanubizonyossága szerint neki, *Ű. 11. Vedd-el most az én ajándékomat, mellyet hoztam néked; mert kegyelme-sen tselekedett (avagy, könyörült rajtam) velem az Isten, és mindenem van nekem, (jesch li kol, est mihi omne,)* mindene volt Jákóbnak; mert az Isten övé volt, ő-is Istené: nem e' világi vezendő józsgával dtselkedik ő, mint Ésau; hanem az Isten irgalmát, könyörülő voltát hántorgatja, és hogy neki mindene van; mert az Isten, a' ki minden jóknak kútfeje, a' ki minden mindenekben, övé. Hitnek Ésai azért a' Jákób Ésai; a' melly *bit meg-gyözi e' világot*, 1 Ján. 5:4. 's ennek vezendő minden hivságát. Mi-is az ő példájával, e' világnak, 's a' testi gonoz kívánságoknak szolgálójának jármát nyakunkból ki-vetvén, győzzük meg e' világot, 's mind azokat, kik a' testnek fegyvereivel 's e' világ gyűlölségével ostromlanak bennünket: úgy lézen, hogyha néha e' világ külsőképen erőszakot vézen-is rajtunk; mindazáltal *diadalmasoknál feljebb-valókká leűnk, az által, a' ki minket feresett*, Róm. 8:37. a' ki azt mondotta: *Biztatok, én meg-győztem e' világot*, Ján. 16:33. A' minékünk, Ábrahám és Jákób lelki magvának, igértetett világ öröklé-gét meg-adja, és magával együtt mindeneknek Uraivá tézen bennünket, 1 Kór. 3:23. hogy e' gonozba tétetett Világ-is általunk meg-ítéltsék: 1 Kór. 6:2. 's a' t.

XIII. R.

XIII. R É S Z.

Mellyben, a' Ént Pál Róm. irr lev. 9-dik részé-nek 13-dik verse kezd magyaráztatni: *Miképen meg-irattatott; Jákóbot feresettem; Ésau pedig gyűlöltém.*

I. Szent Dávid Próféta a' 33-dik Soltárban, com-mendálván az igazaknak, az ítéletet és igazsá-got feresető Istennek ditséretit, az ő fok különbkü-lömbféle tökéletességiért, *Ű. 1-10.* több Isteni tulaj-donságok között hirdeti az Isten tanátsának változha-tatlanságát: *Ű. 11. A' Jehovának tanátsa mind örökké meg-marad, az ő fivének gondolati nemzetségről nem-zetségre.* Valamig emberek lézenek e' világon, kiké az egymás után következő nemzetségi záporodás, nemzetségről nemzetségre való által-menetel; mind addig az Istennek, az embereknek örök állapotjuk fe-lől lött végezése és tanátsa, és az ő fivének gondolati meg-maradnak. Az emberi test ugyan, a' melly nemz, el-múlik 's porrá lézen; de birnak az emberek vála-mivel, a' mi soha el-nem enyészik; az örökké tartó lé-lek az: melly a' mint (*à posteriori*) utólról, a' lé-leknek Attyától való egyféri teremtetése után gon-doltatván, örökké-való; úgy az Istennek ő felőle, 's annak állapotja felől tött Végezése meg-maradó, és változhatatlan. Hogy pedig azt az Isten tanátsának változhatatlanságát annál nagyobb indulattal 's buzgó-sággal hirdecsék és ditsőítsék az igazak; arról fel-tött állatása után vizont ilyen igéket vét a' Ént Dávid, *Ű. 12. Boldog nép, a' kinek Istene a' Jehova, a' nem-zetség, mellyet örökségül válaftott magának.* Ugyan-is, ha az Isten tanátsa változhatatlan, és az ő fivének gondolati állhatatosok; bizony az a' nép 's ember, kit Isten az ő tanátsában öröklé-való leg-főbb Jó, hogy magát véle közölje, nem lehet nem-boldog: mert holott

holott a' fő boldogság áll, az egyedül boldog Istennek való egyesülésben, mellyben nintsen senkinek része, hanem csak annak, a' kivel Isten magát akarta közleni; bizony tehát annak, a' kinek Isten magát, 's az ő drága javait, meg-bánthatatlan gondolatokkal, 's változhatatlan tanátszal rendelte, határ és vég nélkül való boldogsága léfzen.

II. Arról a' boldogságról, 's annak kútfejéről, viszont annak ellenébe tétetett meg-firathatatlan boldogtalanságról szól az Apostol, a' 9-dik, 10-dik és 11-dik részekben, a' Romabéli levélben: meg-műtogatja azt, hogy nints mindeneknek része abban a' boldogságban; hanem csak azoknak, kiknek az Isten örök Választás szerint való Végezése rendelte. Az Izraeliták, az Atyáktól való testi Éarmazásnak jussokra nézve, azt gondolják vala, 's azzal ditsekednek vala, hogy az Atyáknak tött ígéretek, 's azokban fel-tött lelki jók-is, (*eodem jure*) azon jus szerint tartoznak ö reájok. Mert közönséges az Ábrahámnak tött ígér: *Lékek Istened tenéked, és a' te magodnak te utánad*: 1 Mof. 17:7. *A' Jehovának öröksége az ő népe, a' Jákób ö néki forssal jutott öröksége*: 5 Mof. 32:9. Az-okon lehetetlennek ítélik vala azt, a' mit Ént Pál a' 9-dik résznek elein emleget; hogy a' Sidó nemzet el-vetetsék, 's Christustól el-Éakaztatott átokká légyen: (: örökké kérkedtek ök az Ábrahámtól való testi Éarmazással: *Mát. 3:9. Ján. 8:33.*) Az Apostol ellenben meg-műtogatja azt; hogy az Isteni ígéreteknek Éava ugyan bizonyos és változhatatlan, annyiban-is, a' mennyiben az Ábrahám magvára néznek azok: de az Ábrahám magvát nem csak a' testi Éarmazás szerint kell ítélni; hanem azon felyül, 's leg-inkább az Isten ígéreteinek Éavainak erejekből; mellyeknek változhatatlansága, függ az Isten változhatatlan tanátsától, és állhatatos gondolatjától: lásd a' 9-dik r. §. 6-8.

III. Áb-

III. Ábrahámnak két fiai voltak: az első *Ismael*, ki test szerint Éülettetett, de nem lött az ígéreteknek örököse; a' másik *Isák*, ki az ígérnek Éava 's ereje szerint Éülettetett Sárától: 1 Mof. 18:14. és 21:1,2. Gal. 4:22,23. és lött az ígéreteknek örököse. Viszont midön Rebeka, az ígérnek fiától Isáktól, ket-tösöket fogadott volna méhében; azoknak egyikét, mikor még mind ketten egyaránt egyenlőek vólnának, tötte Isten az Atyákhoz tött ígéreteknek örökö-sévé; a' másikat el-hagyván, 's azoktól el-rekeztvén az ő változhatatlan Végezése szerint, mellynek ere-jét külső bizonyos Éózatok (*oraculumok*) által nyilatkoztatta-ki az időben önnön maga az Isten: 's azokból próbálja az Apostol az ő célja szerint fel-tött igaz-ságot, hogy t.ill. a' két gyermekeknek egymástól való meg-külömböztetések változhatatlan Isteni Végezés-ből lött; mert az Istennek változhatatlan Éava úgy nyilatkoztatta-ki: *A' nagyobbik foglál a' kisebbiknek; miképen meg vagyon írva, Jákóbot Éerettem, Ésaüt gyűlöltém*.

IV. A' próbára másodszor előhozott Isteni Éózatnak meg-emplítésében, minden bizonynal másüva czé-loz az Apostol; mert így szól, *Miképen meg vagyon írva; Jákóbot*, 's a' t. Írásban hagyta pedig az Isten Lelke azon ígét, Mal. 1:2,3. -- *Avagy nem attyafia-é Ésau Jákóbnak, a' Jehovának mondása: és Éerettem Jákóbot; Ésaüt pedig gyűlöltém, és az ő begyeit töttem pufkasággá*; 's a' t. A' Rebekához tött elsőbb Isteni Éózat, (mellyről, §. 12.) nem adta-ki illy világosan a' két egyenlő gyermekek között tsinált Isteni meg-külömböztetésnek okát. A' nagyobbiknak Éolgasága, a' kisebbiknek felsősége 's urasága, az Isteni meg-külömböztetésnek csak külső gyümöltsi 's *effectusi*: a' melly gyümöltsöt nem látott Rebeka; de mivel Isten úgy jövendölte-meg, el-hitte, hogy úgy léfzen: az okon munkálódta olly nagy Éorgalmatossággal, még tilalmas

tilalmas úton 's módon-is azt, hogy az Isák áldása a' nagyobbikra (*Ésaura*) ne szállana; hanem az Isák tudomása 's akaratja kívül-is a' kisebbiké (*Jákóbé*) lenne. Tilalmas úton 's módon (mondám.) hogy munkálódta azt Rebeka; mert fiával Jákóbbal együtt a' meg-homályosodott zemü Isákot, jámbor öreg férjét meg-tsalta: *nem kell vala nékiek gonof tselekedni, hogy jó jöjjön-ki belőle*, Róm. 3:8. Istenre kell vala bízni nékiek a' dolognak ki-menetelit, és az Isteni jelentésnek bé-telylefedését: egyébaránt némely rézről Isten uja 's igazgatása nélkül nem készült-meg az a' dolog-is; mint a' Jósefnek bátyjaitól való el-adatatása: *lásd erről bővebb traktát oda-feljebb, a' közelebb való XI I-dik részben, §. VII.*

V. Malakiás Próféta nál maga az Isten meg-mondja a' gyermekek között lőtt meg-külömböztetésnek okát; Hogy a' kisebbik a' nagyobbiknak eleibe tétetett, ennek oka a' Éreter; hogy a' nagyobb a' kisebbnél alább betsültetett, ennek oka a' gyűlölség: *Jákóbot kerettem, Ésaut gyűlölttem.* Az Isten maga mondja azt: a' mit magáról mond az Isten, tsupa igazság az; azt mondja pedig, hogy ő Éreterre egyiket, a' másikat gyűlölte. *Disputáljak itt némelyek azt; Hozzá illik-e Istenhez a' Éreter, ki vált képen a' gyűlölség? De hasonlatlan az illyetén vélekedés; holott az Isten maga Éol úgy. Avagy húzhatod-e te, óh ember, az Istent a' magad iskolájára, hogy te töled Éolni tanúljon? hát tsak úgy lehet-e 's kell-e Éolni az Istennek, a' mint a' te fülednek 's elmédnek tetzik? Miképen lehet és lézen az Isteni Éreteret és gyűlölség, annak módjára 's minéműségére Éabhatni azt, a' mi van Ésa. 55:8,9. az Istennek gondolati nem olyanok, mint az emberekéi, sem az ő útai nem hasonlatosok az emberekéihez; melly igen távol az ég a' földtől; 's a' t. Az Isteni Éreteret és gyűlölség véghetetlenül különböz az emberekétől.*

VI. Az

VI. Az Istennek Éreterei nem egyéb, hanem ő Felégének olly jóakaró indulatja, melly Érint valakinek jót akar, rendel, 's ád-is; el-hárítván minden akadályt, melly attól a' jótól el-rekéÉthetné azt, a' kinek Isten azt akarta, 's rendelte. A' mint pedig maga az Isten változhatatlan, *Mal. 3:6. Jak. 1:17.* úgy az ő Éreterre meg-nem változik: azért a' kiben, 's a' ki körül elkezdte Isten, Érintelen munkálódja 's elővízi azt a' jót, mellyet nékie akart 's rendelt, míg nem tökéletességre vízi: *Sólt. 138:8. Fil. 2:13.* Az Isten gyűlölsége pedig nem egyéb, hanem az ő Fellege jóakaró indulatjának valakitől való meg-tagadása, az Istennek valakiben való nem gyönyörködése, *displacentiája*; (: mint *Sólt. 147:10, 11.* mondatik: hogy, *nintsen néki gyönyörködése a' lónak erejében, és a' férfiúnak gyorsaságában nintsen néki kedve; 's a' t.*) mellyből az Éarmazik oÉtán, hogy az ollyaténnek bódogtalanságot rendel Isten, 's azt bótát ő reá. És ez az Isteni indulat-is hasonlóképen, mint az első, változhatatlan: a, kit meg-kezd környékezní az Isteni *displacentiából* 's gyűlölségből Éarmazott bódogtalanság, mind addig nyavalyog az ollyatén siralmas állapotú ember, míg nem az ő gonofÉa tökéletességre érkezik. Azt mondja azért Isten Malakiásnál, hogy ő *Jákóbot kerette*; az-az, jót akart, rendelt kegyelmes akaratjából nékie; *el-sem hagyta ötet addig, míg-nem bé-telleyistette, a' mit nékie Éolott:* 1 Móf. 28:15. és 35:3. Ésaut pedig gyűlölte Isten; az-az, nem tettét ő Fellegének azon lelki jókat akarni 's rendelni néki, a' mellyeket rendelt 's meg-is adott Jákóbnak: melly okra nézve, úgy folytatta a' bótis Isten az Ésau dolgait, hogy noha ő világ Érint előmeneteles, hatalmas és tehetős vót; mindazáltal tsak ugyan *prophanus*, Éentségtelen vót, *Sid. 12:16.* bűnnek rabja és Éolgája, *Ján. 8:34. 2Pét. 2:19.* mellyre nézve, a' bódogság és az igéreteknek drága javai mellől el-rekedett: és ez mind a' kettő

a' kettő lött az Istennek változhatatlan Végezése Érint: Róm. 9:11. Másutt ugyan iratik-le úgy az Isteni Éteret, és gyűlölség; mintha amaz, az igaz és Ént élet Érint való járásnak, e' pedig a hitetlenségnek és gonofságnak érdemes jutalma volna: Sólt. 11:5,7. -A' hitetlent, és az erőszaknak Éteretjét gyűlöli az ő Lelke; mert igaz a' Jehova, igazságokat Éteret; az igazat tekinti az ő orczája. De egyáltalán fogva az Isteni változhatatlan örök tanátsban lött meg-külömböztetésnek a' fundamentoma, az Isteni Éteret és gyűlölség; az embereknek idő Érint jóban avagy gonfban való magok gyakorlások pedig, ki-nyilatkoztató jelei azon Isteni örök Éteretnek, vagy gyűlölségnek.

VII. Egyedül tsak az Isteni Éteret, avagy gyűlölség tehát, az embereknek lelki állapotok körül meg-eső minden külömbfégnak az oka: mert egyebaránt az Isteni örök tanátsban úgy fordultak-meg az Isten Émei előtt minden emberek, mint nyavalyások, és meg-romlottak; és egyik ember a' másíknál Éteretre, avagy gyűlölségre nem vólt méltóbb: Préd 9:3. (juxta Hebr. 5:1.) mert mindnyájan természetek Érint haragnak fiai: Éfés. 2:2. Azért, Ésau és Jákób-is, egyaránt méltók vóltak az Isten gyűlölségére, az Isten Éterelme nélkül-is egyaránt vóltak Éükösök; de még-is Isten tsak Jákóbot Éterette, a' ki Éintén úgy méltó vala a' gyűlölségre, mint Ésau; néki akart, rendelt Isten jót, mellyet meg-is adott: ellenben Ésaút, ki magában ugyan gyűlölségre méltó vólt, de nem feljebb, s nem inkább, mint Jákób; gyűlölte Isten: az-az, nem akart néki jót, hanem rendelte őtet a' bódogtalanságra, mellyre méltó vólt. Mind ezek az Isteni Éabad tetézéstől függötenek: mert, holott ők mindenképen egyenlők vóltak; miért Éterette ezt inkább, mint amazt? avagy amazt miért gyűlölte inkább, mint ezt; holott mind ketten egyaránt Éükösök vóltak bódogság nélkül, s egyaránt méltók a' bódogta-

dogtalanságra? Mit mondhatunk itt egyebet, hanem hogy úgy tetézett néki, úgy akarta, úgy kívánta rendelni, úgy látzótt jónak az ő Émei előtt? mire mehetünk itt többre? tsak hijába kínozzuk, faggatjuk, s gyötörjük elménket; mert itt ennél feljebb nem haghátunk: tsak fel kell kiáltanunk Éént Pallal; Oh Isten gazdagságának, és böltseségének, és esmérinek mélysége! miképen ki-magyarázhatatlanok az ő ítéleti, és meg-vísgálbatatlanok az ő útai! Róm. 11:33. Tsudálatos (óh Isten!) a' te tudományod én felettem, nem bírhatom azt! Solt. 139:6. Préd. 11:5. sa t.

VIII. Ez az Isteni Éteret, és gyűlölség tézen minden emberek között külömbléget az utolsó ítélet napján-is; sőt az Isteni Éteretébéli, avagy gyűlölségbéli Ént tanátsnak végső executioja, egész be-rellyesedése akkor lézen. Azoknak, kiket Isten öröktől fogva Éteretett, és a' kiknek Éterelméből drága javainak örökléget rendelte, az mondatik: Jövetek-el Atjámnak áldottai, örökök bírátok a' néktek világ fundamentominak fel-vetetések előtt kéfítteiret orfégot: Mát. 25:34. A' kiknek pedig az Isten gyűlölsége örök nyavalyásságot és bódogtalanságot rendelt, ilyen Éomorú válast fognak azok hallani: Mennyetek-el én tölem átkozttak az örök tűzre: 5. 41. Mát. 7:23.

IX. Az Isteni örök gyűlölség tárgyaának, a' megvetett Ésaunak példájának alkalmatosságával, kit, nagyobb lévén, őttse Éolgalatjára rendelt Isten, és a' ki felől nyilván ki-hirdette, hogy Jákóbot Éteretvén, őtet gyűlölte; (mondóm) e' példának alkalmatosságával, tsudálkozva és el-bámúlással Éemlélhetjük Istennek azt a' bölts és titkos igazgatását, melly Érint eleitől fogva, épen az esettől és a' Paraditsomtól fogva, nem tsak ki-nyilatkoztatta azt, kik legyenek az övéi, és víÉont kik legyenek ördög rabjai, s a' kigyó magva; hanem ugyan-azon esettől fogva, leg-inkább s leg-gyakrabban az elsőgyűlötteket vetette-meg az Isten,

Isten, azokat hagyta hátra; nem kívánván őket Émilálni a' maga Ekklesiája, hanem a' kigyó magva 's az ördög sinagógája tagjai között. Péld. ok. *Kain* elsőülött meg-vettetett; 's az ő atyafia *Ábel* nyert kedvet Isten előtt: 1Móf. 4: 1--5. *Jáfet* a' Noé fiai között leg-nagyobb volt, 1Móf. 10: 21. de a' *Sem* nékie eleibe tétetett, ezé lévén leg-elsőben az áldás: 9: 26, 27. *Ábrám* az ő Attya házában leg-kisb volt; mint nyilván nyomozhadd, egybe-vetvén ime' Isten Írásbéli helyeket, 1Móf. 11: 26. és 12: 4. *Tsel* 7: 4. de az ő atyafiai felett méltóztattatott az Isten kegyelembéli hivatalára, 's Éövetségére. *Isák*, *Ismael* felett, 's előtt; *Jákób*, *Ésau* felett; *Júda*, *Ruben* felett; (1Móf. 49: 3, 4, 8-10.) *Éfráim*, *Manassé* felett, (1Móf. 48: 17-19.) *Dávid*, az ő atyafiai felett, (1Sam. 16: 7--12.) *Salamon*, *Adonia* 's több atyafiai felett, (1Kir. 1:) Éretettek és válaftattak Istentől. Tsudálkozásra méltó dolog ez! Holott egyébaránt az első világban nagy bötsben voltak az elsőülöttek; kiváltképen való módon Istennek Éenteltettek, 2Móf. 13: 2. *Luk* 2: 23. 4Móf. 8: 16. az ő atyafiai felett nemesb jussal 's privilegiummal birtak; a' háznép között áldozó Papok voltak, 2Móf. 24: 5. az atyafiak között oltásra menő józágból, mások felett két részt vettek: a' honnan, Jóseinek jutni mondatik az elsőülötésnek haÉna, (a' *titulus* Júdanak engedődvén Ruben felett:) 1Krn. 5: 1, 2. azért, hogy néki Jákób az ő atyafiai felett más részt-is Testámentomban hagyott, azt a' *portiot* t. ill. mellyet az Émoréustól nyert volt *fegyverével és kéz-ívével*, 1Móf. 48: 22. nem állván ellent ezek a' *privilegiumok*, hátra hagyta 's el-vetette még-is Isten az elsőülötteket: melly dolog által, kétség kívül, valamelly titokra czélozott az Isten Lelke.

X. Melly titok, (: ha a' Isten Írás világánál el-találhatnók az egyenes czélt:) az én tsekély értelmem Éezint, nem más, hanem az, mellyet el-bámúlva hirdet 's pré-

's prédikál Isten Pál a' Római lev. 9: 10: és 11-dik részeiben; tud. ill. *Isten elsőülötte* volt az *Israel*, 2Móf. 4: 22, 23. *papi orfág*, *f. nép*, 19: 6. övé volt a' *fiúság*, a' *dítsőség*, a' *parantsolatok*, a' *törvényeknek rendélések*, a' *ízkéletek*, és az *igéreték*, az *Atyák*, 's a' t. Róm. 9: 4, 5. még-is ez az elsőülött el-vettetett, a' kegyelemből ki-vágattatott, 's a' t. Róm. 11: a' *Pogányok*, kik noha a' *Sion* hegyen, de utólb Éülettettek, (*Solt* 87:) vétettek-fel a' kegyelemre. Ez az állapot tsináltatott-ki, igen ékesen az Idvezítőtől, a' Tékózló fiúnak példájában: *Luk* 15: 12--32. Az O Testámentomi egész időben, (: melly *tudatlanságnak ideje* vala, *Tsel* 17: 30.) a' *Pogányok*at magok útjokra Éreztette volt Isten, *Tsel* 14: 16. akkor vándorlott Attya házán kívül a' kisb, vagy isbabbik fiú; végre magába térvén, vízÉa-mégyen, büneit meg-Ésméri, meg-vallja: 's Édes Attya-is *gratiájába* véli, maga ruhájába öltözteti, gyűrűt ád kezébe, sarut lábaira, ama' hízlalt tulakot meg-öletti, 's a' t. mellyet látván a' nagyobbik fiú, morgolódott; 's a' t. A' kisbabbik fiú, a' *Pogányok*; ezeknek meg-téréseket írgylő nagyobb atyafi, a' *Sindóság*: lásd az Apostoli Tselekedetekről írt könyvet Éerrel: *Tsel* 11: 2, 3. és 13: 45. és 14: 2. 's a' t. E' titok világosítására való ama' példabÉzed-is, melly van *Mát*. 21: 28. A' Jósef álom látásiban-is ábrázoltatván eleve azon dolog: 1Móf. 37: 6, 7, 9. mivel a' böls Isten illy tsudálatoson czímeretzte-ki eleitül fogva az ő Anya-Éentegy háza állapotának folyását.

XIV. R É S Z.

Mellyben, a' feljebb való részben meg-magyaráztatott 13-dik versnek idvésséges dolgokról oktatató Praxisa vagyon.

I. A' harmadik Égben, az Isten lábainál tanúlt Apostol Isten Pál, kereÉtyeni Isten hitünknek egy nagyobb ágazatjáról, az Isteni Éeretetnek és gyűlölségnek,

nek, avagy az Isteni örök Elválásnak és Elhagyásnak nagy titkáról Ézlván, hogy hitelesen, és a lelki-
 esméretre bé-hatóképen meg-műtögassa a' czélja É-
 rint fel-tött igazságot; az ő Testámentomi régi Ént
 Írásokból bizonyos Isteni Éózatokat hoz elő: egyiket
 a' Móses könyvéből; *A' nagyobbik Éolgal a' kisebbik-
 nek*: azt pedig, melyet a' leg-közelebb való részben
 világosítottunk; *Jákóbot Éerettem, Esaut gyűltetem*;
 a' Malakiás Profétziájából. Példát hagyván a' hitbéli
 igazságnak próbája 's *demonstratioja* arant való illyetén
 maga alkalmaztatásával arra; hogy, *minden, a' ki azt*
akarja, hogy az ő tanítása, demonstratioja, mely kö-
rül fáradoz, hafnos, hiteles, és idvességes légyen; Éent
Írásból próbálja azt, a' mit tanít, a' mit mások előtt
világoson meg-műtogatni, demonstrálni akar. Nem
 kívánja az Apostol, hogy valaki vaktában tsak el-hid-
 gye imez igazságot: „A' Rebeka gyermekinek, Ésau-
 „nak és Jákóbnak, mikor még nem Éülettettek, sem
 „jót, sem gonózt nem tselekedtek, egymástól való
 „meg-külömböztetések, az Istennek erejében meg-
 „maradó Választás Éerint való Végezéséből, avagy
 „Feltételéből lött, nem a' tselekedetekből, hanem a'
 „hívó Isten által. Noha ez meg-máfolthatatlan 's me-
 g-táfolthatatlan örökké-való igazság; de még-is hogy hi-
 telesebb légyen állatása, próbát állít elő, nem egyet,
 hanem kettőt: mivel két tanúknak Éájokból erősen
 meg-áll az igazság: 5Móf.19:13.

II. Nyilván ki-hirdeti Éent Pál, Róm.1:1. maga fe-
 lől; hogy ő, *Jésus Christusnak Éolgája, hivatalos A-*
postol, el-választatott az Isten Évangéliómára; (t.ill.
 ennek prédikálása végett): nem akarja mindazáltal,
 hogy valaki vágy az ő titulusinak nagyságáért, vagy
 az ő hivatalának méltóságáért higyen neki; hanem
 hogy az ő tanubizonyosságának hitele légyen, és tanítá-
 sának Éikere, másunnan, t.ill. az ő Testámentomi Éent
 Írásokból hoz elő próbát. A' ki maga felől maga É-
 Éen

Éen tanubizonyosságot, tsak puÉta ember lévén, annak
 tanubizonyosságtétele nem igaz; *Ján. 5:31. és 8:14.*
 mert minden ember hazug, *Róm. 3:4.* A' Christus
 tanubizonyosságtétele maga felől igaz volt; mert nem
 tsak puÉta ember, hanem Isten-is volt. Az ördögről
 mondatik az, hogy *valamennyifer hazugságot Éól, a'*
magájéból Éól: *Ján. 8:44.* Ama' bűnnek embere-is,
 kinék el-jövelele a' Sátánnak hatalmas ereje által lött,
 2Thess.2:9. hazugságot Éól; mert magától Éól: és
 azt akarja, hogy é világ hidgyen neki, azért, hogy ma-
 ga, és magától Éól. A' ki azt parantsolja, hogy vala-
 ki higyen neki, azért, hogy ő Éól; uralkodik az a'
 más hitin és lelkén: mely egyedül Isten jussa, 2Kór.
 1:24. Báthori István, Lengyel orÉágnak 44-dik Ki-
 rálya, ki Magyar vérből való volt, (a' minthogy azon
 Lengyel orÉágnak 34-dik Királya-is, Lajos, Magyar * His-
 vérből való volt:) Éokta volt gyakran mondani*: *Nem- Ecclef.*
zetségeknék, és nem az emberek lelkek-Ésnéretinek Ki-Slavon.
vályok vagyok. Hármát tartott Isten külön magának: lib.2.
hogy semmiből valamit teremtsen; jövendőket eleve
tudjon; és a' lelki-esméreten uralkodjék. A' ditső-
 féges emlekezeti Imperátor, II. Maximilián, a' Nagy
 Károly CsáÉártól fogva, Német nemzetből támadott
 46-dik Romai Imperátor, köz Éokásbéli Éólásban vö-
 te volt ime' böls mondást: hogy, Nem volna na-
 gyobb és tetemesebb vétek, mint a' lelki-esméreten
 uralkodni akarni: *Nullum peccatum gravius esse, quàm*
conscientiis dominari velle †.

III. Ugy vagon, hogy a' tanúlni akarónak hinni
 kell: de nem mindennek, és mindent; mert úgy ha-
 mar el-tsábírtathatnék, 1Thess.5:21. 1Ján 4:1. hanem
 hinni kell annak, a' ki egyedül jól taníthat; ollyatén
 pedig valósággal nints több az egy igaz élő Istennél:
 Jóh. 36:22. *Kütsoda az, a' ki úgy tanítson, mint ő? a'*

I 3

ki haÉ-

† Crato, in Orat. Funer. apud Chr. Matthie in Theatr.
 Histor. pag. m. Edit. Francof. Anni 1684--1695.

ki, haénoson tanít, *Ésa.* 48:17. Tsak egy az igazságra vezérő Mester, a' Jésus Christus, *Mát.* 23:8, 10. a' ki a' mit látott és hallott, arról téhen tanubizonyságot, Éolja minéktink az életnek bezedét, 's az líteni tudományt: *Ján.* 4:32, 34. és 6:63, 68. Az emberek között, még a' leg-tudósb 's bőltebb Tanító mesterek-is, minéműek voltak az Apostolok; a' tanúfók és hallgatók *biteknek* 's *örömöknek* tsak Éolgái, *2Kór.* 1:24. kik nem parantsolhatják, hanem tsak javallhatják (*persvadeálhatják*) a' hitet, 's úgy hozhatják az embereket a' hitre, *2Kór.* 5:11. nem a' magok méltóságoknak; *authoritas*oknak, *tízteknek* 's *hívaljoknak* *privilegium*nak erejek Éerint; hanem a' lelki-ésméretre bé-ható meg-mútogatások (*demonstratiók*) Éerint: *1Kór.* 2:4.

IV. Az Apostol nyilván mondja, hogy ő válaftatott 's hivatott az Évangéliomnak prédikálására; de nem más, vagy idegen Évangéliomnak hirdetésére, mellyet a' ki hirdet, *anathema*, átok: *Gal.* 1:8, 9. hanem annak, melly *eleve meg-izentetett a' Próféták által a' Éent Írásokban*: *Róm.* 1:1, 2. a' meg-magyaráztatott *13-dik versben-is*, *Róm.* 9: az Apostol régi Írásokra mutat; *A mint meg-irattatott*. Önnön maga a' Christus, az igazságra tanító Mester, az ő tudományának próba-kövéül, a' maga tselekedeteit, 's a-zontúl Mófest, és az ő Testámentomi Éent Írásokat teÉi: *Ján.* 5:39, 46. *Luk.* 24:25, 27. vesd-őÉve, *Ésa.* 8:20. *Luk.* 16:29. Egyébaránt, minden Írás, nem lehet a' hit és vallásbéli tudományak próbája: 's nem minden dolog, azért, hogy meg-irattatott, mindjárt igaz; hanem nagy Éorgalmatossággal reá kell arra-is figyelmezní, kiktől, hol, mikor és miképen irattatott-meg ez avagy amaz. A' Sidók ditsekedtek hajdan azzal, hogy ők *böltek*, és az *URNak törvénye nálók* vagyon; de affélöl tsak *hijábalók* voltak, *Jér.* 8:8. *bolondságú tötte Isten az ő böltseségeket*, *1Kór.* 1:19, 20. *Préd.*

12:13, 14. Söt világosbban Éólván a' dologhoz; nem minden állatás, és így nem minden vallás mindenkor igaz, azért, hogy Éent Írásból próbáltatik. Az ördög-is tudja, és *allegálja a' Éent Írást*; ehez a' fegyverhez gyakran nyúl ő, hogy a' maga hazugságát meg-erősítse, 's a' maga országát gyámolítsa, 's meg-tarthassa: lásd, *Mát.* 4:6. *Márk.* 1:24. söt az emberek között sokakat Éakadozásra 's eretnekségre ez úton víÉen, hogy a' Éent Írás Éavait el-tekeri 's fatsarja elöttök, azoknak véÉedelmekre: *2Pét.* 3:16. Ama' földből fel-jött fenevadnak-is, bárány Éarvaihoz hasonló két Éarvai vannak: *Jel.* 13:11. az ő és Új Testámentomi Éent Írásokkal ditsekedik ő-is; söt nagy jeleket téÉen: *Mát.* 24:24. *Jel.* 13:13. és 16:14. *2Theff.* 2:9. Az *Arianus*nak-is vagyon Bibliája, Éent Írásból próbálja ő-is az ő valását: úgy az *Anabaptisták*, *Quacqueristák*, 's a' t. 's minden eretnekek. Melly okra nézve helyesen ínt bennünket Éent János, *1. lev.* 4:1. *Szerelmesim, ne higgyetek minden léleknek; hanem meg-próbáljátok a' lelkeket, ha Istenül vannak-é; 's a' t. Éent Pál-is, 1Theff.* 5:21. *Mindeneket meg-próbáljátok; a' jót megtartsátok*: lásd-meg, *1Kór.* 2:11, 15. és 14:29. *Jér.* 29:8. *Mát.* 7:15, 16. és 24:4, 5, 24. *Éjés.* 5:6. *Kol.* 2:18. *2Pét.* 2:1. *Jel.* 2:2. 's a' t.

V. Melly dolog úgy lévén; méltó, a' lelki-ésméret Éékin fontoson vizsgálódní arról: *Miként tudhatja meg-válójában az ember azt; hogy ez, avagy ama' fél, igazán, Isten Éerint, 's az Isten Éelkének czélja Éerint allegálja 's hozza elő, a' maga hiti 's vallása próbájára a' Éent Írást; ez, vagy amaz pedig, tsalárdúl és el-tekerve, a' maga véÉedelmére?* *2Pét.* 3:15, 16. **FEL.** Tsak meg-kell azt vallani, hogy a' bódogtalan vallásbéli meg-Éakadozás, és a' Éent Írásnak annyi fél való tsigázása 's fatsarása, meg-firathatatlan nagy átká Istennek a' KereÉtyénfégen. Gyakran a' lelki-ésméret kerengőbe, nagyon kételkedhető gondolkozásokba

sokba-is esik az illeten okoskodás miá: Istenem! mit tegyek, 's kinek higgyek? holott ez-is azt mondja: *az én vallásom igaz, mert fent Írásból próbálom: amaz-is azt mondja, nem a' tied, hanem az én vallásom igaz, mert fent Íráson fundálom:* kinek 's melyiknek kell hinni? magyarázza mindenik fél az Írást, a' mint akarja 's néki tethik: az ördög-is felette igen hatalmas *Bihlista: a' hamis Apostolok-is, Christus Apostolivá változtatják magokat:* a' mint a' Sátán-is, a' sötétség Fejedelme *világosságnak Angyalának* tünteti gyakran magát: *2Kor. 11:13, 14.* Ugy vagy on egyáltalán fogva, e' világon az Isten Anya^{szent}egyházának dolga, mint ama', Salamon Király előtt, az egy eleven gyermekén o^{sz}tozó két A^{sz}zonyi-állatoknak: *1Kor. 3:16--27.* Kiknek egyike azt mondja vala: *Az én fiam, a' ki él; a' te fiad pedig az, a' ki meg-bólt.* A másik viszont azt mondá: *Semmiképen nem; hanem te fiad az, a' ki meg-bólt; és én fiam az, a' ki él.* *1Kor. 22, 23.* Az Új Testamentomi Próféta *Szent János,* két A^{sz}zonyi-állatot látott lelki látásban: az egyik az, melly *Napba öltözött, kinek lábai alatt a' Hold, és a' fejében a' 12 Szillogoknak koronájok:* *Jel. 12:1.* a' másik, ama' *fenyvedon ülő, veres bársonyba, skárlátba öltözött A^{sz}zony,* kinek kezében egy paráznaságoknak és tisztátalanságoknak útálatosságival telles pohár van: *Jel. 17:3, 4.* O^{sz}toznak e' két A^{sz}zonyi-állatok mind e' mai napig, e' világ *Szeme* láttára 's füle hallattára, ama' *Fiú, ki vas vesék^{vel} bír minden Pogányokat, ki el-ragadtatott Istenhez, és az ő fékibe:*

Jel. 12:

* Cottonus, Jesh. Gallus; malum spiritum exorcizans, a Diabolo rogavit locum aliquem Scripturae, dogmatis quibusdam fulciendis aptissimum. &c. id quod refert Illustr. Jac. Aug. Thuanus, Histor. lib. 132. vid. Sam. Marefii Syst. Theol. loc. 14. §. 12. lit. d. Celeb. Hejdeggeri Histor. Papat. Period. 7. §. 239. pag. 364.

Jel. 12:5. „Enyim ama' Fiú a' Christus, én vagyok „az ő mátkája, igaz Ekklesiája, azt mondja az egyik. „A' másik viszont elő-áll, 's azt mondja: Semmiképen „nem úgy van a' dolog; hanem, *En az én ^{sz}erelmese-mé vagyok, ő-is enyim:* *Ének. 2:16.* Enyim a' Christus, én vagyok az ő igaz Ekklesiája. Hanemha önön maga a' lelki Salamon Király, de nintsen egyéb, a' ki ezt a' pert el-igazítsa; úgy igazítja pedig el, mint hajdan a' testi Salamon a' két A^{sz}zonyi-állatok villongását, t. ill. fegyver által: *1Kor. 3:24, 25.* Fegyver az Isten beféde, és két-élű tör: *Sid. 4:12. Solt. 149:6.*

VI. De még-is fenn van a' derék nehézség, melly aránt a' lelki-elmélet így nyughatatlanlkodik: *Holott minden eretnek, még az ördög-is, az Isten befédevel, e' lelki fegyverrel tsatázik, ebből próbálja minden bitül-fakatt az ő vallását; hogy tudhatnám én meg, ennyi fámtalan hit és vallás között, melyik e' világon az igaz hit, a' leg-tisztább vallás?* FEL. (1) Nintsen 's nem lehet több e' világon egy igaz Hitnél. Éf. 4:5. *Júd. 1:3. Gal. 1:8.* mert csak egy a' régi jó út: *Jér. 6:16.* egy az idvétségnek fundamentoma, a Christus: *1Kor. 3:10, 11. Tsel. 4:12.* egy az idvétségnek útá: *Ján. 14:6.* egy a' Pástor és az akol: *Ján. 10:16.* egy az Isten, egy az Ur, egy a' Hit, 's a' t. *Éf. 4:5, 6.* Azért, azt mondom én: Valaki az egy idvétség fundamentomát a' Jésus Christust, 's az ő egyetlen-egy tökéletes érdemét igaz hittel meg-fogja 's magájévé téti, a' lelkéhez *Szoritja;* e' világnak külső ro^{sz} *Szokása* *Szerint* akar mint nevezettség az el Vallásáról, C. L. P. 's a' t. de igaz hitben van az, valaki egyedül a' Jésus vére, *Szent* sebei, halála, és idvésséges érdeme által kíván idvezülni: *Tsel. 10:34-36.* Noha az illetenek között-is vagy on *gradus,* és néminémű külömb^{ség}: mert az egy Christus érdeméhez ragakodók közül-is vannak *gyermek*ek a' Christusban, *1Kor. 3:1, 2.* *Sid. 5:12.* kik *baboznak, és idestova* *bajtatnak a' tu-*

dománynak akarmelley fele által, az embereknek álmok-ságok által, nem juthatnak hamar a' Hitnek, és az Isten Fiának eszméretinek egységére: *Éf. 4: 13, 14. Kicsiny emelőjü Hüga-is* vagy az Isten Házának: *Enek. 8: 8.* az ollyaténokhoz mint vifeljük magunkat, régulát-is irt előnkbe az Apostol: *Fil. 3: 15, 16. Valakik - tökéletesek vagyunk, azt értsük,* avagy, abban az értelemben légyünk, (t. ill. mindeneget kárnak alítsunk a' mi Urunk Jéhus Christus eszméretinek nagyságához képest; -- *hogy a' Christust meg-nyerheszük, és találtaffunk ő benne; nem lévén nékiünk a' törvényből igaságunk, hanem a' Christushan való hit által, Istentől való igaságunk hit által, 's a' t. y. 8-10, 14.) és ha mit különben értetek, azt-is Isten meg-jelenti tinéktek: mindazáltal a' mire jutottunk, abban egy régula szerint járjunk, és egyet értsünk: láld, Róm. 14: 1.*

VII. (11) Nem kell az okon kezünköl ki-erefte-nünk azt a' lelki fegyvert, a' Szent Irást, hogy az eret-nekek-is a' magok oltalmára azt tsigázzák és ragadják: mert Urunk a' Szent Irással tsatázó Sántát, Szent Irással verte viééa, *Mát. 4: 6, 7.* A' Móses törvényéből el-lent-vető Sadduceusoknak, azon törvényből felel-meg a' Christus: *Mát. 22: 24, 31, 32.* A' Czéremóniás törvényt vitató hamis Apostoloknak, a' törvényt fe-gezi ellenekbe az Apostol: *Gal. 4: 21.* Mi-is a' Szent I-rást tekerő, fatsaró eretnekeknek, a' lelkieknek egybe-vetések szerint, Szent Irásból felelünk, és ez lelki vitéz-kedésnek fegyvere által fordítjuk-el az ő okoskodási-lat: *2 Kór. 10: 4, 5.* Valamelly örökös fiak, midőn az ő Attyoknak Testámentom tételén egymás között oő-toznak, nintsen egyéb út 's mód az ő meg-egyezteté-sekre, 's az ő köztök való békeség tsinálásra; hanem, az Atyának Testámentom levele elő 's meg elő olva-tatik, nagy förgalmatoskodással meg-vísgáltatik; 's ab-ból mütogatja-meg valamelly értelmes törvény-rudó ember, az egymás között villongó felek között, mel-lyeknek

lyiknek kedvez inkább a' Testámentom tétel. A' mi mennyei Szent Atyánknak Testámentó levele a' Szent Irás; nem minden, a' ki ajakán pengeti azt, húzhatja a' maga pártjára ollyan jussal, a' minémüvel mi *Ortho-doxusok* birjuk ez Isten Testámentomának tablált. Mi, kik az igaság szerelmére a' Christust bé-vöttük, *Isten fia* vagyunk: *Ján. 1: 12. ha fiak, tehát örökösök-is, Istennek örökös, a' Christusnak pedig örökös társai:* *Róm. 8: 16, 17.* Vannak mostoha és fattyú fiak-is, kik-nek nintsen sem az Isten drága javaihoz 's öröklégé-hez, sem az ő Felsége Testámentom leveléhez ollyan jussok és közök, mint minékünk. Sok ember, a' ki a' maga hitinek próbájára húzza a' Szent Irást; vagy meg-tagadja annak erejét és hatalmát; vagy pedig az igaz hitnek *analogiája* ellen tekeri azt el veszedelmes értelemre: *2 Tim. 3: 5. 2 Pét. 3: 16. Róm. 12: 6.* A' Chri-stus és az Apostolok tudománya ellen, a' Fariseusok és Sadduceusok a' Szent Irást *allegáltak:* 's hát ollyan jussal, 's olly igazán *allegáltak*-é ők azt a' magok értel-mekre, mint a' Christus és az Apostolok ugyan-azon-ból próbálták a' tőlök vallatott mennyei tudomány-nak igaságát? A' ki nem az ő igaz értelmében, 's nem a' Szent Lélek czélja szerint hozza elő a' Szent I-rás valamellyik czikkelyét, tévelyeg az, és nem tudja az Irásokat: *Mát. 22: 23, 24, 29. és 19: 7, 8. Luk. 24: 21, 25. 's a' t.*

VIII. (111) Mindnyájunknak parantsoltatik az, hogy *visgáljuk az Irásokat*, *Ján. 5: 39. Tsel. 17: 11. Jek. 1: 3. 2 Tim. 3: 15, 16. 1 Thess. 5: 20. az Irásnak ma-gyarázatit meg-ne ítáljuk,* *1 Kór. 14: 1, 3, 24, 25.* De az Irás magyarázásban, hogy az légyen az Isten Lelké-nek czélja szerint, nem el-tekerve 's fatsarva, mint az ördög és az eretnekek el-tekerik azt a' magok tetéz-sek szerint, veszedelmekre; vigyázni kell imilyen haénos régulákra: 1. Ott magyaráztatik igazán a' S. Irás, a' hol a' vallásbéli villongásoknak, Szent Irás se-rint

rint való el-igazításának Birája 's ítélő Mestere nem ember, hanem az Irásokban Éoló Szent Lélek: *Esa. 8: 19, 20. 2Sam. 23: 2, 3. Luk. 16: 29, 31. 2Pét. 1: 21.*

2. A hol az Isten tífia Éent igéje emberi találmányokkal nem elegyítették meg: *Mát. 15: 8, 9. Esa. 29: 13.*

3. A 'Éent Irás igaz magyarázatjához, kegyes, és Istent tisztán felöl lélekkel, áhitatos könyörgések után kell fogni 's nyúlni: mert a' *Jehovának titka az ötet felőknek* jelentetik meg, *Sólt. 25: 14.*

4. A' mellyeket Isten el-akart titkolni, nem Éükfég vizsgálni azokat: *5Móf. 29: 29. Péld. 25: 11. Kol. 2: 18.*

5. *Lelki erőnek meg-mutatásában*, lelki-ésméretre bé-hathatóképen legyen az Irás magyarázás: *1Kór. 2: 4. Sid. 4: 12.*

6. A' *lelkieknek a' lelkiekkel való egybe-vetetések* Éerint legyen a' magyarázat: *1Kór. 2: 13.* Éent Irást Éent Irással kell egybe-vetni: és a' felett, a' mi meg-íratott, nem jó böltsekedni: *1Kór. 4: 6.*

7. Az Irás magyarázóknak nem kell mindenkor tsak a' magok elméjek után járni; hanem a' *Profétáknak lelkek, Profétáknak alájok vettesék.* *1Kór. 14: 32.* A' melly ember a' *mag a' tüzének világánál* Éeret és kíván járni, végre *fájdalomban kínkerítettetik le-fekünni.* *Ésa. 50: 11.*

8. Vigyázni kell az Irás magyarázásban az Apostoli intésekre, mellyek vannak, *1Tim. 3: 6. és 6: 3, 4, 20.* nem kell *kérdésekben és befédekben való tufakodásokban bolondoskodni; a' befédekben való haktalan újságokat* el-kell távoztatni: 's a' t. láfd, *Tit. 1: 14. és 3: 9. 2Tim. 2: 14-17, 23-26.* 's a' t.

IX. Az ő lelkének idvefségére gondosan vigyázó embernek Éemesnek kell azért lenni: és midőn látja a' KereÉtyének között a' sok meg-Éakadozást, 's a' meg-Éakadoztak között kitkit hiti ágazatja próbájáért a' Éent Irásra futni; a' meg-külömböztetésnek lelkét vegye-elő, mindent körül nézzen, 's meg-próbáljon, *1Theff. 5: 21. 1Ján. 4: 1.* próba kívül téven-fel a' *Proféták és az Apostolok Irásikat*, 's ezekre *examinálván* a' dol-

a' dolgokat, nem lehet, hogy ki-ne tefsék az igazság és a' hamisság, a' tífia arany, vagy ezüst, és a' falak, *(Esa. 1: 22.)* Idvezítő Urunk nyilván mondja, *Ján. 7: 17. Ha ki akarja az Isten akarátját tselekedni, meg-ésmérkék a' tudományról; ha Istentől vagy-on-é, avagy magától Éól.* B. Salamon-is nyilván tanítja, *Péld. 28: 5.* hogy a' *kik a' Jehovát keresik, mindeneket Éekbe véfnek:* *Sólt. 34: 11.* Ha meg-ésinérheti a' Jehovát felő, *(Sólt. 25: 14.)* mellyik az igazság, 's mi a' hamisság; *tartsa-meg a' jót*, ragaÉkodjék ahoz, a' gonóÉnak meg tsak árnyékától-is irtózáván: *1Theff. 5: 21, 22.* ez úton jutottak a' nemes elméjü *Beroabéliek* az igazság élméretire, *Tsel. 17: 11.* ezt *commendálja* Urunk-is, *Ján. 5: 39.* a' *Proféták, Jér. 6: 16. Esa. 34: 16. és 8: 19, 20. Hóf. 14: 10.* 's a' t. és a' Éent Apostolok, *2Tim. 3: 14. 2Pét. 1: 19. 1Ján. 2: 20, 21. és 4: 1. Júd. 1: 17.* A' kik ezaránt való tífteket el-múlatják, kínÉerítettnek azok tsak *habozni*, és *akarmelley tudományak felétől idestova hányattatni*, *Éfél. 4: 14.* kik mindenkor tanulnak, de *soba az igazságnak ésméretire nem jutbatnak:* *2Timoth. 3: 7. Róm. 9: 31. és 10: 3.*

X. Midőn Éent Pál, és a' több Apostolok valamelly fundámentomos igazságot mélyen az emberek lelkebe akartak tsepegtetni, gyakran így Éólotanak: *Miképen meg vagy-on írva.* Melly ő Éavok járása, arra tanító régula, mint kellefsék forgolódnunk az igaz hit és vallás tudományának tanításában, 's próbálásában, t. ill. a' *Éent Irás legyen a' Fundámentom.* Melly felől azt mondotta hajdan egy nagy Magyaros Magyar Pap ember: *Véfeffe-el Isten azt a' hitet, melly az Istentől, a' Christusról, és a' Éent Irásnak igazságáról kételkedik.* Szent Pál, az újító Éerzet és eretnekséggel *lauz, li.* való vádlás alól, tífia tudományát fel-mentő *apológiá-v. cap.* jában tsak ezt forgatja; hogy ő *semmit nem mond azokon kívül, mellyeket Móses és a' Proféták meg-jöven-m. 462. döltek,* *Tsel. 26: 22.* arról tött vallást, hogy ő az *út* Éerint,

ferint, melyet kerzetnek mondanak, úgy foglál az ő Atyáinak Istenének, úgymint ki bűnben mind azoknak, melyek a Törvényben és a Prófétákban meg-vannak írva: Tsel. 24:14. Senki nem próbálja-meg újságnak, hamisságnak, avagy eretnekfégnek lenni azt, a mit a Őzent Irás tanít, ha soha egy ember nem mondotta 's nem tanította-is azt. A' ki emberek után ered, meg-tsalattatik 's vétkezhetik; a' ki pedig a Őzent Irás nyomán jár, 's azt követi, *mint a' fétésében tündöklő lámpást;* 2Pét. 1:19. nem tsalatozik-meg: mert *igaf-ságnak beféde* az, Jak. 1:18. Solt. 119:43. sőt *tűta igafság,* Ján. 17:17. *böltsefégnek beféde,* melyet a' ki tanúl, *böltsebb léfen a' véneknél,* 's az ő tanítóinál: Solt. 119:98-100.

XI. Kiváltképen pedig, a' kerefetyéni Hitnek legnagyobb és titkosabb ágazati aránt, péld. ok. midőn az Isten titkos tanításáról 's változhatatlan végezéséről vagy on *é6,* valami itt, 's ezaránt emberi agyból *éarmazik,* 's emberi *éaj* által mondatik, akar minémű nagy böltsefégnek *éine* alatt, ha Őzent Irás fundamentómán kívül mondatik; kérlek, mitsoda tsalhatatlan bizonyosság vagy on abban? mert, *ki tudhatja az UR-nak elméjét, ki mehetett valaha végére az UR akaratyának, és ki volt neki tanácsosa?* Róm. 11:34. A' *mi az Istenben van, nem tudja senki, hanem az Isten Lelke:* 1Kór. 2:11. és ez a' Lélek az, melynek ihléséből a' Őzent Irás iratott: 1Tim. 3:16. 2Pét. 1:21. abban jelentette-ki az a' Lélek az Isten akaratyát, annyiban és annyira, a' mint és mennyire az embereknek tudtokra akarta Isten azt adni, abban nyilatkoztak-ki az Istennek titkai; melyek *miéink,* és a' *mi fiainké:* 5Móf. 29:29.

XII. Az Apostol példáján meg-kell azért tanúlnunk, hogy *ne böltsekedjünk feljebb annál, a' mi meg-iratott:* 1Kór. 4:6. és a' Őzent Iráson kívül ne keressünk idvesség böltseféget; egyébránt, a' ki azon kívül a' maga tűzének

tűzének világánál jár, fájdalomban feküszik-le: *Ésa. 50:11.* A' kinek pedig lábainak *éövérteke* az Isten igéje, Solt. 119:105. az előtt sem homályban, vagy titokban nem lézen; sem pedig attól távol nem *élik* az igaf-ságnak beféde; hogy azt kellett-nek mondani: *Kit-soda hág-fel mi érettünk a' mennyekbe, kitsoda áll-le a' mélységbe?* 's a' t. 5Móf. 30:11-14. Róm. 10:6-8. Közel lézen az URat felökhöz a' Jehovának titka: Solt. 25:14. A' hívő embernek a' *éájában,* *éivében* az igaf-ságnak beféde, a' hitnek ama' beféde, melyet mi prédikálunk. Ha azért az UR *éava* úgy zengedez mi közöttünk, hogy a' Prófétiai és Apostoli beféd légyen minden mi tanításunknak, állatásunknak egyetlen-egy oélopa és támaza; így építettnek-fel a' Halgatók a' Prófétáknak és az Apostoloknak fundamentomokon, *Éf. 2:20.* így *léfnek* az Isten Házának minden *fiái az UR-tól tanítottak,* kiknek békeségek bőséges lézen, *Ésa. 54:13.* így lézen, hogyha mikor valamelly *hiteien,* vagy *tudatlan bé-jövend a' mi gyülekezetünkbe* akkor, mikor az Irás Isteni erőben, hatalomban, 's lelki erőnek meg-mutatásában, lelki-esméretre bé-hatóképen magyaráztatik köztünk; *mindenektől meg-fedderik,* meg-itéltetik mindenektől, és olyan módon az ő *éírvé-nek rejtkei* (titkai) *nyilván-valókká léfnek;* és így *or-czájára esvén* (artzal le-borúlván) az Isten *imádja,* *bírdetvén,* hogy bizony az Isten vagy on mi közöttünk: 1Kór. 14:24, 25. Szenteljen-meg az UR minket az ő igafságában: az ő Felfége Őzent beféde örökké-való igafság! Ján. 17:17. Én Istenem, az igafságnak befédét soha ki-ne vegyed az én *éámból!* Solt. 119:43.

XV. R É SZ.

Mellyben, az Isteni örökké-való keretet és gyűlötséget aránt, a' lelki-esméreret nyughatatlankodtató egy nehéz kérdés igazittatik-el.

I. Fel-

I. Előbb a' 13-dik Részben meg-magyaráztatott Isteni Éozatot, melly által a' Rebeka gyermeki között öröktől fogva tött különbség ki-nyilatkozott, (*Jakóbot szerettem, Ésaut gyűlöltem*.) ha ki szerivel fontolgatni 's vizsgálni kezdi; ottan hamar, ilyen lelki-esméretet nyughatatlankodtató kérdésbe bötlik bele: *Kisodák azok, a' kiket az embereknek örökké-valo állapotjuk aránt különbséget tsínáló Isten szeretett, a- vagy gyűlölt? végére mehetni-e ezen a' világon annak, avagy nem? óh, honnan tudhatnám én azt meg, ha szeretett-e engemet Isten, avagy meg-gyűlölt?* E nehéz kérdés el-igazításában fáradozni fogunk ez egész Részben; a' melly kérdés valójában Éulakos és terhes: nem-is lehet az abbá fel-tött nehéz dolgot meg-esmérni 's el-igazítani különben, hanem a' Szeretnek a- vagy gyűlöltségnek külső gyümölteiből, a' miként Isten maga tanítja, Malak. 1: 2-5. -- *Avagy nem atyafia-e Ésau Jakóbnak? a' Jehovának mondása: és szerettem Jakóbot, Ésaut pedig gyűlöltem, és az ő beryeit töttem puktasággá: --- Fel-magaftaltatott a' Jehova az Izrael határában.* Ha arról tudakozódol: Szeret-e engemet, tégedet, avagy gyűlöl, ez, vagy amaz ember? mit tud benne különben, hanemha Szeretetinek avagy gyűlöltségének jeleit avagy gyümölteit látod és tapasztalod? senki az emberek között nem láthat-bé a' más ember szívébe; mélységes és igen el-rejtett őrvény az, Solt. 64: 7. tsalárd, tekervényes, és meg-vizsgálhatatlan az: *Jér. 17: 9.* még-is az emberek az Isten Éivét akarják vizsgálni, hogy ott lássák 's olvassák az Isten Szeretetit, avagy gyűlöltségét? Az Isten mélylégei az emberekénél sokkal mélylége-sebbek: semmi teremtettt állat nem vizsgálhatja 's nem mérítheti-ki azokat: *Solt. 139: 6. És. 55: 8, 9.* A' Bethsemebéliek nagy tsapással 's keserves halállal verettettek-meg, hogy a' frigy-ládába kandikáltak, *1Sam. 6: 19.* 's hát Éabad-e, 's lehet-e az Isten Éivébe bénézni? A' Nap-

A' Napra nem nézhetünk egyenesen; hanem az ő erejét, világosságát, vagy meg-homályosodását az ő munkálódásiból (*effectus*iból) tapasztaljuk-meg: Igy az Isten Szeretetit, vagy gyűlöltségét az *effectus*okból, a' külső jelekből 's gyümölteiből kell meg-esmérni.

II. Hogy Isten Jakóbot Szerette, Ésaut gyűlölte; e körül a' titkos lelki meg-külömböztetésnek állapotja körül imilyen jelek 's *effectus*ok Éamlálatnak az Írásokban: az uraság és a' Éolgálat, Róm. 9: 12. 1Móf. 25: 23. és 27: 29, 40. a' kövér és bő termő, avagy sovány föld; az Ésau maradékinak földöknek *vastnása*, kietlensége, puktasága; és az Izrael határinak virágzások, téjjel 's mézzel folyó gazdagságok: 1Móf. 27: 28, 29. 5Móf. 32: 13, 14. Mal. 1: 3. De ezek a' külső jelek, az embereknek, lelki és örökké-valo állapotjuk aránt, Istentől tött meg-külömböztetéseket nem igen világosítják: mert noha Istentől, 's az ő Felfége rendeléséből vannak és függenek azok az állapotok-is, Péld. 22: 2. Tsel. 14: 17. és 17: 26. mindazáltal azokat a' víÉontagságokat, és fokÉor fokképen hamar meg-változó világi állapotokat, (*emberi kíséreteknek* nevezzi az Apostol, 1Kor. 10: 13.) hogy egyik ur, másik Éolga; egyik gazdag, másik Éegény legyen; egyiknek bő, firos és gazdag határa, másiknak sovány földje legyen; az eset után botsátotta Isten az emberi nemzetre, a' bünért meg-átkozván a' földet: 1Móf. 3: 17, 18. melly bóldogtalan esetre nézve, a' magok Éörökben 's romlott természetekben, a' kegyelembéli Éövetségben kívül gondoltatván, minden emberek egy formájúak; és minden meg-külömböztetés nélkül gyűlöl-fégre méltók.

III. Hogy az ollyatén világi külső állapotokból, nem lehet az Isteni titkos Szeretet, avagy gyűlöltség felől, bizonyos és tsalhatatlan ítéletet tenni az embernek, világosan tanítja azt a' Bölts Salomon, *Préd. 9: 1 (juxta a' distinct. Hebr.)* a' Magyar fordítás Éerint, *É. 3--Sem*
K
o' Éen

a' feretetet, sem a' gyűlölséget nem tudja az ember, mind abból (is) a' mi orczája előtt van. A' régi köz Deák fordításban, nem az eredeti Sidó betűi szerint fordítottván a' Textus, (*Nescit homo, utrum odio, an amore sit dignus?*) onnan tétetik némellyeknek próbálni az idvességek bizonytalanságát, hogy ebben az életben még a' zentek-is nem lehetnek tsalhatatlanul bizonyosok lelkek idvessége felől; reménlik ugyan valamint, de bizonyosan nem tudhatják. A' zent Irásnak zámítalan tanubizonysági ellen vagy az állítás: többek között láthadd, 2Tim. 1:12. és 4:7,8. Kol. 1:5. Rom. 8:16, 17, 34-39. 1Kor. 9:24-26. Sid. 6:17-19. s'a t. Másuva czéloz a' Bölts Prédikátor állatása; erre t. ill. hogy e' világi gazdagság avagy zegénység, jó avagy gonoz zarentse, 's minden, a' mi kívül az ember érzékenységre tünik, avagy (mint a' Bölts zól) az ember orczája előtt vagy, nem meg-tsalhatatlan jele az Isteni feretetnek, avagy gyűlölségnek; (*Lásd a' körül való verseket, 's világos lében a' magyarázat igazsága.*)

IV. Más dolgoknak és jeleknek kell azért arra előjárulni, hogy az emberek között különbéget tsináló Isteni feretetet, avagy gyűlölséget meg-efmérhesük. Jákob és zsau körül-is, kik felöl az Isteni feretet és gyűlölség világosan prédikáltak, efmélhetünk ollyatén különös jeleket, ha zserivel vizsgálódunk: pél. ok. a' Seir hegyen lakó 's uralkodó zsaunak zolgaságát, mellyre az Isteni gyűlölség damnálta, 's rendelte ötet, külsőképen alig láthatta valaki: mert világ zserint Ur volt ő, söt tellyes életében örökké nagyobb 's méltóságosabb volt Jákobnál; az ő maradékában-is igen ritkán, és tsak kevésé tölt az bé, hogy az zsau magva

* Lásd feljebb a' 12-d. Rézt, s. v-viii. * Jákob magvának: hanem lelkiképen gondolkozván, az zsau világi állapotjában-is ki-nyilatkozott az ő Istentől való meg-gyűlöltetése, bétölt az ő aránta eleve meg-mon datott Isteni zózat, mind a' kettő:

kettő: mind az, a' melly van Rom. 9:12. mind a' melly van y. 13. Tudnill: (1) zsau az ő világi uraságában, lelkére nézve, zolgánál-is alább-való zolga volt; mert *profanus*, zentségtelen, ördög tagja, bün rabja 's zolgája volt: Sid. 12:16, 17. Ján. 8:34, 35. első-zöltsé-gének jussát el-adván, 1Mof. 26:33. az Isten örök jaihoz való jussát maga ki-tagadta. (2) Mivel bün zolgája volt, nem maradt az örökkében, Ján. 8:35. hanem abból ki-tüzetett, Gal. 4:30. mint *Ismael*; Isák, az ígéreteknek fia maradván benn az örökkében. Jákob noha jövevénykedett; de ugyan-azon a' földön lakott, *Mesopotámiából* való haza-jöte után, mellyről Isten az ő Attyainak és néki meg-esküött, hogy örökké adná az ő magvoknak azt a' földet: Tsel. 7:5. zsau még az Isák világi életében-is, de kiváltképen az ő halála után a' Seir hegyén lakozott, a' Hóriták között, a' Kanaán földén kívül, melly föld az Ábrahám ígére-zserint való magvánál, nagy és meg-betsülhetetlen drága lelki jóknak zálaga vala.

V. (111) Az zsau házasságában-is ki-tündöklött, az ő felöle eleve tött Isteni zózatoknak bé-telleyesedése, 's nevezet zserint, hogy Isten ötet gyűlölte. Míratik az zsau házasságáról, lássad, 1Mof. 26:34, 35. *Esau 40 eftendős lévén, feleségül vevé magának a' Jzuditot, a' Beéri Chittéus leányát; és Bosmatát, az Elon Chittéus leányát; kik keferge-ik vala Isáknak és Rebekának zerveket.* és 27:46. Isáknak mőnda Rebeka: *El-untam életemet a' Chittéusoknak leányi miatt; Ha Jákob-is, 's a t.* Ha kérded: Míképen látzik-ki az zsau illetén vizzáz és roz házasságából, az ő Istentől öröktől fogva tött meg-gyűlöltetése? En arra azt felelem: Minden kerektyén, örök életre el-válatott emberek házasságok titkos, és a' Jzús Christusnak az Anyazentegyházal való lelki házasságának 's egyesülésének ábrázolója: lásd, 2Kor. 11:2. *zsfés* 5:25-27, 29-32. Melly házasságban való titokra nézve lében az; hogy

hogy ma a' Kereftének között, (:noha nem minden nemzeteknél, péld.ok. a' Belgáknál, 's a t.) esküvés, és esküvésbéli Éövétség által kezdődik a' házasság; mivel a' Christusnak-is az AnyaÉntegyházzal való lelki házassága esküvés által lött: *Hof. 2:18, 19. (juxta distinkt. Ungar.) Ezék. 16:6-8. (Ésa. 45:23. Sid. 6:16-18.) Pél. 2:17.* a' kurva 's parázna a' Éföny felől az mondatik: hogy, *el-hagyya az ő ifjúságának férjét, és az ő Istenének fővétségéről* (:t.ill. a' kinek nevében meg-eskütt:) *el-felekezék.* Az Ésau házassága sem Éent nem völt, sem titkos nem völt, sem az Isten magva abban és az által nem kerestetett, *Mal. 2:15.* a' kígyó magva, 's a' Sátán orzága Éaporodott inkább az által: azért egyáltalán fogva Istentől meg-gyüölöltetett ember völt Ésau.

VI. A' Jákób házasságában pedig az Isten Éeretete ki-tündöklött; mind azért, hogy az Ábrahámhoz (:kivel az Isten kegyelembéli Éövétséget kötött:) tartozó nemzetségből 's *familiából* (:noha már ez-is akkor bálványozásra hajlott völt el:) házasodott: mind azért, hogy az ő házassága titkos völt; t.ill. *Lea és Ráchel, Jákób feleségei, ketten építették-fel az Izrael Házá:* Rhut. 4:11. Izrael Háza, nem tsak az ő, hanem az Uj Testámentomi Ekklesiá-is: azért, a' mint Éent Pál Sárát a' Éabados Anyát, és Hágárt a' Éolgáló Leányt, az Ábrahám két feleségeit, nyilván a' két Testámentomnak típusivá 's ábrázatíva tsínálta, *Gal. 4:24.* úgy igen helyesen és ékesen Lea és Ráchel, Jákóbnak ez két feleségei, azon két Testámentombéli Ekklesiának (:melly mind a' kettő Christus mátkája völt:) példázati lehetnek. *Lea gyenge feműnek* mondatik; *Ráchel* pedig Éép formájú és ábrázatú vala: *1Mof. 29:17.* Az ő Testámentomi Ekklesiá a' Lea: gyenge femű völt az; mert homályban, fetétesen, és a' Czérémoniáknak fedeleke alatt látta, ha látta-is, az Isteni titkokat: *1Kor. 13:17. 1Pét. 1:10, 11. 2Kor. 3:18.* melly okra

okra nézve mondatik az Évangéliom, *el-rejtett tudományoknak:* Róm. 16:25. Éféf. 3:9. 2Tim. 1:9. Ráchel pedig, az Uj Testámentomi Ekklesiá, Éép formájú és ábrázatú: *Solt. 45:14. Ésa. 52:7. Fel. 12:1. Éféf. 5:26, 27.* Az Isten magva-is kerestetett valójában a' Jákób házasságában; mert az ő töle Éarmazott 12 Pátriárhak völtak fejei és törsokei az egész ő Testámentomi Sidó Ekklesiának. Méltó vizsgálódásba jöhetne ugyan itt az a' kérdés: „Ha a' jó és tiszta, mindenben Éentül „meg-egyező házasság; vizont a' fele-más, járom Éeg-„re vonó, a' vizÉás rozÉ életü társsal meg-verettetett „házasság, Isten Éeretetinek avagy gyüölölfégenek a' „jele-é? Melly nehéz dolognak el-igazításába én most nem ereÉkedem belé. Az Irásokban gyakorlatotott Érzékenységu tudós elmék eleibe vetem a' meg-rázogatásra, a' Böls Salamonnak ama' Éavait, mellyek vannak, *Prédik. 7:26. Találtam én (egy dolgot) kése-„rűbet a' balálnál: az (ollyan) akÉonyi-állatot, kinek Éíve töörök, és vereségek, a' kezei kötelek; a' ki jó, avagy kedves, az Isten orzája előtt, (az-az, a' kit Isten Éeret,) meg-Éabadúl (avagy ki-ragadtatik) attól; a' bünös pedig meg-fogattatik attól.* NB.

VII. (iv) A' Malakiás Profétziájában, Izraelhez való Éerelmét, vizont Édom ellen való gyüölölféger külső jelekből akarja Ésimértetni az Isten; t.ill. *É. 2.* dorgáltatik az Izrael temérdek haládatlanságáról, hogy az Istennek hozzá való nagy Éerelmére nem igen figyelmez; söt Értetlen tudakozódással azt kétségbe hozza: *Éerettelek titeket, azt mondja a' Jehova; de ti mondottátok: miben Éerettél minket?* Meg-felel az Isten a' haládatlan néptől Éarmazott illy boÉÉontó kérdésre: *Avagy nem atyássa völt-é Ésau Jákóbnak? a' Jehova mondása: és Jákóbot Éerettem, és Ésaug gyüölötem:* illy különbözö indúlattal viseltettem ez két testvér atyafiakhoz. Ésau ellen való gyüölölféges indúlata pedig Istennek ebből nyilatkozott-ki; hogy

az ő folde örökké-való puftasággal verettetett-meg, -- s olly néppé lőtt az ő magva, *kin a' Jehova bok-fonkodása mind örökké*: *Ű. 3,4* vesd-öze, *Ésa. 34:5, 6, 13-16*. Az Izraelhez való szerelme viszont Istennek ebben fog tündöklenni; hogy meg-látja a' maga földén s határában az Éfau védelemét; és azt fogja mondani: *Fel-magaftaltatott a' Jehova az Izrael határi felett*: *Ű. 5*. Egyike-is ez jeleknek nem tölt-bé a' második Templom alatt, a' mikor Malakiás próféta; még akkor virágjában bírta Éfau az ő földét, 's azontúl-is tovább lakott a' maga félkében, mint sem a' Jákob magva, melly a' Rómaiak által el-éleketetett e' világ puftájára az ő örökségéből: ma-is nem nagyobb az Édom, mint a' Sidók földöknek puftasága; mert ennek *tapodtatni kell a' Pogányoktól*, mind addig, *mig-nem bételik az ő idejek*: *Luk. 21:24*. Hátra vagy azért még a' Malakiás Prófétziájának bé-teltyesedése: 's akkor lef-meg, mikor am az lelki Édombéli Boczra, ama' nagy Város, mellyről sürűen szól az Uj Testámentomi Prófeta, Ént János: (:lásd, *Jel. 11:8. és 17:18: réf.*) a' mellyen vejendő győzödelemre, távolról, lélekben Ént Dávid-is fohajtozott: *Solt. 60:11*. Örökké-való védelemmel el-pufttatatik, am az Angyalí Éozat tellyes erőből kiálttatatik: *le-omlott, le-omlott ama' nagy Babilon, és lőtt ürdögöknek lakó helyekké, -- és minden tisztátalan és gyűlöletes madárnak ömlötzevé*: *Jel. 18:2*. vesd-öze, kérlek, *Ésa. 34:13, 14 és 13:20-22*. akkor építetik-fel az Izrael leánya, a' Jákob magva-is, a' régtől fogva ötet lelki letétségben tartó homályos félvéf feje felyül el-ööl-ván a' Jehovának haragja el-múlván; hogy meg-tetsék az, hogy az UR örökké-való keretettel kerette ötet, 's azért terjesztette reá uralmasságát, az utolsó napokban értitek-meg e' dolgot: lásd, *Jér. 30:23, 24. és 31:1-4*. Ésa. 33:20-24. Hóf. 3:4, 5. Mikor ezek meg-léznek, akkor nyilatkozik-ki valójában az Isteni keretet

retet és gyűlölség, az Éfau és Jákob magva körül, mind test 's mind lélek keret.

VIII. Mi, kik azoknak az Atyafiaknak egyikétől-is test keret nem éarmaztunk, noha másként Izrael lelki magva vagyunk; nyughatatlankodó elménk tessenességre és vigasztalására ha kívánjuk meg-tudni, keretett-é Isten minket, vagy gyűlölt? vigyázzunk nagy éorgalmatossággal tsak ime két jelekre: Az egyik magunkon belől vagyunk; mellyről szól Ént János Apof. 1. lev. 4: 19. Ű-ben: *Mi keretjük ötet, mert ő élbb, vagy elsőben, keretett minket*. Ha keretett tizta élvel az Istent, az ő Ént befédét, a' É. életet, (mellyben áll egyikben az Isten képe, mivel az Isten tizta Éntség:) bizonyos jel ez a' felől, hogy Isten tégedet öröktől fogva keretett; mivel a' vezett terméket keret azon kegyesség munkáitól idegenek vagyunk. Istent keretni, 's ő Felsőségnek tetzeni kívánni, tsalhatatlan jele fiúságunknak 's el-választásunknak; melly Isten keretéből éarmazik ostan felebarátunknak-is (ki a' mi testünk, *Ésa. 58:7*.) igaz kereteti, 1. *Jun. 4:7, 8, 16, 20, 21*. A' másik jel magunkon kívül vagyunk: *Róm. 8:28*. Az Istent keretőknek (és így azoknak-is, kiket Isten keretett,) *mindenek egyaránt javokra vannak*. Vizsgálódjál itt ember magad körül; ha akarmi-némü állapotod légyen e' világon; akarmi ések rajtad; akarmi forduljon-meg körülötted; akar kedved keret való és bóldog, akar keretsétlen állapotod légyen; ha azt mind lelked javára 's idvélségére tudod fordítani, egyáltalán fogva keretted az Istent, az Isten-is keretett tégedet. Ha a' mi rajtad világ keret meg-esik, azt munkálódja éivedben lelkedben, hogy jobban jobban hülemedjél 's idegenedjél e' rof világtól, gyűlöljed a' bünt, gyarapodjál a' Ént kegyes életben, kíváncsozzál és foháskodjál a' te testednek tellyes váltására, a' tökéletes fiúságra; *Róm. 8:23, és 7:24*. bizony az ő választás keret való Végezésének örök tanásában keretett

* Lásd
feljebb
a' XI. I-
dik R.
§. 1. x. x.
's a' t.

tett téged az Isten. Gyakoroljad magadat Éüntelen az ilyen dolgokról való áhítatos gondolkodásokban, és napról napra inkább meg-érzed Istennek hozzád való Éeretetit: és így egész és tökéletes vigasztalásod lé-
zen életedben, haláloban; míg nem végre az Isten Éerelméből a' válaÉtattaknak kéÉítettett jóknak örök-
ké tartó örökségébe jutÉ!

XVI. R É S Z.

Mellyben; a' Éent Pál Róm lev. 9-dik RÉÉ. 14-dik verse magyaráztatik: *Mit mondunk azért; A-
vagy igazságtalanság van-e Istennél? Távol
légyen.*

I. M Inekutánna Éfaiás Próf. a' 34-dik r. É. 5---13. az Édom veÉedelmét, Éörnyü romlását és puÉtúlását, betűsön 's fontoson le-rajzolta 's le-írta volna; végre az ő jóvendölése után ilyen igéket vét, É. 16. *KereÉetek-meg a' Jehova könyvében, és olvas-
sátok, egy azok között bíjános nem léken; --- mert
az én Éám parantsolta azt, és az én Lelkem gyűjti
őÉve azt.* Jérusálem veÉedelméről jóvendöli ldvez-
tönk, Mát. 24:21. *hogy léken akkor nagy nyomorúság;
minémü nem volt világ kezdetétől fogva:* azon kívül
sohol talám az Írásokban nem találhatni Éörnyübb ve-
Éedelmet, mint a' minémüt prófétaÉt Isten Éfaiás ál-
tal Édom ellen; a' melly veÉedelemnek egész bé-
tellyesedése még hátra vagyon. A' Sodoma veÉedel-
ménél nagyobb és Éörnyübb Édom földének az a' puÉ-
tasága, melly ott le-iratik: és néminémüképen járúl
a' földnek ahoz az Éktelenségéhez és puÉtaságához,
melly alatt volt az addig, míg-nem Isten a' világossá-
got teremttette: 1Móf. 1:2. Nintsen semmi, a' Pró-
fétaÉtól le-irattatott kietlen puÉtúlásról való beÉéd-
ben, a' mi Éörnyü, Istennek irtóztató átkát jelentő
nem volna. Minden tisztaÉan és irtóztató feneva-
dak,

dak, söt ördögök és boÉorkányok lakó-helyekké, Éál-
lásokká lézen az Édom, azt írja a' Próf. É. 13-15. mi-
nekutánna (*mondom*) azt a' veÉedelmet olly irtóztat-
tó és kemény Éylussal le-írta volna; mivelhogy az fo-
kak előtt hihetetlen dolognak látÉik vala; mind azért,
hogy az Édom nemzete nagy hatalommal bíró, és fo-
káig tartó bóldog virágzású volt, s mind egyéb okok-
ra nézve; hogy az Izraélitáknak tsűggedező lelkeket
az Édom veÉedelve felől való reménységben és vára-
kozásban annál jobban meg-erősítse, ollyatén igéket
vét az ő jóvendölése után, mint feljebb említettük:
*KereÉetek-meg a' Jehovának könyvében, és olvasátok-
meg, egy bíjok azoknak nem léken; --- mert az én
Éám* (t. ill. a' változhatatlan Istennek Éája, Solt. 102:28.)
parantsolta ezeket; 's a t

II. Az Édom veÉedelve felől töÉt jóvendölésének
igaságát, az Isten könyvéböl bizonyítja a' Próf. azt
kívánja, hogy kereÉék-iel, 's olvasák-meg, hogy ott
jelentetett-meg nyilván az Édom veÉedelve. Mi-
tsoda Isten könyve lehet az, mellyre csÉéoz Éfaiás, ha
kérded? kétség kívül nem magáról, 's nem a' maga
könyvéről Éól: mert midőn az a' jóvendölés tétetett,
még akkor könyvbe nem irattatott volt: ha maga töÉt
volna maga felől tanúbizonyságot, az-is nem löÉt vol-
na helyes és illendő, Éán. 5:31. és 8:14. Nem csÉéoz
Éfaiás más PrófétaÉkra-is, kik ő kívülöÉte Édom ellen
írtak és jóvendöltek; mint *Jérémias, Ézékiel, Abdi-
ás, Malakiás*; mert ezek a' PrófétaÉk mind ő utánna
éltek s prófétaÉtak. A' Móses könyveire arányoz
azért Éfaiás, kinek hogy az Isten Éólott légyen, és
hogy az ő könyve Isten könyve légyen, a' Sidóknál
bé-vöÉt hitnek *articulusa* volt. Ott irattott-meg az
Édom veÉedelve, maga az Isten ott jóvendölte azt
meg, mikor a' még nem Éülettetett gyermekek, Élau
és JáÉób felől, a' nehezkés és méhében terhes küÉ-
dést Éenvedő Anyának Rebekának azt mondotta: A'

nagyobbik foglál a' kisebbiknek: 1Móf. 25:23. Meg-erősítettett azontúl az Ésau és Jákób felől, 's mind a kettőnek maradéka felől tött Isteni jövődölés, ama napkeleti híres Profétának a' Bálámnak Éája által-is: 4Móf. 24:18, 19. -- *Léken Édom örökség, és léken a' Seir az ő ellenségeinek öröksége: és az Izrael erőt tselekezik, és uralkodik a' Jákóbból származott, és el-vefti a' maradékot a' városból, abból a' városból t. ill. mellynek vezedelmét kívánja léleken Dávid-is: Sott. 60:11. Ezekre czéloz Ésaia, ide mutat; azt akarja, hogy lássák, keressék-meg, és tanulják-meg az Isten könyvéből mások-is, el-kell bizonynyal következni Édomra a' Éornyu vezedelemnek; mert az Isten Éája parantsolta. Isten jussa az, hogy mind az áldásnak 's mind az átoknak el-következését, a' kire mellyiket akarja Éalítani, változhatatlanul parantsolja: Sott. 13:3. A' mit tettett Istennek az ő Éája által meg-parantsolni, az az ő Lelkének ereje által véghez-is mégyen. Meg-parantsolta pedig az URnak Éája az Ésau vezedelmét, mikor még ő nem Éülettetett vólt, ezt mondván: *A' nagyobbik foglál a' kisebbiknek.* Véghez-is vitte és vízi nagyobb erőben Isten ez ő jövődölő parantsolatját, és parantsoló jövődölését. Melly Ésau vezedelmé felől való jövődölésnek gyökere és fundamentoma az Isteni örök meg-gyüölös: a' minthogy nyilván Malak. 1:3, 4. ebből a' fundamentomból hozódik ki az Édom pusztulása; *Ésaut gyüöltem, és az ő hegyeit puskává töttem, és az ő örökségét Sárkányoknak barlangjokká.**

III. Az Apostol-is, Éent Pál, mind azokból az Isteni Éózatokból, mellyek Mósesnél és Malakiásnál megvannak írva, erősen meg-próbálta, Istennek az Ésau és Jákób meg-külömböztetésekben tött tsuda, bölts, Éabad, és jó végezését 's tanátsát; meg-mútogatván azt, hogy sem Ésaunak, sem Jákóbnak, sem ezeknek maradékoknak, nem ád a' terméketi Éarmazás, *successio*,

cessio, nemzetségi eredet, az ígéreteknek, 's azokban fel-tött Isten javainak öröklégéhez just; hanem egyedül a' bölts Istennek Éabad végezésétől 's tanátsától függ ez, hogy némelleyeknek az Isten javaihoz jussok légyen, 's némelleyeknek ne légyen, azért, hogy amazokat Éerette, ezeket pedig gyüölte öröktől fogva az Isten.

IV. Meg-kell vala nyugodni mindennek ebben a' tudományban, 's hinni kell vala ennek az Isten könyvéből, 's a' meg-tsalhatatlan igazságnak beÉédéből vétetett, lelki erőben lött meg-mútogatásnak, (*demonstrationnak*) ha az emberi Éilaj okoskodás az Isten igazságának ditsőségét meg-homályosítani nem akarná. De a' mint az ördög, mihelyt Isten ellenfégevé lött, az Isten parantsolatját, az ellen káromkodván, kétségbe hozta az Éva előtt; mintha irigységből 's hamis gyüölölségből adta volna Isten az első embernek a' parantsolatot, *Ne egyél ime' fának gyümölséből, Tudta az Isten, valamelly napon ejéndetek avról a' fáról, megnyúlnak a' ti femeitek, és olyanok léktek, mint az Istenek, sa't* 1Móf. 3:4, 5. Ugy attól az időtől fogva, 's ma-is, azon Éemtelen lélek nem Éünik-meg az emberek elméjékbe, az Isten útai aránt, vezedelmes és kárhozatos gondolatokat tsavarítani: a' meg-veftett terméketi ember-is, mivel terméketi Éerint kigyó magva, és vipera fajzat, (:a' mint Ker. János és Urunk-is Éólnak a' Sidók felől, Mát. 3:7. és 23:33.) míg a' kegyelem országán kívül van, az Isten dolgait nem érteni akaró, söt az Isteni *administratio* 's gondviselés ellen kotzódó 's káromkodó (*geniussával*) indúlatjával meg-mutatja azt, hogy a' viÉÉalkodásnak Lelkének országában van: azért, mikor hallja az Istennek Éabados végezése 's bölts tanátsa felől való igazságnak beÉédét; kéÉ azt igazságtalansággal 's hamissággal vádolni.

V. Tud-

V. Tudta 's által-látta jól azt a' Ént Apostol-is; hogy noha ő világos, és a' lelki-efmértetre bé-hatható *demonstratiókkal*, nem a' maga fejéből tsak, hanem az Isten könyvéből, meg-tsalhatatlan 's változhatatlan Isteni Éozatokból 's *oraculumokból* próbálta-meg, az Istennek az emberek örök állapotjok aránt Végezést és Rendelést tsináló Éabad uraságát: mindazáltal még-is fokban fognak az ellen a' tudomány ellen káromkodni; hamissággal, igazságtalansággal, vagy világosan és nyilván, vagy tsak ódalaslag-is fokban fogják az Istent vádolni, azért, hogy az egyenlő 's a' vékedelem sárjában mind egyaránt fekvő emberek között külömbféget tévén, azok közül némellyeket Ézeretvén, felvévén az életre, az ő minden javainak örökségére elrendelt; némellyeket pedig gyűlölvén, ott a' vékedelem sárjában hagyott. Által-látta eleve Ént Pál, hogy a' *Prædestinatio*, ez a' nagy titok, e' világnak nagy része előtt bolondság, tsúfság, és botránkozásnak köve fog lenni; azért az eddig lött *demonstratio* után, a' magyarázatra fel-vött 14-dik versben, az emberi okoskodásnak tétovázó ellenvetését előzi-meg, így Éolván: *Mit mondunk azért? avagy hamisság van-e Istennél? Távol legyen.*

VI. E' Éolás formájában (*mit mondunk azért?*) feltézi azt az Apostol, hogy az ő töle meg-próbáltatott igazság ellen vagy az emberi agyafúrt okoskodásnak néminémű ellenvetése, melyet ő nem akar el-hallgatni. Az ellenvetés ez: *Nintsen-e hamisság, igazságtalanság az Istenben?* „Az igazság azt kívánja, hogy az egyenlők felől, egyenlő végezés legyen; az egyenlőképen valamit érdemlőknek, egyenlő mértékben; a' nem egyaránsú érdeműeknek pedig, külömböző grádusban adásék valamelly jó, avagy gonosz. Holott pedig Isten a' Rebekának mindenképen egyenlő két gyermekei között Éörnyü nagy külömbféget tsinált akkor, mikor egyiknek a' másik felett

„egy

„egy pontnyi érdeme avagy érdemetlenlége nem vala; vallyon igazság-e ez? Ésaú és Jákób mind ketten egyaránt emberek, Isten ujjainak tsinálmányi; Isten formálta mind a' kettőt tsudálatoson Annyok méhében, a' mint mindnyájunkat: *Solt. 139:15,16. Jóh. 10:9-12.* és ezaránt mind ketten jók voltak; az lez vala igazság Istentől és Istennél, ha mind a' kettőt egyaránt Ézereti vala: más rézről, mind a' kettő Anya méhében egyaránt álnokságban fogantatott: *Solt. 51:7.* mind a' kettő természeté Éerint egyaránt haragnak a' fia vólt: *Éfés. 2:2.* e' lez vala igazság Istentől 's Istennel, ha mind a' kettőt egyaránt gyűlölte volna. Ha azon két gyermekeket annyiban gondoljuk, mint kik mind ketten Isten képeére teremtettek; tehát az igazság azt kíváná, hogy Istentől egyaránt Éerettesenek: ha pedig annyiban gondoljuk, a' mennyiben bünösök lévén az ördög által, rázatját viselték; az igazság azt hozza vala magával, hogy egyaránt gyűlötessenek. Akarmint tselekedjék az Isten az ő teremtésével, akár Ézeressen, akár gyűlöljön valakit, Éabad véle; tsak érdem, és igaz *proportio*, mérték Éerint legyen a' Éeretet és gyűlölség: így hánykodik 's nyughatatlankodik az emberi Éagúldó elme.

VII. De az ighen okoskodó, 's illy békételenül nyughatatlankodó embernek nagy lelki balgatagságot tesz-meg. Ki-nyilatkozik ez úton, 1. az ő zivének dölyfös *kevélysége*; úgymint, ki feljebb-valóvá akarja magát tsinálni az Istennél, Éamot akarván venni ő Felfégétől az ő tselekedetei aránt. Ha valaki a' Királyt igazságtalansággal vádolná azért, hogy egyik Éolgját feljebb 's inkább Ézereti a' másiknál; nemde nem balgatag vakmerőnek íteltetnék-e az? 'S hát az Isten felől Éabad-e nekünk tsak úgy itélnünk, a' mint akarjuk? *Ne ítéljétek, és nem íteltettek:* Luk. 6:37. azoknak mondja azt Urunk, kiknek az ítélet-tételre hata-

long

lom nem adatott: 's kinek adatott pedig arra hatalom, hogy az Istent meg-ítélje? a' ki vakmerőül erre vetemedik, bizony meg fogja kóstitolni az Isten ítéletit és kárhoztatását. 2. Nyilván ki-tetűzik az olyan embernek nagy *lelki vakasága*, hogy az Isten és az emberek között külömbféléget nem tsinál. Az emberek kötelesek arra, hogy az ítéletbé az egyenlők felől egyenlőképen ítéljenek; mert ők törvény, 's mástól reájok bizattatott hatalom szerint ítélnek, és a' felső nagy Birónak az Istennek Émadással tartoznak: 2Kón. 19: 6, 7. de az Isten senkitől nem függ; nints ő Feltégenek más törvénye az ő akaratján kívül: Róm. 9: 19. és 11: 34. Ama' Gazda, *Mát* 20: minden munkásinak tiz tiz pénzzel fizetett; némellyeknek az alkuvás szerint, kiken semmi bozűt nem tött, *ψ*. 13-15. némellyeknek jóakaratjából, kiken annyival inkább semmi bozűt nem tött. Ha a' mindenható Isten a' gyűlölfégre méltót gyűlöli, és veledelemre rendeli, nem tézen bozűt annak; annyival inkább, ha a' gyűlölfégre méltót szereti, nem valakin máson való bozűtűzése, hanem véghetetlen könyörülő irgalmassága tetűzik abból ki. A' ki hajdan a' Sidók között felebarátja juhát el-lopta 's meg-eméztette, négy annyit tartozott érette adni a' kárvallott gazdának: 2Móf. 22: 1. 2Sam. 12: 6. Immár, ha valamely ilyen Gazdának két adóssa lévén, az egyiktől Éorossan meg-kivánná a' négy juhót a' Mósesi törvény szerint, avagy hamisan és istentelenül tselekednék-e? vízont, ha az adósság meg-fizetésére tehetetlen felebarátjának, könyörülő vóltából maga adna négy juhót, a' végre, hogy a' törvény igazságának bé-töltésére azonokat fizesse nékie vízfű; avagy vádoltathatnék-e hamissággal ez úton-is a' könyörülő gazda? Nem hamis hát a' Ézent Isten-is, azért, hogy meg-gyűlölte a' termézetit szerint gyűlölfégre méltó embert. a' maga Émélyében kívánván annak bűnéért való meg-lakolását: vízont,

vízont, nem hamis az Isteni könyörülő Ézeretet, azért, hogy némelly embernek el-engedte a' maga Émélyében a' bűnért való meg-lakolást; más Émélyt rendelvén ő érette, a' ki meg-lakoljon, t. ill. a' Közbenjáró Jéfust: (:láfd, 2Sam. 12: 5, 6, 13. --- a' *Jehova-is által-vitte*, (t. ill. a' kezesre,) a' te bűnödet, nem hals-meg.) Mindenik úton módon tsak ugyan elég lótt az Isten igazságának, 's nintsen semmi hiánosság avagy hamisság az Isteni Ézeretben és gyűlölfégen; mint az emberi vízfűalkodó okoskodás *cavillál*ja 's hántorgatja. A' földnek kerekéd golyóbisán ül az Isten: és ezen lakozók, mint a' fűkák, ő előtte: Ésa. 40: 22. Istent előtt az ember tsak olyan, mint az ember előtt a' sáska: melly ártalmas föld férge közzül ha ki egyet meg-öl, mást élni 's el-repülni hágy; egyiken sem tézen bozűt, hanem Éabad akaratja szerint tselekezik; holott egyébaránt nem ő formálta azokat. Hát az Isten az ő töle teremtetett emberek közzül, minékutánna ezek vétkeztek, és az Isten ditsőfége mellől el-maradván büntetésre kötelesekké lóttek, ha némellyeket Ézeret 's élni hágy, másokat gyűlöli és halálra rendel; kinek tézen bozűt? avagy nem igazán tselekezik-e?

VIII. Az emberi okoskodás nyughatatlankodására való feleleti az Apostolnak közönléges: *Távol légyen. Ne légyen.* Melly felelet által a' kereÉtyéni igaz hitnek egy fő és fundamentomos ágazatját támogatja az Apostol, az *Atheusok* káromkodó Éájok ellen; t. ill. hogy igaz, és nem hamis az Isten; a' *mi köfiklánk tselekedete tökéletes*, minden ő úrai igazság, 's a' t. 5Móf. 32: 4. *mert nem olyan a' mi köfiklánk, mint az ő köfiklájok; a' mi ellenségeink lehetnek ezaránt Biráink.* *ψ*. 31. láfd, Róm. 3: 4-6. 1Móf. 18: 25. Sid. 6: 10. 's a' t. És ez az Isteni igazság a' hitetleneknek nagy félelmek-re 's irtóztatásokra, a' hiveknek pedig nagy lelki vízfűtatásokra Éolgál: 2Thess. 1: 6-9. Virágozzanak

bár e' világon sokáig bódogúl a hitetlenek; de majd el-veſznek: *Solt. 37: és 73:* mert nints hamisság Isten-nél; igaz mértékkel fizet kinek-kinek: *Ésa. 3: 11, 12.* A' hivelk pedig ha világ ſzerint nyomorgattatnak-is; de majd meg-bódogíttatnak, meg-nyugoſtaltatnak; mert azt kívánja az Isteni igazság: láſd, *Solt. 92: 7--16.* Azért, ha nyomorúságot ſzenvednek-is az igazak; mindazáltal *a' mi Istenünknek Házának pitvariban vi-rágoznak, vénſégeiben is gyümölcsozának, annak birde-tésére, hogy igaz a' Jehova az én kököklám,* és nin-tsen hamisság ő benne. Ez az igaz Biró, nemes har-tzunk meg-hartzolása, pályánknak jó lelki-efméréttel való meg-futása után, meg-adja nekünk az igazság-zak koronáját! *2 Tim. 4: 7, 8. Jel. 2: 10.*

XVII. R É S Z.

Mellyben, a' feljebb való Réfben meg magyaráz-tatott 14-dik versnek, idveſſéges oktatással tel-lyes Praxisa, 's lelki haſonra való ſabattatása adatik-ki.

I. **A**, testi okoskodásnak ellenverését meg-előző É. Apostolnak a' 14-dik versben való ſavainak czéljából, hatalmas erőſség vértetethetik annak az igazságnak meg-gyá molítására, melly az örök Elvá-laſtásnak titka körül, a' kereſtyéni nevet vallók közt villongásban van; tud. ill: hogy az Isten minket nem az eleve el-látott hitért s jó-tselekedetekért, hanem in-gyen könyörüölő ſerelméből rendelt az életre: mert-ugyan-is, ha azt ſzerette Isten öröktől fogva, kit eleve el-látott, hogy a' Chriſtusban hinni és jót fog tsele-kedni; tehát a' ſzeretetre méltót ſzerette: viſont ha azt gyűlölte-meg Isten eleve, a' ki felől el-látta, hogy nem fog hinni a Chriſtusban, sőt minden gonofſágnak rabja léſzen; mi ſzüklég leſz vala az Apostolnak, az Isteni igazságot kétségbe hozó ellenvetést formálni? Nintszen ezen a' világon ember, kinek elméjére ötlöl-
heſſen

heſſen az, hogy igazſágtalanság van Iſtennél, ha azt ſzerette, a' ki ſzeretetre méltó volt, viſont azt gyű-lölte, ki arra méltó volt: de mivelhogy a' mindenké-pen egyenlő emberek közt tsinált Isten külömbſéget; azért nyughatatlanok az emberi elme, 's azért kéz hamissággal vádolni Iſtent. Bövebben meg-erőſítettük * Láfď mindazáltal oda-feljebb * Kereſtyéni ſzent Hitünk-a' VIII. Reét, nek azon nemes ágazatját.

II. Az emberi Éilaj elmének nyughatatlan hánykó-
dását említvén az Apostol a' 14-dik 7-ben való kérdés-ben, azt fedezi-fel nyilván; hogy eleitől fogva való, 's már ugyan meg-rögzött ſokása az a' romlottság mi-att meg-veſzett emberi okoskodásnak, hogy kárhoz-taſſa 's káromolja az Iſtennek útait és tselekedeteit, balúl és viſſéſáson Éőlván gyakran azok felől: láſd, *Ézék. 18: 29. Azt mondja az Izrael háza: nem igaz a' Jehovának útja; sa't. Jóh. 2: 14 15.* Siralmasabb állapot pedig az; hogy nem tsak a hitetlenek vádol-ják és kárhoztatják ekképen a' ſzent Iſtent, az ő útait, jóſágát, és bölts gondviſelését; minéműek ama tſü-folódók, kikről Éől ſzent Péter, *2. lev. 3: 3, 4.* és a' *Pró-féta: Mal. 2: 17.* hanem még a' hívők és kegyesek-is, mikor tsak az emberi okoskodás után járnak, tsak a' teſttel és vérrel tanátskoznak, ſok dolgokban meg-űtik gyakran a' ſárokat, láttatnak igazſágtalansággal vádolni az Iſtent: láſd, *Jér. 12: 1, 2. Solt. 73: 11--14. Hab. 1: 13. Jóh. 2: 17--15 sa't.*

III. Ez emberi nagy gyarlóſágot az okozza; hogy a' lelkes ember nem foghattya-meg azokat, a' mellyek az Iſten Lelkéjé; mert önéki bolondságnak látſának: nem eſmérheti-meg az Iſten minden útait, 's végekre nem mehet azoknak; mert lelkiképen nem itél azok felől: *1 Kór. 2: 14.* Véghetetlen köz fal vagon az Iſten és az emberek útai 's gondolati között: *Ésa. 55: 8, 9.* A' meg-veſzett 's meg-romlott emberi természet fel-fúválnodván, nagyot alít, és böltselſéget tulajdonít
L magá-

magának, az Isten dolgait az okon csak bolondságnak tarttja. A' Görögök böltéséget kerestének hajdan: azért az Évangéliomi igazság beféde fonákul és vízfőzetett nékiek, 's csak bolondságnak tartatott tölök; de tetfett Istennek a' bolond prédikálás által tartani-meg e' Világot: 1Kór. 1:18-22, 23. Ez a' bolondság ma-is benne van az istentelenekben, kiknek lelkében ezek vezett: Sól. 92:6, 7. sőt attól nem üresek gyakran az Istenfélők-is: Sól. 73:21, 22. és 49:13, 14, 21. 's a' t.

IV. Szükség azért minékünk meg-esmérnünk az emberi elmének ezt a' nagy romlottságát 's bődolgtalan hibáját; mind magunkban, hogy meg-alázódgyunk; 's mind másokban, hogy meg ne botránkozzunk. Bizony gyakran az emberi élvnek gondolati Isten ellen támadnak, 's az ő Fellege útait káromlják: holott, a' melly mekke vagyon az ég a' földtől, olly mekke vannak az Isten élvének gondolati az emberek gondolattól: Ésa. 55:8, 9. a' mint az egeket meg nem mérhetni, Jér. 31:37. úgy az egeknél magasságosabb Isten útait meg nem mérlekelhetni. Böltsebb az Istennek bolondsága az emberek böltéségénél: 1Kór. 1:25. az az: a' mi az Isten útait 's tselekedetei aránt a' mi főmeink előtt bolondságnak látzik, böltsebben esik az, mint sem mi elménkkel elérhetnők. Tsak meg-kell azért nékünk vallanunk, sőt bizony méltó meg-firatunk, az Isteni bölt gondviselesnek administratioja 's folyása körül, 's annyival inkább az Isten örökkévaló tsudálatos tanátsának (: melly szerint az emberek között szabad külömbféget tsinált:) titkai körül való ítélet-tételünknek gyengeségét, Ásáffal: Sól. 73:22. *En halgatag vagyok, és nem értek: mint a' barom, vóltam te előtted: mint a' vad famár fia:* Jóh. 11:12. Tegyük főnkra azért kezünket, és az emberi Éilajúl főgöldani kívánó okoskodást vessük rabság alá: Sól. 31:1, 2. ne engedgyük arra ki-fakadni, hogy káromlja

romlja 's kárhoztassa az Istennek útait. *Mert igazak a' Jehovánek útai, és az igazak járnak azokban; a' parvatokodók pedig meg-akadnak azokban:* Hóf. 14:10.

V. Tetfik énnékem itt előhozni és fel-jegyezni mind Deákul, 's mind Magyarúl, a' dolog világosítására, az értelmes Olvasó kedvéért, egy Római valláson lévő Tudós *Justus Lipsius* nevű embernek, arany betűkkel való fel-írásra méltó bölt főzait, mellyeket együtt, több olvasásra igen méltó befédi között feltött: (*in Libello DE CONSTANTIA, Libr. II. cap. 12.*) *Si equabilis (est) justitie divina lanx, quid ita telum cladum - - - plerumque nocentes Praerit, exanimatque indignos, in-que merentes:* (*Lucretius:*) *4. Vaga mens, quid per hanc curiosam curam tibi vis? Tangere caelestes illos ignes? liquefces: scandere in providentia arcem? cades. Ut papiliones, & minuta quaedam animalcula, vesthere, lucerna lumen circumvolitant, donec amburantur; sic humana mens lascivit circa illam flammam. Cedo causas (inquis) cur divina ultio hos praetereat, illos tangat? Causas? tutissimè dicam, me nescire: non enim cepit me unquam caelestis illa curia, nec ego ejus decreta. Hoc tantum scio: causam ante omnes causas esse, voluntatem Dei. Deus praerit, Deus tetigit; quid ultra hic vis? Summa justitia est, ut rectè & piè Salviatus ait: Voluntas Dei. Tum, rationem aliquam hujus imparitatis exigimus, inquirunt: A quo? à Deone? cui uni licet, quod libet; & nihil libet, nisi quod licet. Apage te perversa curiositas; non aliter hac ratio constat, quàm si nulli reddatur.* Magyarúl, (: nem mindenütt főról főra, hanem értelmesen:) így folynak a' befédek: „Ha az „Isteni igazságnak mérő serpenyője egyaránsú, (a' fon- „tor egyaránt nyomó:) mi az oka, (: így nyugbata- „lankodik az emberi elme:) hogy a' vezedelmes nyo- „morúságok nyila gyakran el-kerüli azokat, kik azt „érdemlenék; meg-lövi 's meg-öli az ártatlanokat?

„Oh békételenül bújosó emberi elme! (: feleletül „ezt vegyed:) mit akarÉ, ez felettébb Éorgalmatos-
 „kodó-kérdés által? Az égi fényes tüzet illetni aka-
 „rod-é? El kell ólvadnod. Az Isteni bölts gond-
 „vifelésnek vár-fokára kívánÉ-é fel-hágni? Bizony le-
 „esél. Miként a' lepkék (*leppendékek*) és némelly
 „egyéb apró állatotskák, estvének idején, a' gyertya vi-
 „lágnál mind addig repdesnek, míg nem meg-égetik
 „magokat; így bujálkodik (*a' maga veszedelmére*) a'
 „mennyei Éent tűz körül az emberi Éilaj elme. De,
 „kérlek, ugyan add okait, (: *így háborog még-is a'
 „test és vér:*) miért kerül-e az Isteni boÉÉzálló igaf-
 „ság ezeket, amazokat meg-illetvén? Okait kérded
 „ennek? én bátran azt felelem: hogy, nem tudom;
 „mert nem voltam soha a' mennyei tanátszázi udvar-
 „ban, sem pedig én annak titkos végezését nem tud-
 „hattam 's nem foghattam-meg. Ezt az egyet tudom:
 „hogy, MINDEN OKOK FELETT VALO
 „LEG-FÖBB OK, AZ ISTENI AKARAT.
 „Isten kerülte-el ezt, Isten illette-meg amazt; mit
 „akarÉ, 's mit kívánÉ itt többet? Leg-főbb igafság,
 „a' mint kegyesen és igen jól mondotta hajdan *Sal-*
 „vianus*, az Isten akarattya. De ugyan még-is ki-
 „válnám tudni, (*azt mondod:*) az Isteni gondvife-
 „lésnek olly egyenetlenül 's nem egy formában folyó
 „rendinek valamelly okát! Kitől kívánnád? (*azt*
 „*mondom én:*) Istentül-é? a' kinek egyedül Éabad
 „mivelní, a' mi néki tetÉzik; és a' kinek semmi nem
 „tetÉzik, a' mi nem Éabados? Tartsd dolgodat, 's va-
 „karodgyál-el, óh éÉeveÉzett 's el-fordúlt Éorgalma-
 „toskodás! Ez a' titkos dolog úgy marad Éentül az
 „ő helyén, ha senkinek arról Éamot nem ád Isten; a'
 „minthogy nem-is tartozik véle.

VI. De

* *Massiliensis Presbyter & Episcopus, floruit circa Ann.*
C. 489.

VI. De tovább, (:hogy a' rendÉerint való *Pra-*
*xis*ra viÉÉa-térjünk:) az Apostolnak Éavaiból az-is
 világosan ki-nyilatkozik: melly tsalárd, tekervényes,
 és Éin-múató az emberi Éiv: *Jér. 17:9.* hogy t. ill.
 mikor a' maga agya-fúrt elméjének találmányit kíván-
 nya 's akarja meg-gyámolítani 's erősíteni, az Isten dí-
 tsóségéhez való buzgóságot tsinálja annak palásttyául:
Mit mondunk azért? avagy hamisság van-é Istennél?
 Ha az eleve el-látott hitre és jó-tselekedetekre nem
 tekintett Isten az örök ElváláÉtásban, (:így Éól e' Vi-
 lát:) ÉüklÉg, hogy hamissággal és igafságtalansággal
 vádoltasék, úgymint ki a' mindenképen egyenlő
 emberek között tött külömbÉeget: illőbb (:úgy Éól-
 nak:) azt mondani ő Felfége felöl, hogy a' bizonyos
 előre el-látott fundámentomra nézve könyörült né-
 mellyeken: viÉont másokat, bizonyos okért, (:hogy
 t. ill. nem fognának hinni az idvélség Éerző 's adó fő
 éÉközben a' Christusban, 's jóban nem fognák mágo-
 kat gyakorlani:) rendelt a' kárhozatra. Hásonlóké-
 pen a' *Sociniánusok*, néminémü helytelen vélekedé-
 seket, az Isten irgalmasságának és igafságának dítsósé-
 géhez való buzgóságnak Éíne alatt óltalmazták, így
 Éólván: A' könyörülő irgalmas Isten elégtétel nélkül-
 is meg-botsáthatta volna a' bünt; hogyhogy-is férhe-
 tett az az Isté igafságához, hogy az ártatlant a' bünössé-
 kért büntesse? Az Isten Házat 's hiveit üldözök, az
 UR dítsóségéhez 's az igaz Hithez való buzgóságokat
 tsinálják Éörnyü kegyetlenkedéseknek palásttyául:
 sőt azt alíttják, mikor a' Christus igaz tanítványit mé-
 Éárolhatták, hogy áldoznak, 's Isteni tiÉteletet tse-
 lekeÉznek: *Ján. 16:2. Fil. 3:6. 1Tim. 1:13.* Így Éokta
 ez a' Világ eleitől fogva a' maga fogyatkozásit simítani
 és Éínleni.

VII. Hogy pedig ezaránt az emberi tsalárd Éivnek
 Éin-múató és tekervényes volta a' mi Éemeink előtt
 ki-nyilatkozzék, és világosan meg-tudhassuk az Isten
 dolgai-

dolgaiban 's dolgai aránt , mi esik igazán , és mi esik Éin-mutatásnak Éine alatt , erre az egyetlen-egy regulára vigyázzunk : hogy , ne mennyünk az emberi okoskodások után ; ne hajtsunk soha fenki méltóságára , (*authoritassára*), avagy tanubizonyosság-tételére , a' ki csak pušta ember ; hanem a' tiéa Éent Irás tanubizonyosságára figyelmezzünk : ott jelentette-meg az Isten , mind azt , hogy az ő ditsőségét soha nem felejtí el , arra nagy gondot tart: *Ésa. 42:8.* sőt mindeneket a' végre tselekezik , hogy meg-ditsőíttesék : de viszont azt-is ott jelentette-ki , hogy az ő ditsőségének semmi kisebbségére 's meg-homályosodására nintsen , mind az , valamiről ő Felfége ott tanubizonyosságot tött , hogy tselekedett , tselekezik , vagy tselekedendő.

VIII. Azért , e világ fővevényes puštáján való bújdostunkbán , az igaság mellől könnyen el-fordítható ezer 's meg ezer akadékok között , a' mint ábrázattal , úgy erköltsel , indulatokkal egymástól külömböző , leg-gyakrabban minden dolgaikat csak Éájjal és Éinnel festő , de az igaságot a' hamisság alatt fogva tartó világ fiaival való társalkodásunkban , Az emberi Éilaj elmének , az Isten útait vádló , 's gondviselő igazgatását kárhóztató , az ő Felfége ditsőségét 's igaságát sértegető okoskodásit , jól meg kell examinálnunk , vizsgálunk és rágogatunk , el kell hártanunk ; sőt ha valaha a' magunk elméjére-is tünnének olyaténok , ottan gyorsasággal ki-kell vetnünk . Ezt tselekelte Éent Pál , hasonlóképen más Próféták és Apostolok-is . Az Egyházi Éent Éolzgalatnak farka ezen fordúl-meg , hogy az emberi nyughatatlan elméknek az Isten útait vádló 's kárhóztató okoskodásit el-háritsuk ; az Isten igaz esmérési ellen fel-emelkedett minden nagyságot le-tapodgunk , és minden értelmet foglyúl vigyünk a' Christus engedelmességére , 2Kór 10:5. az igaságnak ki-nyilatkoztatása által kellesük mi magunkat , minden embereknek lelki-esméreteknél , Isten előtt :

előtt: 2Kór.4:2. Az igaz Egyházi Éolga , az Ige , és a' mellett munkálódó Szent Lélek által meg-gyözi e' világot a' bünről ; hogy magát meg-tagadván , és az ő ítéletit , az-az , kárhóztatását meg-esmérvén , a' Christus igaságát Éomjuhozza , *Ján. 16:8.* 's annál a' Christus Éolzajánál vagyon valójába a' Prófétálásnak lelke , az Irás magyarázásnak nemes ajándéka , a' ki az emberi fűfánt elmenek hijábavaló okoskodásit , Éent Irásból vött , lelki-esméreretig bé-ható meg-múrogatásokkal meg-gyözheti , 1Kór. 14:24,25. lélekben és erőben , 1Kór. 2:4.

IX. Nagy Éorgalmatossággal reá kell azért vigyázní a' leg-közelebb fel-tött regulára (1) Az Ekklesia Doktorinak , a' Tanítóknak : mert holott ők Isten követői , 2Kór.5:20. 1Kór.4:1. bizony , ha valamit hallanak , sajdítanak olyat , a' mi annak ditsőségét sértegeti , a' kinek ők Éolzái 's követi ; meg kell azt torlani , czáfolni , és el-háritani ; Urok ditsősége 's betűleti mellett meg kell mordúlni ; nem kell néma ebeknek lenni: *Ésa. 56:10* *. Vannak némelly tsak tsupa koczódást indító kérdések , befédékben és kérdezésekben való tufakodások , bolondoskodások : melyek aránt inti É. Pál lelki fiát Thimothéust , hogy az olyanokat el-távostassa , 's azokra ki ne erekedgyék: 1Tim. 6:4,5,20. 2Tim. 2:14,16. De midőn az Isten ditsősége 's igasága forog kérdésben , kétségben , és betstelenfégben ; Igaz-e az Isten? van-e inkább gond-gya Istennek e' világi dolgoknak Éép renddel való folytatására 's adminisztratiojára , holott egyébaránt tövel

L 4

hegy-

* *Tanti nobis non debet esse , cujuscunque mortalis , sive gratia , sive ira , ut ob eam rem timide , pro veritate & pietate , & honore sacratissima Religionis nostrae loquamur . Inquit Disertiss. Witsius in Praef. Miscell. Sacror. Nemini , pro Deo , & verbo ejus loquenti interdicti debet , quin serid & graviter agat , & suis res quasque hominibus apellet . Idem , ibid.*

hegygyel állanak ʔkve mindenek e' világon? A' jóknak rokkul, a' bitetleneknek jól van dolgok; 's a' t. (: *Non curat Jupiter minora: Non vacat exiguis rebus adesse Jovi; &c.*) mondom, mikor ilyen dolgokat hántorgat e' világ, 's így motskolódik; bezzeg ilyenkor Éankat fel kell nyitnunk, 's meg kell felelnünk, minden emberektől való félelmet hátra tévén; hogy a' hamisságnak Éája bé-dugódgyék: *Jób. 5:16. Sól. 107:42. 1Pét. 3:15.* Söt néha a' bolondnak az ő bolondsága ferint-is kell meg-felelni; hogy ne légyen bölts a' maga femei előtt: Péld. 26:5.

X. Az említett regulára, (2) mindnyájunknak, valakik az Urtól tanítottak vagyunk, gondosan kell vigyáznunk. Mert holott minden, valami bitből nintsen, bün, Róm. 14:23. Ha az olyan, Isten igazsága ellen, elmédbe az ördögtől lövelltetett gondolatokat hamar víkka nem vered, 's elmédből ki nem veted; gyökeret vernek Éivedben: és őstán, ha az után, későre vévén ékre magadat, azon hibás tévelygő vélekedést el akarnád-is magadtól vetni, nehezen lehet: és így gonosz lében a' te utólfő állapotod az elsőnél. Mindnyájunkkal köz az emberi elmének vezettsége: azért jól magunkra vigyázzunk. Az Apostol-is a' megmagyaráztatott versben közönségesen Éól: mit monddunk azért? magát sem fogja-ki az elmébéli romlottság alól; mert ő-is azon sárból való, mellyből mások. Bizony nem tsak az Ekklesián kívül valóknak elméjeken fordúlnak-meg ollyatén gondolatok, kikre kevesebb gondunk van, 1Kór. 5:12. hanem mi közöttünk is fokaknak elméjeket nyughatatlankodattyaik hasonlóképések. Hallottam én, te-is hallhattad azt; fok ember kárhoztattya az Istent, és vádolja, békételenül zúgolódik ő Felfége ellen: de miért vagyok én ilyen haló fegeény? miért nem áld-meg Isten engemet úgy, mint mást? bízem én-is eleget imádkozom, éjjel 's nappal dolgozom; 's a' t. Kiváltképen pedig az Isteni örök

örök Elválástnak és Megvetésnek nagy titka körül mütattya-ki magát az emberi Éilaj elmének délczeg-fége: Hánykodnak 's nyughatatlankodnak az emberek; hogyhogy lehetett és lott az, hogy a' kárhozat sárjában egyaránt fekvő emberek között némellyeket fel-vött az Isten, másokat ott hagyván? 's a' t. És noha meg-mérhetetlen 's ki-méríthetetlen tenger az Istennek bölts tanátsa; még-is az emberi elmének meg-lyukadozott foltos tsólnakja néki mér ennek a' tengernek erekedni, hogy ennek mélységeit vizsgálja. A' tengeren járó hajósoknak igazgató ézközök vagyon, út mutató mágnes-kövi félelenczék vagyon, út mutató mágnes-kövi félelenczék vagyon, (magnetica pyxis:) A' ki annélkül indúl az Oceanum tengerre kereng, tébolyog; Éüntelen kérdezkednék, ha volna kitől, merre kell menni: A' kinek pedig olyan mágnesi félelenczéje (pyxis) vagyon, tudgya útát kormányozni, tudgya, merre kell menni: ha néha az ellenkező éelek víkka, hátra, avagy ódalra verik-is; de a' pyxis igazgatása 's vezérlése Éerint, víkka a' háboru tsendesedvén, a' éelek meg-fordúlván, útát tsak ugyan követi, és a' part felé fíet. Így te ember, ha nehéz kérdésekbe elegyíted magadat; ha az Isteni örökkévaló titkos tanatsnak mérfékelhetetlen tengerébe erekedel; cynosurád, igazgatód, kormányosod légyen, hogy el ne borúljon abban a' tengerben. Az légyen a' Éent írás: ennek vezérlésén kívül ne jársz, ne lépsz; mert el-borúl. A' Habakuk Próféta lelke nyughatatlankodott hajdan, és mintegy gántsolódott az Isten útainak vizsgálása aránt, 1:1. ʔ. 13. --- íktrábbak a' te femeid, hogy nem mint a' gonoszságra nézbenél; --- miért tekintek bát a' bitetlenekre, és el-hallgatod, mikor az istentelen el-nyeli az ő nálánál igazbat? De azontúl magát tsak arra adá, hogy várná az ő ör-álló helyében az Isteni feleletet, 's vigyázna arra, mit Éólna néki a' Jehova, a' 2:1. ʔ. 1. el-is vötte az Isteni feleletet, ʔ. 2-4. Ugy Ásáf Próféta, mikor

mikor kínoznák ötöt az ő veséi, háborogna 's nyughatatlankodnék a' lelke; midőn a' lelki-efmérer im-ez akadékiában fetrengene, *Miért vagyon jól dolgok a' bitetleneknek e' világon, a' tífia fiúieknak pedig fo-morúan és fonákul?* bé-mene az Isten fanctuariumá-ba, a' Móses és Próféta Irásiba, ott tanúlá-ki a hi-veknek és hitetleneknek külömbözö ki-meneteli ál-lapattyokat: *Sólt. 73:17. 2:19, 20.* Mi-is, minden el-ménket gyötörö 's nyughatatlankodtató gondolatok aránt, az Isten Éáját kérdgyük-meg; a' Éent Irást vizsgáljuk, *hagyns az a' tanításra, 's a' t. 2Tim. 3:16, 17.*

XVIII. R É S Z.

Mellyben, a' É. Pál Róm. irtt level. 9-dik r. 15-dik verse magyaráztatik: *Mert Mósesnek mondgya Isten, Könörülök, a' kin könörülök, belső meg-indúlással fánakozom, a' kin fánakozom.*

I. **A**Z Apostol Éent Pál a' maga és Apollós példájáról taníttya a' Kórintusbélieket arra: hogy *ne böltsekedgyenek felsőbb annál, a' mi meg-iratott; hogy egyik a' másik helyében fel ne fuvalkodgyék más ellen: mert kitsoda külömböztet-meg tégedet? 's a' t. 1Kór. 4:6, 7.* A' Kórintusi Ekklesiá tagjai, böldogtalan Éakadozással meg-öfötték völt egymást, az ő Doktoraik 's Tanító mestereik felől való ítélet tétel Éerint, hogy egyik Pálé, más Apollósé, a' harmadik Késésé, némelly pedig a' Christusé légyen: 1Kór. 1:12. E' Éerint, kiki az ő Doktorának, mellyet követett, nagyobb méltóságot tulajdonított a' többek felett; és így azok felett, kik az ő ítéleti Éerint alább-való Doktoroknak hallgatói 's követői voltak, kevélykedett. E' vezédelmes tévelygéstől és kárhozatos mételetől meg akarván Éabadítani 's gyógyítani Éent Pál a' Kórintusbélieket, fundámentomul teszi-fel 's commendálja nékik

kik azt: hogy *nem kell felsőbb böltsekedni annál, a' mi meg-irattott:* és ezt fel-tévén, ellene mondhatat-lan igazságu meg azt veti utánna: *kitsoda külömböztet-meg tégedet, mástól? avagy nem Isten-é?* Nem kell böltsekedni a' felett, a' mi meg-iratott. A' Éent Iráson kívül idvetséges böltseféget nem lehet 's nem-is kell keresni. A' Görög Filósofusok tekervényes agyokból s elméjékből koholt, Éent Iráson kívül való, sőt azzal ellenkező böltseféget, mint haÉontalant, és a' Christus kereÉtének ellenféget, meg kell vetni; hogy így emberben fenki ne dítsekedgyék: és hogy meg-efmérje azt-is minden, hogy az Egyházi Doktoroknak meg-küloböztetések nem magoktól vagyon. Ha ki meg-tanúlja s Éerivel meg-efméri azt, hogy nem kell felsőbb böltsekedni annál, a' mint meg-irattott, és így minden igaz böltseféget kútfejenek a' Éent Irást efmérí; az egyÉersmind meg-efméri azt-is; hogy az Egyházi, tsak a' tífia Éent Irásból böltsekedni kívánó Doktorok között a' minémü külömbfégy vagyon, hogy egyik plántál, más öntöz; egyik alkalmasabb a' Éent munkára, mint a' más; hogy ennél nagyobb mértékben van a' kegyelemnek és a' könörö-gésnek Lelke, mint a' másnál; hogy e' hatalmasabban, nagyobb Isteni erőben, 's épülete:bben prédikál, mint a' másik: az ilyen egéÉ meg-küloböztetés Istentől vagyon; a' ki azt a' Éent Éolgalatra való alkalmas illendöséget, melly van a' kegyelem Éerint kinél-kinél, vagy nagyobb, vagy kisebb gradusban, adta és öfot-gatta, a' mint neki tettÉett. Mert senkinek nints va-lamiye magától. *Mitsodád vagyon, a' mit nem vöttél volna?* 1Kór. 4:7. Még tsak valaminek meg-gondo-lására is mi magunktól alkalmatlanok vagyunk; a' mi tebetöségünk Istentől vagyon, 2Kór. 3:5. mennyivel inkább ez, hogy alkalmasos *folgái legyünk az Új Te-stamentomnak, nem a' meg-ölo betűnek, hanem a' meg-élevenítő léleknek, É. É.* Istentől függ: ő Fellege méltó-ta-

tóztatott arra, hogy *szolgák* legyünk, kik által mások *hidgyenek, mint kinek-kinek az UR adta*: 1Kór. 3:5. Azért az Egyházi Doktoroknak egymástól való külömbféeket, a' Ént Irás egyedül Istenre határozza *. De a' több embereknek-is meg-küloböztetéseket, ugyan a' Ént Irásból tsak Istentől függeni tanúljuk. Az Apostol-is 1Kor. 4:7. közönségesen Éöl minden emberekről: *Kitsoda külömböztet-meg tégedet?*

II. A' Római levélnek 9-dik részében-is, az emberek között a' lelki állapotok aránt lévő külömbféet, egyedül tsak Istentől függeni, a' Ént Irásból próbálja hajtalmason az Apostol. Leg-közelebb, midőn az emberi agyafűrt okoskodás Éép Éín alatt azt a' just ki akarná Isten kezéből tekerni, t-ill. hogy az Isten ditsőségén valamely tsorba ne éfsék, és igafságtalansággal ö Felfé-ge ne vádoltathassék; nem tsak tsupa tagadó beÉéddel hárttja-el az Apostol azt a' következtetést; (*Távol légyen, ne légyen*;) hanem meg akarván mutatni, 's tanítani akarván arra, hogy e' titok körül tsak a' Ént Irásból kellene böltsekedni, 's feljebb annál, a' mi meg-iratott e' titok aránt, nem Éabad volna vizsgálódni; a' Ént Irást Ént Irásból világosította és próbálja. Szent irási tanítás vala az, mellyről feljebb Éölött az Apostol; hogy a' Rebeka gyermekinek, mikor még nem Éülettetek volna azok, és sem jót, sem gonosz nem tselekedtek volna, egymástól lött meg-küloböztetések nem az ő eleve el-látott jó avagy gonosz tselekedetekért lött; hanem a' hívó Istennek örök válaÉtás Éerint való Végezéséből: Mivelhogy a' Ént Irás ilyen tanubizonyyságot tött a' még nem Éülettetett gyermekek külömbféek felől, az Isteni Éózat Éerint; A' nagyobbik *szolgál a' kisebbiknek*: ismét, *Jákóbot Éerettem, Ésaút gyűlöltem*. Az emberi 's

* *Hec diductio petita est ex S. Augustini Libr. 1. de Prædestinat. sanct. cap. 5. extat Tract. de Præd. oper. August. Tomo VII.*

testi böltsefé, melly a' Ént Irásnak ellenfége, és az Isten Lelkének 's ennek tanubizonyyságának alája nem vettethetik, el-mellözvén a' Ént Irási próbát, a' maga kényesen Éágűldó okaskodásit Éegezi az Apostol tanítása ellen, így Éólván §. 14. *Avagy hamisság vagyon-e az Istennél?* „Az én vallásom ez, (így Éinli) „s tünteti magát a' testi böltsefé;) hogy az ollyatén „káromkodástól irtózzam, a' minéművel az Apostol „láttatik nehezíteni az Istent, midőn ő Felfége felől „azt tanította, hogy a' mindenképen egyenlő gyermekek között tött külömbféet, azért egyiket a' másik felett Éolgalatra és gyűlölégre, viszont a' másikat emez felett uraságra és Éeretre nem igazán „rendelte 's póczolta-fel. Az Apostol ellenben nem kedvez a' testi böltsefének, hogy el-hagyván a' tiÉta Ént Irás nyomát, az emberi okoskodás után indúlna; hanem újlag azzal tsatázik, a' mit gyűlöli a' testi böltsefé, és a' melly ellen tsak hijába viaskodik; t. ill. újban Ént Irásból vött erősséggel kívánnya el-háritani Istentől azt az igafságtalanságot, mellyet az emberi magát tüntető böltsefé ö Felfégre akart kenni.

III. Nintsen hamisság Istennél, azért, hogy némelyeket mások felett Éeretett; mint Jákóbot Ésaú felett, (: ez az Apostolnak czélja:) Mert Mósesnek ezt mondotta Isten: *Könyörűlök, a' kin könyörűlök; belső részeim meg-indulásával Éanakozom, a' kin Éanakozom*. Nem így Éól az Ap. Móses mondgya; hanem, Mósesnek mondgya Isten: a' Jákóbot Ésaú felett Éerető Isteni igafságot hozta kétségbe a' testi Éilaj okosság, az-okon hijja magát Istent bizonyyságul: egyÉbaránt, mivel az égÉ Ént Irás Isten beÉéde, és Móses-is Isten Lelke által Éölött, 's valamit ő így Éólott, Isten mondotta azt; még-is kiváltképen való módon az Isten Éavait *allegálja* 's hozza elő az Apost. Meg-vannak pedig irva azok a' beÉédek, 2Móf. 33:19. Mellyeket hogy jobb módgyával meg-érthessünk azoknak

azoknak függésére 's alkalmatosságára kell Ézorgalmatoson figyelmeznünk, 's úgy jobban meg-erősödik az Apostol czélja szerint való felsőleges tudomány.

IV. Minekutánna a' borjú képnek bálványozó imáadásával meg-ferteztette volna magát az Izrael, el-tökélli búsultában Isten, hogy el-vezesse a népet: 2Móf. 32:9-11. de a' buzgó lelkű, és az Isten haragjának napján a' törésre álló Móses, hiv Ézolgája könyörgésére meg-lágyúl az Isten Ézive, nem veti-el a népet; sőt igéri, hogy Angyalát el-küldi, ki az ígért földről a' Kananéust ki-tüzze, 34. és 33:1,2. De nem igéri már az Isten azt, hogy tovább-is amaz ő orczájának Angyalát (Ésa 63:9.) botsáttya-el vélek, a' ki eddig előttök járt: 2Móf. 13:21,22. és 14:24. a' kin, vagy a' kiben vagyon a' Jehova neve: 2Móf. 23:20,21. kinek engedvén az Izrael, Istennek engedett, kinek hatalma vala a' bűn botsátásra; s a' t. A' nép előtt gonof befédnek tetkék ez hir hallás; hogy a' Jehova többé nem fogna köztök jární, nem fogna vélek el-menni; sírásnak adá magát, és senki nem tévé-fel az ő ékességét: 33:1. 34. az UR Ézemei előtt kedvet talált Móses, kivel Ézínről Ézínre Ézólott Isten, miképen Ézokott ember Ézólani baráttyával: 34:1. újobban esdeklik az Isten lábai előtt, és kéri az Isten ő hozzá való Ézerelmének 's kegyelmének tovább való jeleit-is, mind maga aránt, 's mind a' nép meg-tartatása aránt: 34:13. A' Móses kérésére figyelmeznén Isten, azt kérdi tőle: Hát az én orczám mennyen-é el veletek? 34:14. amaz én orczámnak Angyala, Ésa 63:9. az én Ézerelmes Fiam, kiben vagyon az én nevem: 2Móf. 23:21. Mal. 3:1. Sid. 1:3. Kire felel Móses: Ha a' te orczád nem jár mi előttünk, ne vigy-ki minket imét, 34:15. mert mitsodán esmérhettyük-meg, hogy én és a' te néped kedvet találtunk te előtted? - nem ezen-é, ha velünk lélek? 34:16. Az Isten kegyelmességének nyilván-való jelét ebben állittya Móses, mind maga, 's mind

's mind a' nép aránt; hogyha a' meg-váltó Isten lesz az ő kalauzzok, e' kerek ég alatt lévő minden egyéb nemzetségektől való meg-külömböztetéseknek-is a' lé-fen a' jele: azt igéri azért Isten, 34:17. hogy meg-adgya kívánságokat: a' maga Ézerelmes Fiát adgya né-kiek Vezérül; hogy így esmérje-meg Móses kérésé-nek meg-hallgattatásából Isten előtt való kedvességét.

V. Azontúl Móses-is, ez Isteni engedelemre job-ban néki bátorodván, újabb kérést kér, 34:18. (mint hajdan Ábrahám: 1Móf. 18:26,27,32.) Kérlek URam, mutasd-meg a' te ditsőségedet énnékem. Mellyet meg-is nyér; mert azt mondgya Isten néki, 34:19. Én azt mivelem, hogy az én ditsőségem a' te orczád előtt men-nyen-el, és te előtted kiáltom a' Jehovának nevét: azo-kat az ígéket tudn. ill. a' mellyek irván vannak, 2Móf. 34:6,7. Jehova, Jehova, erős, irgalmas és kegyelmes Isten, kéfédelmes a' haragra, nagy irgalmasságú és igazságú; 's a' t. De meg-Ézorittya Isten a' Móses-hez tött kegyelmes ígéletit, ugyan ott a' 19-dik vers-ben, a' 33:1. azokkal a' Ézókkal, mellyeket elő-hoz az Apostol: Könyörülök, a' kin könyörülök; belsö meg-indulással Ézanakozom, a' kin Ézanakozom. Melly ígé-ket azért vetett Isten több jeles Ézavai után, hogy Mó-ses az Istennek jószágát és kegyelmességét ne Ézélesíte-né-ki meg-külömböztetés nélkül minden Izraelitákra, ne tulajdonítaná azt főre mindeneknek, úgy, mint magának: mert noha Móses magán kívül az egész népnek kért gratiát, 2Móf. 32:11,12,32. és 33:15,16. de nem akarja Isten azt ki-Ézélesíteni minde-nekre; így oktatóván Mósfest arra, hogy az emberek között lévő külömbfég, melly Ézerint némelyleknek rézek vagyon az Isten jószágában, 's kegyelmességi-nek gazdagságiban, 's azokban a' jókban, mellyek az Isten orczájának Angyalától Ézarmazhatnak, tsak egye-dül az Istennek Választás Ézerint való Végezéséből és örök Ézerelméből foly; ki az ő Ézabad 's bölts tetkése Ézerint

zerint oſtſtta és ajándékozta azokat, a' kinek akarja: és ezaránt fenki hamissággal 's igazságtalansággal ő Fel-fégét nem vádolhattya Ugyan-is, az Apoſtoitól elő-hozatott Éók, nem egyenesen Móſesről Éólnak; mert ő felöle már nyilván meg-mondatott vólt, a' 33:1. 17. hogy az UR *femei előtt kedvet talált*, és hogy *nevezet ſerint eſmértetik* Iſtentől: hanem a' népre czéloznak azok az Iſten Éavai, a' kiért könyörgött, 's a' kinek *gratiát* kért Móſes.

VI. Az Izrael fiai mindnyájan, avagy tsak legnagyobb részént, (: a' Lévitákon kívül, kik kiváltképen való módon az URéi vóltak: 2Móf. 32: 26, 27. vefő-öſve, 5Móf. 33: 9.) azzal az útálatos bálványozásnak bünével meg-fertezették vala magokat, *el-változtarván az ő dűsöségeket*, (az Iſtent, ki az ő dűsöségeknék fegyvere vólt, 5Móf. 33: 29.) *ſénát rágó baromnak* haſonlatosságára, Solt. 106: 20. az Iſten Éö-vetségét mindnyájan meg-rontották vala, lelki paráz-nálkodásba eſvén: melly okon, a' kik e' fertelmeske-désben ő közzülök elsők valának, az alá a' próba alá rekeſtettek, mellyel a' Ceremoniás törvény ſerint a' házasság-béli tiſtáság meg-romlásának gyanúsága alá vettetett a' Éőnyoi-állat hajdan a' Pap által meg-kíſér-tetett: t. ill. az apróra rontatott, borju-kép porával meg-elegyítettett, átkozott keſerű vizekből kin-É-rittettek innya: 2Móf. 32: 20. vefő-öſve, 4Móf. 5: 12-17, 20-24. 's a' t. Azért, a' ki-vágattatást és el-tö-röltetést mindnyájan egyaránt meg-érdemlik vala: de ſem mindnyájokat nem akarja Iſten ki-vágni, ſem mindnyájokon nem akar könyörülni; hanem Éabad tetéſe ſerint tſelekeſzik vélek; *Könyörülök, a' kin könyörülök*; 's a' t. 'S hát nem igaz-é az az Iſten, a' ki így tſelekeſzik? a' kinek módgya vólt vólna benne, illendő 's elégedendő oka reá, hogy ſenkinék meg ne kegyelmezzen? ha Éabad jó tetéſe ſerint né-melleyeken könyörült; ki ugordhatuk azért Éembe ő véle?

VII.

VII. Mindenek felett pedig az Iſtennek Móſeshez tött, és az Apoſtoltól elő-hozatott Éavai aránt, meg-jegyzésre méltó dolog az: hogy az Iſten Lelke azon egy dolgot kétfézer mond és fejez-ki; kétség kívül nem nagy titok, font, és erő nélkül: t. ill. az Iſteni könyö-rületesség, kegyelmesség és jóſág, mind a' Móſes könyvében, 's mind az Apoſtolnál két egymástól kü-lönöző, de ugyan tsak egy czélra menő Éók által ada-tik-ki. A' Móſesnél lévő első Éó, (חֲנָן *Kánán*,) an-nyit téſen, mint kegyelmességet tſelekedni, a' tſe-lekvőnek minden tartozása, adóssága, vagy kötelessé-ge, 's a' vevőnek minden érdeme nélkül s kívül: a' másik Éó, (רַחֵם *ráchám*,) belső, 's kiváltképen való indúlatból Éarmazott könyörületességet jelent. Kö-nyörülni valakin tsupa ſeretetből 's minden érdem kívül, olyan ſeretettel 's indúlattal, minémű az É-des Anyáé az ő méhének gyümöſtséhe: Éſa. 49: 15. Azon formában, e' dolog titka körül az Apoſtol a' Gö-rög igében két haſonló értelmű Éókkal él: az első, (ἐλεῶ, *eláio*,) téſen ollyatén Éemélyen való könyörületſt, a' ki nem tsak nem érdemel, hanem minden bódog-ságtól meg-foſztatott, 's minden jónak Éükiben van: a' másik, (ὀκτενέω, *oktejro*; *commiseror*, vel *com-miſereor*,) azt jegyzi: belső réſeim meg-indulásá-val meg-illetődöm valakinek nyavalyásságn, és annak ingyen kegyelemből való ſegítéségére hajól Éi-vem. Azért világos dolog; hogy az embereknek örök-ké-való lelki állapattyoknak meg-külömböztetéſekre, és az Iſteni véghetetlen elme előtt még örök időknek előtte, a' veſedelemnek és lelki nyavalyásságnak sár-jában ſíralmason fekvő emberi nemzetség közzül né-melleyekre ki-hatott Iſteni könyörülő indúlatra czéloz-nak azok a' Éók, 's azt az Iſten örök belső ſeretetit fejezik-ki: úgy hogy az idöben-is, tsak azokon,

M

(zok-péld.

* Ob eam rationem, vox racham, rechem (רחם) nomi-naliter uterum ſignificat: conſule Lexica.

(péld. ok. a' bálványozó Izraeliták között némelyeken:) könyörül a' könyörülő Isten, a' kik öröktől fogva az ő könyörületességének tárgyai voltak; az eleve el-látott hitnek, avagy jó tselekedeteknek érdemére, az ingyen könyörülő Istennek semmiképen nem lévén 's nem lehetvén tekintete 's reflexioja.

XIX. R É S Z.

Mellyben, a' leg-közelebb meg-magyarázott 15-dik ψ-nek Praxisa, 's lelki háfonra való fábattatása vagyon.

I. Szent irási tanubizonyosságul, a' Mósesnek mondott, 's a' feljebb való Rézben meg-magyarázott Isten Évaiból czáfolván-meg az Apostol a' testi okoskodásnak tséltsapságát, újlag ez tselekedetivel tanúságra való példát irt előnkbe, a' felől: hogy a' *Szent Irási titka tudomány, az ellen viaskodók s az ellent mondok ellen, hatalmason általmaztathatik nem egyéb úton 's módon, hanem ugyan csak a' Szent Irásból*. A' mit feljebb, az emberek lelki állapotok aránt való Isteni örök tanátsbéli meg-külömböztetés felől tanított, Szent Iráson fundálta azt. Isten monddotta: *Jákóbot szerettem, Ésaut gyűlöltem*; ismét: *A' nagyobbik foglál a' kisebbiknek*: *ψ. 12, 13. Róm. 9.* az emberi vízfázkodó tsalfaság még-is ki-fogó rést talált az-aránt, *ψ. 14. mit mondunk azért? avagy hamisság van-e Istennél?* vízföntag azért a' testi nyughatatlankodó okoskodás ellenvetését Szent Irásból czáfolja-meg, *ψ. 15.* Azon levélben oda-alább-is, a' 10: és 11-dik részekben, a' Sidóknak és Pogányoknak a' kegyelemre való fel-vétel, vagy abból való ki-vágattatás aránt lejendő állapotokat Érintelen az Irásokból mutogattya az Apostol: úgy bánt Theffalonikában-is a' Sidókkal, az Irásokból magyarázta és mutogatta, hogy

* Lás feljebb ezen dologról bő traktát a' 14-dik egész Rézben.

hogy a' Jésus volna ama' Christus: *Tsel. 17:2, 3.* Amaz lelkében buzgó Apollós-is, az Irásokból Éorongatta a' Sidókat: *Tsel. 18:25, 28.*

II. Melly Apostoli Éokás Éerint való *praxishoz*, ha mi-is általmaztattyuk magunkat, a' mennyei igaság minden ellenfégeinek hágnos és győződelmes megczáfolására egyenes útunk lézen. Nem-is tsuda, ha nagy része e' világnak gyűlöli 's tilalmazza a' Szent Irás olvasását, fut attól, mint a' tolvaj az akaÉtő-fától*: azt költik az emberek a' Szent Irásra, hogy az minden eretnekfégnak a' kifogó-helye, el-tekerheti azt minden ember a' maga vezédelmére: *2Pét. 3:16.* Ha mikor Szentül-Éembe nem mernek annak ellene Éólni, a' testi okoskodást Éegezik néki, az emberi agytól koholtatott találmányokat, az Atyák és Conciliomok végezéseket: de mind ezek ellen, a' Szent Pál példája Éerint, nem tsatázhatni általmazós fegyverrel, mint a' Szent Irással; hágnos ez a' dorgálásra, a' meg-győzésre, intésre, vígaÉtalásra: *2Tim. 3:16.* Az a' Lélek, a' kinek ihléséből iratott a' Szent Irás, *2Pét. 1:21.* azért jött e' világra a' Christustól küldetvén, hogy meg-győzze e' világot a' bűnről, Ján. 16:8. melly meg-győzést az Irás magyarázás által vízen véghez az Ekklesiában: *1Kór. 14:24.* Midőn az Apostol az Istennek egész fegyveres tárházát le-rajzolná, egyet commendál a' többek között, mellyel ártalomra (*offensivè*) leg-hathatósban hartzolhatni az ellenség ellen; a' *lelki fegyvert*, melly az Istennek beféde: *Éfés. 6:17.* két élű fegyver, töör az, *Sid. 4:13. Solt. 149:6.* melly hatalmas a' Éivnek és lelki-esméretnek meg-győzésére, épen a' meg-térésig, vagy a' meg-Éegyenülésig.

III. De itt ezaránt az emberi agya-fúrt böltsefégen ilyen ellenvetést gördít elő: „A' természet i galság „azt kívánja, hogy a' hartzolás közben egyenlő

M 2

avagy

* *Fugiant Scripturam, ut Latro crucem: sunt verba Augustini de Donatistis, Epistol. CLXV.*

„avagy hasonló fegyverekkel legyen a' tsatázás : azért „mikor a' velünk ellenkező fél, a' természeti okoskodás szerint, *Philosophiából* disputál, minékünk-is abból kell felelnünk : ha a' régi *Ént Atyák és Conci- liumok* méltóságával (*authoritássával*) *Éorongat*, „minékünk-is azokból kell dolgunkat igazítanunk. De nem illő, 's nem minden réfről helyes kívánság ez. Ugyan-is, (1) a' kinek a' tüzes tolvajoktól meg-állott 's el-foglaltatott úton kell által-menni, holott hartz nélkül tsak lehetetlen maradni ; nemde nem az az ember azzal a' fegyverrel övedzi-fel derekát, melyet leg-jobbnak 's alkalmasnak tud lenni, mind a' maga óltalmára, 's mind az ellenség ártalmára ? avagy, mikor a' lesből a' tolvajok mezítelen fegyverrel őreá rohannak, el-veti-é a' maga el-készítettett jó fegyverét, és azok fegyveréhez hasonlót véden-é a' maga kezébe ? A' Komédiái tréfás játékokban 's hartzokban, úgy vagyon ugyan, hogy a' Viadal-Mesterek (*lanista*) egyenlő és hasonló fegyvert adnak kezekbe, a' Komédiákban hartzolandóknak. De mikor életünk 's lelkünk után oláklódó tolvajokkal vagyon igyünk 's hartzunk ; nem élük-fé a' más fegyverére hajtani, 's a' magunkét ahoz *Éabni* igyekezni : kiki azt vegye és ragadgya, a' mihez leg-inkább bizik, a' mit leghatásosnak 's hatalmasnak tud és esmér lenni. Dávid Góliáttal *Éembe* menvén, nem hartzolt a' Saul fegyverével ; noha volt és lehetett az olyan, mint a' környölmetéletlen Filistéusé : nem akará úgy sem a' maga életét, sem az Isten népének ügyét kotszkáztatni ; hanem a' maga Éokott fegyverét, pástori bottyát, és táskájában lévő követskét vezé elő, azokkal hartzol, 's győzdelmeskedik : 1. Sam. 17:39, 40. Ugy kell a' lélek védeelmében járó lelki hartzban-is tsatáznunk ellenségekkel : a' mi vitézkedésünknek fegyverei legyenek nem testiek, hanem lelkiek, Isten ereje által erőssék nagy erősségeknél le-rontásokra ; hogy minden emberi

emberi okoskodást el-fordítsunk ; minden nagyságot, melly fel-emelkedik az Istennek esmérési ellen, le-puhítsunk ; hogy az embereknek gondolatgyokokat foglyúl vigyük a' Christusnak engedelme: 2Kór. 10:4, 5. Isten hatalma a' Ént Irás: Róm. 1:16. 1Kór. 2:5. *Jehová-nak karja*: Ésa. 53:1. és 51:5.

IV. (2) Ha az ellenkező féllel való hartzban, mi egyedül tsak a' tífata Ént Irás beÉédéhez támaszkodunk-is, nem tesszünk azzal semmi boÉÉút rajta : mert Éintén úgy el-véÉÉük és Éenvedgyük mi, ha ök abból tsatáznak ellenünk, tsak a' tsata legyen igaz renddel, *lelkieknek lelkiekkel való egybe-vetések szerint, lelki erőben, és nem emberi bültességnek biterő beÉédiben*: 1Kór. 2:4, 13. Christus Urunk nyilván mondgya : hogy emberi tanubizonyság tételre, még a' Ker. János tanubizonyság-tételére-is nem figyelmez: *Lán. 5:34, 36*. Valami a' Ént Iráson kívül vagyon, mind emberi, 's azért meg-tsalható tanubizonyság. Sokkal hamarabb véghez mégyen az egész hartz, ha azt, a' mi tsak emberi találmány, félre tesszük ; a' tudomány-béli fundámentomra tsak azt rakjuk, a' mi arany, ezüst, 1Kór. 3:12. az-az: a' mi Istené. Hatásosabb, idvefégesebb, és bődögabb kimeneteli-is lézen a' hartz, mind a' meg-győzöre, 's mind a' meg-győzetterre nézve ; mivel a' ditsőfégy tsak egyedül Istené lézen, kinek beÉéde lelki fegyver : annyi-val-is inkább, ha a' meg-győzettert fél Éivét meg nem keményítvén enged, és kezet ad az igazságnak: 1Kór. 14:25.

V. (3) A' régi É. Atyák irási, és a' Conciliomok végezési, nem mindenkor és mindenekben tsalhatatlan régulái az igazságnak: mint ezt böven meg-lehetno mutogatni. Az Atyák önnön magok tanubizonyságot töttenek arról, 's *protestáltak*, hogy az ő Irásai nem tsalhatatlan igazságúak, nem közönséges tanátsban meg-erősítettett hit ágazati. Augustinus in

Epistol. 19. ad Hieron. *: Ego (inquit) *faleor chari-*
Oper. tati tue ; solis eis Scripturarum libris, qui jam Cano-
es *Ba-nici appellantur, didici hunc timorem honoremque de-*
filee exferre, ut nullum eorum authorum scribendo aliquid, er-
officin. rasse, firmissimè credam, &c. alios autem ita lego,
edit To. ut quantalibet doctrina sanctitate præpollcant, non ideo
a. fol. verum putem, quia ipsi ita censuerunt, NB. sed quia
cu. 70. mihi, vel per illos Autores canonicos, vel probabili ra-
tione, quod à vero non abhorreat, persuadere potuerunt.
Nec te, mi Frater, sentire aliquid aliter existimo; pror-
sus inquam non te arbitror : sic legi libros tuos velle,
tanquam Prophetarum vel Apostolorum, de quorum scri-
ptis, quòd omni errore careant, dubitare nefarium est †.
 Magyarúl, a' Ént Ágoston Doktornak (: Áfricai Hip-
 po nevü városnak Püspökje, a' ki hólt-meg Urunk Éü-
 letése után 430-dik ÉÉtendöben:) Éavai így folytak :
 „Én meg-vallom hüfégednek, avagy Éeretetednek,
 „(:így Éöl bárátytányak:) tsak egyedül a' Ént Írások-
 „nak azoknak a' könyveinek, melyek már *canonicus-*
 „oknak, az-az, igaz régula Éerint valóknak nevezet-
 „nek, tanúltam meg-adni azt a' tüzésséget és betsüle-
 „tet, hogy egyet-is azoknak írói közöttül valamely írá-
 „sában nem hibázni erősen el-hidgyem, 's a' t. má-
 „fokat pedig (azokon kívül) úgy olvasok, hogy akar-
 „minémü tudománynak Éentségével fénljenek, (vagy
 „hatalmasok legyenek,) nem alitom mindjárt igaznak
 „lenni, azért, hogy ök vélték 's ítélték; hanem azért,
 „hogy én velem, vagy az igaz regula Éerint való *ca-*
 „nonicus írók által, vagy más helyben-hagyható, és az
 „igasságtól nem meÉze eső ok által el-hitethettek.
 „Te felöled-is azt tartom, én atyámfia, hogy nem ér-
 „teÉ másÉepen; egyáltalán fogva azt alitom, hogy te
 nem

*Vid. hac verba S. Augustini apud Francisc. Turvetinum
Theol. Elenct. Tom. 1. Loc. 11. Quest. xxi. §. ix.
item, apud Henr. Cornel. Agrippam de Vanitat. scient.
cap. 100. De verbo Dei, pag. w. 547.*

„nem akarod 's nem kívánod úgy olvasatni a'te köny-
veid, mint a' Próféta'két és Apostolokét, a' kiknek
„hiba és fogyatkozás nélkül való Írások felől kételked-
ni ifonyu dolog*.

VI. A' Conciliomok végezési felől-is minémű ítéllettel volt: a' tsak most említett nagy Doktor, a' Ént Ágoston, láthatni *Maximinus* (Arianus) ellen írott 3-dik könyv. 14-dik részében: *Sed nunc nec ego Nicenum †, neque tu debes Ariminense §, tanquam pra-judicatum obijcere Concilium: Nec ego hujus auctoritate, nec tu illius detineris, Scripturarum auctoritatibus, non quorumcunque propriis, sed utriusque communibus testibus, res cum re, causa cum causa, ratio cum ratione concertet.* A' mi nyelvünkön világos értelem éerint, (noha nem mindenütt éintén éorúl éóra) így esnek és folynak a' Éók: „De mostan (igyük öl-„talmára,) sem én a' Nicéai, sem te az Ariminum-„béli, mint mindenikünk részéről gyanús és bal ítélet-

M 4

tétel

* *Consimilia plura, S. Patrum, de suis Scriptis, veluti non authenticis, testimonia, videre licet apud supra citatum Doctiss. Franc. Turretinum. loc. cit.*

† Concilium Nicanum r. in Bithynia^a a Constantino M. Imper. convocatum contra hæresin Arii, 318 Episcoporum, Anno Chr. 325. Constantini Imp. 20.

S Ariminensis Synodus Orthodoxa, in Italia contra Ari-
anos, Ann. Chr. 359. celebrata, in qua 320 Episcopi Ca-
tholici fidem Nicenam confirmarunt, distinguere debet ab
Ariminenſi Conciliabulo Ariano, in quo paulo poſt, im-
prudenter legatorum Orthodoxorum, auctoritate Con-
ſtantii, & fraudibus Ariatorum, ſancita eſt formula A-
riana, expuncto ſcil. τῷ ἰουδαιῷ; Orthodoxis ibi deten-
tis, metu exilii & ſuppliciorum eidem ſubſcribere co-
actis; reliquis, qui detrectarent, in exilium pulſis. At-
que in ſuis ad Maximum verbis S. Auguſtinus, ad
Eſſend-Arimenſem illud Conciliū Ariamum alluſit: vid.
Cel. Frid. Spanhem. Filii, Introd. ad Hiſtor. Eccl. ſæ-
cul. 4. fol. m. 422. 424. &c.

„tétel alá rekesztetett, Conciliomok végezését ne hán-
 „torgassuk : sem engemet az Ariminumbéli (erőka-
 „kos) Synatnak, sem tégedet a' Nicéai Conciliomnak
 „végezési nem soríthatnak meg. A' Ént Irásoknak
 „Isteni méltóságával, nem kiki külön a' magájával, ha-
 „nem azzal, melly mind a' két félnek köz (igaz) ta-
 „núja, a' dolgot a' dolognak, az okot az oknak, az
 „okoskodást az okoskodásnak egyenesen ellenébe fe-
 „gezvén, hartzoljunk.

VII. Azokból a' fontos igékből, mellyeket az Apo-
 stol az ő czéljának próbájára, az Isten Lelke által Éolott
 Mósesnek tanubizonysága Érint elő-hozott ; *Könyö-
 rülök, a' kin könyörülök ; belső réfeim meg-indulásá-
 val Éanakozom, a' kin Éanakozom ;* tovább-is lelkünk
 javára 's vigasztalására imillyen drága lépes-mézeket
 Éedegethetünk : Tud. ill. (1) „Az Istennek, az em-
 „bereknek lelki örök állapottyok aránt külömbféget
 „tsináló Végezése; melly Érint ezen könyörült, ama-
 „zon nem ; ezt Éerette, amazzt gyűlölte ; ezt az Í-
 „teni ígéretekben fel-tött jóknak örökösév tötte,
 „amazzt azon örökség mellől el-zárta ; (*mondom*) ez
 „a' meg-küloböztetés a' jobb rézről Éolván, ingyen
 „kegyelemből való , 's tsak egyedül könyörületesség-
 „nek munkája. Mert noha az Isten nem ember, és
 „ollyan emberi *passziók* 's indúlatok ő Felfégében, mint
 „mi bennünk, nintsenek ; mindazáltal Istenhez illő jó-
 „sága 's könyörülő indúlattya vagyon ő Felfégének :
 Luk. 1: 78. *A' mi Isteniünk könyörületességének belső ré-
 feiből lött az, hogy meg-látogatott minket a' magas-
 ságból való isemete : a' honnan irgalmassággal gaz-
 dának mondatik, Éfés. 2: 4. irgalmasságoknak At-
 tyának, 2Kór. 1: 3. miképen könyörül az atya az ő fia-
 in, úgy mondatik könyörülni: Sölt. 103: 13. sőt feljebb
 könyörülő az édes Anyánál, Ésa. 49: 15. Sölt. 27: 10.
 Sűrű az Irásokban ez Isteni nemes tulajdonságnak ki-
 hirdetése: 2Móf. 34: 6. Sölt. 86: 5, 15. és 103: 8.*

VIII.

VIII. Melly igazság farkában erősen meg-állván,
 egyáltalán fogva tehát távol éfnek az igazság mellől
 azok, kik az eleve el-látott hitért és jó-tselekedetekért
 lött Isteni örök meg-küloböztetést vitattyák ; (*no-
 ha ezen dologról oda-feljebb-is bőven Éolottunk ; mind-
 azáltal a' mennyei igazság, mindenkor magához egy
 formájú lévén, olly tenyékő, hogy egynehányÉor víÉon-
 tag elő-kerül, és gyámolítottatik ; sokak lévén az igaz-
 ságnak Lelkét, idvésségeknak Éerelemre bé-venni nem
 akaró parvarkodók-is.*) A' kinek valamire magától
 érdeme vagyon, nem ÉülkÉg azon könyörülni : a'
 ki érdemel, méltán meg-utálhattya az a' *gratiát* ; mert
 tartozás Érint-is kérheti azt, a' mihez érdem Érint
 jussa van. Nints az ember állapottya körül semmi il-
 lyetén. Nem mondgya az Isten azt : Én igaz vagyok,
 a' jót tselekvőknek érdemek Érint jóval fizetek ; ha-
 nem tsak könyörületességet emleget, ingyen való ke-
 gyelmet, belső indúlatbéli Éanakozásból Éarmazott
 kegyes jó indúlatot ; *Könyörülök, a' kin könyörülök ;*
 's a t. *

IX. Mi, magunk mélyféges meg-alázásával ésmér-
 jük-meg ezt az Isteni könyörületességet : és a' lelket
 fel-puffasztó, magok érdemével ditselkedő kevélyekkel
 (: minémü vala ama' Fariséus, Luk. 18: 11, 12.) ne ért-
 tsünk egyet azaránt. Az Isten kegyelmes és könyö-
 rületességbéli jósága által vagyunk, a' mik vagyunk,
 1Kór. 15: 10. *Mitsodád vagyon, a' mit nem vöttél völ-
 na ? hogyha vötted, mit kevélykedel, mintha nem vö-
 ted volna ?* 1Kór. 4: 7. Azért nem nekünk, nem né-
 künk ; hanem tsak egyedül Istennek addógyék a' di-
 tsőség: Sölt. 115: 1. Ha hol pedig még óh ember, az
 Isteni kegyelem és könyörületesség nélkül Éükös völ-
 totat ésméred és aránzó ; járúl a' *kegyelem Éékibez,*
 's az

M 5

* *Prisci Hebræorum Magistri qualiter commentati sunt in
 verba Dei, quæ extant apud Moysen, vid. apud Celeb.
 Jac. Alting, in Rom. 9: 15. fol. m. 53. l. a.*

's az előtt artzal borulj-le, úgy *nyerj irgalmat az alkalmatos időben való ségedelemre*: Síd. 4:16. és 10:19, 22. Az Isten maga kiáltta: hogy *ő irgalmas, kegyelmes*, 's a' t. 2 Móf. 34: 6. Ént Dávid abban bizván, azt mondgya, Sólt. 86:15, 16. *Te URam, --- irgalmas, és hajlandó vagy a' kegyelemre --- Tekints (azért) reám, és könyörülj rajtam*. Móses-is hallotta azt az Isteni Éózatot; mert az ő füleibe maga kiáltotta az Isten. Azért mikor egyszer nagy busúltában imádkoznék a' végedelemre el-Éánt 's rendeltetett népért, arra emlékezteti az Istent, 's azon a' fundamentomon esdeklík az Isten lábainál: 4 Móf. 14: 17-19. *Esmértéské-meg, kérlek! az URnak erőssége, a' miképen fölöttál mondván: A' Jehova kéfedelmes a' baragra, és kegyelemmel bírvölködő, a' hamisságnak és bűnnök meg-botsátója, --- kérlek, kegyelmezze-meg e' népnek hamisságának a' te irgalmasságodnak nagy volta ferint!* 's a' t.

X. (11) „Az embereknek az Isteni örök tanátsban „lött meg-külömböztetések, az Isteni Éabad akarat Ée „rint lött. Mert az időben, azt az ő örök időknök előtte lött munkáját így fejezte-ki az Isten: *Könyörülök, a' kin könyörülök; avagy, a' kin könyörültem, Éabad tetÉése-m ferint*. Szabad néki az övéből azt mivelni, a' mit akar: Mát. 20:15. láld, 5 Móf. 7:6-8. *Minkünk ezt az Isteni Éabad tetÉést, magunk mélyfeges meg-alázásával imádnunk kell, és békételenül nem Éabad vizsgálunk*. Könyörült, a' kinn könyörülni akart: miért nem könyörült mindeneken? miért ezen, 's nem amazon? nints annak egyéb oka az Isteni akaratnál. Az Isteni akarat leg-főbb törvény; és azért igaz akarat, mert Isteni akarat. Miért akarta így Isten ezt, avagy amaszt, nem másként; nem nyilatkoztatta-ki ő Felsége nekünk annak egyéb okát, hanem hogy, úgy akarta. A' földi hatalmas Királyok, gyakran az ő ki-adatott, parantsoló rendelések alá, ilyen formájú Éókat iratnak: *Igy légyen, 's nem külömbben*;

ben; mert ez a' mi el-végezett akaratumk. Tovább ott a' földnek lakosinak kérdezkedni 's tudakolódni nem Éabad; miért parantsolja ezt, vagy amaszt a' Király; tsak véghez kell vinni, a' mit parantsol: mennyivel inkább minden mi tudakozódásunknak vég háttárának az Isteni akaratnak kell lenni. Ha az Isteni örök könyörülés titka körül idvésségesen akarÉ vizsgálódni, a' magad lelke javára 's vigáztalására; arról vizsgálódgyál: *Könyörült-é te rajtad az UR?* azt mondhatod-É Éént Pallal: 1 Tim. 1:13, 16. -- *én Isten-káromló, báborgató és boÉkontó voltam; de én rajtam könyörült az UR --- Azért könyörült én rajtam, hogy én bennem --- meg-mutatná a' Jépus Christus minden kegyelmességét*. Idvésséges tudakolódás az ilyen; mert meg-esmérteti veled, mit vöttél Istentől; azért mennyivel 's mivel tartozol, és mint kell magadat vífel-ned: ha még az Isteni kegyelemnek és könyörületes-fégnek jeleit nem érzed, igyekezzél, és Istennek Éüntelen könyörögi, hogy meg-ÉrezheÉ: Sólt. 5:10, 12, 14. ha meg-Érzetted, adgy hálát Istennek Érette, és Élj a' kegyelemhez illőképen: Tit. 2:11, 12. Tovább men-ni e' titok körül, és bővebben vizsgálódni nem Éabad.

XI. (111) „Az a' meg-külömböztetés, melyet Isten örök tanátsában, az embereknek lelki állapattyok „aránt tsinált, változhatatlan; mert Mósesnek azt mon-dotta nyilván Isten, *Könyörülök, a' kin könyörülök*; az-az: a' ki körül tetÉett nekem gyakorlatom könyörü-lelességemet, könyörültem azon, 's könyörülök örök-ké, 's nem bánom-meg, hogy könyörültem; söt *belső réÉeim meg-indulásával Éánakozom*, világi nyomorúságinak idején-is, azon, a' kin örök időknök előtte Éánakoztam. Pilátus azt mon-dotta hajdan a' Sídóknak: *a' mit írtam, meg-írtam*: Ján. 19:22. az-az: nem bán-tam-meg írásomat; nints-is akaratom vagy Éándékom arra, hogy meg-változtassam. A' kiket könyörületes-ségének könyvébe bé-írt az Isten, nem töröltetnek-ki azok;

azok soha onnan: Luk. 10:20. Róm. 11:29. Nem bánkodik, 's nem változik-meg soha az Isten, mint az ember: 1 Sam. 12:22. és 15:29. 4 Mós. 2:3:19, 21. Jak. 1:17. Mal. 3:6. A' kiken könyörült, könyörületességének jeleit 's gyakorlását nem fordította-el azoktól, nem hadgya-el azokat, el-végezi, a' mit benne el-kezdett, Sól. 1:38:8. *Kegyelemből azt adgya nékiek, hogy bidgyenek, Filip. 1:29. engedelmeskedgyenek, Tit. 3:4, 5. sőt azt tselekezi ingyen való jó kedvéből, hogy mind akarják, mind véghez vigyék a' jót: Fil. 2:13.*

XII. Ez az Isten tanácsának változhatatlansága, az hivek vígáztalásának meg-mozdúlhatatlan közzála 's erős fundamentoma: 2 Tim. 2:19. A' kinek Isten könyörületességébéli jóságát 's kegyelmét rendelte, nem fojtta-meg azt attól soha; sőt gyakorolja rajta: Fil. 1:6. Némellyek az emberek között az állattya: *Hogy az Isten válaftotti a' kegyelemből ki-esetnek, 's az Isten könyörülő jósága mellől víkont el-maradhat-* **Lásd nak, úgy hogy örökké el-vefkenek.* De bizony az feljebb olytán értelmű emberek ki-fordították az Istent egész v-dikén az ő természetiből, a' mennyire ő rajtok áll. *Jehová, hova az Isten, ebeje-ascher-ebeje, 2 Mós. 3:14. azt mondgya Mósesnek: Lélek, a' ki voltam, alfa, 's omega, kezdet, végezet: Jel. 1:8. ugyan-az most-is, örökké-is, az, a' ki vólt; örökké egy formájú magához, soha nem más; 's ezt az ő ditsőségét soha le nem tezi: Ésa. 42:8. Könyörül az időben-is azon, a' kinn öröktől fogva könyörült; és soha ez, az Isteni könyörületesség mellől el nem zárattatik: a' mint az Isten maga, úgy az ő könyörületessége örökké-való, örökké-tartó, soha el nem fogyó, 's meg nem változó. Azért a' hiveknek kegyelembéli állandóságok nem magoktól függ, Ésf. 2:8. hanem a' változhatatlan Istentől, 's ennek változhatatlan kegyelmétől. Erről elméledgyünk mi Éüntelen, ezzel vígáztaljuk magunkat, annak*

annak érzését kérjük és óhajtsuk a' Éentek példájok Éerint, mindenha: Habak. 3:2. Solt. 138:8. és 86:15, 16. úgy lézen tellyes vígáztalásunk életünkben, 's halálunkban.

XX. R É S Z.

Mellyben, a' Éent Pál Róm. lev. 9-dik r. 16-dik verse magyaráztatik: --- *Azért, nem az akaróé, sem nem a' futóé, hanem a' könyörülő Istené.*

I. A' Z Isteni társalkodáshoz Éokott Móses, kivel az UR nem homályos beÉedek által, hanem nyilván-való látásban, és Éemtül-Éembe Éólott: 4 Mós. 12:8. kivel az Isten, avagy a' ki az Istennel, 173 ízben Éólott, (a' mint egy tudós Menasse Ben-Israhel neví Sidó Doktor meg-jegyzette:) egykor azt kívánván Istentől: *Kérlek, (Uram) mutasd-meg a' te ditsőségedet énnékem, 2 Mós. 33:18. azt felelé Isten nékie, 7. 19. Én azt mivelem, hogy az én ditsőségem a' te orczád előtt által mennyen, és te előtéd kiáltom a' Jehová-nak nevét; 's a' t. úgy-is lön; mert felyhöben le-Éállván az UR, nyilván kiáltá a' Móses füleibe a' Jehová-nak nevét ilyen: Jehova, Jehova, Erös, irtalmas, és kegyelmes Isten, kéÉedelmes a' haragra, nagy irtalmaságú és igazságú; 's a' t. 2 Mós. 34:6. A' honnan világosan meg-tetÉik; hogy az Istennek leg-főbb ditsősége, melly a' bünös ember vígáztalására ki-jelentett és ki-nyilatkozott, az ő Felfége kegyelmessége, jósága, és véghetetlen irtalma. Az Isten méltóságos hatalmának ditsőségének Éemlélése az Israhel fiait, 's magát, mint a' Syna hegyénél az Israhel fiait, 's magát-is a' Közbenjáró Mófest: 2 Mós. 20:18. Sid. 12:18-21. hogy azt kellene néki-is mondani: *El-íjedék, és el-rémülek.* Az Isten bünt gyűlölő tífza igazságának, és azt meg-büntető Birói hatalmának ditsőségének meg-gondolása, a' kérségbe-Éfessel küÉködteti a' lelket: 1 Mós. 3:9, 10. és 4:13, 14. Ésa. 33:13, 14. mert a' bünt gyűlölő Isten meg-Éeméktö tífz, Sid. 12:29. *Érös bökÉk**

bűfű-álló, 5 Móf. 4: 24. De az Isten kegyelmességének és jóságának ditsőségének meg-gondolása, az elér-mült és kétségbe-eíssel küzdő lelkeket-is fel-emeli: *Siralm. 3: 22, 23, 26.* Ezokon semmit az emberek inkább, és sürűbben Éajokban nem forgatnak, mint az Isten jóságát, és véghetetlen irgalmát; mind maga a 'bűnös az alá a' pais alá fut, 's mind másokat oda igazít, Jó, irgalmas, kegyelmes, könyörülő az Isten, 's a't. *Sol. 86: és 103:* ez a mindenek Éájába forgó Évangélió.

II. Noha pedig illy nevezetes és Éapora legyen az emberek Éajokban és ajakokon az Isten könyörülő jóságának hirdetése; mindazáltal az emberi agya-furt okoskodás semmivel-is inkább nem ellenkezik, semmit inkább nem gyűlöl, mint az Isten jóságának ditsőségét. Az Isteni jóságnak egyik leg-főbb ditsége ez: hogy a' jó és irgalmas Isten, *élővizeknek kútfeje:* *Jér. 2: 13.* Sőt. *36: 10.* Ésa. *55: 1, 2.* mellyből ki-folyó lelki vizek életet 's boldogságot adnak azoknak, kik innya kívánnák azokat. Kítsoda-is volna az, ki a' Samaritánával nem kívánna abból az élővizeknek kútfejéből innya? azt mondván: *Uram, adgyad nekem azt a' vizet, hogy meg ne somjuhozzam!* *Ján. 4: 15.* Éent Dáviddal, *1 Chron. 11: 17.*

III. Nagy tsuda még-is az: hogy, nem tsak az Isten Éövetségén kívül valók, hanem a' kereÉtyéni névvel ditsekedők-is, kiknek mások felett ki-nyilatkozott az az Isten kegyelmes jóságának ditsége, gyakran nagyon ellenkeznek azzal. Söt el-hagyván azt az élő kútfejet, bé-omlott, Éáraz, és lelki viz nélkül való kútakat ásnak magoknak, *Jér. 2: 13.* azokban nyugoznak-meg, 's azokban ditsekednek, az Isten jóságát és könyörülő vóltát félre tévén, magokban 's a' magok érdemében keresik azt, a' mi őket boldogságra vezesse. Oily tsudára és Éanakozásra méltó állapot ez, hogy az egeknek-is erős meg-Éáradással tsudálni kell ezt a' balgatagságot: *Jér. 2: 12, 13.* Nem tsak az ő tulajdon igazságo

ságokat állató, és az Isten igafsága mellől el-maradott (*Róm. 10: 3.*) Izraeliták hibájok pedig ez; hanem a' Christust Éájjal vallóknak-is nagy része ebbe a' keregöbe esett. Teli torokkal kiálttyák; Irgalmas, kegyelmes, jó az Isten; de mikor a' kereÉtyéni Hitnek arról a' nemes ágazattyáról van Ézó, melly aránt az Isten jóságának ditsőségének leg-inkább ki kellene nyilatkozni, el-hadgyák 's meg-tagadgyák ama' kútfejet, és az emberi eleve el-látott jó-tselekedeteknek Éáraz, és lelki vígaÉtalás vize nélkül Éükös kútytát nyittyák-meg, 's annak tótsáiból zaballanak.

IV. A' Éent Apostolnak, ebben a' Róm. 1. 9-dik rÉfben traktára fel-vétetett, Isten örök jóságáról 's könyörülő vóltáról való *disputatio*jának 's *demonstratio*jának rendiből-is meg-tetÉik az, a' mit feljebb mondánk: Hogy az emberi agya-furt okoskodás semminek nem nagyobb ellensége, mint az Isten könyörülő jóságának ditsőségének. Az Isten kegyelmes örök jósága Éerint lött az: hogy a' két testvér, egy hassal lött atyafiaknak kissebbikének, *Jákóbnak*, felsőség és uraság rendeltetnék; a' mint meg-vagyon írva: *A' nagyobbik fog-gál a' kissebbiknek: 1. 12.* Annak az Isteni jóságnak kútfeje pedig vólt az Isteni Éeretet: melly Éerint Jákóbot Éerette, akkor, mikor még egyik-is a' gyermekek közzül nem Éülettetett volna, sem jót sem gonóÉt nem tselekedett volna. Ezt az Isteni jóságnak és Éerelemnek ditsőségét imádni, betsülni, és háládó Éível kell vala hirdetni a' nyomorúlt féreg embernek; de a' testi kevély okoskodás ellenébe Éegezi annak magát, és az Isten igafságának ditsőségét hántorgatya; az ellen az örökké-való Éerelem ellen így nyug-hatatlankodván: „IgaÉtalanság az Istennél; ha a' „mindenképen egyenlő, még nem Éülettetett, sem „jót sem gonóÉt nem tselekvő gyermekeknek egyikét „Éerette a' másik felett; holott ez a' Éeretetre, amaz „a' gyűlölégre, feljebb 's inkább nem vólt méltóbb a' „másiknál.

V. A' menyeyi indulattal bíró, és az Isten jóságának ditsőségének ügye mellett buzgólkodó lelkű Apostol, meg-tzáfolja azt az emberi tévovázást (*cavillumot*;) 14. *Ne légyen; távol légyen*: és újlag a' Ézent Írásnak tsalhatatlan tanubizonyosság-tételéből támogatgya az Isten jóságának ditsőségét; melly tanubizonyosságban Mófesnél, Isten, a' borjú kép öntése 's imádása miatt egyenlőképen vékedelmes ítéletre méltó Izraeliták között tölt meg-külömböztetést, hasonlőképen egyedül magának *vendicálja* 's tulajdonítja; *Könyörülök, a' kin könyörülök*; 's a' t. És hogy az emberi hiába-való okoskodásnak minden éegét, lyukát bé-dugja, 's el-fordítsa, azt Éaráz és bé-omlott kútnak lenni meg-mutassa; vízőnt, az Istent minden jóságnak, könyörületességnek, és Éerelemnek ki-meríthetetlen kútfejének lenni meg-próbálja; a' Mófesnél mondatott Isten Éavaiból, újlag, a' felsőbb állatást erősen meg-gyámolító igazságot hoz-ki, 's *conclusiot* tsínál az Apostol, 16. -- *Nem az akaróé, sem nem a' futóé, hanem a' könyörülő Istené.*

VI. Ama' bódog emlekezetű, fényes és ditsőséges Erdélyi Fejedelemnek, Magyar ország sok Éép részeinek Urának, Első Rákóczi Györgynek, (: ki az Istennek ő és Új Testámentombéli Ézent Írásokból álló be-Éédét, a' Éent Bibliát, az eleitől fogvást az utóljáig, ditséretes, és minden rendeknél örök emlekezetre méltó példa Éerint, hužonhétÉzer, (27 izben) olvasta által *) *Symboluma*, mondásbéli avagy Éölásbéli czímere, mellyet

* *Attestantibus Rev. D. Georgio Tsalai, Super-Intendente in Transylv. pro Concione Funebri, & Cl. Bisterfeldio in Parentatione, &c. prout olim & Alphonsus, Arragonia Rex, decies Biblia sacra cum glossa ordinaria, à capite ad calcem evoluit: Fridericus Crato, Comes Walden-burgensis in Circulo Franconico Imperii Rom Germanici, (: filius Ludovici Eberhardi :) nonaginta tribus vicib⁹ sacra Biblia legit, à capite ad calcem; metuendi Auslovris amore.*

mellyet minden könyveibe, ágyúira, harangjaira, arany 's ezüst edényeire iratott, öntetett, metÉzetett látÉzatós Éép betűkkel; az Apostolnak ime' Éavaí voltak, mellyeket mostan forgatunk: *Non est currentis, neque volentis, sed miserentis Dei*; Nem az akaróé, sem nem a' futóé, hanem a' könyörülő Istené. A' mint a' vá-
rakban lévő ágyúkon, fok helyeken; Éám-talan tor-nyokban Erdélyben 's Magyar országban lévő haran-
gokon, (: mellyeket kegyes Dajkasága Éerint az Ek-
lésiáknak küldözött Éerrel, és ajándékozott az ő ke-
gyes Thábitájával, *Lorándfi Susánnával* együtt;) azt, mind e' mai napig Éemlélhetni.

VII. Kétképen vízi pedig a' Éent Apostol elő, a' tsak most említett *conclusioban*, a' feljebb taníttatott és meg-mutogattatott igazságnak gyámolítását: (1) ta-
gadásképen; *nem az akaróé, sem nem a' futóé*: (2)
állatásképen; *a' könyörülő Istené*. Ha kérded, *kiről*
's miről mondgya és tagadgya az Apostol azt, a' mit
tagad? A' felsőbbekből meg-érthedd: *Az Istennek*
Választás Éerint való Végezése az, 11. avagy az a'
Éeretet, 13. mellyel Jákóbot Ésau felett Éerette ak-
kor, mikor még termÉzet Éerint mindenképen egyen-
lők voltak; mert azt az Isteni végezést és megkü-
lömböztetést kellett Éent Pálnak az emberi okoskodás
vádgya ellen óltalmazni. Az az *akaró* és *futó* pedig,
mellyet eleget az Apostol, nem az Isten; (: noha
a' választás Éerint való végezés és Éeretet, Isteni bölts,
Éabad, és jó-akaratnak munkája;) mert azt könyörü-
lőnek mondgya. Ha az Isteni akaratról tagadná a' vá-
lasztás Éerint való végezést az Apostol, magával el-
lenkeznék; mert a' választás és az örök Éerelem dol-
gában, az Isteni akarat és könyörületesség el-válhatat-
lanúl együtt járnak: úgy hogy tsak azon könyörült
az UR, a' kinn akart; és a' kinn akart könyörülni,
nem maradt az könyörületesség nélkül. lásd, és veld-

öEve, 7. 15, 18. Az emberekről mondódnak azért azok a' Eők; *akarni és futni*: úgy hogy itt ezaránt az *akaró és futó* mind egy légyen.

VIII. Az akaró és futó, az Apostolnak czélja *Eerint*, nem a' vadáztatban vadat kergető *Ésau*: melly vadáztatot midőn kelletinél tovább üzne ő, meg-előzetetik Jakóbtól, és ez az atyai áldást ő-előtte 's ő felette el-nyeri: 1 Mof. 27: De nem-is a' juhok nyájára ki-Ealadó, és onnan öreg Attya fámára meg-kézítetendő kétske-gödölyét hozó *Jakób* értettetik itt a' *futón*: mért ezeknek mindenike körül úgy forgódott az Isteni örök meg-külmöbözött végezés, mint még nem Eülettettek körül, mikor még femminémü jelen-való avagy következendő, jó avagy gonosz tselekedetek tekintetben nem volna: 7. 11. Hanem minden emberekről Eöl az Apostol. Mért a' mit Isten oda-feljebb az ő Eerelme, avagy gyűlöllége aránt, tsak a' kettős gyermekekről mondott, (:mindeneknek példájául hozván mindazáltal elő azokat a' két gyermekeket:) azt a' Mófeshez tött Eavaiban kiljebb Eélesiti Isten minden Izraelitákra, sőt minden emberekre: Róm. 9: 15. 2 Móf. 3 3: 19. *Könyörülök, a' kinn könyörültem, (v. könyörülök,) belső meg-indulással Eánakozom, a' kinn Eánakozom.*

IX. Az *akarat*, jegyzi itt, az elmének elsőbb indulattját, 's igyekezetit; melly Eerint valamit tézen-fel, hogy azt az értelemnek az akaratall való meg-egyezése után véghez vigye: lásd, *Jak. 4: 13, 15. Luk. 12: 17, 18.* 's a' t. A' *futás*, jegyzi azon fel-tött 's el-tökélett dolognak valóságos *executioját*, 's végbevitelét; magában foglalván mind azokat a' mozgásokat, Eandékokat, és tselekedeteket, mellyek czéloznak az ollyan fel-tött dolognak végbevitelére 's elvégezhetesére. Az ember világi egész élete *futás*, Sólt. 56: 9. mért *bujdosás*, Sólt. 39: 13. és 119: 19. 1 Krón. 29: 15. Sid. 11: 13, 14. *pálya-futás*, Jób. 9: 25.

1 Kór.

1 Kór. 9: 24. 2 Tim. 4: 7. [: NB. A' Görögöknél hajdan két-féle pálya-futás volt Eökásban, *usuban*: egy-egyikben tsak ketten futottanak bizonyos meg-határozott czélra, t. ill. 600, vagy 625 láb-nyomnira, avagy 125 lépésnyi-földre, a' mennyire *Hercules* egy lélegzetben futott volt: 's ezt hitták *stadiumnak*. Másikban egy Eersmind heten futottanak, tizenkét *stadiumnyi* földre; vagy pedig tsak egy *stadiumig*, hat Eor egy végben, 's egymás után Eakadatlanúl: és ez neveztetett *dolichumnak*. Ekesen, és igen jelesen ki-Ebrazolván e' két rendbéli pálya-futás, a' nagyobb, avagy kisebb kegyelemmel bíró, több és Eaporább, avagy kevesebb lelki erővel futható Eenteknek, a' lelki hartzban és pálya-futásban való előmeneteleket. Vannak ugyan-is kitsiny és mustár-magnyi hitű, gyakorta tsötlő, botló, fok (lelki) lábok eleibe akadó göröngyökkel, a' lelki-Efméret külmöbkülömbféle akadémival küEködő, mindazáltal ugyan tsak a' czél felé ballagó Eentek; kik a' lelki hartzban, ha meg-febesítetnek-is Jakóbbal, és tsipőjökre sántálnak, mindazáltal tsak ugyan el-Eérkeznek *Penielbe* akkorra, a' mikor az örökkévalóságnak napja fel-derül, hol az Istent Eínrül Eínre láttyák: 1 Mof. 32: 24--30, 31. Vannak víEont erősebb inú, jobban futható, a' kegyelemben meg-vastagodott erejű Eentek: a' kik úgy kiáltoznak, a' mint van Sólt. 18: 33, 34, 40. *Az Erős Isten fel-övedezett engemet erővel, --ollyanokká tötte lábaimat, mint a' Earvasoknak lábaik; 's a' t.* a' kik erőről erőre mennek, *még nem meg-láttatnak Isten előtt Sionban*: Sólt. 84: 8. a' kik *erejeiket* (naponként) *változtattják* (t. ill. jobbra 's nagyobbra:) *Eárnyat véEnek magoknak, mint a' saskefelyük: futnak, és el nem fáradnak: járnak, és meg nem fogyatkoznak*; vagy, el nem lankadnak: *Ésa. 40: 31.* a' kik a' mennyeknek országán mintegy erőEakot téEnek: *Mát. 11: 12.*]

X. Azon tekintetben, az ember világi egész élete

N 2

nevez.

neveztetik *útnak*, és *útazásnak*. Sőt az embernek minden gondolati, tanátsa, erköltse, éokása, igyekezete, társalkodása, és minden tselekedetei *útnak* neveztetnek a' *Ént* Írásokban: láfd, 1Mof. 6:12. 4Mof. 22:32. Jós. 1:8. 1Sam. 18:14. 1Kír. 8:39. Solt. 35:6. és 37:5,7. és 49:14. A' mikor pedig oétán az ember tanátsához, igyekezetihez, 's tselekedetihez nagy Ézorgalmatosság járul; az oétán nem tsak útazás, hanem *futás*: 1Kór. 9:24. Gal. 5:7. 2Tim. 4:7. Solt. 56:9. Noha pedig az Írásokban, az útazás és a' futás, gyakran bal és rof értelemre-is értetik 's vétetik: Solt. 1:6. Mát. 7:13. Jér. 23:21. Az Apostol Éavaiban mindazáltal jóra mutat a' futásnak Éava: mert az idvességnék, az Isteni örök Választás Éerint való Végezés után való el-vételére czélozó Éándékot jegyzi. Akarhat, futhat valaki; kívánhattya Bálámmal az *igazaknak halálával* való meg-halást, 4Mof. 23:10. de ha az UR örök Választása Éerint való Végezésekor nem könyörült rajta, tsak ugyan *el-megyen az ő helyére* Judással egygyütt: 4Mof. 24:25. Tsel. 1:25. úgy hogy, meg-eshetik az, hogy a' hitetlen majd *az eget üti fejével*, majd a' mennyország kapujaig mégyen; mindazáltal, *mint az ő ganéjja, örökké el-vék*: Jóh. 20:6,7. A' meg-világosított, *memyei ajándékot meg-kóstolt, a' következendő világ erejének sengéjében rékusult ember-is el-kárhozhatik*: Sid. 6:4-6. Mert *nem az akaróé, sem nem a' futóé; hanem a' könyörülő Istené*. Ha valaki *Angyalok 's Emberek nyelveken fólhat-is, ha testét a' tűzre teszi-is*, 's a' t. *ha Éeretet nintsen benne, tsak semmi*: 1Kór. 13:1-3. Az a' Éeretet pedig, melly nélkül minden akarat, minden futás tsak semmi, tsak abban vagon és lehet, a' kit Isten előfő Éeretet: 1Ján. 4:19. vesd-őÉve, J. 7,8,10,16. Jákób Éerette az Istent, annyira, hogy firván 's könyörögván meg-győzte ötet: 1Mof. 32: Hóf. 12:4. mert az Isten elébb Éerette ötet, mikor még nem Éületett volna: Ró. 9:11,13.

Mi-is

Mi-is választattak, meg-esmértük, és el-bittük az Istennek hozzánk való Éerelmét; mert az Isten Éeretet, és a' ki a' Éeretetben marad, az Istenben marad, és az Isten-is abban: 1Ján. 4:16. azért maradgyunk-meg mind végig állandóképen Isten mellett az ő Éerelmében: Solt. 73:23.

XI. Az ember akarattyát és futását, az-az, az örök Választás Éerint való idvesség el-vételére igyekező minden Éándékot és Ézorgalmatoskodást, az Isteni könyörületesség nélkül, tsak haÉzontalan munkának lenni nyilván taníttya azért itt az Apostol, egyaránt ki-Éélesítván azt az emberi tehetetlenséget mind az újjá-Éületetlenekre, 's mind az újjá-Éületettettek. Az újjá-Éületetlen embernek, (: mivelhogy Isten nem könyörült rajta :). *az ő Éirvének minden gondolattya tsak gonof az ő gyermekségétől fogva*: 1Mof. 6:5. és 8:21. A' testnek búltesége Istennek ellensége, és az Isten törvényének alája nem vettetik, mert nem-is vettethetik: Róm. 8:7. Nem-is futhat a' hitetlen az idvességnek vára felé; mert nintsen arra akarattya. A' termézetű és újjá-Éületetlen embernek nints és nem lehet sem akarattya, sem futása, avagy igyekezete egyébre, tsak a' gonofra, tsak arra Éáguld és mégyen ő folytatában, *mint a' ló a' hartzra*: Jér. 8:6. De az újjá-Éületettettek aránt-is igaz az Apostoli fel-tétel. Hogy t. ill. Az örök Választás Éerint való Isteni megkülömböztetésben nem járul-bé, 's ott semmit sem dolgozik az emberi akarat és futás. Mert noha az újjá-Éületettettek *akarják ugyan a' jót, gyönyörködnek az Isten törvényében a' belső ember Éerint*, Róm. 7:22. járnak-is *nem test*, hanem lélek Éerint, Róm. 8:4. az életnek meg-újulásában: sőt ugyan futnak, 1Kór. 9:24. *Éépen futnak*, Gal. 5:7. el-is végeznek futásokat, 2Tim. 4:7. *Éiernek, nem kéÉnek, hogy meg-Érizték az UR parantsolatit*, Solt. 119:60. *futván el nem fáradnak, járván el nem lankadnak*, Ésa. 40:31. de sem

az akaratbéli, sem a' futásbéli tehetségek nem magoktól 's a' magok erejektől függ, hanem egyedül Isten-től: láld, 1 Kór. 4:7. és 15:10. Éfés. 2:8, 9. és 3:7. Fil. 2:13. 's a't. Az újjá-éltetetésnek ajándéka, mellyből folynak a' jóra való éándék 's akarat, és az idveség után való egyenes futás, nem meg-előzője az Isteni örök Ézelemnek, hanem annak drága gyümöltse. Jak. 1:18. *Akarattya kerint kült minket* (újonnan) az *igasságnak beféde által*. Az Isten parantsolatinak útát úgy futhattuk végig ki, ha Isten maga ki-féleszté a' mi *fiúinket*, Sólt. 119:32. t. ill. a' *kü fívet ki-vévén belőlünk*, és *bús fívet* adván, Ézek. 36:26. *tífta fívet teremtvén* bennünk, és az *engedelemnek lelkevel meg-erősítvén*: Sólt. 51:12, 14.

XII. Egyetlen-egy fő oka lévén azért a' mi örök böl-dogságra való külön-Éakaftatásunknak az Isteni könyörületesség, magunkat meg-tagadván, adgyunk ditsőséget a' mi rajtunk könyörült Istennek: *esmérjük meg* (valójában,) *hoggy a' Jehova az Isten: ő tsinált minket*, (nem haragnak, hanem kegyelemnek edényei-vé: Rom. 9:22, 23.) és *nem mi magunk: ő népe, és az ő mezejének jubai vagyunk: mennyünk-bé az ő kapujn báládással, az ő pitvariba ditsérettel, ditsérjük őtet, áldgyuk az ő nevét; mert jó a' Jehova: az ő irgalmassága mind örökké, nemzetségről nemzetségre az ő tökéletessége*: Sólt. 100:3-5.

XIII. A' mi vígáztalásunknak minden kintse, ez Apostoli gyönyörűleges és ékes mondásban rejtetettel: *Nem az akaróé, sem nem a' futóé, hanem a' könyörülő Istené*. Ha a' mi akaratunktól és futásunktól függettetett volna fel a' mi lelkünknek örökké-való java, 's böl-dogsága; kirtsoda közzülünk, a' ki arra reá juthatna? *El-idegenültek a' hitetlenek az ő Anyok méhétől fogva, hazugságot fólván tévelyegnek az ő Anyok méhétől fogva*: Sólt. 58:4. Termézet Ézerint gondol-

gondoltván mindnyájan haragnak fiaí vagyunk, és hitetlenek: Éfés. 2:3. Róm. 5:6. tévelygünk, mint a' juhok: Solt. 119:176. A' mi könyörülő *kegyelmes Istenünk* az, a' ki *elől veszen* minket, Sólt. 59:11. és *visel az igasságnak üfvenyén*; meg-előzvé az ő könyörületessége minden mi akaratunkat és futásunkat: a' melly-is változhatatlan, meg-bánás nélkül való, és örökké tartó: mert nem tsak egy Ézer *könyörült* az Isten, mint *édes Atya, az ötet félökön*; hanem *az ő jóvólta mind örökkön örökké tartó*: Sólt. 103:13, 17.

XIV. Meg-láffuk mindazáltal, hogy ez az Isteni könyörületességről való Felféges tudomány, testi batorságnak álmába való merülésre, okot és alkalmatos-ságot ne Éolgáttasson minékünk; a' test és vér, 's tsupán tsak ezekkel való tanátskozás, illetén gondolko-zásra, sőt világos Éókra fakaftván-ki bennünket: „Mivelhoggy nem az akaróé, sem nem a' futóé, hanem „a' könyörülő Istené; Azért én egyáltalán-fogva sem-„mire ezen-túl nem igyekezem, semmiben nem moz-„gok, semmi bizonyos célra nem futok, minden dol-„gomat tsak a' könyörülő Istenre bizom: ki, mivel „egy Ézer, még örök időknek előtte könyörült rajtain; „kétség kívül, könyörületességének változhatatlansága „Ézerint, minden állapotomat fogytatkozás nélkül végé-„re hajttya. Nem úgy, Ézerető Atyámfia, nem úgy; sőtinkább azért kell tenéked nagy Éorgalmatossággal futnod, igyekezned, lelked *idveségét félelemmel, rettegéssel munkálódnod*, Fil. 2:12. hogy meg-tessék raj-tad az Isteni könyörületesség; mind magad bizonyos lehels valójában affelől, hogy te Istené vagy, a' *Christus nevét nevezvén*, és a' *hamisságtól el-távozván*, 2 Tim. 2:19. 's mind mások ézmélvén tégedet jó gyümöltseidből kegyelem edényének lenni, ditsöitsék az ő mennyei Éent Attyokat. Mát. 7:16-18. Az ő gyümöltseikről *esméritek meg őket*: --- Nem teremhet a' jó

fa hitván gyümölcsöket; 's a t. A' liken könyörtült az UR, azt-is adgya azoknak, hogy *mind akarják, 's mind tselekedbessék és véghez vihessék a' jót, az ő ingyen való jó kedvéből*: Fil. 2:13. 1Kór. 15:10. A' kegyelem nem henylő annál, a' kinek adódott; hanem munkás és tenyésző. *Azért mutatta-meg Isten Ént Pálban meg-térítésekor az ő kegyelmét, hogy lenne példái az ő benne hívőknek az örök életre*: 1Tim. 1:16.

XV. Azért, óh ember! ki az Istennek örök Választásbéli Végezése Érint, mind el-rendeltettél, 's mind el-hivattattál a' kegyelemre; meg-láld, hogy magadat ne Élesítsd-ki magadon kívül: egyesülj az Istennel, mint örökké-való leg-főbb jóddal. Ez az egy Éükléges dolog: Luk. 10:4. Azokat, a' mellyek hátad megett vannak, felejtse el: tarts kárnak és ganéjnak mindent. Fil. 3:8, 14. *fuss előre, egyenesen a' ezél felé, az Istennek a' Christus Jéhusban való mennyei hivatalának jutalmának elvételére! Ámen.*

V E G E.

Ditsőség a' Szent Háromság egy örök Istennek!

RÖVID

RÖVID SUMMÁJA

E' Könyvben bé-foglaltatott Egész Traktátnak, a' Réseknek el-olások, és azoknak Titulusaik Érint.

- I. RÉSZ. Mellyben, Elő-beféd gyanánt, az Istennek ki-jelentetett felséges Titkairól, és az emberi elmének azok körül lehető vizsgálódásának módgyáról vagyon rövid traktá: 1.
- II. R. Hogy az Isteni örök El-választásnak, és El-hagyásnak tudományáról, erről a' Titokról szabad legyen az Anyafentegyházban illendőképen tanítani, egynébány erősségekkel meg-próbáltatik az ellenkezőt vitatók ellen: 8.
- III. R. Mellyben, Éorosabban az Elhagyásnak, avagy Megvetésnek Dékrétomáról (a' Reprobationról) van szó; néminémű, a' körül elő-gördített nébességeknek el-hárításával: 18.
- IV. R. Mellyben azok a' főké magyarul áztatnak, mellyekkel e' nagy titoknak, a' Prædestinationról való tudománynak ki-fejezésében, mind a' Éent Írásban Éőló Isten Szent Lelke, 's mind a' mi Doktoraink élnek: 28.
- V. R. Mellyben az mutogatattik-meg: A' Traktára fel-vött mélységes tudománt világosító, és a' 4-dik részben meg-magyarázott f. Írásbéli Éőknak mellyike, 's miképen ÉzÉloz a' meg-vettetett Angyalok és Emberek állapattyokra; ebben meddig való, és mitsodás bé-járulások lévén azon Isteni örök tselekedeteknek. Alkalmas nébességek 's ellenvetések-is, (kiválképen a' mellyek Érint némellyek a' bűnöknek okául akarják vetni a' f. Istent) el-háríttatnak e' részbe: 34.
- VI. R. Mellyben azt a' nagy titkot világosító, Éent

zent Irásbéli első fundamentomos Leczke, a' f. Pál Éfésimi lev. 1: réf. 4dik űse kezd magyaráztatni: ---A' mi Urunk Jésus Christusnak Attya -- válahtott minket ő benne e' világ fundamentomának felvettetése előtt, hogy, 'sa't. 46.

VII. R. Mellyben, azon *zent Irásbéli fakaf magyarázattya vitetik elébb, a' czélra tartozó némü dolgok fejtegetésében, 's bizonyos ellenvétesek el-hárításában: 53.*

VIII. R. Mellyben, a' *zent Pál Éfés. l. 1: r. 4-dik ű. magyarázattya végeztetik-el, a' czélra néző dolgok világosításával, a' test és vér nehétségeinek el-fordításával, 's rövid Praxisal együtt: 62.*

IX. R. Mellyben, az *Isteni örök Elválástásnak, és Elbagyásnak nagy titkáról való tudománt világosító, zent Irásbéli második fundamentomos leczke vértetodik elő, t. ill. a' f. Pál Rom. l. 9-dik réfkének egynéhány versei: közelebb e' réfkén, a' 11-dik ű. kezd magyaráztatni: Mikor még nem űlettettek, és sem jót sem gonost nem tselekedtek, (a' Rebeka gyermeki:) hogy az Istennek Választás űerint való Feltétele megmaradna, nem a' tselekedetekből, hanem a' hívótúl; e' mondatott neki: (ű. 12.) A' nagyobbik űolgál a' kisebbiknek: 72.*

X. R. Mellybē *vagyon azon Rom. l. 9: r. 11-dik ű-nek elsőbb réfkének magyarázattjának elébb vitele, 's lelki hākonra való rövid Praxisa: 81.*

XI. R. Mellyben azon *leczke magyarázattya kiljebb űelesítetik, és idveűséges dolgokról tanító Praxisra vonatik: 90.*

XII. R. Mellyben, a' *f. Pál Rom. l. 9: r. 12. ű. magyaráztatik: Mondatott neki, (t. ill. Istentől Rebekának:) A' nagyobbik űolgál a' kisebbiknek: 104*

XIII. R. Mellyben, a' *f. Pál Rom. l. 9: r. 13-dik verse kezd*

kezd magyaráztatni. Miképen meg-irattatott: Jakóbot űerettem, űsaut pedig gyűlöltem: 123.

XIV. R. Mellyben, azon *13-dik ű. alkalmazosságával, idveűséges, és meg-olvasásra igen méltó Praxis vagyon arról; Miként kelleűsék a' űent Irásból valamit rendesen próbálni: 131.*

XV. R. Mellyben, az *Isteni örökké-való űeretet, és gyűlöltség aránt, a' lelki-űsméretet nyughatatlankodtató egy nehéz kérdés igazittatik-el; t. ill. Kiket űeretett, avagy gyűlölt Isten öröktől fogva? 143.*

XVI. R. Mellybē, a' *f. Pál Rom. l. 9: r. 14-dik ű. magyaráztatik: Mit mondunk azért; Avagy igazságtalanság van-e Istennél? Távol légyen: 152.*

XVII. R. Mellyben, azon *meg-magyaráztatott 14-d. űnek idveűséges oktatással tellyes Praxisa, 's lelki hākonra való űabattatása adódik-ki: 160.*

XVIII. R. Mellyben, a' *f. Pál Rom. l. 9: r. 15-dik ű. magyaráztatik: --Móűesnek mondgya Isten: Könnyörölök, a' kinn könnyörölök; belső megindúlással űánakozom, a' kinn űánakozom: 170.*

XIX. R. Mellyben ezen *15-dik ű. Praxisa, 's lelki hākonra való űabattatása vagyon, mind a' f. Irásnak Isteni méltóságáról, 's mind egyéb idveűséges dolgokról: 178.*

XX. R. Mellyben, a' *f. Pál Rom. l. 9: r. 16-dik verse magyaráztatik-meg: --Nem az akaróé, sem nem a' futóé; hanem a' könnyörülő Istené: 189.*

V É G E.

Az Isteni örök Elrendelésnek, és eleve-
való Tudásnak mélyféles nagy Tírkáról,
buzgóan elmélkedő Léleknek

ÁHÍTATOS KÖNYÖRGÉSE.

Melly vétetett a' fent Ágoston D. munkáinak
9-dik fekefeéből, (operum Tom. IX.) az ő
magános Lelki Beféllgetésének xxviii. részéből,
(Soliloquiorum c. xxviii.)

Péld. 8: **O**H feneketlen mélyféles örvény! óh teremő
böltsefé, ki a' hegyeket és halmokat fontban
mélékletted-meg, a' földnek temérdekféletét lánczos
Ésa. 40: fontra három ujjaid közzé akaftottad, Taníts enge-
12. met! Az én Teftifégemnek, mellyet únalmason
hordozok, nehéz terhét, azon három láthatatlan uj-
jaidra akaft-fel, hogy láthaffam 's efmérheffem-meg,
Sólt. 8: melly tsudálatos vagy te az egész földön. Oh örök
világosság, melly az örökkévalóságnak fent hegyein
Sid. 4: minden világosság előtt tündöklöttél; a' ki előtt me-
13. zítelenek és meg-nyilatkoztatnak voltak mindenek,
minekelőtte vólnának! Oh minden mofkot gyüöl-
lő, tiſta és Ézplő nélkül való világosság! mitsoda
gyönyörűféged lehet néked az emberben? mitsoda
2Kör. 6:14. közösfülése van a' világosságnak a' fetétséggel? A' te
felféles méltóságodhoz illő fent hajlék mikor kézfít-
tetett én bennem, hogy abba bé-menvén, a' te Lel-
kedet gyönyörködtető egész gyönyörűféged lehetne?
Tiſta vatsoráló ház illet tégedet, óh másokat meg-
tíftító örök fő jó! ki tsak a' tiſta Ézüektől láttatha-
Mát. 5: 8. tol, 's azokban lakozhatol.
Hol vagyon illy tiſta templom az emberben, hogy
tégedet, egész világot igazgatót, bé-fogadhaſſon? Ki-
Jób. 14: tsoda tsinalhat tiſtát a' tiſtátalan magból fogantatott-
4. ből?

ből? Avagy nem te-é? a' ki egyedül tiſta vagy?
mert a' tiſtátalan által kitsoda tiſtíttathatik-meg?
Mert a' mi Atyáinknak a' (Syna) hegyet-is égető tűz-
nek közepiből, és a' főtétes vizeket bé-fedő fellegek-
ből adattatott törvény Érint-is, valamit illetend a'
tiſtátalan, tiſtátalan lézen az-is. Mi pedig mind-
nyájan, mint a' havi vér-folyásbéli tiſtátalannak ru-
hája, meg-romlott, és tiſtátalan sárból ki-jött em-
berek, a' mi tiſtátalanságunknak mofkát, mellyet
el-titkolnunk, kíváltképen te előtte, óh mindene-
ket látó fent Isten, nem lehet, homlokunkon hor-
dozzuk. Minekokaért tiſták nem lehetünk, hanem-
ha te tiſtítánda-meg, a' ki egyedül tiſta vagy. Meg-
tiſtítod pedig mi közzülünk emberek fia közzül azo-
kat, a' kikben tetéft tenéked lakoznod; kiket a' te
hozzá-járúlhatatlan 's meg-foghatatlan, mélyféles,
's mindenkor igaz ítéleteidnek titkos böltseféle É-
rint, minden ő érdemeken kívül, e' világ léte előtt
el-válaftottál, e' világ közzül ki-híttál, e' világon
meg-igazítottál, és e' világ (el-végeződése) után meg-
dítöfte. Nem mindennel tselekeſzel így; mel-
lyet el-fonnyafító meg-epedéssel tsudálnak e' világnak
(földnek) Böltsei.

Én-is, édes Uram, erről elmélkedvén el-rémülök,
és a' te böltsefégednek 's tudományodnak gazdagsági-
nak magasságán, mellyet el nem érhetek, el-bámulok:
és a' te igazságodnak meg-foghatatlan ítéletit, mivel
azon sárból némelly edényeket tiſteſségre, némellye-
ket pedig örök gyalázatra tsinalé, reſketve tsudálom.
A' kiket azért a' fokak közzül magadnak fent templo-
moddá válaftottál, meg-tiſtítod azokat, tiſta vize-
ket híntvén reájok; kiknek neveket 's fámokat egye-
dül te tudod; ki a' tsillagoknak fokaságokat meg-
Éámlálad, 's mind azoknak nevet adé; kik fel-irat-
tattak az életnek könyvébe, kik el nem veſzhetnek;
Róm. 11:33.
Sólt. 139:6.
Róm. 9:21.
Ézék. 36:25.
2Tim. 2:19.
Sólt. 147:44.
Jel. 13:8.

kiknek

Róm. 8. kiknek mindenek, még a bünök-is javokra Éolgál-
 28. nak; mert mikor el-esnek, nem rontatnak-meg, mert
 Sól. 37. a' te kezedet alájok téfzed, meg-örizvén minden ö
 24. tsontyaikat, hogy egy-is azok közzül meg ne töret-
 Sól. 34. tetsék.

21. Mindazáltal a' bünöknek halála óh melly igen go-
 noz és vezedelmes azok aránt, kiket, minekelötte
 még az eget és földet nem teremtenéd, a' te titkos,
 de mindenkor igaz ítéletidnek fokaságos mélysege fe-
 rint, az örökké-való halálra rendeltél; kiknek nevek-
 nek, és gonoz érdemeknek ki-Éamítása-is te nálad va-
 gyon; ki a' tenger fövényinek Éamát meg-Éamítot-
 tad, és meg-mérted a' feneketlen örvénynek mély-
 ségét; kiket hagytál a' magok tisztátalanságokban;
 kiknek mindenek gonozokra Éolgálnak, még könyör-
 gések-is bünné válik: úgy annyira, hogyha az égig
 109:7 emelkednének-is fel, és fejekkel a' fellegeket ütnek,
 706:20 és az égnek tsillagi közzé helyeztetnék-is az ő fék-
 6,7. keket; mindazáltal, mint az ő ganéjok,
 végre el-veznek.

APPEN-

APPENDICIS LOCO,

Attexuntur: Celeberrimorum quorundam
 Augustanæ Confessionis Theologorum, Lucu-
 lenta, & nostræ Confessionis *ἁποθυμαδὸν* (con-
 corditer) parallela, de mysterio veneran-
 dæ Prædestinationis

TESTIMONIA.

Celeberr. Doctor, MARTINUS LUTHERUS ope-
 rum Latinor. Wittembergæ Ann. 1546. Edit. Tõ.
 II. versüs fin. in Lib. de *Servo Arbitrio*, oppo-
 sito *Diatriba* Desid. Erasmi, fol. 462, 463. &c.

Fol. 461. (versüs fin.)

*E*st -- (inqv.) hoc imprimis necessarium & salutare
 Christiano, nosse: Quod Deus nihil præscit contingen-
 ter, sed quod omnia incommutabili, & aterna, insalli-
 bilique voluntate, & prævidet, & proponit, & facit. Hoc
 fulmine sternitur, & conteritur penitus liberum arbitrium.

Fol. 462. --, Sequitur irrefragabiliter: Omnia, quæ
 „facimus, & si nobis videantur mutabiliter & contingen-
 „ter fieri, & ita etiam contingenter nobis fiant; revera
 tamen fiunt necessariò & immutabiliter, si Dei voluntatem
 spectes: „Voluntas enim Dei efficax est, quæ impediri non
 „potest, cum sit naturalis ipsa potentia Dei, deinde sapi-
 „ens, ut falli non possit: Non autem impedita voluntate,
 opus ipsum impediri non potest, quin fiat, locò, tempore, mo-
 dò, mensurà, quibus ipse & prævidet, & vult.

Ibid. infr. --, Immutabilis & infallibilis est voluntas Dei,
 „quæ nostram voluntatem mutabilem gubernat; ut canit
 Boëtius: -- stabilis quæ manens, das cuncta moveri.

Fol. 462. col. 2. Gentiles Poëtæ, & ipsum vulgus immu-
 tabilitatem voluntatis divinæ agnovère: Quoties unus Vir-
 gilius fatum memorat? Certà stant omnia lege, -- fiat sua
 cuique Dies. -- si te fata vocant. -- si quæ fata aspera rum-
 pas; &c. -- Senferunt illi sapientes Viri, quod res
 ipsa

ipsa cum experientia probat, nulli hominum unquam sua consilia processisse; sed omnibus aliò, quam cogitarent, rem cecidisse: Si Pergama potuissent dextrâ defendi, etiam hac defensa fuissent: Ait Hector Virgilii, -- Sic placitum Superis. -- Ut videamus in vulgo non minùs relictam esse scientiam Prædestinationis & Præscientiæ Dei, quàm ipsam notitiam divinitatis; &c. NB.

Fol. 463. „Ignoratiâ (inqv.) præscientiâ Dei, & immutabilitate decreti divini, neque fides, neque ullus Dei cultus consistere potest. Nam hoc esset verè Deum ignorare, cum qua ignorantia salus stare nequit. -- si enim dubitas, aut contemnitis nosse, quòd Deus omnia non contingenter, sed necessariò & immutabiliter præciat & velit, quomodo poteris ejus promissionibus credere, certò fidere, ac niti? Cùm enim promittit, certum oportet te esse, quòd sciat, possit & velit præstare, quòd promittit. Alioqui eum, non veracem, nec fidelem æstimabis, quæ est incredulitas, & summa impietas, & negatio Dei altissimi.

„At quomodo certus & securus eris, nisi scieris illum, certò, & infallibiliter, & immutabiliter ac necessariò scire, te & velle, & facturum esse, quòd promittit? neque solum certos oportet nos esse, Deum necessariò & immutabiliter velle, & facturum; sed etiam gloriari in hoc ipso: ut Paulus, Rom. 3:4. & iterum: Non quòd exciderit verbum Dei. Alibi: Fundamentum Dei firmum stat: 2 Tim. 2:19. Tit. 1:2. Hebr. 1:12.

„Itaque fides Christiana prorsus extinguitur; promissiones Dei, & universum Evangelium penitus corrumpit, si doceamur, & credimus: Non esse nobis sciendam præscientiam Dei necessariam, necessitatemque faciendorum: Christianorum enim hac una & summa consolatio est in omnibus adversitatibus; nosse: quòd Deus non mentitur, sed immutabiliter omnia facit, & voluntati ejus neque resisti, neque eam mutari, aut impediri posse.

• Idem D. JOHANNES BRENTIUS, V.D.M. Halæ Svevorum, Exeget. in Evang. Johann. Annò 1542 edità, ad Job. 12: 7. 39, 40. ita commentatur.*
Evā. 5: Job Homiliis 82: explicatū dedit ad cap. usque XI: exausus est liber Halæ Svevorum, Ann. 1545. in fol.

-Pro-

Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Esaias: Excæcavit oculos eorum, & obduravit corda ipsorum, ut non videant oculis, & intelligant corde, & convertantur, & sanem eos.

„Hic Esaiæ locus (inqv.) è cap. 6. acceptus, admodum frequens est in ore Evangelistarū & Apostolorum; ut Matt. 13: Marc. 4: Act. ult. Rom. 11: Nam hujus testimonio confirmatur excæcatio Judæorum. Jam si Dominus excæcat & indurat cor, ut nò possit credere, quid ergo conqueritur de nobis, quòd non respiciamus? cur punit nos, veluti injustos? Nam si ipse excæcat & indurat, quis voluntati ejus potest resistere? Si igitur vult nos meliores habere, meliores nos faciat.

Obj.

„Audi mi Frater; Dominus est omnium rerum conditor, & administrator, juxta sapientissimus ac justissimus: Credis hoc? & cur non crederes, quando sic fidesi Spiritus ex verbo Domini mentem nostram intus doceat, & obsignet; itaque ad hanc fidei amussim exige nunc rerum, ut ita dicam, casus, ac ut videtur fortunas, & inuenies omnia prudentissimè ac justissimè à Deo fieri. Electus est Jacob, repulsam passus est Esau; idque contingit nondum natis, cùm neque boni quippiam fecissent, neque mali. Quid igitur? Opus illud Dei est æquum juxta ac prudens. At dices: Quomodo potest esse prudens, cùm nondum natis pueris contigerit? cur non expectavit Dominus, donec grandescerent pueri, ut apertâ fronte cognosceretur, quis electione, & quis repulsâ dignus esset? aut quomodo potest esse æquum, cùm Esau repulsam passus sit nondum injustus, neque enim adhuc natus erat, & Jacob electus, nondum justus? „Respondeo. Nonne antea sollicitè ex te quærebam, num crederes Deum esse rerum justum ac sapientem administratorem? Proinde, si adhuc illud credideris, quid obvertis mihi cæcæ rationis argumenta? Nam si credis Deum justum ac sapientem esse, non hæc mihi objicis. Si autem objicis, non credis. Elige igitur utrum volueris, aut crede Deum esse justum, & sapientem rerum administratorem, & mox tibi responsum est; aut si non credas, nulla responsio tibi satisfaciens. Qui enim non credit, non intelligit; ut Propheta ait: nisi credideritis, non intelligetis. Nam vera fides sentit hæc

„hæc mirabilia Dei opera, iusta & sapientia esse; sed quæ
 „modo sint iusta, non sollicitè cum Deo expostulat. Ait
 „enim Dominus ad Moysen: Miserebor cujuscunque mi-
 „sereor, & commisereror, quemcunque commisereror;
 „hoc est, omnia in Dei potestate sita sunt, & nihil pror-
 „sus humanæ electioni, proposito, voluntati, & conatui
 „relictum est. Itaque cui vult, miseretur; & quem vult,
 „indurat: nec cuiquam licebit, ut propter hanc rem im-
 „portunè cum Deo expostulet. Tu enim homo quis es,
 „qui ex adverso respondes Deo? Num dicit figmentum
 „ei, qui finxit, Cur me finxisti ad hunc modum? an non
 „habet potestatem figulus luti, ut ex eadem massa fingat
 „aliud quidem vas in honorem, aliud verò in ignominia?
 „NE INTELLIGANT CORDE, & convertan-
 „tur, & sanem eos; &c. Dominus excœcavit impios Ju-
 „dæos, nè respiciant; Quare? Possumus quidem exter-
 „nas aliquot causas referre; scilicet. quòd non crediderint,
 „quòd Christum rejecerint, quòd invidia & avaritiâ astua-
 „verint. Sed mox aliæ quæstiones orientur: *Cur Domi-
 „nus ipsis fidem non dederit? cur ab ipsis non exemerit excœ-
 „cationem? cur non eodem spiritu, crinibus, ut ita dicam, ipsos
 „attraxerit, quemadmodum Paulus attractus est?* „Respon-
 „debis fortè; quia indigni fuerunt. Sed & Paulus indi-
 „gnus erat, utpote Ecclesiæ persecutor: & cur ipsos non
 „dignos effecit? Hic non aliud responderi potest, quàm
 „illud Pauli: ô profunditatè divitiarum, & sapientiæ cog-
 „nitionis Dei, quàm inscrutabilia sunt judicia ejus, & im-
 „pervestigabiles viæ ejus. Novimus quidem Dei judicia
 „esse iusta, & prudentia: quò autem modo, quâ ratione
 „sunt iusta & prudentia, nescimus, nisi quòd audimus: *Sic
 „volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas.* Huc-usque Bren-
 „tius; eruditè sanè, & eleganter.

Celeb. D. MARTINUS LUTHERUS, Libr. de *Servo
 Arbitrio*, loco suprâ citat. fol. 487. ad l.

Matt. 23: 37.

*Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis Prophetas, & lapi-
 das eos, qui a te missi sunt, quoties volui congregare
 filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos
 suos sub alas, & tu noluisti.*

dialogo

dialogicè ita commentatur:

SI cuncta (inquit) fiunt necessitate, nonne poterat
 „anibus lachrymis te maceras? Si tu nolebas nos auctul-
 „tare Prophetis, cur eos misisti? Cur nobis imputas, quod
 „tua voluntate, nostra necessitate factum est?

Era-
smus.

----- Quid, rogo, probatur? numquid probabilis opi-
 nio, quæ dicit, liberum arbitrium non posse velle bonum?
 imò probatur, libera, sana, & potens in omnia, quæ Pro-
 phetæ dixerunt, voluntas. At talem non suscepit proban-
 dam Diatribe. Quin ipsa Diatribe hic respondeat: Si libe-
 rum arbitrium non potest velle bonum, quid imputatur ei,
 quod non audierit Prophetas, quos ut bona docentes, au-
 dierit non poterat suis viribus? Quid inanibus lachrymis
 plorat Christus, acsi illi potuerint velle, quod certò novit
 eos non posse velle? Liberet (inquit Luther.) Diatribe
 Christum ab insania, pro sua probabili opinione, & mox
 nostra opinio liberata est ab isto Achille muscarum. Igi-
 tur locus ille Matthæi aut probat torum liberum arbitrium,
 aut æquè fortiter pugnat adversus ipsam Diatribem; &c. --

Luthe-
rus.

Nos dicimus: *De secreta illa voluntate majestatis non
 esse disputandum:* & temeritatem humanam, quæ perpetua
 perversitate, relictis necessariis, illam semper impetit, &
 tentat, esse avocandam, & retrahendâ, nè occupet sese, NB.
 scrutandis illis secretis majestatis, quæ impossibile est at-
 tingere, ut quæ habitet lucem inaccessibilem, teste Paulo.
 Occupet verò sese cum Deo incarnato, seu (ut Paulus lo-
 quitur) cum Jesu crucifixo, in quo sunt omnes thesauri
 sapientiæ, & scientiæ, sed absconditi; per hunc enim ab-
 unde habet, quid scire, & non scire debeat.

Deus igitur incarnatus hic loquitur, NB, *Volui, & tu
 noluisti.* Deus, inquam, incarnatus, in hoc missus est, ut
 velit, loquatur, faciat, patiatur, offerat omnibus omnia,
 quæ sunt ad salutem necessaria. Licet plurimos offendat,
 qui fartâ illâ majestate voluntatis, vel relictî, vel indurati,
 non suscipiunt volentem, loquentem, facientem, offeren-
 tem; sicut Johannes dicit, c. 1: *Lux in tenebris lucet, & te-
 nebra eam non apprehendunt.* Et iterum: *In propria venit,
 & sui non receperunt eum.* Hujus itidem Dei incarnati
 est, flere, deplorare, gemere super perditione impiorum;
 „cùm voluntas majestatis ex proposito aliquos relinquit,

& rec.

„& reprobet, ut pereant. Nec nobis querendum, cur ita faciat; NB. sed reverendus Deus, qui talia & possit, & velit.

Nec puto, aliquis hic calumniabitur, quod illa voluntas, de qua dicitur, *Quoties volui*, etiam ante incarnatum Deum, Judæis fuerit exhibita, ut qui Prophetas ante Christum occidisse, & sic voluntati ejus resistisse arguantur. R. Notum est enim apud Christianos, omnia geri per Prophetas, in nomine futuri Christi, qui promissus erat, ut incarnatus Deus fieret. Ut voluntas Christi recte dicatur: quicquid ab initio mundi, per verbi ministros oblatum est hominibus.

Erasmus.

„Pulchre (: inq. ad Resp. Lutheri :) hoc inventum est „effugium, ut quoties vi argumentorum urgemur, ad voluntatem illam majestatis metuendam recurramus, & disputatorem, ubi molestus fuerit, ad silentium adigamus; „non aliter, quam Astrologi suis Epicyclis repertis, omnes „questiones de motu totius cæli eludunt.

Lutherus.

Respondemus; (inquit) Non esse nostrum inventum, sed divinis Scripturis firmatum præceptum. Sic enim Paulus Rom. 9: dicit: *Quid igitur queritur Deus? quis voluntati ejus resistit? & homo, tu quis es, qui contendis cum Deo? Annon habet potestatem figulus?* &c. Et ante eum Elai. 58: *Me de die in diem querunt, & vias meas scire volunt, quasi gens, quæ justitiam fecerit, --- Rogant me judicia; &c. ---* Puto istis verbis satis monstrari; non licere hominibus scrutari voluntatem majestatis. Deinde, causa hæc est hujusmodi, ut in illa maxime petant perversi homines voluntatem illam metuendam, ideo maxime locus est eos tum ad silentium, & reverentiam hortari. In aliis causis non ita facimus, NB. ubi talia tractantur, quorum ratio reddi potest, & reddi nobis mandata est. Quod si quis pergat scrutari rationem voluntatis illius, nec nostræ monitioni cedit, hunc sinimus ire, & Gigantum more cum Deo pugnare, spectaturi: quos triumphos sit reportaturus, certi, quod causæ nostræ nihil sit detracturus, & suæ nihil collaturus. Manebit enim fixum, quod aut liberum arbitrium omnia posse probabit; aut, quod adductæ Scripturæ contra ipsummet pugnabunt. Utrum autem factum, victus jacet, & nos victores stamus; &c.

Plura

Plura ejusdem commatis, ex b.m. Lutheri Tractatu illo, qui est de Servo Arbitrio, (: in quo Divi Augustini vestigia pressè secutus est, quoad Doctrinam de Gratia & Libero Arbitrio, mysterio item Prædestinationis: ut liquet ex Collatione Tractatum Augustini, De Gratia & Libero Arbitrio ad Valentinum; item De Corruptione & Gratia, itidem ad Valentinum; qui prostant ad calcem Tomi 7-mi operum ejus:) & aliis; elicere promptum foret: ast verò pro eo, non jam amplius nobis plurisariam distractis, tempus & otium supersunt.

Non possum tamen non adjicere, Romanæ Communionis Viri cujusdam Eruditissimi, JUSTI LIPSI, cedro digna in nostrum scopum verba:

(: Exit Vir ille Doctissimus, natione Belga; Philologus summus, Orator eloquentissimus, Literator maximus, Historicus & Theologus denique præstantissimus, Monumenta ingenii reliquit in omni disciplinarum genere præclara; obiit Lovanii, ubi Professor fuit, A.C. 1606. ætatis 59.) in Libello Dialogistico DE CONSTANTIA, Lib. 1. cap. 20. paulò ante med. ita ille:

DEus -- ille, qui res creavit, rebus utitur, sine corruptione rerum. Sicut supremum illud cælum interiores omnes orbes ita secum ducit, ut proprium eorum motum non abrumpat, aut sistat. Sic Deus Fati imperu humana omnia trahit, sed peculiarem cujusque vim aut motionem non tollit. Arbores aut fruges voluit crescere? crescunt sine ulla vi, per naturam. Homines de liberare, eligere? deliberant sine ulla vi, aut eligunt per voluntatem. Et tamen hoc ipsum, quod electuri fuerunt, vidit ipse ab æterno; sed vidit, non coëgit; servit, non sanxit; predixit, non prescripsit. Quid tirabant hæc nostri Curiones? Miselli: non alius mihi videtur locus in clariore luce, nisi quoddam petulca ipsa mens identidem se scalpit & exasperat, malâ quâdam scabie infecta litigandi & differendi. Quomodo enim, inquirunt, si Deus previdit peccaturam me; nec falli prævisio illa potest, non necessarium peccem? Fateor necessariò, sed non pro tua mente: libe-

ra voluntate hinc interveniente; nempe, hoc praevidit, ut eo modo pecces, quomodo praevidit; praevidit autem, ut libere, igitur necessarium libere peccas. Satin' hoc clarum? Sed urgent iterum: At enim Deus in nobis Auctor omnis motus? communiter Auctor, fateor; sed nonnisi boni Fautor. Ad virtutem accingeris? illo sciente & iuvante fit; ad vitium? sciente & sinente; Nec ejus hinc aliqua culpa. Equum infideo & impello, debilem & claudum: quod impello, à me est; quod debilem, ab ipso. Citharam pulso dissonam, & nervis malè vinctam; quod tamen discordat, instrumenti vitium esse fatebere, & non meum. Terra haec ipsa arbores & fruges omnes alit communi succo; sed illae salutarem fructum proferunt, aliae venenum: quid dices? à terra hoc esse, an potius ab insita arborum vi, quae alimentum bonum decoquunt in suum virus. Simile hinc est, & à Deo quidem, quod movere; à te & in te, quod ad malum. Denique, ut concludam de hac libertate: Fatum veluti praesultor est, & funem ducit in mundi ista chorea; sed ita, ut partes aliquae nostrae sint volendi semper, aut nolendi, nec ultra, non enim efficiendi: quia arbitrium saltè relictum homini, quod reluctari & obniti Deo libeat, non vis etiam quâ possit. Ut in navi ambulare mihi fas, & per foros discurrere, aut transtra; sed nihil minutus hic motus valet, ut impediatur ejus cursus. Sic in fatali hac navi, quâ omnes vehimur, currant licet voluntates nostrae & transcurrant, non vi eam ejicient aut fissent; temperabit & habenas moderabitur semper suprema illa voluntas, & quo visum erit-cunque, currum hunc diriget leni quodam freno.

CAP. 21. Sed quid ego ista? verito proram, & removeo me ab hac charybdi, quae multorum ingenia absorbet. Ciceronis hinc naufragium video, qui Providentiam maluit tollere, quàm delibare aliquid de humana libertate. Ita dum homines liberos fecit, (: ait eleganter Antistes Hipponensis :) fecit sacrilegos. Quàm multi etiam hodie natant in hoc freto, & disputationum hinc fluctibus abripiuntur! Quorum periculis moniti, terram malimus legere Lipii, (: Langius loquitur in Dialogo :) nec

altè

altè penetremus nos in hoc mare. Euclides olim interroganti multa de Diis, percommode respondit: Cetera quidem nescio; illud scio: quod odere curiosos. Idem de Fato (:dogmate Praedestinationis, explico ego:) cense: quod affici vuli, non inspicere; credi, non cognosci; &c. &c.

Sanctifica nos, ô Deus, in veritate tua!
VERBUM TUUM EST VERITAS

F I N I S

K. Olv. Jóllehet forgalmatos vigyázással nyomtatott
e' Munka; tsíftanak-bé mindazáltal némelly aprólé-
kos Fogvatkozások. Mellyeket így jobbits-meg:

Levél 5. a' leg-felsőbb lineán: Titkáról, olvasd Titkairól.
lev. 7. hasonlólag olvasd. lev. 3 2. lin. 3. (ποίησις, olv. ποιήσεις.
lev. 54. lin. 3. Fugolyában, olv. Fugolyájában. lev. 55. lin.
11, 12. teremtetésének, ol. teremtetése. lev. 69. l. 34. fa-
badakarattyával való víkfa-élő, olv. fabadakarattyával
víkfa-élő. lev. 80. lin. 31. méhében, olv. méhekben. pag.
112. in annotat. infer. marg. lin. 27. autonomasticè, lege
autonomasticè. pag. 116. in marg. exter. apud Hamondum,
lege, apud Hammondum. lev. 123. l. 22. léleknek, olv. lel-
keknek. lev. 134. lin. 12. hivalkojnak, olv. hivataljoknak.
lev. 135. lin. utolsó, kételkedető, olv. kételkedtető. lev.
142. lin. utolsó, egyébránt, olv. egyébaránt. A' többit,
(ha találattik) az értelmes Olvató ékre veheti.

